

Prop.
1985/86: 170

Regeringens proposition

1985/86: 170

om räddningstjänstlag, m. m.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 15 maj 1986.

På regeringens vägnar

Svante Lundkvist

Roine Carlsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lägger regeringen fram ett förslag till en ny lag, räddningstjänstlagen. I denna skall statens och kommunernas ansvar för räddningstjänsten regleras.

Lagen skall innehålla bestämmelser om kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. Den statliga räddningstjänsten skall omfatta fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst och räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen. Syftet med lagen är att göra räddningstjänsten effektivare. Lagen skall därför innehålla föreskrifter som underlättar samarbetet mellan olika räddningsorgan och som ger ett räddningsorgan bättre möjligheter att vid en räddningsinsats kunna disponera andra resurser än de egna.

Den nya lagen skall ersätta brandlagen (1974: 80), lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. och till en del brandstadgan (1962: 91).

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1987.

Räddningstjänstlag

Härigenom föreskrivs följande.

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Denna lag innehåller föreskrifter om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivs.

I lagen finns också bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder samt om rättigheter och skyldigheter för enskilda.

2 § Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984: 387) samt räddningsinsatser som görs enligt 26 och 27 §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.

Skyldighet för staten eller kommun att göra en räddningsinsats föreligger endast, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen.

3 § Lagen gäller inte hälso- och sjukvård som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763).

4 § Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt.

5 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för verksamhet enligt denna lag skall samarbeta med varandra och med andra som berörs av verksamheten.

KOMMUNAL RÄDDNINGSTJÄNST M. M.

Kommunens ansvar

6 § Varje kommun skall svara för räddningstjänsten inom kommunen, om inte annat följer av 25–28 §§.

7 § Varje kommun skall svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

8 § Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och för förebyggande verksamhet enligt 7 §.

9 § I varje kommun skall det finnas en räddningsnämnd och en räddningskår.

Kommunen får tillsätta en särskild räddningsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara räddningsnämnd. Om inte detta har skett, är kommunstyrelsen räddningsnämnd.

Kommunen får komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Kommunen får också träffa avtal med en annan kommun om att de uppgifter i kommunen, som enligt denna lag ankommer på räddningskåren, skall helt eller delvis ombesörjas av den andra kommunens räddningskår.

10 § I fråga om en särskild räddningsnämnd skall gälla följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977: 179)

2 § om antalet ledamöter m. m.,

3 § första stycket om valbarhet m. m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning,

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande,

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,

8 § om suppleants tjänstgöring m. m.,

9 § första stycket om beslutsföret,

10 § om beslutsförfarande och protokoll,

11 § om delgivning m. m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun skall dock inte gälla 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

11 § Uppdrag att besluta på räddningsnämndens vägnar får inte omfatta förelägganden eller förbud vid vite eller verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Räddningsnämnden får meddela den som utan att vara tjänsteman hos kommunen fullgör uppgifter åt nämnden befogenhet att på nämndens vägnar meddela i verksamheten erforderliga förelägganden och förbud enligt 56 § första stycket.

Räddningskåren

12 § Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen har ansvaret för enligt denna lag.

Kommunen får överlåta åt någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens.

13 § Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan också ingå räddningsvårn.

Om det vid en anläggning inom kommunen har organiserats en särskild enhet för räddningsinsatser vid anläggningen, får kommunen träffa avtal med ägaren eller innehavaren av anläggningen om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren.

En sådan enhets räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst enligt denna lag också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

14 § En räddningsstyrka skall bestå av anställd personal som genom utbildning och erfarenhet har nödvändig kompetens för sina uppgifter.

Ett räddningsvärn skall bestå av personal som har uttagits på grund av tjänsteplikt.

Prop. 1985/86: 170

Förebyggande åtgärder mot brand

15 § Räddningsnämnden skall svara för att brandsyn och sotning utförs regelbundet.

16 § Brandsyn skall avse kontroll av brandskyddet vid byggnader eller anläggningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. En myndighet som utövar tillsyn enligt 54 § kan besluta om brandsyn också i andra fall.

Brandsyn skall förrättas av särskilda brandsyneförare som utses av räddningsnämnden.

17 § Genom sotningen skall eldstäder och andra fasta förbränningsanordningar, som inte är inrättade för eldning uteslutande med gas, och därtill hörande rökkanaler samt imkanaler göras rena. I samband med sotning skall det som rengörs samt skorstenar och tak med därtill hörande byggnadsdelar kontrolleras från brandskyddssynpunkt. En tillsynsmyndighet kan besluta om sådan kontroll av brandskyddet också i andra fall.

Sotning och kontroll enligt första stycket av brandskyddet skall utföras av skorstensfejarmästare eller skorstensfejare som biträder skorstensfejarmästaren. Räddningsnämnden får i fråga om speciella anläggningar och enstaka avlägset belägna bostadshus medge att någon annan utför sotningen och kontrollen.

18 § Kommunfullmäktige får föreskriva att avgift skall erläggas för brandsyn och för sotning.

19 § Den som förrättar brandsyn och den som utför sotning och kontroll av brandskyddet enligt 17 § har rätt att få tillträde till den anläggning som berörs. De har också rätt att få de upplysningar och handlingar som de behöver.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om frister för sotning och brandsyn och om förbud helt eller delvis mot eldning utomhus samt om liknande förebyggande åtgärder mot brand. Regeringen får överlåta åt en myndighet eller åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Räddningstjänstplan

21 § För varje kommun skall det finnas en räddningstjänstplan.

Planen skall innehålla uppgifter om

1. räddningskårens organisation i stora drag,
2. vattenreservoarer, brandposter, varningssystem och andra anordningar för räddningstjänsten och hur de skall underhållas,
3. insatstider till kommunens olika delar,
4. det lägsta antal befäl och övrig personal som ständigt skall finnas för första utryckning i styrkorna inom räddningskåren och tiden från alarmering av personalen till dess räddningsstyrkans första fordon kan utgå (anspänningstid),
5. den kompetens som krävs för att vara befäl i räddningskåren,

6. det minsta antal övningar som skall hållas med personalen i räddningskåren.

I förekommande fall skall planen också innehålla uppgifter om

1. anläggningar som avses i 43 § samt vattentäkter och andra områden där en olyckshändelse kan medföra allvarliga skador i miljön,
2. hamnar och deras gränser i vattnet,
3. avtal om samverkan inom kommunalförbund och räddningsregion.

22 § Räddningstjänstplanen skall antas av kommunfullmäktige.

Planen skall tillställas de myndigheter som regeringen bestämmer.

Första och andra styckena gäller också i fråga om ändringar i och tillägg till planen.

23 § När ett förslag till räddningstjänstplan eller en ändring i eller ett tillägg till räddningstjänstplan upprättas, skall kommunen på lämpligt sätt och i den omfattning som behövs samråda med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken.

24 § Regeringen får på framställning av den myndighet som regeringen bestämmer besluta om ändring av en räddningstjänstplan.

STATLIG RÄDDNINGSTJÄNST

Fjällräddningstjänst

25 § Inom fjällområden skall polisen till följd av polislagen (1984: 387)

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,
2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Flygräddningstjänst

26 § Vid flyghaverier inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väneren, Vättern och Mälaren, skall luftfartsverket svara för räddningstjänsten.

Luftfartsverket skall svara för förebyggande räddningsinsatser mot skador, när ett luftfartyg är nödställt eller när fara hotar lufttrafiken. Verket skall också svara för efterforskning av luftfartyg som saknas.

Sjöräddningstjänst

27 § Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väneren, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg,
2. tullverkets kustbevakningsorganisation svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen

28 § Vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten

eller vid överhängande fara för ett sådant utsläpp skall länsstyrelsen svara för räddningstjänsten.

I 10 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet finns bestämmelser om skyldighet för innehavare av kärnteknisk anläggning att vidta de åtgärder som behövs för att upprätthålla säkerheten vid anläggningen.

29 § Kommunerna är skyldiga att delta i planeringen av räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar i landet och att medverka vid övningar i sådan räddningstjänst.

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Alarmering

30 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för räddningstjänst skall se till att det finns anordningar för alarmering av räddningsorganen.

När ett räddningsorgan gör en räddningsinsats, skall polismyndigheten underrättas om insatsen.

Ledning

31 § Vid varje räddningsinsats skall det finnas en räddningsledare.

32 § Räddningsledare är

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,

2. i fjällräddningstjänsten polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,

3. i övrig räddningstjänst den som den ansvariga myndigheten har utsett.

Samverkar två eller flera räddningskårer i en räddningsinsats som berör mer än en kommuns område inom samma län, skall länsstyrelsen bestämma vem av räddningsledarna som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna själva har bestämt det.

33 § I fråga om räddningsinsatser som är omfattande får regeringen föreskriva eller i särskilt fall bestämma, att en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet skall ta över ansvaret för räddningstjänsten inom en eller flera kommuner. I sådana fall utses räddningsledare av den myndighet som har fått ansvaret.

Skyldighet att medverka i räddningstjänsten

34 § En statlig eller kommunal myndighet skall på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom, om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet.

Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst m.m.

35 § Om en kommun har medverkat i en annan kommuns räddningstjänst, har kommunen rätt till skälig ersättning av den andra kommunen.

Om en kommun har medverkat i statlig räddningstjänst eller vid övningar i sådan räddningstjänst, har kommunen rätt till skäligen ersättning av staten.

36 § Vid kommunal räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom en del av sjöterritoriet där räddningsinsatser skall göras enligt 27 § eller inom Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal.

37 § Om en räddningsinsats i kommunal räddningstjänst har medfört betydande kostnader, har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger en självrisk. Självriskan beräknas enligt grunder som regeringen fastställer.

BESTÄMMELSER SOM RÖR ENSKILDA M. FL.

Alarmering

38 § Vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen från en anläggning som avses i 43 § skall anläggningens innehavare underrätta länsstyrelsen, polismyndigheten och räddningsskåren, om utsläppet påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten. Underrättelse skall också lämnas, om det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp.

39 § Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller om en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp. Detsamma skall gälla den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för en brand eller en sådan olyckshändelse.

Uppgiftsskyldighet

40 § Myndigheter och enskilda skall på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten.

Förebyggande åtgärder

41 § Ägare eller innehavare av byggnader eller andra anläggningar skall i skäligen omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olyckshändelse och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

42 § Om det behövs för att förebygga att människor skadas på grund av brand, får regeringen föreskriva att material får användas i lös inredning i byggnader eller andra anläggningar endast efter godkännande (typgodkännande).

Har sådana föreskrifter meddelats, skall den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen kunna visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material.

Tygodkännande meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Prop. 1985/86: 170

43 § Vid en anläggning, där verksamheten innebär fara för att en olycks-händelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön, är anläggningens ägare eller innehavare skyldig att i skäligen omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta erforderliga åtgärder för att hindra eller begränsa sådana skador.

Detsamma skall gälla flygplatser som har godkänts enligt 6 kap. 9 § första stycket luftfartslagen (1957: 297).

Tjänsteplikt

44 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.

Tjänsteplikten fullgörs på anmodan av räddningsledaren.

Bland dem som är tjänstepliktiga enligt första stycket och som är bosatta i kommunen får räddningsnämnden ta ut lämpliga personer för att ingå i kommunens räddningsvärn. I första hand skall frivilliga tas ut. Den som har tagits ut är skyldig att delta i övning med räddningsvärnets under högst tjugo timmar årligen.

Ingrepp i annans rätt

45 § Om fara för liv, hälsa eller egendom eller för skada i miljön inte lämpligen kan hindras på något annat sätt, får räddningsledaren vid en räddningsinsats bereda sig och medverkande personal tillträde till annans fastighet, avspärra eller utrymma områden, använda, föra bort eller förstöra egendom samt företa andra ingrepp i annans rätt, i den mån ingreppet är försvarligt med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som vållas genom ingreppet och omständigheterna i övrigt.

Förbud eller föreläggande som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg får meddelas med stöd av denna paragraf bara om sjöfartsverkets beslut inte kan avvaktas.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

46 § Har räddningsledaren med stöd av 45 § föranstaltat om avspärrning eller utrymning, skall han hjälpa till med att ordna uppehälle för dem som till följd av åtgärderna är i behov därav.

47 § Anordning som varaktigt behövs för räddningstjänsten får placeras på annans mark eller byggnad, om det inte medför inverkan av någon betydelse på markens eller byggnadens användningssätt.

Beslut om en sådan åtgärd meddelas av räddningsnämnden eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av den myndighet som svarar för räddningstjänsten.

Rätt till ersättning

48 § Den som på grund av tjänsteplikt eller frivilligt efter anmodan av räddningsledaren har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår har rätt till skäligen ersättning för kostnader för resa och uppehälle samt för arbete och tidsspillan enligt bestämmelser som

meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Han har också rätt till ersättning för skada på kläder och andra personliga tillhörigheter.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för medverkan i räddningstjänst.

Ersättning enligt första stycket skall betalas av kommunen till den som har medverkat i kommunal räddningstjänst eller i övning med räddningskår och av staten till den som har medverkat i statlig räddningstjänst.

49 § I lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada finns bestämmelser om ersättning vid personskada till den som har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår.

50 § Har utrustning för räddningstjänst tillhandahållits frivilligt eller tagits i anspråk med stöd av 45 §, har egendomens ägare eller innehavare rätt till ersättning för skada på eller försämring av egendomen, förlorad avkastning eller nytta av egendomen och kostnad med anledning av att egendomen har tillhandahållits.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för att tillhandahålla egendom för räddningstjänst. Första stycket gäller inte heller den som har tillhandahållit egendom för räddningstjänst, om räddningsinsatsen har avsett att hindra eller begränsa skada på hans egendom eller har föranletts av olyckshändelse i hans verksamhet.

51 § Om egendom tas i anspråk genom åtgärd enligt 47 §, är ägaren eller innehavaren berättigad till ersättning för förlorad avkastning eller nytta.

52 § Ersättning enligt 50 och 51 §§ skall betalas av kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av staten.

Åtgärder efter räddningstjänst

53 § När en räddningsinsats är avslutad, skall räddningsledaren, om det är möjligt, underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckshändelser men kommer bevakningen inte till stånd, får räddningsledaren utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Tillsyn

54 § Inom kommunen utövar räddningsnämnden den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av statens räddningsverk eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av annan myndighet som regeringen bestämmer.

55 § För tillsynen har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar. Tillsynsmyndigheten har också rätt att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

56 § En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Uderlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten vidta åtgärden på hans bekostnad.

57 § Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen.

Ansvarsbestämmelser

58 § Till böter skall den dömas som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbud mot eldning utomhus som har meddelats med stöd av 20 §.

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att ge upplysningar eller lämna ut handlingar enligt 19, 40 eller 55 §.

3. uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift om förhållande av betydelse vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som följer av 19, 40 eller 55 §.

4. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 38 eller 39 §.

5. utan att ha laga förfall uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra tjänsteplikt som åligger honom enligt 44 §.

6. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra en åtgärd som räddningsledaren har föranstaltat om enligt 45 § eller annars utan giltig ursäkt åsidosätter sådan åtgärd.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Till ansvar enligt första stycket skall inte dömas, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Bestämmelser om överklagande

59 § Om det föreligger särskilda skäl, får en tillsynsmyndighet bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

60 § Ett beslut av en räddningsledare om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller om ingrepp i annans rätt enligt 45 § får överklagas hos länsstyrelsen. Beslutet gäller även om det överklagas. I övrigt får räddningsledarens beslut med stöd av denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte överklagas.

Räddningsnämndens beslut denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten.

Andra tillsynsmyndigheters beslut får överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller en statlig myndighets beslut enligt 47 §.

61 § Regeringen får i de avseenden som behandlas i denna lag meddela ytterligare föreskrifter som rör skydd för liv eller hälsa. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

62 § Regeringen får meddela föreskrifter om begränsning i rätten för den som anlitats som brandsyneförrättare att driva eller annars ta befattning med näringsverksamhet som gäller handel med brand- eller livräddningsredskap eller meddelande av försäkringar som har samband med brand.

Räddningstjänst under krig m. m.

63 § Under krig och när det annars råder civilförsvarsberedskap skall räddningsnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningskårens uppgifter övertas av civilförsvarsorganisationen i kommunen.

64 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara vari riket har befunnit sig, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsvaret eller som behövs för att nödvändig räddningstjänst i övrigt skall kunna genomföras.

Ikraftträdande m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Genom lagen upphävs

1. brandlagen (1974: 80),
2. brandstadgan (1962: 91),
3. lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar

m. m.

Kommun skall senast den 1 januari 1988 ha antagit räddningstjänstplan. Intill dess räddningstjänstplanen har antagits skall den kommunala brandordningen gälla.

Vad som föreskrivs om brandchef i lag eller annan författning skall i stället gälla räddningsnämnd.

Om det i lag eller annan författning hänvisas till någon av de gamla lagarna eller brandstadgan eller till en föreskrift i dessa som har ersatts genom en föreskrift i den nya lagen, tillämpas i stället den nya lagen eller den nya föreskriften.

Lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1966:413) om vapenfri tjänst skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Befogenhet att meddela vapenfri tjänstepliktig tillrättavisning tillkommer hos staten eller hos kommun anställd civilförsvars-, *brand-* eller arbetschef i fråga om underställd personal. Med kommuner likställs landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar, kyrkliga samfälligheter och allmänna försäkringskassor.

Innan någon meddelar tillrättavisning, skall han vid förhör med den felande lämna denne tillfälle att förklara sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

*Föreslagen lydelse*19 §¹

Befogenhet att meddela vapenfri tjänstepliktig tillrättavisning tillkommer hos staten eller hos kommun anställd civilförsvars-, *räddnings-* eller arbetschef i fråga om underställd personal. Med kommuner likställs landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar, kyrkliga samfälligheter och allmänna försäkringskassor.

3 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 15 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödigt säkerhetsåtgärd, dömes för *falskt larm* till böter eller fängelse i högst två år.

Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödigt utryckning av polis, *brandkår*, ambulans, militär, *sjöräddning* eller annat organ för allmän bevakningstjänst, dömes för missbruk av *larm* anordning till böter.

Föreslagen lydelse

16 kap.

15 §¹

Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödigt utryckning av polis, *räddningskår*, ambulans, militär, *sjöräddning* eller annat organ för allmän bevakningstjänst, dömes för missbruk av *larm* anordning till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

¹ Senaste lydelse 1986: 48.

¹ Senaste lydelse 1977: 492.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 1 § luftfartslagen (1957:297) i paragrafens lydelse enligt lagen (1986:166) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 kap.

1 §

Föreskrifter angående åtgärder, då luftfartyg är saknat, förolyckat eller nödställt eller fara hotar lufttrafiken (flygräddningstjänst) meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Om regeringen föreskriver det, får myndigheten överlåta åt annan att leda flygräddningstjänsten.

Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i räddningstjänstlagen (0000:000).

Ett luftfartygs ägare eller innehavare och de som tjänstgör på luftfartyg eller vid flygplatser eller andra anläggningar för luftfarten är skyldiga att delta i flygräddningstjänsten. Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning av allmänna medel för deltagandet. I fråga om ersättning vid personskador gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statligt ersättning vid ideell skada.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civil-

Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civil-

¹ Senaste lydelse 1984:277.

Nuvarande lydelse

försvarslagen (1960:74), 6 § lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. eller lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret.

2. den som deltagit i räddningstjänst eller övning med brandstyrka enligt brandlagen (1974:80), skyddsarbete enligt lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. eller flygräddningstjänst enligt luftfartslagen (1957:297).

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 11 § lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polis-arrest.

Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som frivilligt deltagit i verksamhet inom totalförsvaret eller i annat fall än som avses i första stycket deltagit i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Föreslagen lydelse

försvarslagen (1960:74), 6 § lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. eller lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret.

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår enligt räddningstjänstlagen (0000:000) eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297).

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 11 § lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polis-arrest.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 maj 1986

Närvarande: statsrådet Lundkvist, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petérson, Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist.

Föredragande: statsrådet R. Carlsson

Proposition om räddningstjänstlag, m. m.

1 Inledning

1.1 Räddningstjänstkommittén

Regeringen bemyndigade den 1 mars 1979 chefen för det dåvarande kommundepartementet, statsrådet Hansson, att tillkalla en kommitté med högst fem ledamöter med uppdrag att utreda frågan om ersättning för skador på grund av naturkatastrofer (räddningstjänstkommittén)¹. I uppdraget ingick vidare att klarlägga ansvaret för vidtagande av de geotekniska undersökningar och stabiliseringsåtgärder som är nödvändiga för att jordskred i särskilt utsatta områden skall förhindras. Kommittén skulle även överväga de kostnadsfrågor som uppkommer i detta sammanhang och behandla frågor som rör ersättning för ingrepp enligt 11 § brandlagen (1974: 80) och regressrätt för kostnader för räddningstjänst enligt brandlagen.

Kommitténs uppdrag utvidgades efter hand.

Den 7 juni 1979 gav regeringen kommittén i uppdrag att överväga uppgiftsområde, organisation, sammansättning och verksamhetsformer för en undersökningskommission som skulle träda i funktion vid vissa allvarliga olyckshändelser. Kommittén fick också i uppdrag att utreda frågan om huvudmannaskapet för en räddningstjänst med nuvarande och möjliga uppgifter och huvudmannaskapet för sjuktransporter och ambulansverksamhet. I samband med behandlingen av huvudmannaskapsfrågan skulle kommittén ta upp frågan om en skärpning av bestämmelserna i 14 och 15 §§ brandlagen om skyldighet för bl. a. vissa industriföretag att vidta förebyggande åtgärder. Vidare skulle kommittén överväga och lämna förslag till åtgärder som kan förbättra förutsättningarna för en effektiv räddningstjänst. Regeringen bemyndigade samtidigt statsrådet Hansson att tillkalla ytterligare två ledamöter att ingå i kommittén.

¹ Ledamöter i räddningstjänstkommittén: dåvarande landshövdingen Carl G Persson, ordförande, riksdagsledamöterna Olle Aulin, Hugo Bergdahl och Karl-Erik Svartberg, dåvarande riksdagsledamöterna Lilly Bergander och Helge Karlsson samt numera ombudsmannen Rune Johnsson.

Den 10 februari 1983 gav regeringen kommittén i uppdrag att undersöka möjligheterna att för räddningstjänstens del bygga upp ett system för information om transporter med särskilt farliga kemikalier, dvs. transporter som vid olyckshändelser kan orsaka betydande skada. Kommittén fick också i uppdrag att överväga och lämna förslag till åtgärder som ökar brandskyddet i andra lokaler än bostäder.

Kommittén överlämnade i januari 1980 delbetänkandet (Ds Kn 1980: 1) Undersökning av allvarliga olyckshändelser. Regeringen har med utgångspunkt i ett förslag i betänkandet tillsatt en kommitté (Dir 1981: 12) med uppdrag att undersöka allvariga olyckshändelser och tillbud till sådana händelser.

I oktober 1981 överlämnade räddningstjänstkommittén principbetänkandet (SOU 1981: 82) Samhällets räddningstjänst.

Kommittén överlämnade i december 1981 delbetänkandet (Ds Kn 1982: 1) Ersättning för skador på grund av naturolyckor. I betänkandet behandlas de principer som enligt en överenskommelse mellan försäkringsgivarna bör gälla för ersättning till följd av naturolyckor. Riksdagen har beslutat om principer som i huvudsak överensstämmer därmed (prop. 1983/84: 6, BoU 6, rskr. 41).

Kommittén överlämnade i juni 1982 rapporten Sjuktransporter med helikopter och i december 1983 delbetänkandet (Ds Fö 1983: 2) Geotekniska undersökningar och förebyggande åtgärder mot skred. Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet. Förslaget i delbetänkandet har behandlats i prop. 1985/86: 150, bil. 3 (kompletteringspropositionen).

I december 1983 överlämnade kommittén också sitt slutbetänkande (SOU 1983: 77) Effektiv räddningstjänst. Kommitténs sammanfattning av betänkandet med författningsförslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Slutbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Regeringen beslutade den 3 april 1986 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till räddningstjänstlag, m. m.

Lagrådet har i sitt yttrande, som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*, lämnat förslagen utan erinran utom såvitt avser 60 § i förslaget till räddningstjänstlag. Lagrådet har vidare erinrat om att 45 § i nämnda lagförslag saknar en motsvarighet till bestämmelsen i 11 § tredje stycket brandlagen (1974: 80).

I samband med att jag behandlar 45 och 60 §§ i mitt förslag till räddningstjänstlag, kommer jag att gå in på vad lagrådet har anfört, och förorda viss ändring av 45 och 60 §§. I övrigt överensstämmer propositionens lagförslag med de till lagrådet remitterade lagförslagen. Dessa har därför inte tagits med i propositionen. Vissa redaktionella ändringar har gjorts i rubriken och ingressen till förslaget om ändring i luftfartslagen (1957: 297) med anledning av att beslutade ändringar i luftfartslagen (prop. 1984/85: 212, TU 1985/86: 6, rskr. 1985/86: 71) har promulgerats genom lagen (1986: 166) om ändring i luftfartslagen (1957: 297).

I fråga om gällande rätt och nuvarande förhållanden i övrigt som jag inte redogör för i det följande hänvisar jag till principbetänkandet och slutbetänkandet. Detsamma gäller i fråga om de närmare överväganden som redovisas i slutbetänkandet.

I fortsättningen kommer jag främst att ta upp de lagstiftningsfrågor som föranleds av kommitténs förslag i slutbetänkandet och som bör beslutas av riksdagen. Mina ställningstaganden till en del övriga förslag som kommittén har lagt fram i slutbetänkandet kommer jag att redovisa för regeringen i andra sammanhang.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

2.1.1 Räddningstjänsten i det moderna samhället

Brand har länge utgjort ett av de vanligaste hoten mot människor och egendom. Samhället har därför på olika sätt vidtagit åtgärder för att bekämpa och förebygga brand samt skador till följd av brand. Trots detta har brandskadorna på senare tid ökat i Sverige på ett sätt som inger oro. Den tekniska utvecklingen i samhället har inneburit att samhället i ökad grad har kommit att stå inför hotet av andra olyckshändelser än brand. Utvecklingen har också medfört att olycksriskerna har ökat och att olyckshändelserna ofta får allvarigare följder än tidigare. Samhällets räddningstjänstorganisation klarar i allmänhet de normala olyckshändelserna bra. Detta kan däremot inte sägas om sådana omfattande olyckshändelser som ur lokal synvinkel inträffar sällan men som kräver stora resurser, fordrar speciell kunskap och ställer särskilda krav på ledningen av räddningstjänsten.

Den utveckling som jag nu har redogjort för kräver att samhällets räddningstjänst och arbetet med att förebygga olyckor blir effektivare.

Riksdagens beslut (prop. 1984/85: 161, FöU 12, rskr. 389) om inrättande av statens räddningsverk kan ses som ett led i statsmakternas strävan att möta dessa krav. Beslutet innebär att civilförvarsstyrelsen och statens brandnämnd läggs samman den 1 juli 1986 till en ny central myndighet, statens räddningsverk. Statens räddningsverk skall enligt beslutet vara central myndighet för befolkningsskyddet (alla slags förebyggande åtgärder) och räddningstjänsten i fred och krig. Några av verkets huvuduppgifter är att svara för samordningen av samhällets verksamhet inom dessa områden och att ansvara för att planeringen av räddningstjänstens organisation och materielanskaffning utformas så att olika räddningsorgan kan arbeta effektivt såväl i fred som i krig.

Föreskrifterna om samhällets räddningstjänst är splittrade på flera olika författningar. Ett sätt att möta kraven på ökad effektivitet är att samla föreskrifterna i en gemensam räddningstjänstlagstiftning. I det följande kommer jag att föreslå en sådan samlad lagstiftning.

Mitt förslag: Statens och kommunernas ansvar för samhällets räddningstjänst skall regleras i en ny lag. I lagen skall finnas bestämmelser om kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. Den statliga räddningstjänsten skall omfatta fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst och räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen.

Lagens syfte skall vara att göra räddningstjänsten effektivare. Detta skall uppnås genom en ordning där räddningsorganen i högre grad än för närvarande samarbetar med varandra och bättre utnyttjar samhällets resurser.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna är genomgående positiva till förslaget. Från några håll uttalas kritik mot den nya terminologi som kommittén föreslår för den kommunala räddningstjänsten.

Skälen för mitt förslag: Den räddningstjänst som samhället har ansvaret för kan delas in i allmän räddningstjänst och särskild räddningstjänst. Den allmänna räddningstjänsten regleras i brandlagen (1974: 80, ändrad senast 1985: 429) och är en uppgift främst för kommunerna. Sedan gammalt har brandsläckning och räddning av liv och egendom i samband med brandsläckning varit kommunala uppgifter. Numera omfattar den allmänna räddningstjänsten även insatser vid andra olyckshändelser. Den särskilda räddningstjänsten är en uppgift för staten. Den består av fjällräddning, sjöräddning, flygräddningstjänst och åtgärder som skall vidtas vid större utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar. För fjällräddningen finns inga särskilda föreskrifter. Om sjöräddningen finns en bestämmelse i förordningen (1969: 320) med instruktion för sjöfartsverket som lägger uppgiften att samordna arbetet för sjöräddning på verket. Om flygräddningstjänsten finns några bestämmelser i luftfartslagen (1957: 297) och luftfartskungörelsen (1961: 558). Det kan anmärkas att riksdagen nyligen har beslutat omfattande ändringar i luftfartslagen genom lagen (1986: 166) om ändring i luftfartslagen som träder i kraft den 1 januari 1987 och att luftfartskungörelsen kommer att upphöra att gälla den 1 januari 1987 och ersättas av luftfartsförordningen (1986: 171). Författningsändringarna innebär inte några sakliga ändringar i fråga om flygräddningstjänsten. Bestämmelser om räddningstjänsten vid atomolyckor finns i lagen (1960: 331, ändrad senast 1983: 230) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m., i det följande kallad atomskyddslagen.

Av vad jag nu har anfört framgår att bestämmelserna om den räddningstjänst som samhället har ansvaret för finns i olika författningar och att det i vissa fall saknas föreskrifter. I dagens samhälle kan de olika formerna av räddningstjänst inte bedrivas isolerade från varandra. För att räddningsinsatserna skall kunna bli så effektiva som möjligt fordras ett samarbete mellan de olika räddningsorganen och att alla tillgängliga resurser kan utnyttjas. Jag delar kommitténs uppfattning att en enhetlig lagstiftning om

samhällets räddningstjänst skulle underlätta en sådan samordning. Ett viktigt inslag i en sådan lagstiftning bör vara föreskrifter som gör det möjligt för ett räddningsorgan att vid en räddningsinsats kunna disponera andra resurser än de egna. För att särskilt markera den vikt som ligger i ett brett samarbete mellan de olika räddningsorganen anser jag också att lagen bör innehålla en bestämmelse om detta. Om de organisatoriska formerna för kommunernas samverkan återkommer jag i det följande.

Jag förordar alltså att samhällets räddningstjänst regleras i en ny lag som bör få benämningen räddningstjänstlag. I en sådan enhetlig lag finns det behov att skilja mellan vad som i dag kallas allmän räddningstjänst och särskild räddningstjänst. Dessa uttryck är dock – som kommittén anför – inte tillräckligt beskrivande. I likhet med kommittén anser jag därför att man bör knyta an till huvudmannskapet för räddningstjänsten och i stället använda termerna kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. I fråga om den kommunala räddningstjänsten har det av tradition varit vanligt med uttryck som är sammansatta med ordet "brand". Som exempel kan nämnas brandförsvaret, brandstyrelse, brandkår och brandchef. Detta kan leda till tanken att kommunens räddningsorgan endast har till uppgift att ingripa vid bränder. Det är enligt min mening nu dags att markera att kommunens ansvar är bredare. Av den anledningen förordar jag i likhet med kommittén att ordet "räddning" ersätter ordet "brand" i de sammansatta uttryck som förekommer inom den kommunala räddningstjänsten.

2.1.3 Tillämpningsområdet för den nya lagen

Mitt förslag: Lagen skall innehålla bestämmelser om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivas. Med räddningstjänst skall avses räddningsinsatser som skall göras vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra eller begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Lagen skall också innehålla bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder.

Lagen skall inte omfatta efterforskning av försvunna människor annat än i samband med fjällräddning, flygräddning och sjöräddning.

Lagen skall inte heller gälla hälso- och sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763).

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt med följande undantag. Kommitténs räddningstjänstbegrepp är vidare. Åtgärder skall även vidtas för att hindra eller begränsa skador på djur. Åtgärder skall dessutom vidtas redan då det föreligger fara för en olyckshändelse. Till räddningstjänst hänförs i förslaget också åtgärder som skall vidtas vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför så att skador på människor, djur, egendom eller i miljön hindras eller begränsas. (Betränkandet s. 236–238, 242–243 och 2 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Kommittén föreslår att bestämmelser om planerings- och samordningsansvaret för alla slag av sjuktransporter skall tas in i hälso- och sjukvårdslagen (1983:763) och att sjukvårdshuvudmännen skall vara skyldiga att betala ersättning till de kommuner som utför sjuktransporter i terrängen. (Betänkandet s. 349–352).

Remissinstanserna: Många är positiva till förslaget i fråga om räddningstjänstbegreppet. Flera instanser anser emellertid att det är svårt att överblicka vilka följder förslaget kan få bl. a. i ekonomiskt hänseende. När det gäller sjuktransporter råder enighet om att sjukvårdshuvudmännen fullt ut skall svara för de vägbundna transporterna. Det ekonomiska ansvaret för sjuktransporter i terrängen bör enligt Landstingsförbundet ligga på kommunerna. Svenska kommunförbundet anser tvärtom att detta ansvar bör åvila landstingskommunerna.

Skälen för mitt förslag: Frågan om hur vid definitionen av begreppet räddningstjänst skall göras har i praktiken störst betydelse för den kommunala räddningstjänsten. Jag avser därför att redovisa mina ställningstaganden i fråga om räddningstjänstbegreppets innehåll när jag behandlar den kommunala räddningstjänsten. Jag vill emellertid redan i detta sammanhang ta upp frågan om det i lagen särskilt skall anges att räddningstjänståtgärderna också skall avse att hindra eller begränsa skador på djur. Lagen blir med en sådan utformning tillämplig på vilda djur. Jag anser att det skulle föra för långt att låta räddningsorganen svara för att det vidtas åtgärder så att varje skada på vilda djur hindras eller begränsas vid olyckshändelser. Endast om skadorna är av sådan omfattning att man kan tala om skador i miljön blir det aktuellt att göra räddningsinsatser. Ett exempel på sådana omfattande skador är när sjöfåglar är indränkta med olja vid tankfartygsolyckor. Det är då en uppgift för räddningsorganen att avliva fåglarna. Tama djur är att hänföra till egendom. Djur bör alltså inte särskilt anges i lagen.

Av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) följer att landstingskommunernas ansvar för transportväsendet är begränsat till vägbundna transporter. I rapporten Sjuktransport med helikopter föreslår kommittén att landstingskommunerna skall ha ansvaret för de flygburna sjuktransporterna. Detta förslag bereds för närvarande inom socialdepartementet. Frågan om landstingskommunerna skall ha ansvaret för sjuktransporter i terrängen hänger enligt min mening nära samman med frågan om vilket ansvar de skall ha för sjuktransporterna i allmänhet. Jag anser att dessa frågor bör lösas samtidigt. Jag är därför inte beredd att lägga fram ett särskilt förslag i fråga om ansvaret för sjuktransporter i terrängen i samband med räddningsingripanden. Detta ansvar får därför tills vidare ligga kvar på kommunerna.

I denna fråga har jag samrått med chefen för socialdepartementet.

Mitt förslag: Nuvarande begränsningar i fråga om skyldigheten att ingripa skall i huvudsak gälla även i fortsättningen i fråga om kommunal räddningstjänst. Begränsningarna skall gälla även beträffande statlig räddningstjänst. Det innebär att skyldigheten att ingripa skall föreligga endast om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatserna och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunerna svarar för insatserna.

Kommitténs förslag: Räddningstjänsten skall inte vara skyldig att ingripa i bagatellartade situationer eller i situationer där det är rimligt att enskilda fysiska eller juridiska personer själva svarar för räddningsåtgärderna (Betänkandet s. 245–246).

Remissinstanserna kommenterar förslaget i liten utsträckning. Svenska kommunförbundet anser att ansvaret bör bedömas även med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande och kostnaderna för räddningsåtgärderna.

Skälen för mitt förslag: För att inte äventyra effektiviteten hos räddningstjänstorganisationen måste skyldigheten att ingripa begränsas.

Med anledning av att kommitténs förslag i denna del – enligt vad som framkommer i remissbehandlingen – kan ge upphov till missförstånd vill jag säga följande.

I vissa fall kan enskilda vara skyldiga att hålla egen beredskap för räddningsåtgärder. Enbart den omständigheten att någon har ålagts en sådan skyldighet utgör inte någon begränsning i statens eller kommunens skyldighet att ingripa vid en olyckshändelse. Givetvis skall den enskildes resurser i första hand tas i anspråk men räcker de inte till, skall samhällets räddningsorgan träda in.

Som kommittén anför bör skyldigheten att ingripa givetvis inte avse bagatellartade situationer eller situationer där det är rimligt att den enskilde själv svarar för räddningsåtgärderna. I likhet med vad Svenska kommunförbundet uttalar i sitt remissvar vill jag framhålla att insatsskyldigheten bör bedömas även med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande och kostnaderna för räddningsåtgärderna.

En närmare redogörelse för innebörden av begränsningarna i skyldigheten att ingripa lämnas i specialmotiveringen.

2.2.1 Kommunens ansvar för räddningstjänsten

Mitt förslag: Kommunerna skall svara för räddningstjänsten i samma utsträckning som enligt nuvarande ordning. Det innebär att kommunerna vid olyckshändelser eller då faran för olyckshändelser är överhängande skall vidta åtgärder så att skador på människor eller egendom eller i miljön hindras eller begränsas. Kommunernas ansvar skall inte gälla fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst eller räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar.

Kommitténs förslag innebär att kommunerna får utökade skyldigheter att ingripa. Utöver de situationer som anges i mitt förslag föreslår kommittén att ingripanden också skall göras vid fara för olyckshändelser och vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara för sådana störningar (Betänkandet s. 236–238 och s. 242–243).

Remissinstanserna: Många är positiva till kommitténs förslag. Åtskilliga anser dock att dess konsekvenser – särskilt i ekonomiskt hänseende – är svåra att överblicka.

Skälen för mitt förslag: Jag behandlar först kommitténs förslag att utvidga skyldigheten att ingripa till att även avse fall då det föreligger fara för olyckor.

Som motiv till detta förslag anför kommittén att vissa straffbestämmelser visar att lagstiftaren har bedömt att förekomsten av fara för vissa olyckshändelser är en så allvarlig händelse att samhället bör ingripa för att förhindra att sådan fara uppstår. Kommittén pekar därvid på bestämmelserna i 13 kap. brottsbalken om allmänfarlig ödeläggelse (3 §), allmänfarlig vårdslöshet (6 §) och underlåtenhet att avvärja allmänfara (10 §) samt på bestämmelserna i brandlagen om straff för ovarsamhet med eld och brandfarliga föremål och underlåtenhet att vidta åtgärder trots kännedom om brand eller överhängande fara för brand (17 och 18 §§ samt 24 § 4).

Jag kan inte dela kommitténs uppfattning på denna punkt. Att det finns straffbestämmelser som uttrycker att samhället ogillar vissa för människor och egendom farliga handlingar kan inte leda till slutsatsen att samhället bör ta på sig ett allmänt ansvar för räddningsinsatser vid fara för olyckshändelser av olika slag. En sådan skyldighet måste grunda sig på andra överväganden.

Kommittén anför vidare ekonomiska skäl för att ansvaret för ingripanden skall föreligga redan vid fara för olyckshändelser. Ett utökat ansvar skulle enligt kommittén sannolikt minska den tvekan som ibland förekommer om kommunens räddningsorgan skall ingripa eller inte. Insatserna skulle i en del fall påbörjas på ett tidigare stadium, vilket skulle reducera skadorna och hålla nere kostnaderna för räddningsarbetet. Enligt kommittén väger dessa fördelar mer än väl upp de mycket begränsade kostnaderna för det utökade antalet insatser som kan bli följden på en del håll.

Jag håller med kommittén att det är viktigt att ingripanden görs på ett så tidigt stadium som möjligt för att förhindra olyckshändelser. Så torde också ske i de fall man kan förutse att en händelse kan komma att utvecklas till en för människor eller egendom farlig situation. Ett allmänt ansvar för att räddningsingripanden kommer till stånd i alla de fall då det föreligger fara för olyckshändelser skulle emellertid enligt min mening föra för långt. I likhet med vad en del kommuner anför i sina remissvar finner jag att följderna blir svåra att överblicka. De farhågor som kommer fram i remissbehandlingen om att det utvidgade ansvaret skulle komma att medföra ökade kommunala kostnader inte bara för ett större antal insatser utan också för planering, organisation och information är enligt min mening berättigade. Reglerna om ersättning av statsmedel till kommunerna för vissa räddningstjänståtgärder innebär också att även staten skulle komma att få bära ökade kostnader. Det kan enligt min mening inte uteslutas att ett utvidgat ansvar att ingripa kommer att leda till en anhopning av larm och framställningar om hjälp hos räddningsorganen. Om de inte tillförs ytterligare resurser, skulle detta begränsa deras möjligheter att ingripa i de akuta fallen. Detta rimmar illa med vad som är avsikten med reformen av samhällets räddningstjänst, nämligen att den skall bli effektivare utan att medföra ökade kostnader för samhället.

Uttrycket "fara för olyckshändelse" är enligt min mening alltför vagt. Som Stockholms kommun påpekar gäller detta särskilt i förhållande till den föreslagna bestämmelsen om att ansvaret inte gäller vid sådana tillfällen då den enskilde själv kan ingripa tillräckligt snabbt för att hindra eller begränsa skada.

Det skulle också i vissa fall bli svårt att skilja åtgärder som är att hänföra till räddningstjänst från olycksförebyggande åtgärder om ansvaret för ingripanden utvidgas till fara för olyckshändelser.

På grund av vad jag nu har anfört finner jag att ansvaret för att ingripanden kommer till stånd inte bör utvidgas till att avse fara för olyckshändelser.

Jag övergår nu till att behandla kommitténs förslag att kommunens ansvar även skall avse allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Som kommittén påpekar föreslog räddningstjänstutredningen i betänkandet (SOU 1971: 50) Räddningstjänst att kommunerna skulle vara skyldiga att ingripa när viktiga samhällsfunktioner äventyras. Vid tillkomsten av brandlagen fann emellertid departementschefen (prop. 1973: 185) att det varken var nödvändigt eller lämpligt att föreskriva skyldighet för räddningsorganen att avvärja eller begränsa störningar i samhällsfunktionerna. Departementschefen konstaterade därvid att remissinstanserna visserligen inte hade haft något att erinra mot förslaget men att de, liksom utredningen, inte hade gått närmare in på innebörden av eller motiven för förslaget. Det kunde, enligt departementschefen, naturligtvis inträffa att en olyckshändelse medförde risker för sådana störningar i viktiga samhällsfunktioner som det lämpligen borde åligga räddningsorganen att avvärja eller begränsa. Uttrycket viktiga samhällsfunktioner var emellertid enligt departementschefens mening både vidsträckt och obestämt. Departementsche-

fen anförde vidare att, när ett ingripande av räddningsorganen påkallades av en händelse som kunde medföra att viktiga samhällsfunktioner stördes, ett ingripande regelmässigt torde ha varit påkallat redan med hänsyn till räddningsorganens uppgift att vid olyckshändelser avvärja eller begränsa skador på människor och egendom.

Liksom räddningstjänstutredningen på sin tid går kommittén inte närmare in på förslaget innebörd.

Det finns många viktiga samhällsfunktioner. Det kan enligt min mening knappast vara lämpligt att de kommunala räddningsorganen skall ha ansvaret för ingripanden i alla fall då någon sådan funktion blir störd och skador eller risk för skador kan uppkomma. Vid avbrott av el-, vatten-, eller värmedistributionen – för att nu nämna de exempel på samhällsfunktioner som kommittén anger – måste rimligen de som svarar för nyttigheterna se till att avbrottet upphör. En annan sak är att ett sådant avbrott kan medföra att det uppstår en situation som motiverar ett räddningstjänstingripande. Som departementschefen var inne på vid brandlagens tillkomst grundar sig ett sådant ingripande på räddningsorganens skyldighet att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Jag vill också ta upp en annan aspekt. Som kommitténs förslag är utformat skulle kommunen vara ansvarig för att ett ingripande sker, oavsett på vilket sätt störningen har uppstått. Som Göteborgs kommun påpekar innebär det att kommunerna skulle ingripa vid vissa konflikter på arbetsmarknaden. Något sådant bör givetvis inte komma i fråga.

På grund av vad jag nu har anfört anser jag att kommunernas ansvar inte heller bör utvidgas till att avse allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Jag är alltså inte beredd att föreslå att kommunernas ansvar för att räddningsåtgärder vidtas skall bli mer omfattande än vad som gäller enligt nuvarande ordning.

En utförligare redogörelse av vad som avses med olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser lämnas i specialmotiveringen. Det samma gäller innebörden av kommunernas ansvar för räddningstjänsten.

2.2.2 Förebyggande åtgärder

Mitt förslag: Varje kommun skall liksom hittills svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

Kommitténs förslag: Kommunen skall svara för förebyggande åtgärder mot brand i kommunen. Om det i samband med räddningstjänst eller verksamhet till förebyggande av brand upptäcks förhållanden som kan leda till annan olyckshändelse än brand skall förhållandet påtalas hos ansvariga myndigheter (Betänkandet s. 436–454).

Remissinstanserna: Förslaget möter inga erinringar.

Skälen för mitt förslag: För närvarande har kommunerna enligt 2 § brandlagen ansvaret för förebyggande åtgärder mot brand. Detta tar sig främst uttryck i brandsyneverksamheten och sotningsverksamheten. Enligt min mening finns det ingen anledning att ändra på denna ordning. Vad man kan diskutera är om kommunerna också skall få ansvaret för förebyggande åtgärder mot andra olyckshändelser än bränder.

Det finns många verksamheter där det finns risker för att det skall inträffa andra olyckshändelser än bränder. Är riskerna betydande eller skulle verkningarna av en olyckshändelse bli stora har samhället i allmänhet reglerat verksamheten genom särskild lagstiftning. I sådan lagstiftning finns ofta regler om skyldigheter för den som svarar för verksamheten att vidta åtgärder av olika slag så att olyckshändelser förebyggs. Lagstiftningen innehåller också bestämmelser om vilka myndigheter som skall se till att föreskrifterna följs. I likhet med kommittén finner jag att kraven på de åtgärder som behövs för att förebygga sådana olyckshändelser bör ställas med stöd av speciallagstiftningen inom det ifrågavarande området.

Iakttagelser av brister och missförhållanden som kan leda till andra olyckshändelser än bränder bör givetvis vidarebefordras till ansvariga myndigheter. Som kommittén anför kan en föreskrift härom göra den personal som ansvarar för den förebyggande verksamheten mot brand mer uppmärksam på de brister som förekommer. Enligt min mening bör kommunen emellertid ha ett större och mer aktivt ansvar. Jag förordar därför att kommunen skall främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

2.2.3 Brandsyneverksamheten

Mitt förslag: Brandsyneverksamheten skall bedrivas på samma sätt som hittills. Kommunerna skall få rätt att föreskriva att avgift skall erläggas för brandsynen.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt. Det innehåller dock ingen föreskrift om brandsyncavgift (Betänkandet s. 442–444).

Remissinstanserna har inga erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: I likhet med kommittén anser jag att brandsyneverksamheten inte bör förändras. I det följande kommer jag att föreslå att räddningsnämnden i egenskap av tillsynsmyndighet skall få befogenhet att meddela vitesförelägganden och att det skall införas ett system med typgodkännande för lös inredning. Dessa förslag är ägnade att göra brandsyneverksamheten effektivare.

Brandsyneverksamheten tillgodoser inte bara samhällets krav på brandskydd utan tjänar även den enskildes intressen. Jag anser därför att det är naturligt att kommunerna – i likhet med vad som gäller i fråga om sotning – får ta ut avgifter för brandsynen.

Mitt förslag: Sotningsverksamheten skall organiseras och bedrivas på samma sätt som tidigare. Det innebär att kommunerna skall svara för att sotning utförs regelbundet. Vid sotningen skall eldstäder och andra fasta förbränningsanordningar, som inte är inrättade för eldning uteslutande med gas, och därtill hörande rökkanaler samt imkanaler göras rena. Vid sotningen skall också det som rengörs samt skorstenar och tak med därtill hörande byggnadsdelar kontrolleras ur brandskyddssynpunkt. Kontroll av brandskyddet kan också utföras vid andra tillfällen. Sotningen skall utföras av skorstensfejarmästare eller av skorstensfejare som biträder skorstensfejarmästaren. I fråga om speciella anläggningar och enstaka avlägset belägna bostadshus får kommunen medge att någon annan utför sotningen och kontrollen.

Bestämmelser om obligatorisk sotning tas in i räddningstjänstlagen.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att bestämmelserna om sotning tas in i en särskild lag, lag om sotningsverksamheten, i vilken samhällets sotningsverksamhet anges ha till syfte att hindra uppkomst och spridning av brand och att främja en god energihushållning. Kommittén föreslår vidare att räddningsnämnden skall fastställa sotningsfristerna inom en i lagen angiven tidsram på två år. I övrigt överensstämmer kommitténs förslag i huvudsak med mitt förslag (Betänkandet s. 449–451 och 1–9 §§ förslaget till lag om sotningsverksamheten).

Remissinstanserna: De flesta tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att sotningsväsendet regleras i en särskild lag. Från många håll uttalas kritik mot skorstensfejarmästarnas monopolställning. I fråga om sotningsfristerna råder delade meningar. En mening, som många omfattar, är att det sotas för ofta och att förslaget om maximala sotningsfrister om två år går för långt. En annan uppfattning, som företräds av Svenska Skorstensfejaremästarnas Riksförbund, är att det av säkerhetsskäl är olämpligt att låta räddningsnämnden bestämma sotningsfristerna. Olika uppfattningar kommer även fram i fråga om de obligatoriska arbetsuppgifterna för sotningsväsendet. Svenska Skorstensfejaremästarnas Riksförbund och statens planverk hävdar att rengöring och kontroll av anläggningar som eldas uteslutande med gas bör ingå i dessa arbetsuppgifter. Svenska Gasföreningen har en rakt motsatt uppfattning och biträder kommitténs förslag.

Skälen för mitt förslag: Kommittén anför att sotningsväsendet, trots att det spelar en betydelsefull roll i det brandförebyggande arbetet, inte bör regleras i räddningstjänstlagstiftningen eftersom det finns en allmän strävan att förändra verksamheten i riktning mot ett ökat energisparande. Kommittén föreslår emellertid inga föreskrifter om energisparande som är bindande för kommunerna eller de enskilda.

Personalen inom sotningsväsendet har viktiga uppgifter på energihushållningsområdet. Denna syn har kommit till uttryck i riksdagens beslut

(prop. 1984/85: 5, BoU 6, rskr. 82) om utvecklad kommunal energiplanering m. m. Genom beslutet anslag riksdagen medel till kompletteringsutbildning inom energihushållningsområdet för personal inom sotningsväsendet. Det råder dock allmän enighet om att dessa uppgifter inte skall vara obligatoriska och någon reglering i lag av dem behövs därför inte. De bestämmelser om sotningsverksamheten som kräver lagstiftning är de som rör de obligatoriska uppgifterna att rengöra och kontrollera vissa eldstäder m. m. Dessa uppgifter har till syfte att förebygga brand. Jag anser därför att föreskrifterna om dessa bör tas in bland övriga föreskrifter om förebyggande av brand i räddningstjänstlagen.

För närvarande är sotningen en kommunal angelägenhet. Kommunerna får själva bestämma om de skall bedriva verksamheten i egen regi eller i entreprenadform. Endast en skorstensfejarmästare eller en skorstensfejare som är anställd för att biträda honom har rätt att utföra den sotning och kontroll som är obligatorisk.

I remissbehandlingen krävs från en del håll att sotningsväsendets driftsformer reformeras på ett genomgripande sätt. Jag finner emellertid att det inte föreligger skäl att nu aktualisera denna fråga. Jag biträder därför kommitténs förslag att sotningsväsendet organiseras och bedrivs på samma sätt som tidigare.

Varje kommun bestämmer för närvarande sotningsfristernas längd i brandordningen. Brandordningen skall emellertid, för att bli gällande, fastställas av länsstyrelsen. Vid fastställelseprövningen följer länsstyrelserna i allmänhet de rekommendationer i fråga om sotningsfrister som statens brandnämnd meddelar. På detta sätt uppnås en likformighet när det gäller sotningsfristernas längd. Jag vill stryka under att den obligatoriska sotningen inte görs i något annat syfte än att vara brandförebyggande. Ansvaret för den förebyggande verksamheten mot brand bör – som jag förut har anfört – ligga på kommunerna. Att göra något undantag för sotningen anser jag inte vara motiverat. Härav följer att det får ankomma på kommunerna att bestämma om sotningsfristerna inom de ramar som räddningsverket kan komma att föreskriva.

Det finns dock anledning att påpeka att fristerna skall bestämmas enbart med hänsyn till vad som krävs från brandskyddssynpunkt. Det får bli en uppgift för statens räddningsverk att noga följa hur kommunerna bestämmer sotningsfristerna och bistå kommunerna med allmänna råd. Jag kommer att föreslå regeringen att uppdra åt räddningsverket att göra en utvärdering av sotningsverksamheten sedan erfarenheter av räddningstjänstlagen har vunnits.

Jag anser således att det inte – som kommittén föreslår – behövs någon bestämmelse om maximifrist i lagen.

Som jag redan har anfört förordar jag ingen utvidgning av de objekt som skall sotas och kontrolleras. Det innebär följaktligen att jag går emot det från vissa remissinstanser framförda förslaget att gaseldade anläggningar skall sotas. Den frågan bör dock bevakas av räddningsverket och belysas i den utvärdering som jag nyss berörde.

Mitt förslag: I varje kommun skall det finnas en räddningsnämnd. Nämnden skall genomföra den verksamhet som kommunen enligt den föreslagna lagen har ansvaret för, i den mån verksamheten inte ankommer på räddningskåren. Nämnden får i egenskap av tillsynsmyndighet befogenhet att meddela förelägganden och förbud och att förena dessa med vite.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (8 och 9 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst, 5 § förslaget till lag om sotningsverksamheten och betänkandet s. 443, 450 och 522).

Remissinstanserna: De flesta är positiva till förslaget. Några är tveksamma till förslaget om att lägga befogenheten att meddela förelägganden och förbud på räddningsnämnden. Dessa instanser hävdar att brandskyddsfrågor inte är politiska frågor.

Skälen för mitt förslag: Kommitténs förslag motsvarar till en del bestämmelsen om brandstyrelse i 3 § brandlagen. Enligt brandlagen är brandstyrelsens uppgifter tämligen begränsade. Brandstyrelsen handhar förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter (3 §). Härei ingår att utse brandchef, vice brandchef och skorstensfejarmästare. Brandstyrelsen får också ta ut tjänstepliktiga för tjänstgöring i brandvärdet (10 §) och besluta om att sätta upp brandförsvorsanordningar på annans egendom (16 §). Brandstyrelsen har inte rätt att utfärda förelägganden och förbud. Sådan myndighetsutövning tillkommer i stället brandchefen, skorstensfejarmästaren eller – i vitesfallen – länsstyrelsen.

En allmän strävan när det gäller kommunal verksamhet är att öka de förtroendevaldas inflytande. Jag anser att detta även bör gälla i fråga om den kommunala räddningstjänsten och kan inte dela de farhågor som kommer fram i remissbehandlingen över att de lokala politikerna får ett ökat ansvar för förebyggande åtgärder.

Jag biträder alltså kommitténs förslag om utökade befogenheter för den kommunala nämnd som skall genomföra kommunens uppgifter enligt den föreslagna lagen. Liksom i annan kommunal förvaltning bör det vara möjligt för nämnden att delegera vissa myndighetsuppgifter. Detta bör dock inte gälla frågor om viten eller frågor om vidtagande av åtgärder på bekostnad av någon som har varit försumlig eller andra frågor av större vikt.

Mitt förslag: I varje kommun skall det finnas en räddningskår. Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen skall ha ansvaret för. Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan det också ingå räddningsvårn. Personalen i en räddningsstyrka skall vara anställd. Personalen i räddningsvårnet skall inte vara anställd utan tjänstgöra på grund av tjänsteplikt.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag men innehåller inget om räddningskårens uppgifter (11 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna lämnar i allt väsentligt förslaget utan erinran. Från något håll framförs kritik mot kommitténs sätt att använda begreppen räddningsstyrka och räddningskår.

Skälen för mitt förslag: Kommitténs förslag överensstämmer med bestämmelserna i 4 § brandlagen men kommittén har kastat om begreppen styrka och kår. Dessa begrepp har därmed anpassats till hur de faktiskt har kommit att användas. Det är även enligt min mening nödvändigt att en ändring görs så att begreppet kår får den vidare betydelsen. Räddningskåren skall göra räddningsinsatser, dvs. svara för den operativa verksamheten inom räddningstjänsten i kommunen. Detta bör komma till uttryck i lagen. I övrigt finner jag inte någon anledning att frångå kommitténs förslag.

2.2.7 Överlåtelse av räddningskårens uppgifter

Mitt förslag: Kommunen får komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Kommunen får också träffa avtal med en annan kommun om att de uppgifter i kommunen, som ankommer på räddningskåren, skall helt eller delvis ombesörjas av den andra kommunens räddningskår. Kommunen får också överlåta på någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens. Har det vid en anläggning inom kommunen organiserats en särskild enhet för räddningsinsatser vid anläggningen, får kommunen träffa avtal med anläggningens ägare eller innehavare om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren.

Kommitténs förslag: En kommun får träffa avtal om att annan kommun eller annat organ skall sköta räddningstjänsten i kommunen eller medverka i räddningstjänsten i kommunen. Skötseln av kommunens räddningstjänst i dess helhet får dock överlåtas endast åt en annan kommun (13 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Några remissinstanser som företräder näringslivet anser att skötseln av hela räddningstjänsten skall kunna överlåtas till enskilda företag. Från arbetstagarhåll hävdas en motsatt ståndpunkt.

Skälen för mitt förslag: En väl fungerande organisation för räddningstjänsten är viktig för människors säkerhet till liv och egendom. Det är samhällets uppgift att svara för att det alltid finns en sådan organisation. Detta innebär enligt min mening att samhället måste ta det direkta ansvaret för såväl planering som genomförande av räddningstjänsten. Därtill kommer att riksdagen har beslutat (prop. 1981/82: 102 bil. 2, FöU 18, rskr. 374) att kommunerna skall ta över ledningen av civilförsvsverksamheten på lokal nivå i krig och det planlägningsansvar i fred som hänger samman med detta. För att genomföra beslutet har riksdagen beslutat lagen (1984: 1026) om ändring i civilförsvsverklagen (1960: 74) och lagen (1984: 1027) om ändring i lagen om kommunal beredskap (1964: 63) (prop. 1984/85: 49, FöU 5, rskr. 93). Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1987. Den nya kommunala uppgiften innebär att civilförsvsverksamheten kommer att integreras med räddningstjänsten.

Jag anser alltså att samhället måste ha det direkta inflytandet över skötseln av räddningstjänsten.

Som jag närmare kommer att beröra i det följande bör kommunerna vara skyldiga att samverka med varandra om räddningstjänsten. Det kan vid ett sådant samarbete visa sig vara lämpligt att en kommun övertar vissa uppgifter inom räddningstjänsten från en annan kommun. I något fall kan det t. o. m. vara fördelaktigt att skötseln av hela räddningstjänsten överlämnas till den andra kommunen. Det bör därför vara möjligt för en kommun att komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår eller att träffa avtal med en annan kommun om att den andra kommunens räddningskår skall helt eller delvis ombesörja de uppgifter som ankommer på räddningskåren.

I vissa kommuner finns det vid industrier och andra anläggningar särskilda enheter för räddningsinsatser. Dessa enheter kan vara av sådan storlek och kvalitet att de mycket väl också kan användas i den kommunala räddningstjänsten. Särskilt för mindre kommuner med små resurser kan det vara fördelaktigt att en sådan enhet knyts till den kommunala räddningstjänsten. Det bör därför öppnas en möjlighet för kommunerna att träffa avtal med ägaren eller innehavaren av en sådan anläggning om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren. Genom räddningschefen garanteras ett kommunalt inflytande över verksamheten.

Det bör också vara möjligt för kommunen att överlåta på andra – myndigheter eller enskilda – att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens. Det jag främst tänker på är bekämpning av olja eller andra skadliga ämnen när det framstår som lämpligt att utnyttja den speciella kompetens som kan finnas hos t. ex. saneringsföretag. Även andra liknande speciella uppgifter är tänkbara. Lagen tillåter dock inte att en kommun uppdrar åt ett privat företag att fullgöra räddningskårens alla uppgifter. Det blir således endast begränsade delar av räddningskårens verksamhet som kan överlåtas.

Mitt förslag: Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten.

Kommitténs förslag: Kommunerna skall samverka med varandra om räddningstjänsten inom lämpliga räddningsregioner. Regeringen får fastställa gränser för räddningsregioner. (Betänkandet s. 257–261).

Remissinstanserna: De flesta som yttrar sig i frågan stöder kommitténs förslag. Några är kritiska till att regeringen skall ges möjlighet att fastställa räddningsregioner.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare förordat att kommunen skall vara huvudman för räddningstjänsten inom kommunen. För att minska olikheterna inom räddningstjänsten och för att höja dess effektivitet fordras det enligt min mening att kommunerna samverkar.

Jag vill i detta sammanhang hänvisa till regeringens skrivelse 1982/83: 22 om huvudmannaskapet för räddningstjänsten, m. m. I skrivelsen anför föredragande statsrådet bl. a. att han i fråga om regionindelningen för räddningstjänsten i fred kan ansluta sig till uppfattningen att en ökad samverkan mellan kommunerna bör ske inom lämpliga regioner som bör bildas på frivillig väg.

Som jag tidigare har nämnt har riksdagen bl. a. beslutat lagen (1984: 1026) om ändring i civilförsvarlagen (1960: 74) för att genomföra beslutet om att kommunerna skall ta över ledningen av civilförsvsverksamheten på lokal nivå i krig och det planläggningsansvar som hänger samman med detta. Till grund för lagstiftningsärendet låg betänkandet (Fö 1983: 10) Kommunerna och civilförsvaret – ledning och planläggning på lokal nivå. När det gäller ledningen av civilförsvsverksamhet som rör flera kommuner föreslogs i betänkandet att kommunerna för samordning av verksamheten skulle bilda särskilda civilförsvvsregioner. I propositionen förordades en annan lösning. Föredraganden hänvisade till att regeringen i den nämnda skrivelsen hade betonat vikten av frivillighet i fråga om regionindelningen för räddningstjänsten och fann att man inte borde lägga något annat betraktelsesätt på indelningen i civilförsvvsregioner. Föredraganden ansåg därför att det räckte att det i 6 § civilförsvvslagen togs in en föreskrift om att *kommunerna* skall ta till vara möjligheterna till samverkan mellan sig. Riksdagen beslutade i överensstämmelse härmed.

Även när det gäller utformningen av kommunernas samverkan om räddningstjänsten vill jag betona vikten av frivillighet. Innehållet i samarbetet och formerna för detta bör bestämmas av kommunerna själva utan inblandning från statens sida. Enligt min mening räcker det att det i den föreslagna lagen tas in en föreskrift om att kommunerna skall samarbeta med varandra. En sådan föreskrift bör inte bara gälla resurserna inom räddningstjänsten. Ett samarbete kommunerna emellan är även viktigt när det gäller åtgärder som förebygger bränder och skador till följd av bränder.

I detta sammanhang vill jag nämna att jag har erfarit att Svenska kom-

munförbundets arbete med att åstadkomma en rikstäckande s. k. regionindelning för kommunal samverkan inom räddningstjänsten nu har kommit så långt att det endast återstår formella beslut i några kommuner i Stockholms län. Jag anser det vara värdefullt att arbetet med bildandet av räddningsregioner nu är i det närmaste avslutat och förutsätter att detta kommer att gagna det kommunala samarbetet inom räddningstjänsten. Samtidigt vill jag understryka att det är angeläget att kommunerna tar till vara de möjligheter som föreligger att utveckla samarbetet inom regionerna för att få till stånd en mera rationell och effektiv verksamhet.

2.2.9 Plan för räddningstjänsten

Mitt förslag: För varje kommun skall det finnas en räddningstjänstplan.

Planen skall innehålla uppgifter om

1. räddningskårens organisation i stora drag,
2. vattenreservoarer, brandposter, varningssystem och andra anordningar för räddningstjänsten och hur de skall underhållas,
3. insatstider till kommunens olika delar,
4. det lägsta antal befäl och övrig personal som ständigt skall finnas för första utryckning i styrkorna inom räddningskåren och tiden från alarmering av personalen till dess räddningsstyrkans första fordon kan utgå (anspanningstid),
5. den kompetens som krävs för att vara befäl i räddningskåren,
6. det minsta antal övningar som skall hållas med räddningskåren.

I förekommande fall skall planen också innehålla uppgifter om

1. anläggningar där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall medföra allvarliga skador på människor eller i miljön samt vattentäkter och andra områden där en olyckshändelse kan medföra allvarliga skador i miljön,
2. hamnar och deras gränser i vattnet,
3. avtal om samverkan inom kommunalförbund och räddningsregion.

Kommitténs förslag: För varje kommun skall finnas en räddningstjänstordning med föreskrifter om räddningskårens organisation, den beredskap för räddningstjänst som skall finnas, det för beredskapen lägsta antal räddningsbefäl och övrig räddningspersonal som skall finnas samt kommunens ansvar för räddningstjänst i vattenområde i hamnar inom kommunen. – Av räddningstjänstordningen skall vidare framgå till vilken räddningsregion kommunen hör, avtal med annan kommun om gemensam räddningschef eller om gemensam befälsberedskap samt i vilken utsträckning och inom vilka områden räddningstjänsten i kommunen skall skötas enligt avtal. (15 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Få yttrar sig över kommitténs förslag i denna del.

Några anser att räddningstjänstordningen bör innehålla ytterligare bestämmelser om kommunens räddningstjänst.

Skälen för mitt förslag: Enligt brandstadgan (1962:91) skall för varje kommun finnas en brandordning. Den skall innehålla de bestämmelser som behövs för ordnande av brandförsvaret i kommunen (1 §). Med uttrycket brandförsvaret i kommunen avses såväl kommunens eget brandförsvaret som brandförsvarsåtgärder som ankommer på enskilda eller på staten eller kommunen i egenskap av fastighetsägare.

I brandstadgan finns detaljerade bestämmelser om vad som skall tas in i brandordningen rörande den kommunala räddningstjänstens organisation. Enligt dessa skall det i brandordningen finnas

1. bestämmelser om den kommunala brandstyrkans organisation och om det lägsta antal övningar som skall hållas med brandstyrkan (4 § 1 st)
2. uppgifter om kommunen har brandchef eller vice brandchef gemensamt med en annan kommun (4 § 2 st),
3. uppgift – i förekommande fall – om i vilken utsträckning och inom vilka områden räddningstjänsten i kommunen enligt avtal eller beslut skall ombesörjas av annan än brandkåren i kommunen (4 § 3 st),
4. uppgift om det vattenområde i hamn inom vilket kommunen svarar för åtgärder för att avvärja, eller begränsa skada till följd av utflöde av olja eller annat som är skadligt (4 a §),
5. uppgift om tid för första utryckning (5 §),
6. bestämmelser om det lägsta antal brandbefäl och brandmän som erfordras för att första utryckning skall kunna ske inom denna tid (5 §),
7. bestämmelser om den kompetens som fordras för kommunens brandbefäl (7 § 3 mom.),
8. bestämmelser om alarmering samt om de övriga anordningar som behövs för brandförsvaret i kommunen (11 § 3 st),
9. bestämmelse om sotningsfrister (15 § 2 st),
10. bestämmelse om sotningsdistrikt (16 § 1 st),
11. bestämmelser om skorstensfejarmästares åligganden (19 §).

Utöver dessa bestämmelser kan en brandordning innehålla föreskrifter om enskildas skyldigheter, t. ex. skyldighet att hålla brand- och livräddningsredskap eller skyldighet för den som vill göra upp eld på plats där elden lätt kan sprida sig att anmäla detta till brandchefen.

En brandordning kan enligt brandstadgan således innehålla såväl bestämmelser om kommunens egen räddningstjänstorganisation som föreskrifter om enskildas förpliktelser.

Liksom kommittén anser jag att kommunerna bör ha frihet att själva utforma sin organisation för räddningstjänsten. För att underlätta den regionala och centrala tillsynen över räddningstjänsten bör kommunerna dock – i likhet med vad som nu gäller – åläggas att redovisa hur de avser att organisera räddningstjänsten och vilka resurser de skall ha. Kommittén föreslår att kommunerna för detta ändamål skall upprätta s. k. räddningstjänstordningar. Jag anser att det är missvisande att beteckna denna redovisning som en räddningstjänstordning. Detta uttryck för närmast tanken till föreskrifter som grundar sig på den kommunala förordningsmakten. Uppenbarligen har begreppet brandordning tjänat som förebild för kom-

mittén. Som framgår av min redogörelse i det föregående kan en brandordning till en del innehålla föreskrifter som är bindande för enskilda. Sådana föreskrifter är det emellertid inte fråga om i detta sammanhang. Jag förordar därför att redovisningen i stället benämns räddningstjänstplan.

Vissa krav bör ställas på innehållet i redovisningen. Kommitténs förslag i detta avseende motsvarar bestämmelserna i brandstadgan om vad en brandordning skall innehålla i fråga om organisation och resurser för räddningstjänsten. Bestämmelserna om lägsta antal övningar, kompetenskrav för befäl och alarmeringscentraler etc. saknar emellertid motsvarigheter i kommitténs förslag. I remissbehandlingen kräver man från några håll att lagen skall innehålla än mer detaljerade och preciserade uppgifter. Jag har i viss mån tillgodosett dessa krav.

2.2.10 Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst

Mitt förslag: En kommun som har medverkat i en annan kommuns räddningstjänst, skall ha rätt till skälig ersättning av den andra kommunen. En kommun som har medverkat i statlig räddningstjänst skall ha rätt till skälig ersättning av staten.

Vid räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom sjöterritoriet med undantag för hamnar samt andra insjöar, vattendrag och kanaler än Vänern, Vättern, Mälaren, Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal. Kommunen skall även ha rätt till ersättning för saneringskostnader i sådana fall. Bestämmelser härom tas dock inte in i räddningstjänstlagen utan meddelas av regeringen.

Om en räddningsinsats i ett annat fall har medfört betydande kostnader, skall kommunen ha rätt till ersättning av staten för den del av kostnaden som överstiger en självrisk. Självriskan skall beräknas enligt grunder som regeringen bestämmer.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt förslag med följande undantag. I kommitténs förslag saknas en rätt för kommunen att få ersättning av staten för medverkan i statlig räddningstjänst. Enligt förslaget skall föreskrifter om kommunens rätt att få ersättning av staten för kostnader för sanering i anledning av sådana utflöden av olja eller andra skadliga ämnen som nämns i mitt förslag tas in i lagen. Vidare föreslår kommittén att kommunen även skall ha rätt till ersättning för kostnad för räddningstjänst till följd av fara för olyckshändelse av betydande omfattning eller allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Remissinstanserna lämnar förslaget i huvudsak utan erinran.

Skälen för mitt förslag: I det följande kommer jag att föreslå att statliga och kommunala myndigheter skall vara skyldiga att medverka i en räddningsinsats på anmodan av räddningsledaren.

En kommun som på begäran deltar i en annan kommuns räddningstjänst har enligt 8 § brandlagen rätt till ersättning av den andra kommunen. Denna rätt bör gälla även i fortsättningen.

Om en kommunal myndighet på anmodan av en räddningsledare deltar i statlig räddningstjänst, bör kommunen enligt min mening vara berättigad till ersättning av staten. Jag anser däremot att staten inte bör ställa några anspråk på ersättning, om en statlig myndighet på motsvarande sätt deltar i kommunal räddningstjänst.

Kommunerna har enligt 21 § första stycket 3 brandlagen rätt till ersättning av staten för kostnader för räddningstjänst vid andra nödlägen än sådana oljeutflöden som nämns i mitt förslag. Ersättningen lämnas enligt 4 § andra stycket förordningen (1983: 1002) om ersättning för deltagande i räddningstjänst m. m. för den del av kostnaden som överstiger ett belopp som motsvarar två öre per skattekrona, beräknat på det sammanlagda skatteunderlaget som står till kommunens förfogande året före det år då kostnaden har uppkommit. Detta sätt att beräkna ersättningen överensstämmer med de riktlinjer riksdagen har fastställt (prop. 1980/81: 116, CU 38, rskr. 376).

Enligt min uppfattning bör kommunerna även i fortsättningen ha rätt till ersättning av staten för räddningstjänstkostnader i enlighet med dessa principer.

Staten skall, som jag kommer att föreslå i det följande, ha ansvaret för bekämpningen av olja eller andra skadliga ämnen i havet, kustvattnen, Väner, Vättern och Mälaren. När oljan eller de skadliga ämnena har flutit i land ankommer det på kommunen att vidta de akuta åtgärder som behövs. Kommunen bör – i likhet med vad som nu gäller enligt 21 § första stycket 1 brandlagen – vara berättigad till ersättning av staten i sådana fall. Som kommittén anför bör rätten till ersättning inte bara gälla kostnader för räddningstjänst i anledning av utflöde av olja utan också kostnader för räddningstjänst i anledning av utflöde av andra skadliga ämnen. Det jag nu har sagt bör även gälla i fråga om kostnader för räddningstjänst i anledning av utflöden i Göta älv, Trollhätte kanal och Södertälje kanal.

Efter en räddningsinsats återstår ofta ett mer eller mindre omfattande saneringsarbete. Kommunerna bör, som kommittén föreslår, även i fortsättningen vara berättigade till ersättning av staten för kostnaderna för detta arbete. Saneringsåtgärder faller emellertid utanför begreppet räddningstjänst. Ansvaret för saneringsåtgärder regleras därför inte i räddningstjänstlagen. Av den anledningen anser jag att bestämmelser om ersättning av staten för saneringskostnader inte bör tas in i räddningstjänstlagen. Det bör i stället ankomma på regeringen att meddela föreskrifter om detta.

2.3.1 Fjällräddningstjänst

Mitt förslag: I räddningstjänstlagen tas in en erinran om att till följd av polislagen (1984: 387) polisen skall inom fjällområden

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,
2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Kommitténs förslag: Polisen skall svara för efterforskning och undsättning av personer som i fjäll eller ödemark har gått vilse, drabbats av olycksfall eller sjukdom eller överraskats av oväder eller snöskred under sådana förhållanden att fara för liv och hälsa bedöms föreligga. I övrigt överensstämmer förslaget med mitt förslag. (Betänkandet s. 301–307 och 18 och 19 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Ingen ifrågasätter att polisen skall ha ansvaret för fjällräddningstjänsten. Ingen tar upp frågan om det behövs någon särskild föreskrift i lagen om detta. En instans efterlyser en klarare gränsdragning mellan statlig och kommunal fjällräddningstjänst i fjällområdena. En annan instans anser att uttrycket "ödemark" bör preciseras. Generaltullstyrelsen pekar på att tullverket har personella och materiella resurser för fjällräddningstjänst.

Skälen för mitt förslag: En av polisens uppgifter är den s. k. hjälp- och räddningsverksamheten. Grunden för denna är föreskriften i 2 § 4 polislagen (1984: 387) att polisen skall lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen. Verksamheten kan bl. a. bestå i att efterspana och ta hand om försvunna personer. Den är inte begränsad till någon viss del av landet. Vissa områden i landet ställer dock särskilda krav. I fjällområdena har därför en särskild verksamhetsform, fjällräddningstjänsten, organiserats i tio polisdistrikt. Polisens uppgifter när det gäller den typ av räddningsverksamhet som fjällräddningstjänsten utgör är alltså redan fastlagda i lag. Man kan mot denna bakgrund fråga sig om det är lämpligt att särbehandla fjällräddningstjänsten genom att ta in föreskrifter om den i räddningstjänstlagen. En särreglering skulle kunna ge upphov till missförstånd, t. ex. ifråga om polisens skyldigheter att efterforska och ta hand om försvunna personer i andra områden i landet. Å andra sidan skulle det te sig egendomligt att utlämna fjällräddningstjänsten i en lag som handlar om samhällets räddningstjänst. I lagen föreslås bestämmelser om skyldighet för andra myndigheter att delta i räddningsinsatser. Vidare föreslås bestämmelser som gör det möjligt att företa ingrepp i annans rätt och att ålägga enskilda människor att delta i räddningsinsatser. Enligt min mening måste det vara en fördel om dessa bestämmelser också kan tillämpas på fjällräddningstjänsten. Jag förordar därför att polisens uppgifter att efterforska och rädda

personer i fjällområden hänförs till räddningsverksamhet enligt räddningstjänstlagen.

Med anledning av generaltullstyrelsens remissyttrande vill jag framhålla att polisen liksom hittills skall utnyttja också andras resurser, bl. a. tullverkets, i fjällräddningen.

I fråga om fjällräddningstjänsten har jag samrått med chefen för justitie-departementet.

2.3.2 Flygräddningstjänst

Mitt förslag: Luftfartsverket skall svara för räddningstjänsten vid flyghaverier inom Sveriges sjöterritorium med undantag för vatten-drag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Väneren, Vättern och Mälaren. Kommunerna skall svara för räddningstjänsten vid flyghaverier på andra platser. Luftfartsverket skall svara för förebyggande räddningsinsatser mot skador när ett luftfartyg är nödställt eller när fara hotar lufttrafiken och för efterforskning av luftfartyg som saknas.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt (Betänkandet s. 310–314).

Remissinstanserna: Tre instanser, däribland luftfartsverket, stöder uttryckligen förslaget. De flesta andra har inte särskilt kommenterat förslaget med undantag av generaltullstyrelsen som anför att det bör skapas en fastare organisation av flygräddningstjänsten till havs. Enligt styrelsen bör det göras klart att den sjöoperativa ledningen av räddningsinsatserna bör utövas från en sjöräddningscentral.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i luftfartslagen (1957: 297) och luftfartskungörelsen (1961: 558). Den 1 januari 1987 träder omfattande ändringar i luftfartslagen i kraft genom lagen (1986: 166) om ändring i luftfartslagen (1957: 297). Luftfartskungörelsen ersätts samma dag av luftfartsförordningen (1986: 171). Flygräddningstjänst är enligt 11 kap. 1 § första stycket luftfartslagen – i såväl den gamla som nya lydelsen – de åtgärder som skall vidtas när ett luftfartyg är saknat, förolyckat eller nödställt eller när fara hotar lufttrafiken. De åtgärder som kan bli aktuella är främst efterforskning och lokalisering av luftfartyg och undsättning av de ombordvarande på en haveriplats samt begränsning av de materiella skadornas omfattning. Enligt 115 § första stycket luftfartskungörelsen skall flygräddningstjänsten ledas av luftfartsverket eller den som erhållit verkets uppdrag därtill.

Som kommittén föreslår bör föreskrifterna om flygräddningstjänst tas in i räddningstjänstlagen. Begreppet flygräddningstjänst bör därvid preciseras i förhållande till sjöräddningstjänsten och den kommunala räddningstjänsten för att det inte skall råda någon tvekan om vem som i olika situationer skall ha ansvaret för räddningsarbetet.

Ansvaret för efterforskning av luftfartyg som har försvunnit bör vara

odelat och gälla hela landet. Denna verksamhet bör alltså ingå i flygräddningstjänsten.

När det gäller räddningsarbetet på en haveriplats pekar kommittén på att det för närvarande inte är helt klart om arbetet är flygräddningstjänst eller om det är kommunal räddningstjänst. Vid haverier på land, i mindre sjöar och i vattendrag har kommunerna de bästa förutsättningarna att leda och utföra räddningsingripanden på haveriplatsen. Vid haverier i havet och de tre största sjöarna har kommunerna praktiskt taget inga möjligheter att ingripa. Gränsdragningen mot den kommunala räddningstjänsten bör därför göras med utgångspunkt i var haveriplatsen är belägen. I likhet med kommittén anser jag att flygräddningstjänsten bör omfatta räddningsingripanden på haveriplatser i havet, kustvattnen, Vänern, Vättern och Mälaren medan den kommunala räddningstjänsten bör omfatta ingripanden på haveriplatser i övriga delar av landet.

Även om kommunerna sålunda skall ha ansvaret för räddningsingripanden vid flyghaverier på land skall ägare och innehavare av flygplatser kunna åläggas att hålla eller bekosta styrkor för omedelbara insatser på eller i närheten av flygplatserna. En sådan skyldighet är av samma karaktär som skyldigheten att hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom för den som äger eller innehar en anläggning där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön. Till dessa frågor återkommer jag längre fram.

Luftfartsverket bör enligt min mening svara för flygräddningstjänsten även i fortsättningen. Med anledning av vad generaltullstyrelsen anför i remissbehandlingen vill jag betona värdet av att ansvaret för varje gren av samhällets räddningstjänst är odelat och inte splittrat på olika myndigheter. Jag anser således att luftfartsverkets ansvar inte skall delas eller på annat sätt göras beroende av andra myndigheter vid flygräddningsinsatser till havs.

I fråga om flygräddningstjänsten har jag samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

2.3.3 Sjöräddningstjänst

Mitt förslag: Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd och för sjuktransporter från fartyg.
2. tullverkets kustbevakningsorganisation svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Kommitténs förslag: Med sjöräddningstjänst avses åtgärder som staten svarar för och som avser efterforskning eller undsättning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd samt sjuktransporter från fartyg.

Med sjöräddningstjänst avses också åtgärder som staten svarar för och som vidtas till sjöss för att hindra eller begränsa skador i miljön eller, så långt möjligt, skador på djur och egendom. Sjö- och kustbevakningsmyndigheten (resultatet av en sammanslagning av sjöfartsverket och tullverkets kustbevakningsorganisation) svarar för ledningen och samordningen av räddningsåtgärder som vidtas till havs, kustvattnen och i Väner, Vättern och Mälaren. Kommunen svarar för räddningsåtgärder i övriga vatten och i vattenområde i hamn (Betänkandet s. 321–339).

Remissinstanserna: Några erinringar mot förslaget huvuddel anförs inte. Några instanser såsom sjölagsutredningen (Ju 1977: 16), sjöfartsverket, Scandinavian Tugowners Association, Sjöassuradörernas Förening och Sjøräddningssällskapet vänder sig mot den del av förslaget som innebär att staten skall svara för bärgning av egendom till sjöss. Sjöfartsverket, televerket och generaltullstyrelsen delar kommitténs uppfattning när det gäller det organ som skall svara för ledningen och samordningen av sjöräddningstjänsten.

Skälen för mitt förslag: I sjöräddningen deltar flera statliga myndigheter: polisen, myndigheter inom marinen och flygvapnet, sjöfartsverket, televerket, luftfartsverket och tullverkets kustbevakningsorganisation. Enligt sin instruktion skall sjöfartsverket samordna sjöräddningsverksamheten. Sjøräddningssällskapet, som är en ideell förening, samverkar med myndigheterna och gör med sina fartyg betydelsefulla insatser i sjöräddningen. Även andra enskilda och vissa kommuner kan ibland delta i sjöräddningsarbetet.

De flesta räddningsingripanden är av mindre omfattning och engagerar inte fler än ett av räddningsorganen. Verksamheten brukar då i allmänhet vara effektiv och ge goda resultat. Erfarenheterna har emellertid visat att det vid stora räddningsinsatser med deltagande av flera räddningsorgan behövs ett operativt organ på central nivå som har ansvaret för insatserna och som ser till att alla resurser utnyttjas så effektivt som möjligt. Ett sådant organ är också värdefullt vid samarbetet med utländska sjöräddningsorgan.

Jag delar således kommitténs uppfattning att det vid sjöräddningsinsatser bör finnas ett organ på central nivå som har det odelade ansvaret för den operativa verksamheten. Det räcker således inte enbart med att detta organ – såsom för närvarande är fallet – har ett samordningsansvar för räddningsinsatserna. Den som leder en sjöräddningsinsats kommer nämligen att kunna ta ett fast operativt grepp över andra statliga och kommunala myndigheters resurser genom den föreskrift om skyldighet för statliga och kommunala myndigheter att delta i räddningstjänsten som jag kommer att föreslå i det följande.

Att ansvaret för sjöräddningstjänsten på detta sätt läggs på en statlig myndighet inverkar i och för sig inte på enskildas deltagande i sjöräddningen. Sjøräddningssällskapets medverkan i sjöräddningen bör som hittills ske helt på frivillighetens grund. Det är alltså inte meningen att sällskapets fartyg skall underordnas räddningsledaren i andra fall än då detta följer av en överenskommelse mellan sällskapet och den ansvariga myndigheten eller då fartygsbefälhavaren i det enskilda fallet bedömer att det är nödvändigt.

I likhet med kommittén anser jag att det inte bör inrättas någon ny myndighet för sjöräddningstjänsten. Kommitténs förslag utgick från att sjöfartsverket och tullverkets kustbevakningsorganisation skulle ha slagits samman till en myndighet. Slutlig ställning till sammanslagningen har ännu inte tagits. I avvaktan härpå anser jag att någon ändring i den nuvarande ansvarsfördelningen inte bör göras. Det innebär att jag förordar att kustbevakningsorganisationen får ansvaret för bekämpning av olja och andra skadliga ämnen medan sjöfartsverket får ansvaret för övriga sjöräddningsinsatser.

I fråga om sjöräddningstjänsten har jag samrått med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen.

2.3.4 Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen

Mitt förslag: Föreskrifterna i atomskyddslagen tas in i räddningstjänstlagen utan några större sakliga ändringar. Det innebär att det även i fortsättningen är länsstyrelsen som skall svara för räddningstjänsten om radioaktiva ämnen släpps ut från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten eller det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp. Länsstyrelsens ansvar skall inte begränsas till utsläpp från anläggningar inom landet. Kommunernas skyldighet att medverka vid beredskapsåtgärder begränsas dock liksom hittills till befarade utsläpp från anläggningar inom landet.

Kommitténs förslag avviker från mitt förslag på följande punkter. Länsstyrelsen skall vidta åtgärderna redan när det föreligger fara för ett utsläpp av radioaktiva ämnen. Kommunerna skall ha ansvaret vid utsläpp från kärntekniska anläggningar i utlandet som berör Sverige (Betänkandet s. 341–344).

Remissinstanserna: Förslaget lämnas i huvudsak utan erinran. Statens strålskyddsinspektion är dock kritisk mot förslaget att kommunerna i första hand skall ha ansvaret för räddningstjänsten då utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar i utlandet berör Sverige.

Bakgrunden till mitt förslag: Ansvaret för åtgärder och organisation av beredskapen mot olyckor inom ett område där kärnteknisk verksamhet bedrivs ligger på anläggningens innehavare. Krav i dessa hänseenden ställs upp enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet när tillstånd för verksamheten meddelas. De kan också ställas upp under ett tillstånds giltighetstid.

Åtgärder utanför en anläggning regleras i atomskyddslagen. Lagen skall tillämpas så snart radioaktiva ämnen sprids ut eller det föreligger en överhängande fara för en sådan utspridning från en kärnreaktor eller någon annan kärnanläggning i landet i sådan mängd att särskilda åtgärder påkallas för att skydda allmänheten. Huvudansvaret för att åtgärder vidtas ligger på länsstyrelsen (1 §). Om det vid utspridning av radioaktiva ämnen i andra

fall fordras särskilda åtgärder för att skydda allmänheten, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer vidta åtgärderna. Regeringen kan också bestämma att en länsstyrelses åligganden enligt lagen helt eller delvis skall fullgöras av länsstyrelsen i ett annat län. Regeringen kan även ta över ansvaret själv (13 §).

Har det vid en anläggning inträffat en händelse, som påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten, åligger det anläggningens innehavare att genast underrätta den lokala polismyndigheten och länsstyrelsen (3 §).

Många av de åtgärder som behöver vidtas i samband med en olyckshändelse eller då det föreligger en överhängande fara för en olyckshändelse innebär ingrepp eller inskränkningar i enskildas rätt. I lagen anges länsstyrelsens befogenheter att vidta sådana åtgärder. Länsstyrelsen får förordna att kontrollmätningar och andra undersökningar skall företas i syfte att utröna radioaktivitetens spridning även om intrång därigenom sker i någon enskilds rätt. Sådana åtgärder får även vidtas på uppdrag av anläggningens innehavare (4 §). När det är påkallat från strålnings synpunkt, får länsstyrelsen förelägga dem som uppehåller sig i området att inte vistas utomhus eller att lämna området eller att förbjuda tillträde till området. Vid förordnande om evakuering skall länsstyrelsen sörja för inkvartering, utspisning och annan hjälp åt dem som utrymts. Länsstyrelsen får vidare påbjuda bortförande av levande djur eller livsmedel och förordna om inskränkningar i enskildas rätt att nyttja eller förfoga över egendom. Länsstyrelsen får också föranstalta om att livsmedel eller annat som har blivit förorenat av radioaktivitet, får omhändertagas och oskadliggöras (5 §).

Skälen för mitt förslag: I en lag som behandlar samhällets räddningstjänst bör självfallet tas in föreskrifter om de åtgärder som skall vidtas då radioaktiva ämnen släpps ut i sådan omfattning att allmänheten hotas till liv och hälsa. Atomskyddslagen bör därför arbetas in i den nya lagen.

Kommittén har inte berört vilka följderna skulle bli, om skyldigheten att vidta åtgärder utvidgas till att gälla redan vid fara för utsläpp. Som jag tidigare har anfört anser jag att uttrycket "fara för olyckshändelse" är för vagt. Detta gäller även i fråga om "fara för utsläpp". Det är enligt min mening svårt att överblicka följderna av en på detta sätt utvidgad skyldighet att vidta åtgärder. Jag anser därför att skyldigheten att vidta åtgärder – liksom hittills – skall gälla då ett utsläpp redan har inträffat eller då det föreligger överhängande fara för utsläpp. I sammanhanget vill jag dock framhålla att begreppet överhängande fara inte får tolkas så snävt att däri bara tidsfaktorn vägs in. Som framhålls i prop. 1980/81: 90, bil. 2, s. 14 kan det dröja timmar till dygn mellan en ursprunglig reaktorskada och ett utsläpp till omgivningen. Också i ett sådant fall föreligger överhängande fara för utsläpp.

Länsstyrelsen har för närvarande inte något direkt ansvar för att åtgärder vidtas då det inträffar sådana radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar utom landet som innebär ett hot mot allmänheten i Sverige. Regeringen kan emellertid i sådana fall ta på sig detta ansvar eller lägga det på länsstyrelsen eller någon annan myndighet. Om detta inte sker, har, som kommittén påpekar, kommunerna ansvaret. Jag kan för min del inte finna något skäl varför kommunerna skall ha ansvaret för att åtgärder

vidtas i dessa fall när de inte skall ha ansvaret för att åtgärder vidtas vid utsläpp från anläggningar inom landet. Jag ansluter mig alltså till statens strålskyddsinspektionens uppfattning och förordar att länsstyrelsens ansvar även skall gälla i fråga om sådana utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar utom landet som berör Sverige. Liksom vid annan räddningstjänst bör regeringen ha möjlighet att ta över ansvaret för räddningstjänsten eller att lägga ansvaret på någon annan länsstyrelse eller myndighet. Detta får givetvis betydelse särskilt vid utsläpp från kärntekniska anläggningar utom landet som berör områden i landet där det inte har byggts upp någon beredskap för den räddningstjänst som krävs.

I övrigt bör några sakliga ändringar inte göras när föreskrifterna i atomskyddslagen arbetas in i den nya lagen.

I fråga om räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen har jag samrått med statsrådet Dahl.

2.4 Gemensamma bestämmelser för kommunal och statlig räddningstjänst

2.4.1 Alarmering

Mitt förslag: Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för räddningstjänsten skall se till att det finns anordningar för alarmering av räddningsorganen.

När ett räddningsorgan gör en räddningsinsats, skall polismyndigheten underrättas om insatsen.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt. (36 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst och 3 § förslaget till förordning om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna kommenterar förslaget i liten utsträckning.

Skälen för mitt förslag: En av förutsättningarna för effektiva räddningsinsatser är att räddningsorganen larmas så tidigt som möjligt. Det är därför viktigt att det finns väl fungerande anordningar som ständigt kan ta emot larm. Lika viktigt är det att den som har tagit emot larmet också snabbt kan vidarebefordra det till det räddningsorgan som skall göra insatsen. För närvarande kan endast ständigt bemannade alarmeringscentraler uppfylla dessa krav. Det är emellertid inte omöjligt att den tekniska utvecklingen kommer att medföra andra lösningar i framtiden. För att komma i kontakt med en alarmeringscentral krävs i allmänhet telefon. På vissa platser där det saknas telefon kan det därför vara befogat med särskilda anordningar för direktalarmering.

Enligt 9 § 4 mom. brandstadgan skall brandchefen eller den som är i hans ställe underrätta polisstyrelsen om brand eller annat nödläge eller överhängande fara därför. Enligt min mening bör denna föreskrift tas in i den nya lagen. Den bör göras allmänt tillämplig på alla former av samhällets räddningstjänst.

Mitt förslag: Vid varje räddningsinsats skall det finnas en räddningsledare.

Räddningsledare skall vara

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett.
2. i fjällräddningstjänsten polischefen i polisdistriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett.
3. i övrig statlig räddningstjänst den som den för räddningstjänsten ansvariga myndigheten har utsett.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt (Betänkandet s. 260 och 11 § fjärde stycket, 20, 23, 27 och 31 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har inte några erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras en enkel och fast ledningsorganisation. Vid en olyckshändelse eller då det föreligger överhängande fara därför får ingen dyrbar tid gå åt till att bestämma vem eller vilka som skall leda räddningsinsatsen. Detta måste vara klart på förhand. Lagen bör därför innehålla föreskrifter som gör detta möjligt.

I den kommunala räddningstjänsten bör räddningskårens chef, räddningschefen, vara räddningsledare. I fjällräddningstjänsten bör polischefen i polisdistriktet vara räddningsledare. Om en fjällräddningsinsats berör flera polisdistrikt, bör uppgiften falla på länspolischefen. Samtliga nu nämnda chefer bör också kunna utse räddningsledare. Detta bör ha gjorts i förväg men kan också bli aktuellt i samband med en räddningsinsats.

För den övriga statliga räddningstjänsten är det enligt min mening mest lämpligt att räddningsledaren utses av den myndighet som svarar för räddningstjänsten.

En räddningsledare har självfallet rätt att föra befäl över den personal som deltar i insatsen. För att alla tillgängliga resurser skall kunna utnyttjas så effektivt som möjligt bör han emellertid också ha befogenhet att rekvidrera hjälp från olika myndigheter, att göra olika ingrepp i annans rätt och att förordna om fullgörande av tjänsteplikt. Till dessa befogenheter återkommer jag längre fram.

2.4.3 Ledningen vid omfattande räddningsinsatser

Mitt förslag: I fråga om räddningsinsatser som är omfattande skall regeringen få föreskriva eller i särskilt fall bestämma att en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet skall ta över ansvaret för räddningstjänsten inom en eller flera kommuner. I sådana fall skall räddningsledare utses av den myndighet som har fått ansvaret.

Kommitténs förslag: Om det är särskilt nödvändigt att samordna olika grenar av räddningstjänsten eller att samordna räddningstjänsten med annan verksamhet får länsstyrelsen överta ledningen av räddningstjänsten. Länsstyrelsen utser därvid räddningsledare för åtgärder som länsstyrelsen svarar för. Om ledning och samordning av räddningstjänsten och om samordning av räddningstjänsten med annan verksamhet vid mycket omfattande olyckshändelser och allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner som berör flera län förordnar regeringen i varje särskilt fall (Betänkandet s. 278–279 och 37 § andra och tredje styckena förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har i huvudsak inga erinringar.

Skälen för mitt förslag: Vid omfattande räddningsinsatser där olika räddningskårer deltar – kanske tillsammans med någon myndighet som svarar för statlig räddningstjänst – kan det uppstå behov av ett ledningsorgan på högre nivå. I sådana situationer är det också viktigt att räddningsresurserna disponeras på ett lämpligt sätt med hänsyn till beredskapen mot nya olyckshändelser. Om det inträffar nya olyckshändelser fordras också ett ledningsorgan som har tillräcklig överblick för att ur ett större perspektiv kunna göra lämpliga avvägningar i fråga om de nya räddningsinsatser som krävs. Enligt min mening räcker det alltså inte med att det finns regler om ett ledningsorgan på högre nivå som skall kunna ta över ledningen av vissa större insatser. Det organ som på detta sätt kan disponera över räddningsresurserna inom ett stort område måste också kunna ta över ansvaret för räddningstjänsten inom området.

Jag anser att bestämmelserna bör utformas så att ett övertagande av ansvaret kan bli så väl anpassat till den aktuella situationen som möjligt. Jag förordar därför att regeringen skall kunna lägga ansvaret på länsstyrelsen eller någon annan statlig myndighet. För sådana situationer som går att förutse bör regeringen också ha möjlighet att meddela föreskrifter. Jag förordar därför att regeringen får ett bemyndigande att meddela föreskrifter om att räddningstjänsten skall tas över av statlig myndighet vid omfattande räddningsinsatser.

2.4.4 Skyldighet för andra myndigheter att medverka i räddningstjänsten m. m.

Mitt förslag: En statlig eller kommunal myndighet skall på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom, om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens verksamhet. En skyldighet införs för myndigheter och enskilda att på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten.

Kommitténs förslag: De statliga och kommunala myndigheter och organ som har resurser användbara för räddningstjänsten är skyldiga att på anmodan av räddningsledare delta i räddningstjänsten med personal och

utrustning om inte den egna verksamheten oundgängligen hindrar det (41 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna är övervägande positivt inställda till grundtanken i förslaget. Några uttalar en viss oro över att det kan få negativa följder för myndigheternas möjligheter att inom ramen för ordinarie resurser lösa sina ordinarie arbetsuppgifter. Från näringslivets sida pekar man på att begreppet organ har en oklar innebörd. Om därmed menas även enskilda företag ställer man sig helt avvisande till en så omfattande rätt att utan ersättning kunna utnyttja enskilda företags räddningsresurser.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras att räddningsledaren disponerar lämpliga räddningsresurser. I många fall finns resurserna i det egna räddningsorganet. Vid åtskilliga räddningsinsatser kan de emellertid vara otillräckliga. Om det på andra håll finns resurser som är användbara är det enligt min mening naturligt att dessa ställs till räddningsledarens disposition. Jag förordar därför att det i lagen tas in en föreskrift som gör detta möjligt. Föreskriften bör dock enbart gälla samhällets resurser dvs., personal och egendom hos statliga och kommunala myndigheter. Det skall heller inte vara fråga om någon permanent förstärkning av räddningsorganets resurser. Föreskriften bör därför utformas så att den enbart tar sikte på förstärkningar av räddningsorganets resurser vid ett räddningsingripande. Givetvis finns det också personal och egendom hos enskilda som kan vara lämplig att använda vid en räddningsinsats. Sådana resurser bör enligt min mening liksom hittills så långt det är möjligt knytas till räddningsorganet genom avtal. Som framgår av det följande skall det emellertid vara möjligt för en räddningsledare att vid en räddningsinsats disponera enskildas resurser genom befogenheten att besluta om ingrepp i annans rätt och fullgörande av tjänsteplikt.

Ett ianspråktagande av andra myndigheters resurser kan givetvis inte ske utan begränsningar. Enligt min mening bör det inte fordras att myndigheten deltar i räddningsinsatsen om ett deltagande allvarligt hindrar den vanliga verksamheten. Det får bli myndighetens sak att avgöra när så är fallet.

Det är givetvis viktigt att räddningsledaren känner till vilka resurser som finns tillgängliga. Av den anledningen förordar jag att det införs en skyldighet för myndigheter att på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten. Dessa upplysningar bör givetvis även ligga till grund för räddningsorganets planering. Uppgiftsskyldigheten bör också gälla enskilda. De uppgifter som på detta sätt kommer fram om enskildas resurser kan användas då räddningsorganen verkar för att knyta till sig sådana resurser genom avtal. Uppgifterna kan också ligga till grund för räddningsledarens beslut om att förfoga över egendom vid en räddningsinsats.

2.5.1 Larm vid utsläpp av farliga ämnen

Mitt förslag: Samma underrättelseskyldighet som enligt atomolycks-lagen gäller i fråga om utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärntek-nisk anläggning skall gälla vid utsläpp av andra giftiga och skadliga ämnen från anläggningar där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön.

Kommittén har inte lagt fram något sådant förslag.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare förordat att bestämmelserna i atomskyddslagen tas in i den nya lagen. Det innebär bl. a. att det även i fortsättningen skall finnas en skyldighet för innehavaren av en kärnteknisk anläggning att underrätta vissa samhällsorgan vid utsläpp av radioaktiva ämnen, om utsläppet påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten, eller vid överhängande fara för sådana utsläpp. Det är inte bara radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar som kan få allvarliga följder för människor eller miljön. Även från andra anläggningar kan utsläpp av giftiga eller farliga ämnen vålla allvarliga skador. Jag anser därför att det också för innehavarna av sådana anläggningar bör införas en skyldighet att lämna underrättelse om inträffade eller befarade utsläpp.

Jag vill i detta sammanhang peka på att regeringen i beslut den 19 juni 1985 har medgivit att civilförsvarets alarmeringsanordningar får användas vid nödlägen i fredstid.

2.5.2 Larm vid andra olyckshändelser och skadeståndsskyldighet vid onödiga larm

Mitt förslag: Brandlagens bestämmelser om skyldighet att varna för fara och att tillkalla hjälp för den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand skall tas in i den nya lagen och utvidgas till att även avse en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön. Samma skyldig-het skall finnas vid överhängande fara för en brand eller en sådan olyckshändelse.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt. Kommittén föreslår emellertid dessutom att länsstyrelsen skall få möjlighet att ålägga ersättningsskyldighet för den som på annat sätt än genom falskt larm eller missbruk av larmanordning uppsåtligen eller av grov vårdslöshet har för-anlett onödig utryckning av samhällets räddningsorgan (35 och 80 §§ för-slaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Endast ett fåtal instanser yttrar sig i frågan. En

instans anser att skyldigheten att larma och skyldigheten att betala kostnaderna för onödiga uttryckningar kan ställa den enskilde inför svårigheter. Även en annan instans uttalar kritik mot förslaget om skadeståndsskyldighet.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall kunna bli framgångsrik fordras ett snabbt ingripande. Det är därför viktigt att räddningsorganen larmas så fort som möjligt. Detta gäller i särskilt hög grad vid bränder. Varje minuts väntan på en insats kan där vara ödesdiger. Mot bakgrund av dessa förhållanden har det i brandlagstiftningen sedan länge funnits en skyldighet för den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand att tillkalla hjälp och att varna dem som är i fara. I brandlagen finns en föreskrift om skyldigheten i 18 §. Denna skyldighet bör enligt min mening finnas kvar.

Det finns även andra olyckshändelser där behovet av ett snabbt ingripande är särskilt nödvändigt. Detta gäller vid olyckshändelser där någons liv är i fara eller där det föreligger allvarlig risk för någons hälsa eller för skada i miljön. Jag kan för min del inte anse att det skulle innebära för stora krav på den enskilde om han i sådana situationer blir skyldig göra vad han kan för att varna dem som är i fara och tillkalla hjälp. Jag förordar därför att det införs en sådan skyldighet. Skyldigheten att tillkalla hjälp skall givetvis bara gälla om det finns behov av en insats från räddningsorganen. Om situationen kan bemästras av dem som är på olycksplatsen bortfaller skyldigheten. För den enskilde kan det givetvis ibland vara svårt att rätt bedöma om det finns behov av en insats från räddningsorganen. Uppenbarligen kan man inte ställa särskilt stora krav på den enskilde. Dessa omständigheter talar enligt min mening mot att det införs en skyldighet för den enskilde att betala ersättning för uttryckningar som senare visar sig vara onödiga. Jag vill understryka att skyldigheten att vid behov tillkalla hjälp inte skall uppfattas som en skyldighet för den enskilde att vidta räddningsåtgärder innan räddningsorganen larmas.

Även av andra skäl anser jag att kommitténs förslag om en skyldighet att betala ersättning för onödiga uttryckningar är betänkligt. Den föreslagna ersättningsskyldigheten innebär att den som en räddningsinsats avser kan komma att bli skyldig att betala ersättning för insatsen. Som exempel anger kommittén att det inom fjällräddningstjänsten och sjöräddningstjänsten inte sällan förekommer att onödiga uttryckningar sker på grund av att besked inte lämnas till t. ex. anhöriga om färdväg och andra förhållanden. Det kan enligt min mening inte vara principiellt riktigt att någon skall kunna bli ersättningsskyldig för kostnader som har orsakats av att någon annan har varit orolig – oavsett vilka besked om färdväg o. d. som kan ha lämnats. En ersättningsskyldighet skulle också kunna medföra att människor skulle känna tvekan att tillkalla hjälp även i sådana fall där hjälpen verkligen behövs. Jag kan således inte förorda att det införs någon skyldighet att ersätta kostnader för onödig uttryckning av samhällets räddningsorgan utöver vad som redan gäller vid falskt larm och missbruk av larmordning.

Mitt förslag: Den nuvarande skyldigheten för en ägare eller innehavare av byggnader eller andra anläggningar att hålla utrustning för släckning och livräddning vid brand skall utvidgas till att även avse utrustning för livräddning vid andra olyckshändelser än vid brand. Den nuvarande skyldigheten för ägaren eller innehavaren att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och bekämpa brand skall utsträckas till att omfatta också andra åtgärder för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Kommitténs förslag överensstämmer med mitt förslag. Kommittén anger dock vilka byggnader och anläggningar som skall omfattas av skyldigheten. De är: industribyggnader eller upplag, flygplatser enligt luftfartsverkets bestämmande, hamnar, hotell eller pensionat, skolor eller elevhem, sjukhus eller andra vårdanläggningar, teatrar, biografier, varuhus eller andra samlingslokaler, campingplatser, fritidsanläggningar utomhus eller andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som utnyttjas av många människor, särskilt brandfarliga byggnader eller andra liknande byggnader eller anläggningar (38 § och 59 § tredje stycket förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna kommenterar förslaget i liten utsträckning. En instans menar att det är bättre att – som i brandlagen – ta in en föreskrift om en generell skyldighet men begränsa skyldigheten till nödvändig utrustning eller den utrustning som behövs med hänsyn till byggnadens, lokalens eller anläggningens karaktär. Samma instans anser att skyldigheten att vidta åtgärder bör gälla varje ägare eller innehavare av byggnad, lokal eller anläggning.

Skälen för mitt förslag: Enligt 14 § brandlagen är ägare eller innehavare av byggnad, upplag eller annan anläggning skyldig att anskaffa och underhålla nödvändiga redskap för släckning och livräddning vid brand samt att i övrigt vidtaga de åtgärder som behövs för att förebygga och bekämpa brand. I likhet med kommittén anser jag att denna skyldighet skall vara kvar. Vid vissa anläggningar såsom badplatser, simhallar och andra fritidsanläggningar, behövs det också utrustning för livräddning vid andra olyckshändelser än brand. Jag delar kommitténs uppfattning att skyldigheten att hålla utrustning även bör avse sådan utrustning.

När det gäller skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder, anser jag att denna inte enbart skall avse åtgärder som hindrar att brand uppkommer eller sprids. Det är även viktigt att vidta åtgärder så att skador till följd av brand hindras eller begränsas. En viktig sådan åtgärd är givetvis att bekämpa branden. En annan viktig åtgärd är att bringa människor i säkerhet. I anläggningar där många människor vistas är det av stor betydelse att den i anläggningen verksamma personalen på förhand har fått lämplig utbildning i hur detta skall gå till. Även sådana åtgärder bör omfattas av skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder.

Reglerna om den nu berörda skyldigheten att hålla utrustning och att

vidta åtgärder skall ligga till grund för brandsynverksamheten. Krav på åtgärder som kan bli resultatet av en brandsyn skall också grunda sig på dessa regler. Detta gäller såväl den regelbundna brandsynen som den särskilda brandsyn som kan förrättas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Vad jag nu har sagt gäller även den brandtekniska kontroll som utförs i samband med sotning. Mot bakgrund härav anser jag att skyldigheten att hålla utrustning och att vidta åtgärder inte bör begränsas till vissa uppräknade byggnader och anläggningar.

Skyldigheten måste givetvis vara olika från fall till fall beroende på den verksamhet som bedrivs i byggnaden eller anläggningen. Detta bör komma till uttryck i lagen på så sätt att skyldigheten att hålla utrustning och att vidta åtgärder skall gälla i skälig omfattning.

2.5.4 Anläggningar där verksamheten innebär särskild fara

Mitt förslag: Ägaren eller innehavaren av en anläggning där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön skall vara skyldig att i skälig omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom som behövs för att hindra eller begränsa sådana skador. Detta skall även gälla allmänna flygplatser och större flygplatser för enskilt bruk.

Kommitténs förslag: En ägare eller innehavare av en anläggning vid vilken särskilt riskfylld verksamhet bedrivs eller där det av annan anledning finns särskild risk för att en brand skall vålla avsevärda skador på människor, djur, egendom eller i miljön är skyldig att hålla den utrustning och beredskap med personal som behövs för att hindra eller begränsa skada som kan uppkomma till följd av olyckshändelse i den riskfyllda verksamheten eller på grund av brand i anläggningen. – Länsstyrelsen kan ålägga den som bedriver sådan särskilt riskfylld verksamhet att ersätta kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, staten dess kostnader för räddningstjänst i anledning av olyckshändelse eller fara därför som har uppstått till följd av verksamheten. Sådant åläggande får avse även den som svarar för transport till lands av olja eller andra skadliga ämnen. – För omedelbar undsättning på eller i närheten av en godkänd flygplats skall finnas en räddningsstyrka av den storlek och räddningsutrustning i den omfattning som fastställs av luftfartsverket med hänsyn till förekommande flygtrafik. För denna styrka och utrustning svarar innehavaren av flygplatsen (22 § tredje stycket och 39 och 81 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har i allmänhet inga erinringar mot förslaget i fråga om beredskap med utrustning och personal. När det gäller den föreslagna ersättningsskyldigheten, anser flera remissinstanser att det av lagtexten bör framgå att ersättningsskyldigheten endast kan komma i fråga då verksamheten har bedrivits på ett vårdslöst sätt eller ett föreläggande inte har

iakttagits. Några remissinstanser ifrågasätter om länsstyrelsen bör ges behörighet att fatta beslut om såväl ersättningskyldigheten som ersättningens storlek.

Skälen för mitt förslag: I många industrier bedrivs verksamhet som innebär särskilda risker i den meningen att en olyckshändelse kan orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön. Jag delar kommitténs uppfattning att den som driver sådan verksamhet skall vara skyldig att i skälig omfattning hålla särskild beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att hindra eller begränsa sådana skador. Föreskrifter härom bör tas in i den nya lagen. De bör utformas som en direkt skyldighet för innehavaren eller ägaren av anläggningen och inte, som för närvarande är fallet, en rätt för länsstyrelsen att ålägga honom att vidta beredskapsåtgärderna. Det får bli tillsynsmyndigheternas sak att se till att skyldigheten iakttas. Vilka krav som skall ställas får givetvis bli beroende av förhållandena i det enskilda fallet. Allmänt kan sägas att kraven på åtgärder måste framstå som skäliga med hänsyn till riskerna och kostnaderna för åtgärderna.

En lämplig ordning när det gäller att uppfylla kraven på beredskap med personal och egendom kan vara att anläggningens ägare eller innehavare träffar avtal om att kommunen mot ersättning svarar för beredskapen. Bestämmelserna bör utformas så att detta blir möjligt.

Jag går nu över till att behandla frågan om skyldighet att ersätta kostnader för räddningstjänst i anledning av olyckshändelser i riskfylld verksamhet. Denna fråga bör ses mot bakgrund av att det är en grundläggande utgångspunkt att den som bedriver en verksamhet som kan orsaka skada på hälsa, miljö eller egendom skall ha kostnadsansvaret såväl för förebyggande åtgärder som för den ersättning eller de skadelindrande åtgärder som kan bli aktuella efter en skada.

Olyckshändelser i sådan verksamhet som jag har beskrivit i det föregående kan vålla stora skador. Själva räddningstjänstkostnaderna torde emellertid i allmänhet vara begränsade i sammanhanget. Som kommittén anför torde kostnaderna för sanering och andra återställningsåtgärder i de flesta fall väsentligt överstiga kostnaderna för räddningstjänsten. Sådana kostnader torde i allmänhet ingå i de skadeståndskrav som följer på en olyckshändelse eller på annat sätt kommer att belasta skadevällaren. När det gäller räddningstjänsten i dessa fall är det i stället beredskapen som normalt drar den stora kostnaden. Genom den skyldighet att hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom som jag har föreslagit i det föregående kommer dessa kostnader till mycket stor del att åvila den som driver riskfylld verksamhet. Som jag tidigare nämnt, är det en viktig tillsynsuppgift att se till att den som bedriver riskfylld verksamhet iakttar sin beredskapsskyldighet. Jag anser därför att motiven till att införa en ersättningskyldighet i dessa fall inte är så starka. Jag vill också peka på svårigheterna att särskilja de eventuellt ersättningsgilla kostnaderna från andra kostnader för räddningstjänsten som inte har med den riskfyllda verksamheten som sådan att göra.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört är jag inte nu beredd att förorda att det införs en skyldighet att betala ersättning för kostnader för rädd-

ningstjänst i anledning av olyckshändelse eller fara därför som har uppstått i en anläggning där verksamheten är särskilt riskfylld.

När det gäller kostnader för räddningstjänst vid olyckshändelser i samband med landtransporter av olja eller andra skadliga ämnen vill jag peka på att lagen (1973:1198) om ansvarighet för oljeskada till sjöss ålägger ett fartygs ägare att ersätta oljeskada även om varken han eller någon för vilken han svarar har varit vållande till skadan. Ersättningsskyldigheten omfattar bl. a. kostnader för åtgärder för att förhindra eller begränsa oljeskada genom förorening och som vidtagits efter det att en olycka har inträffat, dvs. räddningstjänstkostnader. Det är enligt min uppfattning mycket som talar för att ett ersättningsansvar borde införas även för räddningstjänstkostnader som föranleds av olyckshändelser vid transporter på land av olja eller andra skadliga ämnen. Sådana olyckshändelser kan i princip inträffa var som helst där transporter äger rum. Möjligheterna att bygga upp en särskild beredskap mot sådana olyckshändelser är därför inte lika stora som i fråga om beredskapen mot olyckshändelser i fasta anläggningar. Frågan är emellertid komplicerad, bl. a. med hänsyn till reglerna om trafikskadeersättning. Vilka följder en sådan ersättningsskyldighet skulle medföra har kommittén inte närmare gått in på. Jag anser därför att frågan måste övervägas ytterligare. I det sammanhanget bör också beaktas det arbete som pågår inom institutet för privaträttens förenhetligande, UNIDROIT, med att utarbeta en konvention som avser att reglera bl. a. frågor av detta slag.

2.5.5 Typgodkännande av lös inredning

Mitt förslag: Om det behövs för att förebygga att människor skadas på grund av brand, skall regeringen få föreskriva att material får användas i lös inredning i byggnader eller andra anläggningar endast efter godkännande (typgodkännande). Typgodkännande skall meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer. Har sådana föreskrifter meddelats, skall den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen kunna visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material.

Kommitténs förslag: Regeringen eller efter regeringens bestämmande statens räddningstjänstverk får meddela föreskrifter beträffande brandtåligheten hos material i lös inredning som används i hotell, skolor, vårdanläggningar, samlingslokaler eller andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som utnyttjas av många människor. Den som svarar för verksamheten i en sådan anläggning skall kunna visa att inredningen och övriga anordningar i anläggningen uppfyller gällande föreskrifter om brandsäkerhet (Betänkandet s. 445–447).

Remissinstanserna ger förslaget ett blandat mottagande. När det gäller föreskrifter om brandtålighet tillstyrks förslaget av statens planverk, konsumentverket, Svenska brandbefälets riksförbund och Svenska Kommu-

nalarbetareförbundet. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund ifrågasätter om det är nödvändigt att införa ytterligare föreskrifter vars tillämpning sannolikt kommer att medföra mycket stora kostnader. Man förklarar emellertid att man inte kategoriskt vill avvisa förslaget i den del det avser föreskrifter om brandtåligheten i nyanskaffad lös inredning. Förslaget om skyldighet att visa att inredning och övriga anordningar uppfyller gällande föreskrifter om brandsäkerhet får bland de remissinstanser som närmare berör förslaget oreserverat stöd endast av konsumentverket och en kommun. Statens planverk ifrågasätter starkt om en sådan regel om omvänd bevisbörda skall införas och menar att en sådan skall användas bara i undantagsfall där ingripande är nödvändigt och inga andra verksamma medel i praktiken finns att tillgå. Verket konstaterar emellertid att så tyvärr är fallet beträffande lös inredning i de lokaler som det här är fråga om. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund anför att en förutsättning för att en sådan regel skall kunna accepteras är att övergångstiderna för införandet av bestämmelserna om brandtålighet görs långa och att bestämmelserna kombineras med ett system med typgodkännande.

Skälen för mitt förslag: Under senare tid har i Sverige och utomlands inträffat bränder som har aktualiserat frågan om brandtåligheten av lös inredning i framför allt s. k. offentliga lokaler. Det kan gälla lokaler där allmänheten brukar vistas men också vårdinrättningar av olika slag. Det kan också gälla lokaler och tält där det mer eller mindre tillfälligt ordnas olika slag av tillställningar för allmänheten. När det gäller byggnader och fast inredning kan krav på brandtålighet ställas med stöd av byggnadslagstiftningen. Men för lös inredning finns inga motsvarande regler. Visserligen har en brandsynförrättare vid en brandsyn rätt att kontrollera den lösa inredningens beskaffenhet. Eftersom det saknas brandsäkerhetsnormer för lös inredning är emellertid sådana undersökningar i praktiken ytterst svåra att utföra.

Även om jag har förståelse för de farhågor som anförs över kommitténs förslag i remissbehandlingen anser jag att erfarenheterna under senare tid visar att det finns ett behov av brandskyddsbestämmelser för lös inredning i byggnader och lokaler där många människor normalt vistas. Ett system med obligatoriskt typgodkännande och en effektivare brandsyneverksamhet är enligt min mening den bästa vägen att gå för att öka brandskyddet i sådana byggnader och anläggningar.

Jag förordar därför att statens räddningsverk får i uppdrag att pröva vilka material som kan godtas ur brandtålighetssynpunkt. Det bör sedan ligga i regeringens hand att avgöra i vilka fall typgodkännande skall krävas. Härigenom skapas en garanti för att kravet på typgodkännande begränsas till de fall där detta är motiverat till skydd mot allvarliga risker för liv och hälsa.

Mitt förslag: När det behövs skall var och en som under kalenderåret fyller arton eller högst sextiofem år vara skyldig att på anmodan av räddningsledaren medverka i räddningstjänst i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det. Bland de tjänstepliktiga skall räddningsnämnden få ta ut lämpliga personer för tjänst i räddningsvärdet.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag med den skillnaden att tjänsteplikten även uttryckligen skall omfatta sjuktransporter i anslutning till räddningstjänst. *Kommittén föreslår dessutom att regeringen skall få möjlighet att förordna om civilförsvarspplikt enligt civilförsvarslagen (1960: 74) när det är nödvändigt med hänsyn till beredskapen mot omfattande olyckshändelser eller allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner i fred (42, 43 och 44 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).*

Remissinstanserna lämnar förslaget i stort sett utan erinringar.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelser om tjänsteplikt i samband med räddningstjänst finns i brandlagen och atomskyddslagen. Tjänstgöringsskyldigheten är i mitt förslag av samma omfattning som i nämnda lagstiftning. *Kommittén har som motiv till förslaget om att tjänsteplikten även skall omfatta sjuktransporter i anslutning till räddningstjänst pekat på behovet av personal för sjuktransporter i terrängen. Med den ställning jag tagit till frågan om sjuktransporter följer att sjuktransporter i terrängen ingår i räddningstjänsten. Någon särskild föreskrift om tjänsteplikt i sådana fall behövs därför inte.*

För att en räddningsinsats skall ha förutsättningar att genomföras effektivt fordras att den som leder insatsen har rätt att bestämma om fullgörande av tjänstgöringsskyldigheten. Jag delar därför kommitténs uppfattning att räddningsledaren skall ha denna befogenhet.

I likhet med kommittén anser jag att det är värdefullt att civilförsvarets personal utnyttjas i räddningstjänsten. Förutsättningarna för detta kommer att bli bättre då kommunerna övertar ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå den 1 januari 1987. Enligt min uppfattning bör det vara möjligt att för tjänst i räddningsvärdet ta ut lämpliga personer ur civilförsvarsorganisationen i kommunen. Jag anser därför att det inte är nödvändigt att civilförsvarspplikten utvidgas på det sätt som kommittén har föreslagit.

Mitt förslag: Bestämmelserna om ingrepp i annans rätt i brandlagen och atomskyddslagen skall tas in i räddningstjänstlagen utan några sakliga ändringar och göras tillämpliga på all räddningstjänst. Det skall vara räddningsledaren som har befogenheten att göra ingreppen. Brandlagens bestämmelser om ersättning för ianspråktagande av egendom för räddningstjänst skall också tas in i räddningstjänstlagen och göras tillämpliga på all räddningstjänst.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Kommittén föreslår dessutom att samhället även skall betala ersättning till den som lider skada eller förlust till följd av andra ingrepp i hans rätt än som gäller ianspråktagande av egendom för räddningstjänst (45, 47, 50 och 76 §§ samt 77 § andra stycket och 79 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna har få synpunkter på förslaget. En kommun anser att storleken av den ersättning som skall lämnas för ingrepp som inte avser ianspråktagande av egendom måste kunna bli föremål för en skälighetsbedömning.

Skälen för mitt förslag: För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras att räddningsledaren har rätt att göra ingrepp i annans rätt. Det kan vara fråga om åtgärder som innebär förfogande av materiel eller utrustning för att användas i räddningsinsatsen. Det kan också vara åtgärder som innebär att egendom förstörs eller går förlorad utan att detta innebär någon komplettering av räddningsorganets räddningsutrustning. Såväl brandlagen som atomskyddslagen innehåller bestämmelser som innebär långtgående befogenheter att göra ingrepp i annans rätt i båda dessa hänseenden (11 § brandlagen och 5 § atomskyddslagen). I likhet med kommittén anser jag att bestämmelser av samma innebörd bör tas in i räddningstjänstlagen och göras tillämpliga på all räddningstjänst.

I 2 kap. 18 § regeringsformen föreskrivs att varje medborgare vilkens egendom tas i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestäms i lag.

För de ingrepp i annans rätt som innebär att egendom tas i anspråk för användning för räddningsinsatser finns f. n. bestämmelser om ersättning i 19 § andra stycket och 22 § brandlagen samt 8 § tredje stycket atomskyddslagen.

Kommittén föreslår att dessa ersättningsregler skall föras över till räddningstjänstlagen.

Enligt min mening är ett ianspråktagande av egendom för användning för räddningsinsatser att anse som sådant förfogande som avses i 2 kap. 18 § regeringsformen. Härav följer att räddningstjänstlagen måste innehålla bestämmelser som tillförsäkrar den som tvingas tillhandahålla egendom ersättning. Jag delar således kommitténs uppfattning att räddningstjänstlagen bör innehålla regler av samma innebörd som brandlagen och atomskyddslagen.

I fråga om andra ingrepp i annans rätt anser kommittén mot bakgrund av de principer som ligger bakom bestämmelsen i 2 kap. 18 § regeringsformen att det är rimligt att den som utsätts för ingreppet tillförsäkras rätt till ersättning för skada eller förlust till följd av ingreppet.

Avsikten med den av kommittén föreslagna regeln är att den som lider skada men inte har någon nytta av räddningsinsatsen skall få ersättning för ingreppet. Vid en räddningsinsats vidtas ofta åtgärder för att förhindra ytterligare skador i en byggnad. Som exempel kan nämnas att det vid brand ofta gäller att förhindra att elden sprids. I detta arbete kan det bli nödvändigt att vidta åtgärder som kan innebära ingrepp i annans rätt. Uppenbarligen kan det uppstå svårigheter att avgöra i vilka fall och i vilken utsträckning som räddningsinsatsen har hindrat att branden sprids till omkringliggande byggnader och därmed varit till nytta för ägare av dessa. Den föreslagna ersättningsregeln innebär alltså avsevärda tillämpnings-svårigheter.

I dag har frågan om den skadelidandes ersättning i sådana fall inte reglerats i lag på annat sätt än att det allmänna svarar för otillåtna sådana ingrepp som innebär fel eller försummelse i myndighetsutövning. Enligt allmänna rättsgrundsatser skall kostnaden för tillåtna ingrepp i princip bäras av den till vars förmån ingreppet sker. Ersättningskraven ingår i den skada som denne har drabbats av. Han har i sin tur möjlighet att föra skadeståndstalan mot den som har vållat olyckshändelsen. Har ingreppet gjorts för att tillgodose ett allmänt intresse såsom skydd av miljön torde det allmänna vara skyldigt att lämna ersättning till den skadelidande (se vidare lagrådets yttrande över förslaget till brandlag, prop. 1973:185, s. 218–219). Rättsläget synes vara att ingrepp av det här slaget inte är att betrakta som ett sådant förfogande som avses i 2 kap. 18 § regeringsformen.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört har jag stannat för att inte förorda en ersättningsregel av det slag som kommittén föreslår.

I 16 § första stycket brandlagen och 5 a § atomskyddslagen finns också bestämmelser som gör det möjligt att på annans mark placera anordningar som varaktigt behövs för räddningstjänsten. Det kan gälla brandskåp, brandposter, larmanläggningar, mätinstrument och skyltar av olika slag. Som kommittén föreslår bör dessa bestämmelser tas in i räddningstjänstlagen och göras tillämpliga på all räddningstjänst. Föreskrifterna bör dock utformas så att det inte kan bli fråga om allvarliga ingrepp. För åtgärder som får någon större betydelse för egendomens användningssätt och därigenom minskar egendomens värde bör i stället expropriationsvägen anlitas. För åtgärder som vidtas enligt räddningstjänstlagen bör ersättning lämnas för förlorad avkastning och nytta.

Mitt förslag: När en räddningsinsats är avslutad, skall räddningsledaren underrätta ägaren eller innehavaren till den egendom räddningsåtgärderna har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Om det behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckshändelser och bevakningen inte kommer till stånd, skall räddningsledaren ha rätt att utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag med den skillnaden att *kommitténs förslag även innehåller en uttrycklig föreskrift om att en ägare eller innehavare av en fastighet, byggnad, upplag eller annan anläggning skall svara för tillsyn av egendomen efter vidtagna räddningsåtgärder och att räddningsledaren skall pröva behovet av sådan tillsyn (Betänkandet s. 248–251 och 51 och 52 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).*

Remissinstanserna har inga erinringar mot förslaget.

Skälen för mitt förslag: En huvudprincip inom räddningstjänsten är att en räddningsinsats skall pågå tills det inte föreligger fara för ytterligare skada eller fara för att en inträffad skada förvärras. Det måste vara räddningsledarens sak att bedöma när räddningsinsatsen skall avslutas. När så har skett återstår i allmänhet ett behov av restvärdeskydd, sanering, återställningsarbeten och tillsyn och bevakning av skadeplatsen. Gränsdragningen mellan räddningstjänst och sådana åtgärder är svår. Detta gäller särskilt sanering dvs., rengöring efter utflöden av olja eller andra skadliga ämnen. I princip har det inte ansetts ankomma på räddningsorganen att vidta åtgärder efter det att en räddningsinsats är avslutad. Det främsta skälet härför är att räddningsorganens beredskap skulle äventyras om de under en längre tid skulle binda personal och utrustning på samma skadeplats. Jag delar kommitténs uppfattning att detta motiv fortfarande har bärkraft.

Svenska kommunförbundet och försäkringsgivarna har träffat en överenskommelse om restvärdeskydd i samband med brand. Larmtjänst AB och försäkringsgivarna har vidare inlett ett samarbete om restvärdeinsatser vid andra olyckshändelser än brand. Numera finns det också flera saneringsföretag som åtar sig att utföra saneringsarbeten. Mot bakgrund härav delar jag kommitténs uppfattning att det inte finns någon anledning att ålägga räddningsorganen att svara för sanering och återställning efter en räddningsinsats. Som kommittén föreslår bör emellertid räddningsledaren vara skyldig att underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av åtgärder för restvärdeskydd och sanering. Enligt min uppfattning är det självklart att ansvaret för tillsyn och bevakning i första hand ligger på egendomens ägare eller innehavare. Någon särskild föreskrift om detta anser jag därför inte behövs. Om det behövs bevakning på en skadeplats med hänsyn till risken för att det skall inträffa någon ny olyckshändelse finns det ett allmänt intresse att

bevakningen verkligen kommer till stånd. Om det inte blir fallet bör, som kommittén föreslår, räddningsledaren ha rätt att utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

2.6 Tillsyn

Mitt förslag: Den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten i kommunen skall i huvudsak utövas genom samråd och allmän rådgivning. Någon direkt bestämmelse om vitesföreläggande mot kommunen och befattningshavare hos kommunen skall därför inte finnas kvar. Även underställningsinstitutet avskaffas. Det innebär att kommunens beslut om räddningstjänstplan inte skall underställas statlig myndighet för prövning. Staten skall dock ha kvar en möjlighet att direkt påverka innehållet i räddningstjänstplanen i särskilda fall. Regeringen skall nämligen kunna besluta om ändring i en antagen räddningstjänstplan om det föreligger särskilda skäl.

Räddningsnämnden skall utöva den omedelbara tillsynen inom varje kommun över efterlevnaden av lagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inom länet skall tillsynen utövas av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen skall utövas av statens räddningsverk. Regeringen får ett bemyndigande att bestämma att den centrala tillsynen i fråga om statlig räddningstjänst skall utövas av annan myndighet.

En tillsynsmyndighet skall ha rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar och att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

En tillsynsmyndighet skall ha rätt att meddela förelägganden och förbud och att förena dem med vite. Om någon underlåter att vidta en åtgärd som en tillsynsmyndighet har ålagt honom, skall myndigheten ha rätt att vidta åtgärden på den försumliges bekostnad.

Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med mitt förslag med den skillnaden att luftfartsverket efter samråd med statens räddningsverk skall utöva tillsynen i fråga om räddningstjänsten på eller i närheten av en godkänd flygplats. (Betänkandet s. 292–298 och 313 samt 64–66 §§ förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

Remissinstanserna: Svenska kommunförbundet, en kommun och tre länsstyrelser tillstyrker uttryckligen förslaget i fråga om den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten i kommunen. Några instanser som företrädar brandpersonal och försäkringsgivare är negativa. Deras kritik går ut på att man inte helt kan lita på att kommunerna tar hänsyn till de faktiska behoven av räddningstjänst. När det gäller tillsynsmyndigheternas befogenheter ifrågasätter några remissinstanser om rätten att vidta åtgärder på den försumliges bekostnad överensstämmer med kraven på rättssäkerhet.

Skälen för mitt förslag: Jag skall först redovisa mina överväganden i fråga om den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten i kommunerna. Enligt brandstadgan antas kommunens brandordning av kommunfullmäktige. Beslutet om antagande skall underställas länsstyrelsens prövning. Om fullmäktige underlåter att anta brandordning av innehåll, som länsstyrelsen anser erforderligt, skall länsstyrelsen förordna om innehållet. I så fall måste länsstyrelsens beslut underställas regeringens prövning (2 §).

I riksdagsbeslutet om riktlinjerna för ökad kommunal självstyrelse och minskad byråkrati (prop. 1980/81:80, KU 13, rskr. 149) framhålls att samarbetet mellan statliga och kommunala organ i allmänhet inte främjas av den form av statskontroll som underställningen utgör. Samråd och allmän rådgivning ligger i stället mer i linje med en modern syn på samspelet mellan statliga och kommunala organ. Som kommittén påpekar har handläggningen av brandordningsärenden i allt väsentligt bestått i samråd och information. Enligt min uppfattning bör de ovan angivna riktlinjerna ligga till grund för bedömningen av den tillsyn som fordras. Jag anser att man kan utgå från att kommunerna vill och kan organisera en effektiv räddningstjänst och ett verkningsfullt förebyggande arbete. En öppen och ömsesidig information om organisation och resurser kan därvid främja verksamhetens utveckling.

På grund av vad jag nu har anfört anser jag i likhet med kommittén att det inte bör finnas något krav på underställning av kommunens beslut om räddningstjänstplan.

Staten måste dock ha vissa möjligheter att påverka räddningstjänstplanerna. Till skillnad från andra kommunala verksamheter har räddningstjänsten nämligen en speciell karaktär genom dess stora betydelse för tryggheten i samhället. För de få fall då en kommun efter samråd och information antar en räddningstjänstplan – eller gör ändringar i den – som har allvarliga brister, bör regeringen ha möjlighet att besluta om ändring av planen.

Enligt 24 § brandstadgan kan länsstyrelsen vid vite förelägga kommunen eller kommunala befattningshavare att fullgöra sina åligganden med avseende på räddningstjänst och förebyggande åtgärder mot brand. Bestämmelsen har sedan länge inte utnyttjats. Motsvarande bestämmelser förekommer inte på andra områden inom den kommunala verksamheten. I enlighet med den inställning som jag redovisat tidigare anser jag i likhet med kommittén att föreskriften inte behöver finnas kvar.

Jag går nu över till frågan om tillsynen över efterlevnaden av lagen och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

En tillsynsmyndighets uppgift är att med olika medel se till att de skyldigheter som anges i lagen blir fullgjorda. Myndigheten skall ingripa vid konstaterade missförhållanden. En annan viktig uppgift är att skaffa information och kunskaper och att på grundval härav ge råd och rekommendationer.

För att fullgöra sina uppgifter behöver en tillsynsmyndighet effektiva styrmedel såsom rätt att meddela förelägganden och förbud och rätt att i samband därmed sätta ut vite. Om detta visar sig verkningslöst och det är

av stor betydelse att missförhållanden rättas till utan tidsutdräkt bör tillsynsmyndigheten också ha befogenhet att vidta rättelse på den försumliges bekostnad. I likhet med kommittén anser jag att sådana befogenheter bör ges till de myndigheter som skall utöva tillsynen över efterlevnaden av räddningstjänstlagstiftningen.

Jag delar kommitténs uppfattning att räddningsnämnden bör få tillsynsuppgifter på lokal nivå när det gäller åtgärder för att förebygga bränder och för att hindra eller begränsa brandskador och vissa andra skador. Tillsynen på detta område och i fråga om kommunal räddningstjänst bör på regional nivå utövas av länsstyrelsen och på central nivå av statens räddningsverk. När det gäller den statliga räddningstjänsten kan det dock vara lämpligt att den centrala tillsynen utövas av de myndigheter som har ansvaret för resp. räddningstjänst. Regeringen bör därför ges ett bemyndigande att besluta om detta.

2.7 Verksamheten i krig m. m.

Mitt förslag: Under krig och när det annars råder civilförsvarsberedskap skall räddningnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningskårens uppgifter av civilförsvarsorganisationen i kommunen.

Kommittén har inte lämnat något förslag om den kommunala räddningstjänsten i krig.

Remissinstanserna har inte närmare berört frågan.

Skälen för mitt förslag: Vid anfall mot landet är det civilförsvarets uppgift att skydda liv och egendom och att hindra följderna av krigshandlingar. Civilförsvaret har således samma uppgifter som kommunen när det gäller räddningstjänsten.

Jag har tidigare nämnt lagen (1984: 1026) om ändring i civilförsvarslagen (1960: 74). Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1987. Enligt 2 § i dess nya lydelse får regeringen förordna att civilförsvarsorganisationen helt eller delvis skall inta förstärkt beredskap (civilförsvarsberedskap) om riket är i krig eller krigsfara eller det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i. Lagändringen innebär också att kommunerna har fått nya uppgifter inom civilförsvaret. De nya bestämmelserna härom innebär bl. a. följande. Civilförsvarsorganisationens omfattning och uppgifter inom varje kommun skall till sina huvuddrag redovisas i en särskild organisationsplan, som skall fastställas av länsstyrelsen (10 a §). Varje kommun leder civilförsvarsverksamheten inom sitt område under civilförsvarsberedskap. Till kommunens förfogande ställer staten en civilförsvarschef med en civilförsvarsstab och de övriga resurser som redovisas i organisationsplanen (5 §). Under civilförsvarsberedskap samt under utbildning och övning åligger det kommunen att ställa kommunen tillhörig materiel och annan egendom till civilförsvarsorganisationens förfogande i den omfattning organisationsplanen anger (40 § 1 mom. h). I varje kommun skall den ledning av civil-

försvarsverksamheten som ankommer på kommunen under civilförsvarsberedskap utövas av kommunstyrelsen (41 a §).

Civilförsvarslagstiftningens regler om rekrytering av personal innebär vidare att kommunens räddningstjänstpersonal under civilförsvarsberedskap såvitt möjligt skall tas i anspråk för tjänstgöring i civilförsvarsorganisationen med tjänsteplikt.

Under civilförsvarsberedskap blir en kommun således tvingad att ställa sina räddningstjänstresurser till civilförsvarsorganisationens förfogande. Kommunen har då ingen möjlighet att själv utföra räddningsinsatser. I lagen bör det därför tas in en föreskrift om att civilförsvarsorganisationen i kommunen skall överta räddningskårens uppgifter under civilförsvarsberedskap.

Eftersom kommunstyrelsen under civilförsvarsberedskap skall utöva ledningen av den civilförsvarsverksamhet som ankommer på kommunen bör det i lagen också tas in en föreskrift om att räddningsnämndens uppgifter skall tas över av kommunstyrelsen då det råder civilförsvarsberedskap.

2.8 Ikraftträdande m. m.

Den nya lagstiftningen föranleder ändringar av redaktionell art i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst, brottsbalken, lagen (1986: 166) om ändring i luftfartslagen (1957: 297) och lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd. Beträffande dessa ändringar hänvisar jag till specialmotiveringen.

Jag föreslår att den nya lagen och de av denna föranledda lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1987. Kommunernas arbete med att anta räddningstjänstplaner kommer att kräva ytterligare tid. Jag förordar därför att planerna inte behöver vara antagna förrän den 1 januari 1988.

3 Upprättande lagförslag

I enlighet med det anförda har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

1. räddningstjänstlag.
2. lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst.
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1986: 166) om ändring i luftfartslagen (1957: 297),
5. lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd.

Förslaget under 3 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet. Förslaget under 4 har upprättats i samråd med chefen för kommunikationsdepartementet. Förslaget under 5 har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till räddningstjänstlag

Räddningstjänstlagen ersätter brandlagen (1974: 80) och lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m., i det följande kallad atomskyddslagen. I räddningstjänstlagen finns också några föreskrifter som har motsvarigheter i brandstadgan (1962: 91). Lagen innehåller flera nya bestämmelser i förhållande till de äldre bestämmelserna. I många fall behålls dock de äldre bestämmelserna i sak efter endast redaktionella ändringar. I fråga om det sakliga innehållet gäller förarbetena till dessa bestämmelser, i den mån de inte kommenteras särskilt i det följande.

Lagen disponeras på följande sätt. Efter ett avsnitt med inledande bestämmelser (1–5 §§) följer ett avsnitt om kommunal räddningstjänst m. m. Avsnittet innehåller föreskrifter om kommunens ansvar (6–11 §§), räddningskåren (12–14 §§), förebyggande åtgärder mot brand (15–20 §§) och plan för räddningstjänsten (21–24 §). Härfter följer ett avsnitt som innehåller föreskrifter om statlig räddningstjänst: fjällräddningstjänst (25 §), flygräddningstjänst (26 §), sjöräddningstjänst (27 §) och räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen (28 och 29 §§). Nästa avsnitt utgörs av gemensamma bestämmelser för kommunal och statlig räddningstjänst. Det innehåller föreskrifter om alarmering (30 §), ledning (31–33 §§), skyldighet att medverka i räddningstjänsten (34 §) och ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst m. m. (35–37 §§). Härfter följer ett avsnitt med bestämmelser som rör enskilda m. fl.: alarmering (38 och 39 §§), uppgiftsskyldighet (40 §), förebyggande åtgärder (41–43 §§), tjänsteplikt (44 §), ingrepp i annans rätt (45–47 §§), rätt till ersättning (48–52 §§) och åtgärder efter räddningstjänst (53 §). Lagen innehåller slutligen ett avsnitt med övriga bestämmelser som innehåller föreskrifter om tillsyn (54–57 §§), ansvar (58 §), överklagande (59–60 §§), bemyndiganden att meddela ytterligare föreskrifter (61 och 62 §§) och räddningstjänsten i krig m. m. (63 och 64 §§).

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Denna lag innehåller föreskrifter om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivas.

I lagen finns också bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder samt om rättigheter och skyldigheter för enskilda.

Paragrafen anger lagens innehåll och motsvarar 1 § i kommitténs förslag. Lagen handlar till största delen om samhällets skyldigheter ifråga om räddningstjänst. Som framgår av *andra stycket* finns det emellertid också föreskrifter om enskildas rättigheter och skyldigheter. Lagens bestämmelser om olycks- och skadeförebyggande åtgärder riktar sig både till samhället och till enskilda.

Lagen delar in samhällets räddningstjänst i kommunal räddningstjänst och statlig räddningstjänst. Statlig räddningstjänst är de åtgärder som vissa statliga myndigheter enligt 25–28 §§ skall vidta, när det har inträffat vissa

olyckshändelser eller då det föreligger vissa andra situationer. De olyckshändelser och situationer som avses beskrivs närmare i dessa paragrafer. Den statliga räddningstjänsten avser således bara åtgärder i vissa speciella fall. Den kommunala räddningstjänsten är mer allmän. Kommunal räddningstjänst är nämligen de åtgärder som kommunerna skall vidta enligt 6 § vid olyckshändelser eller överhängande fara för olyckshändelser i alla andra fall än de som avses i 25–28 §§.

2 § Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor eller egendom eller i miljön.

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som polisen gör i fjällområden enligt polislagen (1984: 387) samt räddningsinsatser som görs enligt 26 och 27 §§ utan att det har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger överhängande fara för en olyckshändelse.

Skyldighet för staten eller kommun att göra en räddningsinsats föreligger endast, om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommunen svarar för insatsen.

Paragrafen motsvarar 1 § första stycket brandlagen samt 2 och 3 §§ i kommitténs förslag.

I paragrafen definieras begreppet räddningstjänst som en verksamhet. Verksamheten består av skadehindrande och skadebegränsande åtgärder som skall vidtas vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser. Med olyckshändelser avses plötsligt inträffade händelser som har medfört eller som kan befaras medföra skada. Dit räknas händelser som beror på företeelser i naturen eller som inträffar utan människors handlande. Som olyckshändelser räknas också händelser som beror på människors handlande eller underlåtenhet att handla. Detta gäller oberoende av om handlingen eller underlåtenheten är uppsåtlig eller ej. Som exempel på olyckshändelser kan nämnas bränder, explosioner, skred, ras, översvämningar, oväder och utflöden av skadliga ämnen. Kravet att det skall vara fråga om en plötsligt inträffad händelse innebär att långsamma och ständigt pågående skeenden såsom sättningar i byggnader och jorderosioner inte räknas som olyckshändelser. Sådana långsamma och ständigt pågående skeenden kan emellertid i sin tur orsaka något som inträffar plötsligt och som medför skada: den sättningsskadade byggnaden rasar eller erosionen föranleder ett jordskred. Sådana händelser skall givetvis betraktas som olyckshändelser.

I 26 och 27 §§, som behandlar flygräddningstjänsten och sjöräddningstjänsten, finns föreskrifter om efterforskning, undsättning och sjuktransporter som skall äga rum även om det inte har inträffat någon olyckshändelse eller föreligger fara för en olyckshändelse. Genom *andra stycket* hänförs dessa åtgärder till räddningstjänst. Av polislagen (1984: 387) följer att polisen gör räddningsinsatser i fjällområden som inte alltid har samband med någon olyckshändelse. Genom *andra stycket* hänförs även dessa åtgärder till räddningstjänst.

Syftet med lagen är inte att befria den enskilde från ansvar och kostnader för ingripanden vid olyckshändelser och att i stället föra över ansvar och kostnader till samhället. Lagens syfte är att samhället skall hålla en organisation som kan gripa in när den enskilde inte själv eller med anlåtande av någon annan kan bemästra en olyckssituation. Samhället skall ingripa när det framstår som rimligt att samhället svarar för de åtgärder som behövs för att avvärja eller begränsa skada. Räddningstjänsten skall inte förlora i effektivitet på grund av att räddningsorganen överhoppas med framställningar om hjälp i bagatellartade situationer. Det är mot denna bakgrund som det i *tredje stycket* anges under vilka förutsättningar skyldigheten att ingripa föreligger. Skyldigheten att ingripa föreligger endast om det med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt är påkallat att staten eller kommun svarar för insatsen. Var och en av dessa förutsättningar måste föreligga för att staten eller kommun skall vara skyldig att ingripa.

När det gäller fara för människors liv eller hälsa är ett ingripande alltid motiverat. Kostnadsaspekten har därvid en underordnad betydelse. Avvägningen mellan skadornas betydelse och kostnaderna för ingripandet får i praktiken störst betydelse i de fall då endast materiella värden står på spel.

Vid olyckor som innebär risk för skador i miljön är det ofta svårt att bedöma hur omfattande skadorna kan bli och vilka krav på räddningsåtgärder som de kan föranleda. I dessa situationer behövs det därför i regel en bedömning i det enskilda fallet av vilka insatser som är motiverade. Bedömningen bör göras i samråd med de myndigheter som har ansvaret för miljöskyddet.

Utmärkande för samhällets räddningsorganisation är att den kan ingripa snabbt. Detta är i de flesta fall nödvändigt vid olyckshändelser som inte är bagatellartade. Genom ett snabbt ingripande kan fara för skador och ytterligare skador avvärjas. Givetvis skall samhället inte vara tvunget att ingripa om någon annan redan har hunnit vidta erforderliga åtgärder för att hindra eller begränsa skadorna. Detsamma gäller om sådana åtgärder ännu inte har vidtagits men man kan räkna med att den vars intressen är hotade tillräckligt snabbt kan vidta åtgärderna. Dennes möjligheter att göra det måste bedömas med hänsyn till olyckshändelsens art och omfattning och de räddningsresurser han disponerar över eller kan anlita. Många gånger kan det vara tveksamt om dessa resurser räcker. Vid osäkerhet om ett ingripande skall göras bör man beakta att ett snabbt ingripande på ett tidigt stadium för det mesta är billigare och effektivare än ett ingripande som på ett senare stadium visar sig ofrånkomligt.

I många fall – särskilt vid utflöden av olja eller andra skadliga ämnen - kan det återstå återställnings- eller saneringsåtgärder när det egentliga räddningsarbetet är avslutat. Det är givetvis svårt att närmare ange när det i sådana fall inte längre behövs ett ingripande från samhället. Rent allmänt kan man säga att det föreligger ett behov av ett sådant ingripande så länge det finns risk för att oljan eller de skadliga ämnena sprids. När t. ex. utrunnen olja har vallats eller länsats in så att det inte längre är någon risk att

den sprids kan man däremot i de flesta fall räkna med att fortsatta åtgärder skall kunna vidtas genom skadevållarens eller fastighetsägarens försorg. I många fall torde han med stöd av hälso- och miljöskyddslagstiftningen kunna åläggas att genomföra den sanering som behövs. Det är givetvis ingenting som hindrar att kommunen åtar sig ett saneringsuppdrag mot betalning. När det gäller sanering av olja i strandzonen finns sedan länge en utbildad praxis att kommunen utför saneringen och att staten betalar kommunens kostnader. Som anförts i den allmänna motiveringen kommer föreskrifter om kommunens rätt till ersättning i sådana fall att tas in i verkställighetsföreskrifterna till lagen.

3 § Lagen gäller inte hälso- och sjukvård som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763).

I denna paragraf, som till en del svarar mot 4 § i kommitténs förslag, undantas hälso- och sjukvård från lagens tillämpningsområde.

Enligt 1 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982: 763) avses med hälso- och sjukvård i den lagen åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. I samma stycke sägs det vidare att sjuktransporter hör till hälso- och sjukvården. Med sjuktransporter menas i detta sammanhang vägbundna sjuktransporter. Genom förevarande paragraf undantas hälso- och sjukvården – och därmed de vägbundna sjuktransporterna – från räddningstjänstlagens tillämpningsområde. Sjuktransporter i terrängen är emellertid räddningstjänst och på sådana sjuktransporter är räddningstjänstlagen tillämplig.

Gränsen mellan hälso- och sjukvård å ena sidan och räddningstjänst å andra sidan får emellertid inte dras alltför skarpt. Ett medicinskt omhändertagande på en olycksplats som syftar till att etablera och bibehålla vitala funktioner såsom t. ex. andning och cirkulation måste anses höra till hälso- och sjukvården och ligga inom sjukvårdshuvudmännens ansvarsområde. Men det hindrar inte att de som deltar i ett räddningstjänstingripande skall kunna vidta elementära livräddande åtgärder på en olycksplats, t. ex. genom att utföra konstgjord andning eller att stoppa blödningar.

4 § Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt.

Paragrafen motsvarar delvis 5 och 6 §§ i kommitténs förslag och har en viss motsvarighet i 2 § brandlagen och 5 § brandstadgan.

I paragrafen anges målet för räddningstjänsten: räddningsinsatserna skall kunna påbörjas inom godtagbar tid och genomföras på ett effektivt sätt. Det innebär bl. a. att räddningsorganen skall hålla en hög beredskap. Verksamheten måste enligt paragrafen planeras och organiseras så att målet uppfylls.

5 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för verksamhet enligt denna lag skall samarbeta med varandra och med andra som berörs av verksamheten.

Paragrafen motsvarar 7 § i kommitténs förslag och har ingen motsvarighet i brandlagen eller brandstadgan.

För att få en effektivare räddningstjänst är det nödvändigt att de som har ansvaret för olika delar av räddningstjänsten samordnar sin verksamhet.

Paragrafen innehåller en föreskrift om att kommuner och statliga myndigheter som har ansvar för räddningstjänsten skall samordna sin verksamhet såväl administrativt som operativt. Paragrafen innehåller också en uppmaning till samarbete med andra som berörs av räddningstjänsten. Härmed åsyftas samarbete med dem som medverkar i räddningstjänsten och med dem som har uppgifter inom områden som på annat sätt berörs av räddningstjänsten, t. ex. yrkesinspektionen och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

KOMMUNAL RÄDDNINGSTJÄNST M. M.

Kommunens ansvar

6 § Varje kommun skall svara för räddningstjänsten inom kommunen, om inte annat följer av 25–28 §§.

Denna paragraf handlar om kommunens ansvar för räddningstjänsten inom sitt område och motsvarar till en del 2 § brandlagen och 5 § i kommitténs förslag.

Av paragrafen framgår att kommunen skall svara för räddningstjänsten inom sitt område. Med den definition av begreppet räddningstjänst som ges i 2 § innebär det att kommunen skall ingripa vid olyckshändelser eller då det föreligger överhängande fara för olyckshändelser och att ingripandet skall gå ut på att vidta åtgärder så att skador på människor eller egendom eller i miljön hindras eller begränsas. Kommunens ingripande skall inte vara beroende enbart av de kommunala räddningsorganens egna resurser. Kommunen har ett ansvar för att åtgärder vidtas av de organ som har lämpliga resurser. För detta ändamål har den som leder ingripandet möjlighet enligt 34 § att påkalla medverkan från andra statliga och kommunala myndigheter som har lämpliga resurser.

Vad som avses med olyckshändelser har närmare berörts i specialmotiveringen till 2 §.

Att kommunen skall ingripa då faran för en olyckshändelse är överhängande innebär inte en skyldighet för kommunen att allmänt vidta åtgärder på förhand för att förhindra händelser som kan leda till skador. I det enskilda fallet kan ett skeende emellertid utveckla sig så att det går att förutse händelser som kan föranleda skador. Detta gäller särskilt vid naturhändelser såsom stormar, översvämningar och jordskred. Om olyckshändelser i sådana fall kan befaras vara omedelbart förestående, skall kommunen vara skyldig att ingripa och vidta åtgärder som förebygger eller begränsar skador. Annorlunda förhåller det sig om andra samhällsorgan har pålagts uppgiften att avvärja händelser som kan leda till skador. Till polisens uppgifter hör enligt 2 § 1 polislagen (1984: 387) att förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen och säkerheten. Om det befaras att ett brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa eller för

omfattande förstörelse av egendom är omedelbart förestående, är det polisens uppgift att avvärja brottet eller att bereda skydd mot det. Det innebär att polisen t. ex. vid ett hot om att låta en sprängladdning detonera skall leta efter och oskadliggöra sprängladdningen. Kommunens uppgifter i en sådan situation är att ingripa när olyckshändelsen inträffar. I många sådana fall är det givetvis nödvändigt att en kommunal räddningsstyrka kommer till platsen för att förbereda ett ingripande. Då har den möjlighet att biträda polisen i arbetet med att bereda skydd mot det befarade brottet.

Enligt paragrafen är kommunen inte skyldig att ingripa i fall som avses i 25–28 §§, dvs. då det är fråga om flygräddningstjänst, fjällräddningstjänst, sjöräddningstjänst eller räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen.

Att staten i dessa fall har det primära ansvaret behöver inte innebära att kommunen kan förhålla sig passiv. Om kommunen har lämpliga resurser kan dessa behöva tas i anspråk. Bestämmelsen i 34 § innebär nämligen också att kommunen på begäran av en räddningsledare för statlig räddningstjänst är skyldig att delta i ingripandet med personal och utrustning, om inte den egna verksamheten allvarligt hindras av det.

7 § Varje kommun skall svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

Paragrafen motsvarar till en del 2 § brandlagen samt 9 och 53 §§ i kommitténs förslag.

Av paragrafen framgår att ansvaret för den brand- och brandskadeförebyggande verksamheten ligger på kommunerna. Paragrafen innehåller också en bestämmelse om att kommunerna skall främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet.

Den viktigaste åtgärden för att hindra och begränsa skador är att förebygga att skador uppstår, dvs. se till att olyckshändelser inte inträffar och, om olyckan är framme, ha vidtagit åtgärder som minskar skadornas omfattning. Uppgiften att förebygga olyckor åvilar många myndigheter.

Tillsynen enligt miljöskyddslagen (1969: 387) av miljöfarlig verksamhet utövas av statens naturvårdsverk och länsstyrelserna samt, i vissa fall, miljö- och hälsoskyddsnämnderna.

Arbetskyddsstyrelsen och dess regionala myndigheter skall se till att arbetsmiljön utformas så att betryggande säkerhet ges mot bl. a. olycksfall. I tillsynen ingår att kontrollera att skyddsåtgärder vidtas mot skada genom fall, ras, brand, explosion, elektrisk ström eller liknande.

Lagen (1985: 426) om kemiska produkter har till syfte att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper. Tillsyn över efterlevnaden av den lagen utövas av flera myndigheter.

På trafikens område har trafiksäkerhetsverket ansvaret för den olycksförebyggande verksamheten.

Ansvaret för att byggnader blir säkra åvilar byggnadsnämnderna.

Med så många myndigheter – av vilka här endast några har exemplifierats

rats - med ansvar för olika områden går det inte att dra en skarp gräns mellan ansvarsområdena. Det är därför angeläget att vidga samarbetet mellan berörda myndigheter. Genom *andra meningen* i denna paragraf läggs ett särskilt ansvar på kommunerna att främja samarbetet och verka för att brister i skadeskyddet vid olika anläggningar rättas till, t. ex. genom påpekande till den ansvariga myndigheten.

8 § Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och för förebyggande verksamhet enligt 7 §.

Paragrafen motsvarar delvis 12 § i kommitténs förslag men har ingen motsvarighet i brandlagen.

Denna paragraf innehåller en uppmaning till kommunerna att samverka med varandra ifråga om räddningstjänsten och i frågor som rör förebyggande åtgärder mot såväl bränder som skador till följd av bränder. Som framgår av den allmänna motiveringen är det meningen att kommunerna själva utan inblandning från statens sida skall bestämma innehållet i och formerna för samarbetet.

Som framgått av den allmänna motiveringen har genom Svenska kommunförbundets försorg bildats regioner för kommunal samverkan inom räddningstjänsten. Dessa s. k. räddningsregioner bör ge goda möjligheter att utveckla samarbetet mellan kommunerna så att räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten blir effektiv.

9 § I varje kommun skall det finnas en räddningsnämnd och en räddningskår.

Kommunen får tillsätta en särskild räddningsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara räddningsnämnd. Om inte detta har skett, är kommunstyrelsen räddningsnämnd.

Kommunen får komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Kommunen får också träffa avtal med en annan kommun om att de uppgifter i kommunen, som enligt denna lag ankommer på räddningskåren, skall helt eller delvis ombesörjas av den andra kommunens räddningskår.

Första stycket motsvarar 11 § första stycket i kommitténs förslag och till en del 3 och 4 §§ brandlagen. *Andra stycket* motsvarar 3 § första stycket brandlagen och 8 § i kommitténs förslag. *Tredje stycket* har viss motsvarighet i 6 § brandlagen och 13 § kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur förvaltningen av räddningstjänsten skall organiseras. Kommunen kan inrätta en särskild räddningsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara räddningsnämnd. Kommunstyrelsen får ett sistahandsansvar för räddningstjänsten. Kommunstyrelsen blir nämligen räddningsnämnd om en särskild räddningsnämnd inte inrättas och uppgiften inte anförtros åt någon annan nämnd.

Räddningskåren skall sköta hela den kommunala räddningstjänsten dvs. alla olika slag av kommunal räddningstjänst inom kommunens hela område. Tredje stycket ger kommunen rätt att komma överens med en annan kommun om att ha en gemensam räddningskår. Det ger också möjlighet för

kommunen att helt eller delvis överlåta räddningskårens arbetsuppgifter till en annan kommun. Detta innebär först och främst att kommunen kan överlåta till en annan kommun att sköta all räddningstjänst i hela kommunen. Kommunen kan också överlåta åt den andra kommunen att hålla en eller flera räddningsstyrkor i en del av kommunen eller att utföra vissa av räddningskårens uppgifter i kommunen. Det är således också möjligt att enbart överlåta uppgiften som räddningschef. De olika slagen av partiella överlåtelser kan givetvis kombineras. En överlåtelse av räddningskårens samtliga arbetsuppgifter innefattar även de uppgifter som ankommer på räddningschefen i denna hans egenskap och de uppgifter som ankommer på honom i hans egenskap av räddningsledare.

10 § I fråga om en särskild räddningsnämnd skall gälla följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977: 179)

2 § om antalet ledamöter m. m.,

3 § första stycket om valbarhet m. m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning,

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande,

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,

8 § om suppleants tjänstgöring m. m.,

9 § första stycket om beslutsföret,

10 § om beslutsförfarande och protokoll,

11 § om delgivning m. m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun skall dock inte gälla 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Paragrafen motsvarar 3 a § brandlagen. Till en del motsvaras paragrafen av 10 § i kommitténs förslag.

I första stycket görs bestämmelserna i 3 kap. kommunallagen (1977: 179) om kommunstyrelsens organisation och arbetsformer tillämpliga på särskild räddningsnämnd. Samma hänvisning finns i lagstiftningen om andra specialreglerade kommunala nämnder.

I andra stycket föreskrivs undantag för Stockholms kommun i fråga om mandattid och val av ordförande och vice ordförande. Det finns inga lagregler i dessa hänseenden för de specialreglerade nämnderna i Stockholms kommun. Om detta finns det i stället föreskrifter i ett reglemente som antagits av kommunfullmäktige. Beträffande val av ordförande gäller för Stockholms kommun bestämmelserna i 3 kap. 17 och 18 §§ kommunallagen.

Det kan anmärkas att bestämmelserna om jäv i den föreslagna, nya förvaltningslagen (se prop. 1985/86: 80) skall tillämpas i samtliga ärenden hos räddningsnämnden, oavsett om kommunstyrelsen är räddningsnämnd eller annan nämnd har fått i uppdrag att vara räddningsnämnd.

11 § Uppdrag att besluta på räddningsnämndens vägnar får inte omfatta förelägganden eller förbud vid vite eller verkställande av åtgärd på den försumligen bekostnad.

Räddningsnämnden får meddela den som utan att vara tjänsteman hos kommunen fullgör uppgifter åt nämnden befogenhet att på nämndens vägnar meddela i verksamheten erforderliga förelägganden och förbud enligt 56 § första stycket.

Första stycket motsvarar 10 § tredje stycket i kommitténs förslag och har ingen motsvarighet i brandlagen.

I 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) finns en generell delegationsrätt. Enligt lagrummet får kommunstyrelsen, om fullmäktige beslutar det, uppdra åt en särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i styrelsen, åt en ledamot eller suppleant eller åt en tjänsteman hos kommunen att på styrelsens vägnar besluta i en viss grupp av ärenden. Beskaffenheten av dessa ärenden skall anges i reglemente för kommunen eller i ett särskilt beslut. Delegationsbestämmelsen gäller även oreglerade nämnder. Bestämmelsen har genom 10 § första stycket också gjorts tillämplig på särskild räddningsnämnd.

Föreskriften gör det möjligt att delegera beslutanderätten i vissa ärenden till bl. a. räddningschefen. Delegation bör dock inte kunna ske av befogenheter att besluta om allvarigare ingrepp i enskildas rätt. Ärenden rörande föreläggande vid vite eller verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad har därför enligt första stycket undantagits från delegation. Utformningen av stycket innebär att det inte heller är tillåtet att överlåta beslutanderätten i sådana ärenden till dem som avses i andra stycket. Det är att märka att undantagen gäller oavsett vilket organ som är räddningsnämnd: särskild räddningsnämnd, annan nämnd som har fått i uppdrag att vara räddningsnämnd eller kommunstyrelsen.

Andra stycket har en viss motsvarighet i 13 § 1 mom. brandstadgan och ger räddningsnämnden möjlighet att överlåta befogenheten att meddela förelägganden och förbud till den som utan att vara tjänsteman hos kommunen fullgör uppgifter åt räddningsnämnden. De som i första hand kommer i fråga för sådan delegation är skorstensfejarmästarna och deras biträden. Dessa är i regel inte kommunala tjänstemän. Det kan också förekomma att brandsyn förrättas av andra än kommunala tjänstemän. Den som förrättar brandsyn bör då ha möjlighet att meddela erforderliga förelägganden om avhjälpande av de brister som konstateras vid brandsynen. Som framgår av första stycket är det inte tillåtet att delegera befogenheten att meddela vitesförelägganden eller beslut om verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Räddningskåren

12 § Räddningskåren skall göra de räddningsinsatser som kommunen har ansvaret för enligt denna lag.

Kommunen får överlåta åt någon annan att göra räddningsinsatser som kräver särskild kompetens.

Paragrafens *första stycke* har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag. *Andra stycket* motsvarar till en del 6 § brandlagen och 13 § i kommitténs förslag.

Av första stycket framgår att det är räddningskåren som har ansvaret för räddningsinsatserna.

Enligt andra stycket är det också möjligt för kommunen att på enskilda överlåta vissa räddningsinsatser som kräver särskild kompetens t. ex. bekämpning av olja eller andra skadliga ämnen. Det är inte tillåtet för en kommun att överlåta hela ansvaret för räddningstjänsten på ett enskilt organ.

Det är att märka att kommunen har ansvaret för ett räddningsingripande även om det utförs av någon på grund av avtal enligt andra stycket.

I 13 § finns en bestämmelse som gör det möjligt för en kommun att i vissa andra fall träffa avtal om överlåtelse av en del av räddningstjänsten.

13 § Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan också ingå räddningsvärn.

Om det vid en anläggning inom kommunen har organiserats en särskild enhet för räddningsinsatser vid anläggningen, får kommunen träffa avtal med ägaren eller innehavaren av anläggningen om att enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren.

En sådan enhets räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst enligt denna lag också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

Första stycket motsvarar 11 § andra stycket i kommitténs förslag och till en del 4 § första stycket brandlagen.

Andra stycket motsvarar 6 § brandlagen och 13 § i kommitténs förslag.

Tredje stycket har ingen motsvarighet i brandlagen eller kommitténs förslag.

Första stycket innehåller bestämmelser om räddningskårens organisation. Av bestämmelserna framgår att det i stor utsträckning ankommer på kommunerna själva att bestämma organisationens utseende. Det enda som är obligatoriskt är att det skall finnas en räddningschef och minst en räddningsstyrka. I övrigt står det kommunen fritt att organisera flera räddningsstyrkor och att organisera räddningsvärn. Räddningsvärn motsvarar brandvärn enligt brandlagen.

Som framgått av den allmänna motiveringen är huvudregeln att den kommunala räddningstjänsten skall skötas av kommunala räddningstjänstorgan. Vid vissa anläggningar kan det bedrivas verksamheter som kräver särskilda räddningsresurser i form av personal och utrustning, t. ex. brandstyrkor vid vissa industrier eller större trafikflygplatser. Det kan i vissa fall vara lämpligt att sådana resurser knyts till den kommunala räddningstjänsten. Enligt andra stycket kan en kommun träffa avtal med ägaren eller innehavaren av en sådan anläggning om att den särskilda styrkan eller enheten skall ingå som räddningsstyrka i räddningskåren. Detta gäller bara ägare eller innehavare av sådana anläggningar där räddningsresurserna främst har skapats för att möta olyckshändelser i anläggningen. Det skall således inte vara möjligt att överlåta räddningstjänsten till entreprenörer. Att vissa särskilda uppgifter inom räddningstjänsten dock kan lämnas över till entreprenörer framgår av 12 § andra stycket.

Att enheten ingår som en räddningsstyrka i räddningskåren innebär

givetvis att dess räddningsinsatser utanför den egna anläggningen är kommunal räddningstjänst. Kommunen har därmed det yttersta ansvaret för ledningen och utförandet av räddningsinsatsen. Vid olyckshändelser inom en anläggning vid vilken det finns en räddningsenhet är kommunen i princip bara skyldig att ingripa när räddningsenheten inte kan bemästra situationen. Ingår enheten på grund av avtal som räddningsstyrka i kommunens räddningskår, kan det i ett sådant läge uppstå tvekan om det är den som svarar för anläggningen eller om det är kommunen som har ansvaret för ledningen och utförandet av räddningsinsatsen. För att det inte skall råda någon oklarhet i dessa avseenden föreskrivs i andra stycket att enhetens räddningsinsatser är att anse som kommunal räddningstjänst också när insatserna görs inom den egna anläggningen.

14 § En räddningsstyrka skall bestå av anställd personal som genom utbildning och erfarenhet har nödvändig kompetens för sina uppgifter.

Ett räddningsvärn skall bestå av personal som har uttagits på grund av tjänsteplikt.

Paragrafen motsvarar 11 § tredje stycket i kommitténs förslag och till en del 4 § första stycket brandlagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rekryteringen av personal till räddningsstyrka och räddningsvärn. Föreskrifterna i *första stycket* innebär att en räddningsstyrka inte kan bestå av frivillig personal. Personalen i räddningsstyrkan måste vara anställd. Därmed avses anställning på heltid eller deltid.

Första stycket innehåller ett krav att personalen i räddningsstyrkan skall ha förvärvat nödvändig kompetens genom utbildning och erfarenhet. Närmare bestämmelser om utbildning och kompetens kommer att meddelas som verkställighetsföreskrifter till lagen.

Räddningsvärnets personal får enligt *andra stycket* inte vara anställd utan skall rekryteras på grund av tjänsteplikt. En föreskrift om tjänsteplikt för tjänstgöring i räddningsvärn finns i 44 § tredje stycket. Av den framgår att i första hand frivilliga skall tas ut för tjänstgöring i räddningsvärn.

Förebyggande åtgärder mot brand

15 § Räddningsnämnden skall svara för att brandsyn och sotning utförs regelbundet.

Paragrafen motsvarar 7 § brandlagen och 54 § första stycket i kommitténs förslag.

16 § Brandsyn skall avse kontroll av brandskyddet vid byggnader eller anläggningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. En myndighet som utövar tillsyn enligt 54 § kan besluta om brandsyn också i andra fall.

Brandsyn skall förrättas av särskilda brandsyneförrättare som utses av räddningsnämnden.

Paragrafen motsvarar 12 § 1 och 3 mom. brandstadgan samt 55 och 57 §§ i kommitténs förslag. Enligt *första stycket* ankommer det på regeringen eller den myndighet som regeringen utser att bestämma vilka byggnader och anläggningar som regelbundet skall kontrolleras genom brandsyn. Därvid bör främst komma i fråga sådana byggnader och anläggningar där risken för bränder är särskilt stor eller där bränder kan orsaka svåra eller omfattande skador. På grund av särskilda omständigheter i det enskilda fallet kan det vara befogat med brandsyn även vid andra byggnader eller anläggningar och vid andra tillfällen än som framgår av föreskrifterna om brandsyn. I stycket finns en bestämmelse som gör det möjligt för en tillsynsmyndighet att besluta om brandsyn i sådana fall.

Begreppet brandskydd är inte definierat i lagen. Därmed menas åtgärder som syftar till att eliminera risker för brand och skador till följd av brand. I brandskyddet kan ingå anbringande av brandvarnare, anvisningar om utrymningsvägar, anskaffning av släckningsutrustning etc. Som framgår av 41 och 43 §§ sträcker sig skyldigheten att hålla brandskydd bara till vad som i varje enskilt fall är skäligt med hänsyn till kostnaderna. Åtgärder som är mer ekonomiskt betungande än som är skäligt med hänsyn till det avsedda syftet får alltså inte föreskrivas.

Enligt 12 § 1 mom. brandstadgan skall brandsyn förrättas av brandchefen eller av brandbefäl som han har förordnat därtill. Av *andra stycket* framgår att det är räddningsnämnden som förordnar brandsynförrättare. I de flesta fall torde räddningschefen eller något annat räddningsbefäl utses till brandsynförrättare. Ett förordnande om att förrätta brandsyn kan kombineras med ett delegationsuppdrag att besluta om föreläggande eller förbud i samtliga eller i vissa av de brandsyncärenden som förordnandet avser.

17 § Genom sotningen skall eldstäder och andra fasta förbränningsanordningar, som inte är inrättade för eldning uteslutande med gas, och därtill hörande rökkanaler samt imkanaler göras rena. I samband med sotning skall det som rengörs samt skorstenar och tak med därtill hörande byggnadsdelar kontrolleras från brandskyddssynpunkt. En tillsynsmyndighet kan besluta om sådan kontroll av brandskyddet också i andra fall.

Sotning och kontroll enligt första stycket av brandskyddet skall utföras av skorstensfejarmästare eller skorstensfejare som biträder skorstensfejarmästaren. Räddningsnämnden får i fråga om speciella anläggningar och enstaka avlägset belägna bostadshus medge att någon annan utför sotningen och kontrollen.

Paragrafen motsvarar 12 § 2 och 3 mom. samt 17 och 18 §§ brandstadgan. I kommitténs förslag motsvaras paragrafen av 3, 8 och 9 §§ förslaget till lag om sotningsverksamheten.

18 § Kommunfullmäktige får föreskriva att avgift skall erläggas för brandsyn och för sotning.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande till kommunen att meddela föreskrifter om avgifter för brandsynen och för sotningen.

Såvitt gäller sotningsavgiften motsvarar paragrafen 20 § brandstadgan

och till en del 20 § i kommitténs förslag till lag om sotningsverksamheten. I fråga om brandsynevavgiften har paragrafen ingen motsvarighet i nuvarande ordning eller kommitténs förslag.

19 § Den som förrättar brandsyn och den som utför sotning och kontroll av brandskyddet enligt 17 § har rätt att få tillträde till den anläggning som berörs. De har också rätt att få de upplysningar och handlingar som de behöver.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 68 § andra stycket i kommitténs förslag till lag om samhällets räddningstjänst och 12 § i förslaget till lag om sotningsverksamheten och har en viss motsvarighet i 18 a § brandlagen.

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot bl. a. husrannsakan eller liknande intrång. Denna rättighet kan enligt 2 kap. 12 § begränsas genom lag. Förevarande paragraf innebär en sådan begränsning genom att den ger de som förrättar brandsyn och de som utför sotning och kontroll av brandskyddet enligt 17 § rätt att med biträde av polisen få tillträde till den anläggning som berörs. Det ligger i sakens natur att de som får denna befogenhet i första hand skall försöka få tillträde genom frivillig medverkan från den som äger eller innehar anläggningen. Det är först när sådana försök visar sig utsiktslösa som det kan bli aktuellt att med tvång bereda sig tillträde till anläggningen.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om frister för sotning och brandsyn och om förbud helt eller delvis mot eldning utomhus samt om liknande förebyggande åtgärder mot brand. Regeringen får överlåta åt en myndighet eller åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Paragrafen motsvarar 20 § i kommitténs förslag till lag om sotningsverksamheten.

Enligt 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen får riksdagen överlåta sin normgivningsmakt i fråga om ämnen som rör bl. a. skydd för liv eller hälsa. Förebyggande åtgärder mot brand avser att skydda liv och hälsa. Enligt förevarande paragraf bemyndigas regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om frister för sotning och brandsyn och om eldningsförbud. Bemyndigandet ger också regeringen möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om liknande förebyggande åtgärder mot brand. I paragrafen finns också ett bemyndigande enligt 8 kap. 11 § regeringsformen för regeringen att överlåta åt en myndighet eller åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Räddningstjänstplan

21 § För varje kommun skall det finnas en räddningstjänstplan.

Planen skall innehålla uppgifter om

1. räddningskårens organisation i stora drag,
2. vattenreservoarer, brandposter, varningssystem och andra anordningar för räddningstjänsten och hur de skall underhållas,
3. insatstider till kommunens olika delar,

4. det lägsta antal befäl och övrig personal som ständigt skall finnas för första utryckning i styrkorna inom räddningskåren och tiden från alarmering av personalen till dess räddningsstyrkans första fordon kan utgå (anspanningstid),

5. den kompetens som krävs för att vara befäl i räddningskåren,

6. det minsta antal övningar som skall hållas med personalen i räddningskåren.

I förekommande fall skall planen också innehålla uppgifter om

1. anläggningar som avses i 43 § samt vattentäkter och andra områden där en olyckshändelse kan medföra allvarliga skador i miljön,

2. hamnar och deras gränser i vattnet,

3. avtal om samverkan inom kommunalförbund och räddningsregion.

Paragrafen har viss motsvarighet till 1 § första stycket, 4 § och 4 a § brandstadgan. Den motsvaras i kommitténs förslag av 15 §.

Enligt paragrafen skall av en räddningstjänstplan i stora drag framgå hur kommunens organisation för räddningstjänsten är organiserad och vilka resurser den har. Som framgått av den allmänna motiveringen är räddningstjänstplanen till för att underlätta den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten. Planen utgör också viktig information för kommunens innevånare. En plan skall finnas i varje kommun oavsett vilka avtal om överlåtelse av skötseln av räddningstjänsten som kommunen kan ha träffat. Inget hindrar att det i planen tas in fler uppgifter än i de hänseenden som anges i paragrafen.

Med insatstid avses tiden från alarmering av insatsstyrkan till dess räddningsarbetet kan påbörjas, dvs. summan av anspanningstid, körtid och angreppstid.

Bestämmelser om kommunalförbund finns i lagen (1957:281) om kommunalförbund. I fråga om räddningsregioner hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2.8).

22 § Räddningstjänstplanen skall antas av kommunfullmäktige.

Planen skall tillställas de myndigheter som regeringen bestämmer.

Första och andra styckena gäller också i fråga om ändringar i och tillägg till planen.

Paragrafen motsvarar delvis 2 § brandstadgan och 16 § första och andra styckena i kommitténs förslag.

Av paragrafen framgår att det är kommunfullmäktige som beslutar om att anta räddningstjänstplanen och att göra ändringar och tillägg i planen.

För att tillsynsmyndigheterna och andra berörda myndigheter skall få kännedom om innehållet i kommunernas räddningstjänstplaner föreskrivs att planen skall tillställas de myndigheter som regeringen bestämmer. Detta gäller även ändringar i och tillägg till planen.

23 § När ett förslag till räddningstjänstplan eller en ändring i eller ett tillägg till räddningstjänstplan upprättas, skall kommunen på lämpligt sätt och i den omfattning som behövs samråda med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken.

Paragrafen motsvarar 17 § i kommitténs förslag.

I paragrafen åläggs kommunen att samråda med berörda myndigheter när ett förslag till räddningstjänstplan eller en ändring i eller ett tillägg till planen upprättas.

Som exempel på kommunala myndigheter kan nämnas – förutom räddningsnämnderna i angränsande kommuner – byggnadsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden och fritidsnämnden i den egna kommunen. De statliga myndigheter som kan komma i fråga är givetvis länsstyrelsen och statens räddningsverk. Dessutom bör kustkommuner samråda med sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning. Kommuner med flygplatser bör även samråda med luftfartsverket.

24 § Regeringen får på framställning av den myndighet som regeringen bestämmer besluta om ändring av en räddningstjänstplan.

Paragrafen motsvarar 16 § tredje stycket i kommitténs förslag.

Som framgår av den allmänna motiveringen skall den nu rådande ordningen att underställa brandordningarna länsstyrelsens prövning inte gälla för räddningstjänstplanerna. Av den allmänna motiveringen framgår också att det har befunnits nödvändigt att ha kvar en möjlighet för staten att påverka räddningstjänstplanen i speciella fall. Om en räddningstjänstplan uppvisar allvarliga brister skall enligt denna paragraf regeringen ha möjlighet att besluta om ändring av planen. Avsikten är att statens räddningsverk skall vara den myndighet som får göra framställningen hos regeringen. Under räddningsverket får länsstyrelserna övervaka planerna och för räddningsverket peka på brister och behov av ändringar i planerna.

STATLIG RÄDDNINGSTJÄNST

Fjällräddningstjänst

25 § Inom fjällområden skall polisen till följd av polislagen (1984:387)

1. efterforska och rädda den som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för hans liv eller allvarlig risk för hans hälsa,

2. rädda den som har råkat ut för en olyckshändelse eller drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp.

Paragrafen motsvarar 18 § i kommitténs förslag.

Enligt 2 § 4 polislagen (1984:387) hör det till polisens uppgifter att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen. Förevarande paragraf beskriver vad dessa uppgifter innebär i fjällområdena, dvs. vad som avses med fjällräddningstjänst.

Fjällräddningstjänsten omfattar enligt paragrafens *första punkt* efterforskning och räddning av försvunna personer. Att det är fråga om allvarliga fall framgår av kravet att det skall befaras att det föreligger fara för liv eller allvarlig risk för hälsa.

Enligt paragrafens *andra punkt* omfattar fjällräddningstjänsten också räddning av människor som har råkat ut för olyckshändelser eller har

drabbats av sjukdom. Även här är det fråga om allvarliga fall. Det krävs nämligen i dessa fall att vederbörande snabbt behöver komma under vård eller få annan hjälp. Dessa räddningsåtgärder kan i och för sig innefatta sjuktransporter enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), dvs. vägbundna sjuktransporter. Genom 3 § är räddningstjänstlagen emellertid inte tillämplig på sådana transporter. Förevarande paragraf begränsar alltså inte landstingskommunernas ansvar för de vägbundna sjuktransporterna enligt hälso- och sjukvårdslagen. Räddningsåtgärderna i paragrafens andra punkt innefattar emellertid i och för sig också kommunal räddningstjänst. Som har berörts i den allmänna motiveringen kan det ofta ligga närmare till hands att räddningskåren gör en räddningsinsats då en olyckshändelse eller ett sjukdomsfall har inträffat. Detta gäller särskilt i bebyggda områden där det finns farbara vägar. Det måste bli olycksplatsens belägenhet, klimatet, terrängen och andra yttre förhållanden som avgör om polisen eller räddningskåren skall svara för räddningen. I en akut situation är det väsentliga att räddningsinsatsen kommer till stånd. Vem som slutligt skall stå för kostnaderna får klaras upp i efterhand mellan kommunen och polisen.

Flygräddningstjänst

26 § Vid flyghaverier inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall luftfartsverket svara för räddningstjänsten.

Luftfartsverket skall svara för förebyggande räddningsinsatser mot skador, när ett luftfartyg är nödställt eller när fara hotar lufttrafiken. Verket skall också svara för efterforskning av luftfartyg som saknas.

Paragrafen motsvarar delvis 11 kap. 1 § första stycket luftfartslagen (1957:297) samt 21 § och 22 § första stycket i kommitténs förslag.

I *första stycket* slås det fast att luftfartsverket skall svara för räddningstjänsten vid flyghaverier i havet, kustvattnen och de tre största insjöarna med undantag för hamnar. Vid flyghaverier i andra vatten och på land ligger enligt 6 § ansvaret för räddningstjänsten på kommunerna.

Enligt *andra stycket* skall luftfartsverket också svara för förebyggande räddningsinsatser, när ett luftfartyg är nödställt eller fara hotar lufttrafiken samt svara för efterforskning av saknade luftfartyg. För dessa verksamheter finns ingen geografisk begränsning till vissa delar av landet.

Sjöräddningstjänst

27 § Inom Sveriges sjöterritorium, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar samt andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, skall

1. sjöfartsverket svara för efterforskning och räddning av människor, som är eller kan befaras vara i sjönöd, och för sjuktransporter från fartyg.
2. tullverkets kustbevakningsorganisation svara för räddningstjänsten, när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 25 § och 26 § första stycket i kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller föreskrifter som reglerar statens ansvar för sjöräddningstjänsten.

Detta ansvar begränsas i första stycket geografiskt på samma sätt som när det gäller räddningstjänsten vid flyghaverier enligt 26 § första stycket. Ansvaret är alltså begränsat till havet, kustvattnen och de tre största sjöarna med undantag för hamnar. Vid olyckshändelser i andra vatten ligger enligt 6 § ansvaret för räddningstjänsten på kommunerna.

I *punkterna 1 och 2* anges närmare vilka räddningsåtgärder som innefattas i sjöräddningstjänsten.

I första punkten nämns efterforskning och räddning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd. För det mesta råder det ingen tvekan när människor är i sjönöd. Det kan vara fallet när människor är ombord på ett fartyg som har sprungit läck och håller på att sjunka eller på ett fartyg som inte kan manövreras på ett säkert sätt till följd av maskin- eller roderhaveri eller andra skador. Detsamma gäller dem som befinner sig ombord på ett brinnande fartyg och som inte kan bekämpa branden framgångsrikt. Den som har fallit i vattnet från ett fartyg och inte utan vidare kan rädda sig upp på fartyget igen eller komma i land är också i sjönöd. Även den som saknas efter att ha gett sig ut på sjön måste befaras vara i sjönöd till dess han eller hon påträffas eller det bedöms utsiktslöst att efterforskning skall ge resultat. Den som ramlar i vattnet från land eller som i samband med bad kommer i en nödsituation kan däremot mera sällan anses vara i sjönöd.

Den som hamnar i vattnet efter ett flyghaveri skall inte bli föremål för ett sjöräddningsingripande. Som framgår av föregående paragraf är i ett sådant fall både efterforskningen vid nedslag i vattnet och den räddning som skall ske när olycksplatsen har lokaliserats uppgifter för flygräddningstjänsten. Givetvis skall de som deltar i sjöräddningstjänsten i sådana fall bistå i den utsträckning som är möjligt. Huvudsyftet med åtgärderna enligt denna punkt är att efterforska och rädda människor. Som ett led i det arbetet kan det bli aktuellt att bärga fartyg. Avsikten är dock inte att sjöräddningstjänsten i någon större utsträckning skall omfatta räddning av egendom.

Den myndighet som har ansvaret för sjöräddningstjänsten svarar för räddningsinsatserna oavsett hur nära stranden insatserna behöver göras. Detta får givetvis inte hindra att en räddningsinsats görs av ett annat räddningsorgan, om det har större förutsättningar att snabbt vidta nödvändiga räddningsåtgärder. Om en insats behöver göras nära stranden, är det oftast lämpligt att den görs från land. I de flesta fall har räddningskåren den bästa beredskapen och de bästa resurserna för sådana insatser. Räddningskåren kan också på grund av 34 § bli skyldig att göra dem.

Mot bakgrund härav är det angeläget att den myndighet som har ansvaret för sjöräddningstjänsten kommer överens med berörda kommuner om de åtgärder som skall vidtas då räddningsinsatser behöver göras intill eller i närheten av stranden.

Sjöräddningstjänsten omfattar enligt första punkten också sjuktransporter från fartyg.

Av andra punkten framgår att sjöräddningstjänsten också omfattar åtgärder som hindrar eller begränsar skador i miljön eller på egendom till

följd av utflöde av olja eller andra skadliga ämnen. När oljan eller de skadliga ämnena har flutit i land ankommer det enligt 6 § på kommunen att vidta de akuta åtgärder som behövs. Därefter återstår i allmänhet ett mer eller mindre omfattande saneringsarbete. Kommunen är i och för sig inte skyldig att utföra sanerings- och återställningsarbete. Som framgår av vad som sägs i specialmotiveringen till 36 § har kommunen emellertid rätt till ersättning av staten för saneringskostnader i sådana fall.

Som framgår av den allmänna motiveringen skall den nuvarande ansvarsfördelningen mellan sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning behållas i avvaktan på ställningstagandet till frågan om en sammanslagning av dessa myndigheter.

Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen

28 § Vid utsläpp av radioaktiva ämnen från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten eller vid överhängande fara för ett sådant utsläpp skall länsstyrelsen svara för räddningstjänsten.

I 10 § lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet finns bestämmelser om skyldighet för innehavare av kärnteknisk anläggning att vidta de åtgärder som behövs för att upprätthålla säkerheten vid anläggningen.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 1 § atomskyddslagen samt 30 § och 31 § första stycket första meningen i kommitténs förslag.

Kärnteknisk verksamhet regleras i lagen (1984: 3) om kärnteknisk verksamhet. För sådan verksamhet krävs tillstånd (5 §). I samband med tillståndsprövningen kan vidare sådana villkor uppställas som behövs med hänsyn till säkerheten (8 §).

Första stycket i denna paragraf innehåller bestämmelser om de åtgärder som skall vidtas då radioaktiva ämnen släpps ut från en kärnteknisk anläggning eller det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp. Begreppet kärnteknisk anläggning används i samma betydelse som i 2 § lagen om kärnteknisk verksamhet. Med kärnteknisk anläggning avses alltså

1. anläggning för utvinning av kärnenergi (kärnkraftsreaktor),
2. annan anläggning i vilken en självunderhållande kärnreaktion kan ske, såsom forskningsreaktor,
3. anläggning för utvinning, framställning, hantering, bearbetning, lagring eller slutlig förvaring av kärnämne,
4. anläggning för hantering, bearbetning, lagring eller slutlig förvaring av kärnavfall.

Till skillnad från 1 § atomskyddslagen begränsas inte paragrafens tillämplighet av att anläggningen är belägen inom landet. Paragrafen gäller även olyckshändelser i kärntekniska anläggningar utanför Sverige, när radioaktiva ämnen sprids in över landet eller när det föreligger överhängande fara för en sådan utspridning. I fråga om innebörden av begreppet överhängande fara hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3.4)

I första stycket fastslås att det är länsstyrelsen som svarar för räddningsåtgärderna utanför anläggningsområdet. Givetvis skall länsstyrelsen där-

vid samordna åtgärderna med annan verksamhet. Detta följer av den allmänna bestämmelsen om samarbete i 5 §.

I fråga om utsläpp av radioaktiva ämnen som hotar flera län har regeringen enligt 33 § möjlighet att föreskriva eller i särskilt fall bestämma att ansvaret för räddningstjänsten skall tas över av en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet.

I *andra stycket* finns en crinran om bestämmelserna i 10 § lagen om kärnteknisk verksamhet. Enligt dessa är anläggningsinnehavaren skyldig att sörja för säkerheten vid anläggningen. Anläggningsinnehavaren har därmed ett primärt ansvar för räddningsåtgärderna inom anläggningsområdet.

29 § Kommunerna är skyldiga att delta i planeringen av räddningstjänsten vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar i landet och att medverka vid övningar i sådan räddningstjänst.

Paragrafen motsvarar delvis 9 § atomskyddslagen och 34 § i kommitténs förslag.

Det är att märka att skyldigheten att delta i planeringen är begränsad till utsläpp från anläggningar i landet. Att kommunerna är skyldiga att delta i räddningstjänsten om det inträffar utsläpp följer av den allmänna bestämmelsen i 34 § om skyldighet att medverka i räddningstjänsten.

GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Alarmering

30 § Kommunerna och de statliga myndigheter som svarar för räddningstjänst skall se till att det finns anordningar för alarmering av räddningsorganen.

När ett räddningsorgan gör en räddningsinsats, skall polismyndigheten underrättas om insatsen.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 36 § i kommitténs förslag och såvitt gäller den kommunala räddningstjänsten 11 § brandstadgan. *Andra stycket* motsvarar såvitt avser den kommunala räddningstjänsten 9 § 4 mom. brandstadgan och 3 § förslaget till förordning om samhällets räddningstjänst i kommitténs förslag.

Föreskriften i första stycket gäller samtliga delar av såväl den kommunala som statliga räddningstjänsten. Med alarmering av räddningsorgan avses möjligheten för allmänheten att larma räddningsorganen (ingående alarmering) och möjlighet att kalla räddningsorganen till uttryckning (utgående alarmering). Med anordningar för alarmering avses inte bara alarmeringscentraler utan också hjälptelefoner och brandskåp för omgående alarmering som kan behöva sättas upp t. ex. vid fritidsanläggningar eller hårt trafikerade vägar. Med anordningar för alarmering avses vidare tyfoner för utgående alarmering i anslutning till särskilt riskfyllda verksamheter. En sådan anordning får enligt 47 § placeras på annans mark eller byggnad.

Även föreskriften i andra stycket är utformad så att den gäller såväl den kommunala som statliga räddningstjänsten. Föreskriften har givetvis ingen betydelse i fråga om fjällräddningsinsatser som polisen gör.

31 § Vid varje räddningsinsats skall det finnas en räddningsledare.

Paragrafen motsvarar närmast 9 § brandlagen såvitt gäller den kommunala räddningstjänsten.

För att en räddningsinsats skall bli effektiv fordras att någon leder och bestämmer över de åtgärder som skall vidtas. I paragrafen slås därför fast att det skall finnas en räddningsledare vid varje räddningsinsats. Vem som är räddningsledare i olika räddningstjänstfall framgår av 32 §. En räddningsledare har stora befogenheter. På hans anmodan är enligt 34 § statliga eller kommunala myndigheter skyldiga att delta i en räddningsinsats med personal och utrustning om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet. Vid en räddningsinsats får räddningsledaren enligt 45 § företa sådana ingrepp i annans rätt som är försvarliga med hänsyn till omständigheterna. Han kan också förordna om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 §. I vissa fall har han enligt 53 § befogenhet att efter en räddningsinsats utföra bevakning på ägarens eller innehavarens bekostnad av egendom som varit föremål för en räddningsinsats.

32 § Räddningsledare är

1. i den kommunala räddningstjänsten räddningschefen eller den som denne har utsett,

2. i fjällräddningstjänsten polischefen i distriktet eller den som denne har utsett eller, om räddningsinsatsen berör flera polisdistrikt, länspolischefen eller den som denne har utsett,

3. i övrig räddningstjänst den som den ansvariga myndigheten har utsett.

Samverkar två eller flera räddningskårer i en räddningsinsats som berör mer än en kommuns område inom samma län, skall länsstyrelsen bestämma vem av räddningsledarna som skall leda insatsen, om inte räddningsledarna själva har bestämt det.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 9 § brandlagen såvitt gäller den kommunala räddningstjänsten.

I kommitténs förslag motsvaras första stycket av 11 § fjärde stycket, 20, 23, 27 §§ och 31 § första stycket andra meningen.

Paragrafens *andra stycke* har ingen motsvarighet i brandlagen men motsvarar närmast 37 § i kommitténs förslag.

Vid en räddningsinsats som utgör kommunal räddningstjänst är det räddningschefen i den kommun där insatsen görs som är räddningsledare. Räddningsledare kan också vara den som räddningschefen har utsett – i normala fall någon av befälen i kommunens räddningskår. Detta gäller även om räddningskårer från andra kommuner deltar i insatsen. Inget hindrar att räddningschefen utser något befäl i räddningskåren i den andra kommunen att vara räddningsledare. Detta kan vara lämpligt om det i den andra kommunens räddningskår finns särskild kompetens som saknas i den egna kommunens räddningskår.

Utformningen av första stycket gör det möjligt att utse räddningsledare såväl i förväg som i den akuta situationen. I normala fall är det givetvis

lämpligast att frågan om vem som skall vara räddningsledare är avklarad före en räddningsinsats.

En räddningsinsats kan beröra mer än en kommun. Om två eller flera räddningskårer samverkar i en sådan insats kan det uppstå tvekan om vem som enligt 31 § skall vara räddningsledare. I andra stycket förutsätts det att de berörda räddningsledarna skall kunna komma överens om detta. Gör de inte det, skall länsstyrelsen enligt samma stycke utse en av dem att leda insatsen.

33 § I fråga om räddningsinsatser som är omfattande får regeringen föreskriva eller i särskilt fall bestämma, att en länsstyrelse eller någon annan statlig myndighet skall ta över ansvaret för räddningstjänsten inom en eller flera kommuner. I sådana fall utses räddningsledare av den myndighet som har fått ansvaret.

Denna paragraf motsvarar till en del 12 § första stycket första meningen brandlagen, 13 § atomskyddslagen och 37 § andra och tredje styckena i kommitténs förslag.

Vid omfattande räddningsinsatser kan det vara nödvändigt att en myndighet på högre nivå leder och samordnar räddningsinsatserna. Detta gäller såväl kommunal som statlig räddningstjänst och kan bli särskilt aktuellt när det gäller att samordna kommunal räddningstjänst med statlig räddningstjänst eller sjuktransportverksamhet med statlig räddningstjänst.

Enligt denna paragraf har regeringen rätt att i ett särskilt fall bestämma att en länsstyrelse eller annan myndighet skall ha ansvaret. Paragrafen innehåller också ett bemyndigande att meddela föreskrifter om ett sådant övertagande av ansvaret för räddningstjänsten. Paragrafen ger också utrymme för regeringen att själv ta över ansvaret för räddningstjänsten och utse räddningsledare.

Ett beslut om att ansvaret för räddningstjänsten skall tas över av länsstyrelsen eller någon annan myndighet kan avse ett övertagande av ansvaret för den kommunala räddningstjänsten eller någon av de statliga räddningstjänsterna eller all samhällets räddningstjänst. Ansvaret avser räddningstjänsten i sin helhet och inte enbart de räddningsinsatser som har föranlett att ansvaret har övertagits.

Skyldighet att medverka i räddningstjänsten

34 § En statlig eller kommunal myndighet skall på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom, om myndigheten har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet.

Paragrafen motsvarar 41 § i kommitténs förslag och har ingen motsvarighet i brandlagen eller i annan lagstiftning med anknytning till räddningstjänsten.

Genom att ansvaret för de olika delarna av räddningstjänsten är uppdelat på olika myndigheter kan räddningsåtgärderna i vissa fall brista i effektivitet. Avsikten med denna paragraf är att göra det möjligt att använda

räddningsresurserna på ett effektivare sätt. Många statliga och kommunala myndigheter som inte ansvarar för räddningstjänsten har betydelsefulla resurser som de använder i sin verksamhet och som kan vara betydelsefulla vid en räddningsinsats. Paragrafen gör det möjligt att ta i anspråk dessa resurser för räddningsåtgärder. Skyldigheten att delta i ett ingripande med personal och utrustning gäller enligt paragrafen inte om ett deltagande allvarligt hindrar myndighetens vanliga verksamhet. Det är inte möjligt att i en allmän regel närmare precisera detta. Det får bli en avvägning i det enskilda fallet där avsaknaden av resurserna i den egna verksamheten måste jämföras med den nytta de skulle göra vid räddningsinsatsen. Även de alternativa möjligheter som finns måste beaktas.

Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst m.m.

35 § Om en kommun har medverkat i en annan kommuns räddningstjänst, har kommunen rätt till skäligen ersättning av den andra kommunen.

Om en kommun har medverkat i statlig räddningstjänst eller vid övningar i sådan räddningstjänst, har kommunen rätt till skäligen ersättning av staten.

Första stycket i paragrafen motsvarar 8 § andra stycket tredje meningen brandlagen och 82 § i kommitténs förslag.

Paragrafens *andra stycke* saknar motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag.

36 § Vid kommunal räddningstjänst med anledning av utflöde i vatten av olja eller andra skadliga ämnen har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp, om utflödet har inträffat utanför Sveriges sjöterritorium eller inom en del av sjöterritoriet där räddningsinsatser skall göras enligt 27 § eller inom Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal.

Paragrafen motsvarar till en del 21 § brandlagen och 83 § i kommitténs förslag.

Paragrafen avser endast ersättning för sådan räddningstjänst som kommunen har ansvar för men som har föranletts av vissa utsläpp i vattnet utanför Sveriges sjöterritorium eller i Göta älv, Trollhätte kanal, Södertälje kanal eller i sådana områden där staten skall göra räddningsinsatser enligt bestämmelsen om sjöräddningstjänst i 27 §. Till skillnad från bestämmelsen i brandlagen omfattar paragrafen även ersättning för räddningstjänst med anledning av utflöde av andra skadliga ämnen än olja. Som framgår av 27 § har sjöräddningstjänsten utvidgats till att även avse räddningsinsatser i Vättern. Föreskriften om statlig ersättning till kommunerna i denna paragraf omfattar därför även åtgärder på grund av utflöden som har inträffat i Vättern.

Till skillnad från bestämmelserna i brandlagen och i kommitténs förslag gäller paragrafen inte ersättning för saneringsåtgärder. Som framgår av den allmänna motiveringen är det meningen att regeringen skall meddela föreskrifter om ersättning av staten till kommunerna för saneringsåtgärder.

37 § Om en räddningsinsats i kommunal räddningstjänst har medfört betydande kostnader, har kommunen rätt till ersättning av staten för den del av räddningstjänstkostnaderna som överstiger en självrisk. Självrisken beräknas enligt grunder som regeringen fastställer.

Paragrafen motsvarar till en del 21 § brandlagen och 83 § i kommitténs förslag och innehåller föreskrifter om ersättning från staten till kommunerna för kostnadskrävande räddningsåtgärder som utgör kommunal räddningstjänst. I vissa fall kan ersättning även lämnas enligt föregående paragraf. I sådana fall skall den för kommunen mest fördelaktiga ersättningsregeln tillämpas.

BESTÄMMELSER SOM RÖR ENSKILDA M. FL.

Alarmering

38 § Vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen från en anläggning som avses i 43 § skall anläggningens innehavare underrätta länsstyrelsen, polismyndigheten och räddningskåren, om utsläppet påkallar särskilda åtgärder till skydd för allmänheten. Underrättelse skall också lämnas, om det föreligger överhängande fara för ett sådant utsläpp.

Paragrafen motsvarar 3 § atomskyddslagen och 33 § i kommitténs förslag och har utvidgats till att inte bara avse utsläpp av radioaktiva ämnen utan även andra giftiga eller skadliga ämnen.

39 § Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller om en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp. Detsamma skall gälla den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för en brand eller en sådan olyckshändelse.

Paragrafen motsvarar 18 § brandlagen och 35 § i kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller föreskrifter om varnings- och alarmeringsåtgärder. I förhållande till bestämmelsen i 18 § brandlagen har skyldigheten att varna och alarmera utsträckt till att även avse olyckshändelser som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön. Skyldigheten att tillkalla hjälp föreligger bara om situationen inte kan bemästras av dem som är på olycksplatsen. Detta uttrycks genom orden "vid behov". Detta uttryck innebär emellertid inte att det föreligger någon skyldighet att delta i släckningsarbete eller annat räddningsarbete. I uttrycket "vid behov" ligger också att det inte föreligger någon skyldighet att tillkalla hjälp om polisen eller räddningskåren har kommit till platsen. Skyldigheten att varna dem som är i fara gäller bara om det är praktiskt möjligt att vidta åtgärden. Särskilt stora krav kan inte ställas på den enskilde.

Uppgiftsskyldighet

40 § Myndigheter och enskilda skall på begäran av en myndighet som svarar för räddningstjänst lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänsten.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag.

I 34 § finns en föreskrift om skyldighet för statliga och kommunala myndigheter att på anmodan av räddningsledaren delta i en räddningsinsats med personal och egendom. Uppgiftsskyldigheten för myndigheter i förevarande paragraf avser att göra det möjligt för räddningsledaren att få kännedom om vilka resurser som finns tillgängliga. Det är givetvis viktigt att räddningsorganen på förhand införskaffar uppgifterna. Uppgiftsskyldigheten för enskilda är avsedd att underlätta räddningsorganens verksamhet att genom avtal knyta till sig lämpliga resurser hos enskilda. De uppgifter som kommer fram på detta sätt kan också ligga till grund för räddningsledarens beslut att vid en räddningsinsats förfoga över egendom och besluta om fullgörande av tjänsteplikt.

Förebyggande åtgärder

41 § Ägare eller innehavare av byggnader eller andra anläggningar skall i skäligen omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olyckshändelse och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Paragrafen motsvarar 14 § brandlagen samt 38 § och 59 § tredje stycket i kommitténs förslag. I förhållande till 14 § brandlagen innebär paragrafen att skyldigheten är utvidgad till att gälla också utrustning för livräddning i andra fall än vid brand. Uttrycket "bekämpa brand" i 14 § brandlagen har dessutom ersatts av uttrycket "hindra eller begränsa skador till följd av brand" som har en vidare innebörd. Förutom brandbekämpning avses därmed även åtgärder för att bringa människor och egendom i säkerhet vid brand. Uttrycket innefattar även förberedelse av sådana åtgärder t. ex. utbildning och information av anställda.

Med innehavare avses arrendator, hyresgäst eller någon annan som innehar egendomen med nyttjanderätt.

Utrustning för släckning av brand och för livräddning behövs främst i de fall en räddningsstyrka inte kan hinna att anlända på mycket kort tid eller där brand kan utveckla sig snabbt och få svåra följder. Med utrustning för livräddning avses främst sådana anordningar som gör det möjligt för personer att ta sig ut ur byggnader, t. ex. stegar, trappor och nödbalkonger. Utrustning för livräddning kan också vara alarmeringsutrustning såsom automatiska larmordningar, brandvarnare, brandskåp eller hjälptelefoner. Även livbojar, kastlinor, livbåtar och annan utrustning för räddning av drunknande räknas som utrustning för livräddning.

Paragrafen ligger till grund för den kontroll av brandskyddet som skall utövas vid brandsyn och sotning.

42 § Om det behövs för att förebygga att människor skadas på grund av brand, får regeringen föreskriva att material får användas i lös inredning i byggnader eller andra anläggningar endast efter godkännande (typgodkännande).

Har sådana föreskrifter meddelats, skall den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen kunna visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material.

Typgodkännande meddelas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 60 och 61 §§ i kommitténs förslag men har ingen motsvarighet i brandlagen eller brandstadgan.

I 44 § byggnadsstadgan (1959:612) finns brandsäkerhetsföreskrifter i fråga om konstruktion och inredning av byggnader. Statens planverk har i 76 § 1 mom. byggnadsstadgan bemyndigats att meddela närmare föreskrifter rörande bl. a. byggnaders konstruktion och utförande i övrigt. Planverket har med stöd härav meddelat föreskrifter beträffande byggnadsdelar och fast inredning. Bemyndigandet avser emellertid inte föreskrifter om möbler och annan liknande lös inredning.

Paragrafens *första stycke* innehåller ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § regeringsformen för regeringen att meddela föreskrifter om obligatoriskt typgodkännande av sådan inredning i byggnader och anläggningar som inte avses i bemyndigandet i 76 § 1 mom. byggnadsstadgan. I paragrafen betecknas inredningen som lös inredning. Därmed avses främst möbler, mattor och gardiner. Bemyndigandet avser såväl befintlig som nyanskaffad lös inredning. Föreskrifterna om typgodkännande av lös inredning är främst till för att förbättra brandtåligheten i lös inredning i sådana byggnader och anläggningar där risken för brand är särskilt stor eller där en brand kan få allvarliga följder för människors liv eller hälsa. Som exempel kan nämnas skolor, vårdanläggningar, hotell, restauranger och samlingslokaler.

Systemet med typgodkännande avser inte bara att förbättra brandtåligheten. Det är också till för att underlätta en effektiv brandsyneverksamhet. Av den anledningen föreskrivs i *andra stycket* en skyldighet för den som svarar för verksamheten i byggnaden eller anläggningen att visa att den lösa inredningen består av typgodkänt material. Denna skyldighet kan givetvis bara bli aktuell i den mån föreskrifter enligt första stycket har meddelats.

Tredje stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen att bestämma vilken myndighet som skall meddela typgodkännande av lös inredning. Som framgår av den allmänna motiveringen är avsikten att statens räddningsverk skall meddela typgodkännande. Prövningen bör ske efter samråd med planverket, konsumentverket och statens provningsanstalt.

43 § Vid en anläggning, där verksamheten innebär fara för att en olycks-händelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön, är anläggningens ägare eller innehavare skyldig att i skälig omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta erforderliga åtgärder för att hindra eller begränsa sådana skador.

Detsamma skall gälla flygplatser som har godkänts enligt 6 kap. 9 § första stycket luftfartslagen (1957:297).

Paragrafens *första stycke* motsvarar 15 § första och andra meningarna brandlagens och 39 § i kommitténs förslag. *Andra stycket* motsvarar 22 § tredje stycket i kommitténs förslag.

Bestämmelsen i brandlagen gäller endast verksamheter vid vilka det finns särskild fara för utflöde av vara på vilken lagen (1985:426) om kemiska produkter är tillämplig. Denna paragraf gäller alla anläggningar där verksamheten innebär särskild fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön. Med stöd av denna paragraf och 56 § kan tillsynsmyndigheten förelägga ägaren eller innehavaren att vidta erforderliga åtgärder för att hålla personal och egendom, t. ex. räddningstjänstutrustning eller annan skadebegränsande materiel. Paragrafen gör det också möjligt för kommunen att med ägaren eller innehavaren träffa avtal om att denne skall bekosta den personal och egendom i räddningskåren som behövs för att nödvändig beredskap skall kunna upprätthållas.

När det gäller de krav på personal och egendom som skall ställas enligt denna paragraf måste utgångspunkten vara att människor skall kunna vistas i och utanför anläggningen så riskfritt som möjligt. Vid bedömningen måste en avvägning göras mellan kostnaderna för att genomföra åtgärderna och den nytta de kan medföra. Givetvis skall onödigt dyra säkerhetsåtgärder undvikas om ett lika gott skydd kan uppnås på ett för ägaren eller innehavaren ekonomiskt mer fördelaktigt sätt.

Enligt *andra stycket* gäller paragrafen också flygplatser som godkänts enligt 6 kap. 9 § första stycket luftfartslagen (1957:297). Där föreskrivs att allmänna flygplatser inte får tas i bruk innan de har godkänts av den myndighet som regeringen bestämmer. Enligt bestämmelsen får regeringen föreskriva att detsamma skall gälla i fråga om andra anläggningar för luftfarten. Med allmänna flygplatser förstås enligt 6 kap. 4 § luftfartslagen flygplatser för allmänt bruk. Uttrycket andra anläggningar för luftfarten avser bl. a. flygplatser för enskilt bruk.

Tjänsteplikt

44 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.

Tjänsteplikten fullgörs på anmodan av räddningsledaren.

Bland dem som är tjänstepliktiga enligt första stycket och som är bosatta i kommunen får räddningsnämnden ta ut lämpliga personer för att ingå i kommunens räddningsvärn. I första hand skall frivilliga tas ut. Den som har tagits ut är skyldig att delta i övning med räddningsvärnets under högst tjuo timmar årligen.

Paragrafen motsvarar 10 § och 12 § andra och tredje styckena brandlagen och 6 § första stycket atomskyddslagen samt 42 § i kommitténs förslag.

Som framgår av vad som sägs i specialmotiveringen till 3 § är sjuktransporter i terrängen räddningstjänst. Tjänsteplikten omfattar således även utförande av sådana transporter.

Av *andra stycket* framgår att räddningsledaren har befogenhet att anmoda den tjänstepliktige om fullgörande av tjänsteplikten. Detta gäller alla former av räddningstjänst.

I 14 § *andra stycket* föreskrivs att ett räddningsvärn skall bestå av personal som har uttagits på grund av tjänsteplikt. *Tredje stycket* i förevarande paragraf reglerar uttagningen av tjänstepliktiga till räddningsvärn och skyldigheten att delta i övning med räddningsvärn.

När kommunen har organiserat civilförvarsorganisationen, kan det vara lämpligt att till räddningsvärn ta ut lämpliga personer som ingår i civilförvarsorganisationen.

Ingrepp i annans rätt

45 § Om fara för liv, hälsa eller egendom eller för skada i miljön inte lämpligen kan hindras på något annat sätt, får räddningsledaren vid en räddningsinsats bereda sig och medverkande personal tillträde till annans fastighet, avspärra eller utrymma områden, använda, föra bort eller förstöra egendom samt företa andra ingrepp i annans rätt, i den mån ingreppet är försvarligt med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som vållas genom ingreppet och omständigheterna i övrigt.

Förbud eller föreläggande som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980: 424) om vattenförorening från fartyg får meddelas med stöd av denna paragraf bara om sjöfartsverkets beslut inte kan avvaktas.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafen motsvarar 11 § brandlagen, 5 § första och andra styckena atomskyddslagen samt 45 § och 47 § i kommitténs förslag.

Paragrafen har ett vidare tillämpningsområde än bestämmelserna i brandlagen och atomskyddslagen eftersom den gäller alla delar av samhällets räddningstjänst.

Utöver vad som anges i paragrafen kan som exempel anges att räddningsledaren får låta avliva fåglar och djur som har drabbats av utsläpp av olja eller annat som är skadligt.

Innebörden av bestämmelsen i brandlagen behandlades utförligt i förarbetena till brandlagen. Se särskilt prop. 1973: 185 s. 163–169. Bestämmelser om ersättning finns i 50 §.

Lagrådet har pekat på att 11 § tredje stycket brandlagen innehåller en föreskrift om att förbud eller föreläggande, som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, ej får meddelas med stöd av 11 § och att någon liknande begränsande föreskrift inte har tagits upp i räddningstjänstlagen. *Lagrådet* har anfört att det torde få anses ligga utanför lagrådets uppgift att bedöma, huruvida så bör ske.

7 kap. 5 § lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg innehåller bestämmelser om förbud och förelägganden, som är nödvändiga för att förebygga eller begränsa vattenförorening. Som exempel på sådana förbud eller förelägganden nämns i paragrafen bl. a. förbud att påbörja eller fortsätta lastning, lossning, läktring eller bunkring och föreläggande att läktra olja eller annat skadligt ämne. Enligt paragrafen är det sjöfartsverket och annan myndighet som regeringen utser som får meddela förbud och förelägganden. I 7 kap. 3 § förordningen (1980: 789) om åtgärder mot

vattenförorening från fartyg har tullverket bemyndigats att meddela beslut, om sjöfartsverkets beslut inte kan avvaktas med hänsyn till att det behövs snara åtgärder för att förebygga, begränsa eller bekämpa föroreningar.

En grundläggande tanke bakom räddningstjänstlagen är att göra räddningstjänsten effektivare. Detta uppnås genom att räddningsledaren ges en stark ställning. För att en räddningsinsats skall bli meningsfull i en akut situation måste räddningsledaren ha möjlighet att vidta de åtgärder som krävs för att hindra eller begränsa skador. Detta gäller givetvis även skador till följd av utsläpp i vattnet av olja eller andra skadliga ämnen. Mot bakgrund härav bör räddningsledaren ha befogenhet att meddela förbud och förelägganden enligt 7 kap. 5 § lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, om sjöfartsverkets beslut inte hinner avvaktas. En bestämmelse av denna innebörd har tagits in som ett *andra stycke* i denna paragraf. Detta stycke fanns inte med i det till lagrådet remitterade lagförslaget.

46 § Har räddningsledaren med stöd av 45 § föranstaltat om avspärrning eller utrymning, skall han hjälpa till med att ordna uppehälle för dem som till följd av åtgärderna är i behov därav.

Paragrafen motsvarar 5 § tredje stycket atomskyddslagen och 47 § andra stycket och 48 § andra stycket kommitténs förslag.

Till skillnad från bestämmelsen i atomskyddslagen gäller paragrafen inte enbart utrymningar och avspärrningar till följd av radioaktiva utsläpp från kärntekniska anläggningar. Även sådana åtgärder till följd av andra olycks-händelser omfattas av paragrafen.

47 § Anordning som varaktigt behövs för räddningstjänsten får placeras på annans mark eller byggnad, om det inte medför inverkan av någon betydelse på markens eller byggnadens användningssätt.

Beslut om en sådan åtgärd meddelas av räddningsnämnden eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av den myndighet som svarar för räddningstjänsten.

Paragrafen motsvarar 16 § första stycket brandlagen, 5 a § atomskyddslagen och 50 § i kommitténs förslag.

De åtgärder som avses är till för den kommunala eller statliga räddningstjänstens behov och inte för skydd av ifrågavarande mark eller byggnad. De anordningar som det kan vara fråga om är bl. a. brandskåp, brandposter, larmanläggningar och mätinstrument.

Åtgärden får inte innebära något allvarligt ingrepp i annans rätt. Detta har uttryckts så att åtgärden inte får medföra inverkan av någon betydelse på markens eller byggnadens användningssätt. För åtgärder som får sådana följder får i stället expropriation tillgripas (2 kap. 10 § expropriationslagen (1972: 719).

I 51 § finns bestämmelser om ersättning för förlorad avkastning och nytta på grund av åtgärderna. Räddningsnämndens beslut om åtgärd enligt förevarande paragraf kan enligt 60 § överklagas hos länsstyrelsen. Enligt samma paragraf överklagas länsstyrelsens beslut hos kammarrätten. Har en för statlig räddningstjänst ansvarig myndighet beslutat om sådana åtgärder kan beslutet enligt samma paragraf överklagas hos kammarrätten.

Rätt till ersättning

48 § Den som på grund av tjänsteplikt eller frivilligt efter anmodan av räddningsledaren har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår har rätt till skälig ersättning för kostnader för resa och uppehälle samt för arbete och tidspillan enligt bestämmelser som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Han har också rätt till ersättning för skada på kläder och andra personliga tillhörigheter.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för medverkan i räddningstjänst.

Ersättning enligt första stycket skall betalas av kommunen till den som har medverkat i kommunal räddningstjänst eller i övning med räddningskår och av staten till den som har medverkat i statlig räddningstjänst.

Paragrafen motsvarar 19 §, 20 § första och tredje styckena och 22 § första och andra styckena brandlagen samt 8 § första och tredje styckena atomskyddslagen och 74 §, 75 § andra stycket och 77 § första stycket i kommitténs förslag.

Paragrafen gäller såväl kommunal räddningstjänst som all statlig räddningstjänst. I *första stycket* bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om ersättningens storlek och att överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela bestämmelser härom. Bemyndigandet är utformat så att samma ersättningsbestämmelser skall gälla för alla som frivilligt eller på grund av tjänsteplikt deltar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår.

Första stycket innehåller också en föreskrift om rätt till vissa skadeersättningar för den som har deltagit i övning med räddningskår eller i kommunal eller statlig räddningstjänst.

I *andra stycket* undantas från rätt till ersättning den som har fått ersättning av någon annan eller som på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för medverkan i räddningstjänst.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller föreskrifter om vem som skall betala ersättningarna. Föreskrifterna innebär att det är kommunen som skall betala ersättning till den som har deltagit i övning med räddningskår för skada på kläder och andra personliga tillhörigheter. Föreskriften innebär också att det är kommunen som skall betala ersättningarna för deltagande i kommunal räddningstjänst. Detta gäller även om staten har tagit över ansvaret för räddningstjänsten enligt 33 §. Till den som har deltagit i statlig räddningstjänst skall ersättningarna betalas av staten.

49 § I lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada finns bestämmelser om ersättning vid personskada till den som har medverkat i räddningstjänst enligt denna lag eller i övning med räddningskår.

Paragrafen motsvarar delvis 19 § första stycket brandlagen och 8 § första stycket atomskyddslagen samt 75 § första stycket i kommitténs förslag.

50 § Har utrustning för räddningstjänst tillhandahållits frivilligt eller tagits i anspråk med stöd av 45 §, har egendomens ägare eller innehavare rätt

till ersättning för skada på eller försämring av egendomen, förlorad avkastning eller nytta av egendomen och kostnad med anledning av att egendomen har tillhandahållits.

Första stycket gäller inte den som har erhållit ersättning av någon annan eller på grund av tjänst eller annars genom avtal har rätt till ersättning för att tillhandahålla egendom för räddningstjänst. Första stycket gäller inte heller den som har tillhandahållit egendom för räddningstjänst, om räddningsinsatsen har avsett att hindra eller begränsa skada på hans egendom eller har föranletts av olyckshändelse i hans verksamhet.

Paragrafen innehåller föreskrifter om ersättning vid sådana ingrepp i annans rätt som innebär att utrustning tas i anspråk för att användas vid ett räddningsingripande. Ianspråktagandet kan betraktas som en komplettering av den utrustning som den för räddningstjänsten ansvariga myndigheten förfogar över. Föreskrifterna gäller även om egendomen tillhandahålls frivilligt.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 19 § andra stycket brandlagen och 8 § andra och tredje styckena atomskyddslagen samt 76 § i kommitténs förslag. *Andra stycket* motsvarar till en del 22 § brandlagen första stycket och 77 § andra stycket i kommitténs förslag. Paragrafen överensstämmer också i huvudsak med innehållet i kungörelsen (1961: 457) om ersättning på grund av medverkan i skyddsarbete m. m. och kungörelsen (1961: 564) om ersättning av statsmedel för medverkan i flygräddningstjänsten m. m.

I 52 § finns bestämmelser om vem som skall betala ersättningen.

51 § Om egendom tas i anspråk genom åtgärd enligt 47 §, är ägaren eller innehavaren berättigad till ersättning för förlorad avkastning eller nytta.

Paragrafen motsvarar 16 § andra stycket brandlagen och 8 § andra stycket tredje meningen atomskyddslagen samt 79 § i kommitténs förslag.

I 52 § finns bestämmelser om vem som skall betala ersättningen.

52 § Ersättning enligt 50 och 51 §§ skall betalas av kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av staten.

Paragrafen motsvarar delvis 19 § andra stycket och 20 § första och tredje styckena brandlagen samt 8 § första stycket atomskyddslagen.

Åtgärder efter räddningstjänst

53 § När en räddningsinsats är avslutad, skall räddningsledaren, om det är möjligt, underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning.

Behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckshändelser men kommer bevakningen inte till stånd, får räddningsledaren utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 14 § första stycket andra meningen brandlagen och 51 § första stycket och 52 § i kommitténs förslag och gäller

gränsdragningen mellan samhällets ansvar och den enskildes ansvar i samband med olyckshändelser.

Andra stycket motsvarar 23 § första stycket tredje meningen brandlagen och 51 § andra stycket i kommitténs förslag.

En räddningsinsats kan avslutas när riskerna för ytterligare skada inte kan motverkas genom ytterligare räddningsåtgärder eller när risken för ytterligare skador är så obetydlig att det inte är motiverat att fortsätta räddningsarbetet. Det är då ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett som har ansvar för bevakning av egendomen. Det ankommer alltså på denne att t. ex. bekosta personal som behövs för tillsynen.

Behovet av bevakning är givetvis olika från fall till fall. Den som bäst kan bedöma behovet är räddningsledaren. I första stycket finns därför en föreskrift om skyldighet för denne att underrätta ägaren eller innehavaren om behovet av bevakning. Ibland kan det vara svårt att få kontakt med ägaren eller innehavaren. Det är inte meningen att räddningsledaren skall göra några omfattande efterforskningar.

Även andra åtgärder än bevakning kan behöva vidtas efter ett räddningsingripande såsom restvärdeskydd, sanering och återställning. I första stycket åläggs räddningsledaren att också informera om behovet av sådana åtgärder.

Även om det efter ett räddningsingripande inte längre är nödvändigt med ytterligare räddningsåtgärder kan i många fall risken för nya olyckshändelser inte helt uteslutas. Det är då viktigt att ägaren eller innehavaren av egendomen verkligen bevakar egendomen. I andra stycket ges kommunen därför i sådana fall rätt att utföra bevakningen på ägarens eller innehavarens bekostnad om bevakningen inte kommer till stånd.

Om det behövs bör räddningsledaren givetvis lämna underrättelse om räddningsinsatsen till de myndigheter som utövar den omedelbara tillsynen enligt miljöskyddslagen (1969: 387) och hälsoskyddslagen (1982: 1080), dvs. länsstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Tillsyn

54 § Inom kommunen utövar räddningsnämnden den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av statens räddningsverk eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av annan myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen motsvarar 8 § 3 mom. och 24 § brandstadgan och 64–66 §§ i kommitténs förslag.

Paragrafen anger vilka myndigheter som skall utöva tillsynen över efterlevnaden av lagen och de föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela närmare föreskrifter i fråga om den centrala tillsynen.

55 § För tillsynen har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar. Tillsynsmyndigheten har också rätt att få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Paragrafen motsvarar 18 a § brandlagen och 68 § i kommitténs förslag.

Tillträdesrätten gäller för den kommunala tillsynsmyndigheten även i fråga om statliga byggnader där tillträdesrätten annars är inskränkt av militära eller andra skäl. Den som vägrar tillträde, som en förrättningsman äger fordra, kan dömas för hindrande av förrättning enligt 17 kap. 13 § andra stycket brottsbalken. Den som underlåter att fullgöra sin skyldighet att lämna upplysningar eller handlingar eller lämnar oriktiga uppgifter vid fullgörande av skyldigheten kan dömas till böter enligt 58 §.

Av 57 § framgår att polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen. När det gäller rätten att få tillträde hänvisas till vad som sägs i specialmotiveringen till 19 §.

56 § En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Beslut om föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt en tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten vidta åtgärden på hans bekostnad.

Paragrafen motsvarar 69 § i kommitténs förslag.

I första stycket ges tillsynsmyndigheten befogenhet att meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen och med stöd av lagen meddelade föreskrifter skall efterlevas. Givetvis bör myndigheten försöka uppnå det eftersträlvade resultatet genom råd och uppmaningar, innan den använder sig av dessa tvångsmedel. Innan myndigheten beslutar om föreläggande eller förbud måste den göra en avvägning av olika intressen så att de föreskrivna åtgärderna inte medför oskäligen kostnader eller svåra förluster för den som besluten riktar sig till. Intresset att bereda skydd mot olika skador skall dock komma i första hand.

Andra stycket ger tillsynsmyndigheten rätt att sätta ut vite i ett beslut om föreläggande eller förbud. Allmänna bestämmelser om förfarandet vid beslut om föreläggande eller förbud vid vite och om utdömande av vite finns i lagen (1985:206) om viten.

Tredje stycket ger tillsynsmyndigheten befogenhet att besluta om tvångsåtgärd på den försumliges bekostnad. Sådana beslut bör givetvis bara komma i fråga vid allvarliga missförhållanden eller om ett föreläggande visar sig verkningslöst.

57 § Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs för tillsynen.

Paragrafen motsvarar 68 § första stycket tredje meningen i kommitténs förslag.

Ansvarsbestämmelser

58 § Till böter skall den dömas som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbud mot eldning utomhus som har meddelats med stöd av 20 §,
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att ge upplysningar eller lämna ut handlingar enligt 19, 40 eller 55 §,
3. uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift om förhållande av betydelse vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som följer av 19, 40 eller 55 §,
4. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 38 eller 39 §,
5. utan att ha laga förfall uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra tjänsteplikt som åligger honom enligt 44 §,
6. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra en åtgärd som räddningsledaren har föranstaltat om enligt 45 § eller annars utan giltig ursäkt åsidosätter sådan åtgärd.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Till ansvar enligt första stycket skall inte dömas, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud skall inte dömas till ansvar enligt denna lag för gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Paragrafens *första stycke* motsvarar till en del 24 § brandlagen, 10 § atomskyddslagen och 84 § i kommitténs förslag.

Ansvarsbestämmelsen i *första stycket andra punkten* straffsanktionerar underlåtenhet att ge upplysningar eller att lämna ut handlingar i samband med sotning eller brandsyn (19 §) eller tillsyn (55 §). I punkten straffbeläggs också underlåtenhet att lämna upplysningar om personal och egendom som kan användas i räddningstjänst (40 §).

Tredje punkten straffbelägger oriktiga uppgifter i samband med fullgörande av sådan upplysningsplikt som avses i andra punkten.

Fjärde punkten straffsanktionerar underlåtenhet att underrätta vid utsläpp av giftiga eller skadliga ämnen (38 §) och åsidosättande av skyldigheten att varna och tillkalla hjälp (39 §).

Sjätte punkten avser det fallet att någon hindrar eller försöker hindra en åtgärd som räddningsledaren har föranstaltat om i enlighet med hans befogenhet att företa ingrepp i annans rätt eller annars utan giltig ursäkt åsidosätter sådan åtgärd.

Enligt *andra stycket* skall inte dömas till ansvar i ringa fall.

Enligt *tredje stycket* skall ansvar inte ådömas enligt räddningstjänstlagen om ansvar för en gärning kan ådömas enligt brottsbalken. Vid lagkonkurrens (dvs. när räddningstjänstlagens och brottsbalkens straffbestämmelser samtidigt kan tillämpas) innebär detta bl. a. att bestämmelserna i 13 kap. 6 § och 15 kap. 11 § brottsbalken om allmänfarlig vårdslöshet och osant intygande har företräde framför ansvarsbestämmelserna i räddningstjänstlagen.

Det *fjärde stycket* ger uttryck för den allmänna principen att inte ingripa med både straff och vitespåföljd mot samma förfarande.

59 § Om det föreligger särskilda skäl, får en tillsynsmyndighet bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

Paragrafen motsvarar 85 § i kommitténs förslag.

Föreskriften i paragrafen gör det möjligt för den beslutande myndigheten att förordna om omedelbar verkställighet av ett beslut. Denna möjlighet bör givetvis endast användas i undantagsfall. Ett fall kan vara att saken är så brådskande att ett lagakraftvinnande eller en besvärspövning inte kan avvaktas. Andra fall kan vara att det finns anledning att misstänka att den beslutet gällde avsiktligt kommer att förhålla verkställigheten genom att överklaga eller att han kommer att överlåta sin egendom för att kringgå beslutet.

60 § Ett beslut av en räddningsledare om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller om ingrepp i annans rätt enligt 45 § får överklagas hos länsstyrelsen. Beslutet gäller även om det överklagas. I övrigt får räddningsledarens beslut med stöd av denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte överklagas.

Räddningsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten.

Andra tillsynsmyndigheters beslut får överklagas hos kammarrätten. Detsamma gäller en statlig myndighets beslut enligt 47 §.

Paragrafen motsvarar 26 § brandlagen samt 86 och 87 §§ i kommitténs förslag.

Paragrafens *första stycke* innehåller föreskrifter om överklagande av räddningsledarens beslut. Stycket fanns inte med i det till *lagrådet* remitterade lagförslaget utan har förts in på förslag av lagrådet.

I samband med en räddningsinsats har räddningsledaren vittgående befogenheter. Han kan enligt 44 § andra stycket bestämma om fullgörande av tjänsteplikt. Enligt 45 § kan han företa omfattande ingrepp i annans rätt. I regel utgörs dessa åtgärder av s. k. faktiskt handlande. Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer kan ett sådant handlande inte angripas genom överklagande. Som lagrådet har påpekat kan emellertid i vissa fall – t. ex. i samband med en större olyckshändelse med långvariga skadeverkningar – räddningsledaren finna behov av att vidta åtgärder, som måste karaktäriseras som beslut med självständiga och direkta rättsverkningar och som kan få giltighet under en längre tidsrymd. I den mån åtgärderna är skriftligt dokumenterade föreligger, som lagrådet har påpekat, enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer förutsättningar för överklagande. Som lagrådet har anfört är det med hänsyn till den enskildes berättigade intresse av rättsskydd inte möjligt att generellt föreskriva att räddningsledarens beslut inte får överklagas. Å andra sidan motiverar – som lagrådet också har anfört – detta intresse inte rätten att överklaga andra beslut än sådana som avser fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller ingrepp i annans rätt enligt 45 §.

Med hänsyn härtill har i enlighet med lagrådets förslag tagits in föreskrif-

ter om överklagande av räddningsledarens beslut. Föreskrifterna innebär att räddningsledarens beslut med stöd av räddningstjänstlagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte kan överklagas om inte beslutet avser fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller ingrepp i annans rätt enligt 45 §. Sådana beslut får överklagas hos länsstyrelsen. I ordet "beslut" ligger att det skall vara fråga om ett avgörande, som enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer uppfyller förutsättningarna för överklagande. Det ankommer på den myndighet som prövar överklagandet att avgöra om dessa förutsättningar föreligger. För att inte effektiviteten i räddningsinsatserna skall äventyras har på förslag av lagrådet tagits in en föreskrift om att räddningsledarens beslut gäller även om det överklagas.

Andra stycket innehåller bestämmelser om överklagande av räddningsnämndens beslut.

Inom förvaltningsrätten skiljer man mellan kommunalbesvär och förvaltningsbesvär. Båda besvärstyperna kan inte användas jämsides i samma sak. Reglerna om kommunalbesvär i 7 kap. 1 och 2 §§ kommunallagen gäller nämligen bara om inte något annat är föreskrivet. Genom kommunalbesvär kan man överklaga både beslut av representativa organ, t. ex. fullmäktige, och beslut av förvaltande organ, dvs. kommunstyrelsen och andra nämnder samt delegationer såsom arbetsutskott och tjänstemän. Genom förvaltningsbesvär kan talan föras mot beslut av kommunala organ i de fall där en särskild besvärsordning anges i någon specialförfattning. Utmärkande för kommunalbesvärsprocessen är att alla kommunmedlemmar är besvärsberättigade och inte bara sakägarna som vid förvaltningsbesvär. Ett annat särdrag är besvärsprövningens innehåll. En prövning av beslutets lämplighet är i princip utesluten. Prövningen är begränsad till rättsfrågor. Besvärsmyndigheten har inte rätt att sätta ett nytt beslut i stället för det överklagade beslutet.

Föreskrifterna i andra stycket innebär att reglerna om kommunalbesvär inte är tillämpliga på beslut som räddningsnämnden fattar enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen. I stället blir de allmänna reglerna om förvaltningsbesvär tillämpliga. Det innebär bl. a., att besvärsrätten tillkommer den som är intressent, att besvärsprövningen är allsidig och inte begränsad till laglighetsfrågan och att besvärsmyndigheten kan göra positiva ändringar i det överklagade beslutets innehåll. Rätten att överklaga räddningsnämndens beslut gäller givetvis också om beslutet har fattats på nämndens vägnar av en tjänsteman eller någon annan som fullgör uppgifter åt nämnden.

Bemyndiganden

61 § Regeringen får i de avseenden som behandlas i denna lag meddela ytterligare föreskrifter som rör skydd för liv eller hälsa. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

Paragrafen motsvarar 27 § första stycket första meningen och andra stycket brandlagen och delvis 88 § kommitténs förslag.

Paragrafen innehåller i *första meningen* ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § regeringsformen för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter.

Inom räddningstjänsten och på det brandförebyggande området kan förändringar plötsligt inträffa som kräver kompletterande föreskrifter. Genom bemyndigandet blir det möjligt att snabbt möta sådana situationer.

I 8 kap. 7 § första stycket regeringsformen anges i sju olika punkter de ämnesområden inom vilka riksdagen kan överlåta sin normgivningsmakt. Ett av ämnesområdena är enligt första punkten skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa. Något motsvarande stadgande som avser skydd för egendomsskada finns inte. Bemyndigandet är därför begränsat till att avse föreskrifter om skydd för liv eller hälsa. I *andra meningen* finns också ett bemyndigande enligt 8 kap. 11 § regeringsformen för regeringen att överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana bestämmelser.

Enligt 16 kap. 1 § förslaget till ny plan- och bygglag (se prop. 1985/86: 1) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om bl. a. krav på byggnader m. m. till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa. Det är givetvis inte meningen att föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av förevarande paragraf skall omfatta sådana frågor som regleras i 16 kap. 1 § plan- och bygglagen.

62 § Regeringen får meddela föreskrifter om begränsning i rätten för den som anlitas som brandsyneförrättare att driva eller annars ta befattning med näringsverksamhet som gäller handel med brand- eller livräddningsredskap eller meddelande av försäkringar som har samband med brand.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande enligt 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringsformen att meddela föreskrifter om begränsning i rätten att bedriva näringsverksamhet. Bemyndigandet överensstämmer med bemyndigandet i 27 § första stycket andra meningen brandlagen.

Räddningstjänst under krig m. m.

63 § Under krig och när det annars råder civilförsvarsberedskap skall räddningsnämndens uppgifter övertas av kommunstyrelsen och räddningskårens uppgifter övertas av civilförsvarsorganisationen i kommunen.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen eller i kommitténs förslag och innehåller föreskrifter om räddningsnämndens och räddningskårens uppgifter under civilförsvarsberedskap. En redogörelse för bakgrunden till paragrafen lämnas i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.7).

64 § Är riket i krig eller krigsfara eller råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara vari riket har befunnit sig, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsvaret eller som behövs för att nödvändig räddningstjänst i övrigt skall kunna genomföras.

Paragrafen har ingen motsvarighet i brandlagen, atomskyddslagen eller kommitténs förslag.

Bestämmelsen utgör ett sådant bemyndigande som enligt 13 kap. 6 § regeringsformen är en förutsättning för att regeringen skall kunna utfärda föreskrifter med avvikelse från lagen under krig och liknande förhållanden. Syftet med sådana föreskrifter skall vara att underlätta totalförsvarets verksamhet och att anpassa räddningstjänsten till dessa förhållanden. Regeringen kan utfärda de nödvändiga föreskrifterna redan under fredstid men göra tillämpningen av dem beroende av ett särskilt beslut av regeringen som får fattas först när krissituationen föreligger.

Ikraftträdande m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Genom lagen upphävs

1. brandlagen (1974: 80),
2. brandstadgan (1962: 91),
3. lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m.

Kommun skall senast den 1 januari 1988 ha antagit räddningstjänstplan. Intill dess räddningstjänstplanen har antagits skall den kommunala brandordningen gälla.

Vad som föreskrivs om brandchef i lag eller annan författning skall i stället gälla räddningsnämnd.

Om det i lag eller annan författning hänvisas till någon av de gamla lagarna eller brandstadgan eller till en föreskrift i dessa som har ersatts genom en föreskrift i den nya lagen, tillämpas i stället den nya lagen eller den nya föreskriften.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1987. Några särskilda övergångsregler har inte ansetts erforderliga annat än beträffande bestämmelserna om räddningstjänstplaner.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst

19 § Befogenhet att meddela vapenfri tjänstepliktig tillrättavisning tillkommer hos staten eller hos kommun anställd civilförsvars-, räddnings- eller arbetschef i fråga om underställd personal. Med kommuner likställs landstingskommuner, kommunalförbund, församlingar, kyrkliga samfundligheter och allmänna försäkringskassor.

Innan någon meddelar tillrättavisning, skall han vid förhör med den felande lämna denne tillfälle att förklara sig.

I paragrafens *första stycke* har uttrycket "brandchef" bytts ut mot uttrycket "räddningschef". Denna ändring föranleds av den nya terminologi som införs genom räddningstjänstlagen.

Andra stycket ändras ej.

16 kap.

15 § Den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödigt säkerhetsåtgärd, dömes för *falskt larm* till böter eller fängelse i högst två år.

Den som genom missbruk av larm, nödsignal eller annan liknande anordning föranleder onödig utryckning av polis, räddningskår, ambulans, militär, sjöräddning eller annat organ för allmän bevakningstjänst, dömes för *missbruk av larmanordning* till böter.

Första stycket ändras ej.

I *andra stycket* har ordet "räddningskår" ersatt ordet "brandkår". Ändringen är en följd av den nya terminologi som införs genom 13 § räddningstjänstlagen.

4.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297)

11 kap.

1 § Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i räddningstjänstlagen (0000:000).

Ett luftfartygs ägare eller innehavare och de som tjänstgör på luftfartyg eller vid flygplatser eller andra anläggningar för luftfarten är skyldiga att delta i flygräddningstjänsten. Regeringen meddelar bestämmelser om ersättning av allmänna medel för deltagandet. I fråga om ersättning vid personskador gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att bestämmelser om flygräddningstjänst tas in i räddningstjänstlagen.

Andra stycket ändras ej.

4.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd

1 § Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74), 6 § lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. eller lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspiktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret.

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med räddningskår enligt räddningstjänstlagen (0000:000) eller i räddningstjänst enligt 11 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (1957:297).

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, i ett hem som avses i 11 § lagen (1981:1243) om vård av missbrukare

i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.

Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som frivilligt deltagit i verksamhet inom totalförsvaret eller i annat fall än som avses i första stycket deltagit i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Ändringen i *första stycket* föranleds av räddningstjänstlagen.

Andra stycket ändras ej.

5 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta

1. förslaget till räddningstjänstlag,
2. förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst,
3. förslaget till lag om ändring i brottsbalken,
4. förslaget till lag om ändring i lagen (1986: 166) om ändring i luftfartslagen (1957: 279),
5. förslaget till lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personska-deskydd.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av räddningstjänstkommitténs slutbetänkande med författningsförslag

Ökad sårbarhet – men bättre kontroll över utvecklingen

Det moderna samhällets utveckling har i hög grad präglats av de snabba tekniska framstegen och av den starka urbaniseringen. Utvecklingen har haft mycket gott med sig framför allt materiellt sett. Samtidigt har den lett till ett allt sårbarare samhälle. Sårbarheten har ökat kraven på skydd för människor, egendom och miljö mot olyckor och deras verkningar.

Kommittén har för sin bedömning av de framtida förändringarna av antalet olyckor och av skadornas omfattning vägt samman olika faktorer i den tekniska och sociala utvecklingen. Samhällsstrukturen – inte minst industriproduktionen och transportapparaten – kommer sannolikt även i fortsättningen att bli mer komplicerad. Små störningar kommer att i ökad grad kunna lamslå även mycket stora enheter. Men den tekniska och delar av den sociala utvecklingen leder också till ökade möjligheter att kontrollera skeendet. Att den enskilde själv kan göra mycket för att minska hotet om fler och större olyckor blir allt fler medvetna om.

En väsentlig förbättring i utvecklingen av antalet olyckor och av skadorna är enligt kommitténs bedömning möjlig att uppnå. En sådan utveckling förutsätter en effektiv räddningstjänst och förebyggande verksamhet som kan anpassas till förändringarna i samhället. Genom ökade möjligheter för räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten att mobilisera lämpliga resurser som finns på olika håll i samhället går det att i hög grad minska de skador som annars kan leda till stora förluster för enskilda och för samhället.

Delat kommunalt och statligt huvudmannaskap för räddningstjänsten

Kommittén föreslog i principbetänkandet (SOU 1981:82) Samhällets räddningstjänst att den räddningstjänst som regleras i brandlagen (1974:80) även i fortsättningen skall vara en uppgift för kommunerna. Enligt kommitténs förslag skall staten liksom hittills svara för åtgärder som gäller fjällräddningstjänst, flygräddningstjänst, sjöräddningstjänst, bekämpning av olja och kemikalier till havs och i vissa andra vatten och slutligen räddningstjänst vid olyckor i kärnkraftsanläggningar.

Remissinstanserna har nästan överlag instämt i kommitténs förslag till delat kommunalt och statligt huvudmannaskap för räddningstjänsten. Kommittén ser ingen anledning att frånga de tidigare slutsatserna. En samordning av den kommunala räddningstjänsten skall ske i länen i regi av länsstyrelserna och på central nivå av det föreslagna nya räddningstjänstverket. Ett viktigt led i utvecklingen av den kommunala räddningstjänsten är, som kommittén föreslår, att de förtroendevalda i den kommunala *räddningsnämnden* – för närvarande brandstyrelsen – får ett ökat inflytande över planeringen av räddningstjänsten och över de förebyggande åtgärderna mot brand.

Kommittén föreslår att uttrycket kommunal räddningstjänst skall användas för den räddningsverksamhet som kommunerna i fortsättningen skall svara för. De övriga räddningsåtgärderna anser kommittén skall sammanfattas under begreppet statlig räddningstjänst. Uttrycken *kommunal räddningstjänst* och *statlig räddningstjänst* ersätter de hittills brukade termerna allmän räddningstjänst och särskild räddningstjänst.

Den uppdelning av ansvaret för räddningstjänsten mellan olika huvudmän som kommittén föreslår kräver ett fungerande samordningsarbete. Behovet av samordning är särskilt stort på det statliga området där ansvaret även i fortsättningen kommer att ligga på flera olika myndigheter. För en effektiv samordning behövs det åtskilliga organisatoriska åtgärder – bl a ett regionalt samarbete mellan kommuner. Det bör också bildas ett centralt statligt räddningstjänstverk av i första hand civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd.

En viktig förutsättning för en effektiv samordning är vidare att de olika slagen av räddningsorgan grundar sin verksamhet på bestämmelser som är mer enhetliga än de nuvarande reglerna. Bestämmelserna bör också förenklas. Kommittén föreslår en *lagstiftning om samhällets räddningstjänst* som reglerar både den kommunala och statliga räddningstjänsten – och inom den statliga räddningstjänsten samtliga former av räddningstjänst, dvs fjällräddningstjänsten, flygräddningstjänsten, sjöräddningstjänsten (även olje- och kemikaliebekämpningen) och räddningstjänsten vid olyckor i kärnkraftsanläggningar. Lagstiftningen skall göra det möjligt för räddningstjänsten att i ökad utsträckning använda de resurser som finns på olika håll i samhället.

Nya uppgifter för den kommunala räddningstjänsten

Kommittén anser att den kommunala räddningstjänstens nuvarande skyldigheter att ingripa skall utgöra basen även i en framtida kommunal räddningstjänst. Den väsentligaste delen av verksamheten skall således vara åtgärder som syftar till att räddningsorganen skall ingripa vid brand, olje- eller kemikalieutflöde, oväder, ras, översvämning eller annan liknande olyckshändelse. Liksom hittills skall räddningstjänstens väsentligaste uppgift vara att i dessa situationer rädda människoliv och att i övrigt ingripa vid fara för människors hälsa. Räddningsorganen skall vidare vara skyldiga att avvärja eller begränsa skador på djur och egendom eller i miljön.

Enligt kommitténs bedömning finns det emellertid skäl att också *utöka den kommunala räddningstjänstens uppgifter*. De kommunala räddningsorganen

skall enligt förslaget få ett ansvar även för att hindra eller begränsa de skador som kan uppkomma i samband med allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner. Sådana störningar kan förekomma i samband med svåra snöoväder, omfattande skyfall, långvariga elavbrott eller liknande händelser. Räddningstjänstkommittén anser vidare att den kommunala räddningstjänsten skall ha skyldighet att ingripa inte bara som nu när en olycka har inträffat eller kan befaras vara omedelbart förestående utan på ett ännu tidigare stadium. Det skall enligt förslaget ske redan när det är fara för en olyckshändelse eller en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner. Kommittén föreslår också att de kommunala räddningsorganen skall få till uppgift att underrätta ägare eller innehavare av den egendom som räddningsinsatsen har avsett om behovet av olika åtgärder efter räddningsarbetet – dvs restvärdeskydd, tillsyn, bevakning, återställning eller sanering.

Den kommunala räddningstjänsten bör vidare överta en del *arbetsuppgifter från den statliga räddningstjänsten* eller få nya uppgifter i anslutning till andra huvudmäns ansvar inom räddningstjänsten och sjuktransportverksamheten. Kommitténs förslag till utökade uppgifter innebär *följande* för de kommunala räddningsorganen:

- *Utökat samarbete med polisen i fjällräddningstjänsten;*
- *Samordning med brand- och räddningstjänsten vid luftfartsverkets flygplatser;*
- *Ansvar för sjöräddningstjänst i vattenområde i hamn, i andra insjöar än Väner, Vättern och Mälaren och i andra vattendrag;*
- *Utförande av transporter av skadade och sjuka i terrängen inom ramen för sjukvårdshuvudmännens planerings- och samordningsansvar.*

Storleken på den kommunala räddningstjänstens styrkor

Kommittén bedömer att den kommunala räddningstjänstens styrkor i beredskap i allmänhet är tillräckligt stora. Rationaliseringar kan komma att leda till minskningar av personalen på en del orter. Samtidigt kommer resurserna på andra håll att behöva kompletteras. Emellertid är de ekonomiska förutsättningarna för en utbyggnad av den kommunala verksamheten under de närmaste åren mycket begränsade. En utveckling av räddningstjänstens beredskap kommer framför allt att kunna ske genom en samverkan mellan kommuner och genom ökat utnyttjande av de olika resurser i samhället som förstärker de egna styrkorna – t ex industribrandkårerna, de militära förbandens räddningsresurser, civilförsvarspersonal och vapenfria tjänstepliktiga (vtp) som utbildas för räddningstjänst.

För närvarande finns det inga regler för beräkning av *storleken på den kommunala räddningstjänstens styrkor i beredskap*. De senast tillämpade riktlinjerna är från år 1965. Sedan dess har både förhållandena i samhället och räddningstjänstens uppgifter förändrats. Statens brandnämnd har utarbetat ett förslag till riktlinjer för den kommunala räddningstjänstens dimensionering anpassat till dessa nya förutsättningar. Numera bedriver även styrelsen för svensk brandforskning (Brandforsk) ett arbete avsett att

resultera i modeller för beräkning av storleken på räddningstjänstens styrkor i beredskap. Regeringen har överlämnat brandnämndens förslag till kommittén och uppdragit åt kommittén att utarbeta ett förslag i dimensioneringsfrågan.

Som utgångspunkt för sina överväganden konstaterar kommittén att styrkornas storlek inte är det enda som har betydelse för effektiviteten. Resultatet av räddningsarbetet är en kombination av vad personalen presterar med sin utbildning och sina erfarenheter, arbetsledningens förmåga att organisera insatserna och utrustningens tekniska kapacitet. Stora förbättringar kommer sannolikt även i fortsättningen att ske i dessa avseenden. Kommittén anser att det är naturligt att kommunerna avvaktar Brandforsks nyligen påbörjade arbete för bedömning av räddningstjänstens effektivitet, innan de tillsammans med de statliga tillsynsorganen tar ställning till en så detaljerad modell för bedömning av styrkornas storlek som brandnämndens förslag utgör.

Emellertid bör det i avvaktan på resultatet av Brandforsks arbete finnas något slag av rekommendationer för dimensioneringen. Kommittén föreslår att några av grundelementen i brandnämndens modell skall antas som allmänna råd. Det bör för det första gälla storleken på de insatstider som tillämpas för olika slag av bebyggelse. För det andra bör råden innehålla beskrivningar av vad så k typstyrkor kan uträtta vid olika slag av olyckshändelser. Det är särskilt viktigt att de delar av förslaget som gäller räddningspersonalens egen säkerhet beaktas vid dimensioneringen – framför allt gäller det behovet av personal vid *rökdykarinsatser*. Kommittén föreslår vidare att de allmänna råden till kommunerna kompletteras med en exempelsamling som visar hur kommuner av olika slag och med varierande slag av risker har dimensionerat sina räddningsstyrkor.

Teknisk standardisering och gemensamma inköp av materiel

När flera räddningsorgan samverkar vid en räddningsinsats är det självfallet av stor betydelse för effektiviteten att utrustningen är enhetlig. Ökad enhetlighet genom samlade inköp gör det också möjligt att hålla nere anskaffningskostnaderna.

Samarbetet mellan kommunerna i räddningsregioner och mellan kommunernas räddningstjänst och andra organ kommer att få betydelse för strävandena efter en enhetligare utrustning. Den av statsmakterna beslutade kommunanknutna civilförsvarsverksamheten öppnar stora möjligheter till samutnyttjande av statliga och kommunala materiella resurser. Kommittén anser det nödvändigt att de planerade nyanskaffningarna av utrustning för civilförsvaret sker med inriktning på både krigsräddningstjänstens och freds räddningstjänstens behov.

Flera projekt inom Sveriges mekanstandardisering – en organisation inom Standardiseringskommissionen i Sverige – och vid styrelsen för teknisk utveckling (STU) skapar en stor del av de rent tekniska förutsättningarna för en ökad enhetlighet. Utveckling pågår i nära samarbete med kommunerna av bl a ett basfordon för räddningstjänsten (BASTU 86) och av teknik och utrustning för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss (TOBOS 85).

Ett väsentligt utökat samarbete mellan kommuner i räddningsregioner är enligt kommitténs bedömning en av de viktigaste åtgärderna för en effektivare räddningstjänst. Genom en utvecklad kommunal samverkan blir det möjligt att utan egentligt ökade kostnader göra verksamheten rationellare. Samarbetet skall kunna omfatta ledningsorganisationen, styrkorna i beredskap, de materiella resurserna, utbildningen, övningsverksamheten, planläggningen och t ex de förebyggande åtgärderna mot olyckor. För en del kommuner bör det vara möjligt att enligt mönster från några av de nuvarande regionerna bygga upp en gemensam räddningsorganisation under enhetlig ledning.

I principbetänkandet föreslog kommittén en indelning av landet i räddningsregioner. Svenska kommunförbundets styrelse har med utgångspunkt i detta förslag gett sina länsavdelningar i uppdrag att initiera överläggningar mellan kommunerna så att det genom frivilliga överenskommelser *senast den 1 juli 1984* kan bildas ett rikstäckande system med räddningsregioner. Avsikten är att regionerna skall vara desamma för räddningsorganisationen i fred och i krig.

En lägesrapport hösten 1983 från arbetet med regionindelningen visar att överläggningarna i de allra flesta länen sannolikt kommer att resultera i överenskommelser mellan kommunerna inom den utsatta tiden. Problem med avgränsningen föreligger enligt rapporten huvudsakligen endast i Malmöhus län och i Göteborgs och Bohus län samt i en del områden där det fordras ett samarbete över länsgränserna.

Kommittén anser att det är av stort värde att kommunerna så långt möjligt själva kan besluta om regionavgränsningen. För de sannolikt få fall där sådana överenskommelser inte kan ske inom rimlig tid föreslår kommittén att *regeringen* på förslag av länsstyrelsen skall besluta om regioner. Detta skall kunna ske också när det är uppenbart att kommunerna genom en olämplig regionavgränsning inte tar tillvara alla möjligheter till samarbete eller när avgränsningen kommer att försvåra en samverkan mellan kommunala och statliga räddningsorgan.

Statlig tillsyn över den kommunala räddningstjänsten

Den statliga tillsynen över den kommunala räddningstjänsten bör utformas enligt de allmänna riktlinjer för statlig tillsyn över kommunal verksamhet som statsmakterna har beslutat om. Det innebär en ökad handlingsfrihet för kommunerna. Inom räddningstjänsten har den statliga tillsynen efter hand utvecklats i denna riktning. Det förekommer för närvarande ett omfattande utbyte av erfarenheter och synpunkter mellan statliga och kommunala organ i räddningstjänsten. De kommunala räddningsorganen vänder sig i stor utsträckning till de statliga myndigheterna – länsstyrelserna och statens brandnämnd – för att få vägledning i olika frågor.

Kommittén anser att de statliga tillsynsorganens genomgång av den kommunala räddningstjänstens organisation och planering skall kunna resultera i *råd eller rekommendationer*. Föreskrifter fordras endast för

reglering av ersättning till enskilda som tillfälligt har deltagit i räddningstjänsten och för fastställande av den behörighet som skall krävas av en räddningsledare eller brandsynerförrättare.

Kommittén föreslår att kommunerna inte längre skall behöva underställa länsstyrelsen kommunala beslut om *räddningstjänstordning* (för närvarande brandordning). Enligt kommitténs förslag skall kommunen emellertid samråda med bl a länsstyrelsen om innehållet i planerade beslut om räddningstjänstordningen. För de fall där länsstyrelsen bedömer att räddningstjänstordningen har allvarliga brister föreslår kommittén att länsstyrelsen skall kunna begära att regeringen prövar frågan. Regeringen skall vid denna prövning ha möjlighet att om särskilda skäl föreligger besluta om räddningstjänstordning för en kommun.

Den statliga räddningstjänstens uppgifter och organisation

Den statliga räddningstjänstens uppgifter skall enligt kommitténs förslag även i fortsättningen vara uppdelade mellan olika statliga myndigheter. Genom uppdelningen är det möjligt att ta tillvara kunnande och utnyttja befintliga resurser hos flera olika myndigheter och andra samverkande organ. Behovet av samordning mellan de olika organen kommer även i framtiden att vara mycket stort. Kommitténs förslag till åtgärder inom den statliga räddningstjänsten syftar framför allt till att underlätta denna samordning.

Fjällräddningstjänsten skall liksom hittills vara en uppgift för polisen. Polisen svarar för insatsen till dess den försvunne överlämnas till annat organ som utför transporten t ex från farbar väg till sjukhus. Fjällräddning innehåller enligt kommitténs sätt att se ett omfattande moment av efterforskning. Kommittén anser att det måste klargöras att det inte alltid fordras en insats av fjällräddningstjänsten, t ex vid sjukdomsfall i fjällområdet där den enskilde själv kan larma och uppge hämtningsplatsen. Enligt kommitténs bedömning är det nödvändigt med en ökad samordning mellan fjällräddningstjänsten och den kommunala räddningstjänsten.

Inom *flygräddningstjänsten* föreslår kommittén att luftfartsverket skall svara för efterforskning av ett saknat eller havererat flygplan. Luftfartsverket skall också svara för undsättning av människor och begränsning av skada på egendom till havs, i kustvattnen och i Vätern, Vättern och Mälaren. Åtgärder som vidtas på haveriplatsen skall enligt kommitténs mening vara kommunal räddningstjänst, om haveriet har skett i andra vatten, i vattenområde i hamn eller på land. Vid nedslag till havs, i kustvattnen eller de stora insjöarna är det naturligt att sjöräddningsorganen medverkar i både efterforskning och undsättning. Sjøräddningscentralen blir i sådana fall räddningsundercentral till flygräddningscentralen.

Kommittén anser att kommunerna i ökad utsträckning bör samordna räddningstjänsten med brand- och räddningstjänsten vid luftfartsverkets 14 flygplatser. I de fall där det visar sig att förutsättningarna är goda bör kommunerna överta driften av räddningstjänsten vid flygplatserna. Ett samutnyttjande av de gemensamma resurserna syftar till att höja effektiv-

teten och hålla nere de samlade kostnaderna för kommunerna och luftfartsverket.

Prop. 1985/86: 170

För *sjöräddningstjänstens* del föreslår kommittén ett nytt och enhetligt räddningsbegrepp. Sjøräddningstjänsten skall omfatta åtgärder för efterforskning och undsättning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd. Sjøräddningsorganen skall också bekämpa skador till följd av utflöden av olja eller kemikalier till sjöss och så långt möjligt med hänsyn till resurserna även rädda egendom till sjöss.

Det statliga sjöräddningsansvaret skall enligt kommitténs förslag omfatta räddningsåtgärder till havs, i kustvattnen och i Väneren, Vättern och Mälaren. Räddningsåtgärder i övriga vatten och i vattenområde i hamn skall vara en uppgift för den kommunala räddningstjänsten.

Kommittén föreslår att den nya sjö- och kustbevakningsmyndighet som för närvarande planeras skall svara för den statliga sjöräddningen. Polisen, försvaret, luftfartsverket och Sjøräddningssällskapet hör till de organ som även i fortsättningen skall delta med sina resurser. Den nya myndigheten bör ha både ett administrativt samordningsansvar och ett operativt ledningsansvar. Ansvaret är för närvarande begränsat till administrativ samordning, men i praktiken sker även en viss operativ ledning.

Räddningstjänsten vid olyckor i kärnkraftsanläggningar har nyligen setts över. Statsmakterna har beslutat om en ökad beredskap med bl a effektivare alarmering och ledning. Kommittén föreslår inga förändringar i ansvar eller uppgifter men framhåller att länsstyrelserna bör använda kommunal räddningsledningspersonal för den beredskap som länsstyrelserna skall hålla.

Sjuktransportverksamheten

Sjukvårdshuvudmännen skall enligt kommitténs förslag svara för vägbundna sjuktransporter men dessutom ha planerings- och samordningsansvar för akuta sjuktransporter i luften, på sjön (sjuktransporter från fartyg föreslås ingå i sjöräddningstjänsten) och i terrängen. Kommittén föreslår att sjukvårdshuvudmännen för insatser i luften och till sjöss utan kostnad skall få disponera statliga resurser som är lämpliga, bl a helikoptrar, fartyg och båtar. Sjuktransporter i terrängen bör i stor utsträckning kunna ske med den kommunala räddningstjänstens resurser. Den plan för sjuktransportverksamheten i varje sjukvårdsområde som kommittén föreslår att sjukvårdshuvudmannen skall utarbeta kommer att visa hur de olika resurserna kan användas och vilka samordningsåtgärder som ett effektivt utnyttjande fordrar.

Samarbetet mellan staten, kommunerna och sjukvårdshuvudmännen i SOS Alarmerings regionala larmcentraler är ett exempel på det samutnyttjande av resurser i räddningstjänsten som kommittén anser vara grundläggande för effektiviteten. Samtliga planerade 19 larmcentraler är nu i drift. Fortfarande står emellertid 22 kommuner i landet utanför samarbetet. Kommittén anser att det för samordningen av räddningsarbetet i samband med främst större olyckor och med hänsyn till kostnaderna för verksamheten är viktigt att samtliga kommuner kommer med i samarbetet.

Flera av larmcentralerna har haft omfattande startsvårigheter. Framför allt gäller det centralerna i storstadsområdena. Problemen har berott både på tekniska brister och på otillräckliga erfarenheter hos alarmeringspersonalen. Kommittén anser det viktigt att SOS Alarmering fortlöpande överväger vilka åtgärder som kan vidtas när det gäller bl a det tekniska utvecklingsarbetet, upphandlingen och utbildningen av personalen för att verksamheten skall fungera effektivt.

Televerket utövar för närvarande det statliga ägarinflytandet i SOS Alarmering. För att behovet av samordning i räddningstjänsten i ökad utsträckning skall kunna tillgodoses anser kommittén att det centrala räddningstjänstverket skall svara för det statliga ägarinflytandet.

Kommittén föreslår att frågan om en samordning av verksamheten vid främst flyg- och sjöräddningscentralerna skall utredas ytterligare. I det sammanhanget skall även frågan om ett centralt uppgiftsförråd för samhällets räddningstjänst behandlas.

Flera organ som förstärker räddningstjänsten

En effektivare räddningstjänst fordrar en väsentligt utökad medverkan från de statliga och andra organ som har lämpliga resurser för att kunna delta i räddningsinsatser, framför allt

- Polisen;*
- Civilförsvaret;*
- Militära försvaret;*
- SJ;*
- SMHI;*
- Sveriges Radio; och*
- Frivilligorganisationerna.*

En utökad medverkan från dessa organ fordrar betydligt bättre förberedelser än som hittills i allmänhet har genomförts. Kommittén föreslår en rad olika åtgärder som skall göra det möjligt för de redovisade organen att fungera bättre i samarbetet med räddningsorganen. Samtliga statliga och kommunala myndigheter skall vara skyldiga att medverka i räddningstjänsten om inte förhållandena i den egna verksamheten oundgängligen hindrar det.

Företag som bedriver särskilt riskfylld verksamhet skall enligt kommitténs förslag kunna åläggas att hålla egen beredskap med personal och utrustning för räddningsåtgärder. En sådan skyldighet skall också kunna åläggas den som äger eller innehar en anläggning där det finns stora risker för brand och där det är vanligt att många människor uppehåller sig. Till sådana anläggningar räknar kommittén hotell, restauranger, stora kontor, varulager och samlingslokaler av olika slag.

Kraven på beredskap med personal kan innebära att en del av de anställda får en grundligare skyddsutbildning än personalen i övrigt, att de i förväg har tilldelats olika uppgifter i samband med t ex en brand och att de också förfogar över en viss personlig skyddsutrustning. Vid många av dessa anläggningar kan företagen sannolikt samordna åtgärderna med verksamheten inom de *verkskydd* som de enligt civilförsvarslagstiftningen är skyldiga att hålla. Civilförsvarsstyrelsen utarbetar för närvarande ett förslag till ny verkskyddsplikt som innebär att fler typer av företag än enligt nuvarande bestämmelser kan bli skyldiga att organisera verkskydd.

Förebyggande åtgärder mot olyckor

Förebyggande verksamhet mot *bränder* är det första huvudområdet i kommitténs överväganden om vilka åtgärder som kan vidtas för att olyckor över huvud taget inte skall uppstå och för att verkningarna i övriga fall skall kunna begränsas. Kommittén anser att brandsäkerhetskraven i ökad utsträckning bör beaktas i samhällsplaneringen, framför allt vid projektering och uppförande av byggnader och olika anläggningar. Kommittén föreslår att brandsyneförandet skall göras effektivare. Genom att räddningstjänstverket får befogenheter att utfärda föreskrifter för brandtåligheten i material som används i lös inredning i offentliga miljöer blir det lättare än för närvarande att vid brandsyn kontrollera inredningen i sådana miljöer.

Beslutsordningen i samband med förelägganden och förbud skall bli effektivare genom att kommunen får möjligheter att sätta ut vite. För närvarande sker detta genom beslut av länsstyrelsen. Genom att ansvaret för de förebyggande åtgärderna mot bränder läggs på den förtroendevalda *räddningsnämnden* i kommunen ökar förutsättningarna för att ärendena skall bli allsidigt belysta och för att verksamheten skall få de resurser som fordras. Kommitténs förslag om en förändrad inriktning av sotningsverksamheten, som i ökad utsträckning skall omfatta även energispartekniska åtgärder, får på sikt betydelse också för brandskyddet.

Det andra huvudområdet i kommitténs förslag till förebyggande åtgärder mot olyckor gäller *landtransporter av farligt gods*. Kommittén föreslår en utveckling av systemet för vägvalsstyrning genom förbud mot transporter av farligt gods på vissa vägar eller inom vissa områden. En effektivare påverkan av vägvalet innebär att räddningstjänstens planering beaktas i större utsträckning än hittills. Länsstyrelserna skall enligt förslaget åläggas att i

samarbete med kommunerna utarbeta länsövergripande planer för vägvalsstyrningen.

Planeringen skall ske med data om transportströmmarna som underlag. Kommittén föreslår ett enkelt informationssystem som gör det möjligt för de planerande organen att sammanställa uppgifter om de farligaste produkterna. Vägvalsstyrningen fordrar en märkning av de vägar som bör användas för transporter av farligt gods. Kommittén föreslår vidare att planeringen av vägvalsstyrningen i viss utsträckning skall omfatta även järnvägstransporter.

Förebyggande åtgärder mot olyckor vidtas också på flera *andra områden* i syfte att motverka olyckshändelser och begränsa skador. Bestämmelser om sådana förebyggande åtgärder finns i bl a arbetsmiljölagstiftningen, byggnadslagstiftningen och miljöskyddslagstiftningen. Det skulle föra för långt om kommittén skulle granska och utarbeta förslag till effektivare förebyggande åtgärder även inom dessa områden. Kommittén anser att detta bör ske inom ramen för den samordning av samhällets förebyggande verksamhet mot olyckor som det nya centrala räddningstjänstverket skall ha ansvaret för.

Som en komplettering av den olycksförebyggande verksamheten på olika områden föreslår kommittén att en räddningsledare eller brandsynförrättare får till uppgift att hos ansvariga myndigheter påtala de brister i skyddet mot olyckor av olika slag som denne upptäcker i samband med en räddningsinsats eller en brandsyn.

Forsknings- och utvecklingsarbete

Kommittén anser det viktigt att Brandforsk fortsätter det hittills framgångsrikt inledda forsknings- och utvecklingsarbetet inom främst brandskyddets område. Det har ett värde att alla intressenterna – staten, kommunerna, de fackliga organisationerna, försäkringsgivarna och företagen som tillverkar utrustning – är engagerade i verksamheten och deltar ekonomiskt. Kommittén föreslår emellertid att den statliga centrala räddningstjänstmyndigheten skall få en stark ställning i samordningen av forsknings- och utvecklingsarbetet – det gäller inte bara skyddet mot bränder utan också åtgärder mot olyckor av andra slag.

Arbetsuppgifter på lokal, regional och central nivå i den kommunala räddningstjänsten och förebyggande verksamheten

Tyngdpunkten i arbetet i den kommunala räddningstjänsten och de förebyggande åtgärderna mot bränder skall ligga på *kommunal nivå*. I kommunerna finns de bästa möjligheterna att bedöma behovet av räddningsinsatser och vilka resurser som dessa insatser fordrar. Kommunerna skall planera räddningstjänsten och de förebyggande åtgärderna – inventera risker, bedöma resursbehovet och genom bl a insatsplaner förbereda räddningsstyrkorna för insatserna. Ansvaret för utbildning och övningar

skall i stor utsträckning ligga på kommunal nivå. Som har framgått föreslår kommittén att en räddningsledare eller en brandsyneförrättare får till uppgift att hos ansvariga myndigheter påtala brister i skyddet även mot andra olyckor än bränder.

Genom samarbete mellan kommuner i de föreslagna räddningsregionerna skall kommunerna emellertid kunna samutnyttja resurserna i betydligt större utsträckning än för närvarande. Samverkan kommer också att behövas mellan regioner och mellan kommunala räddningsorgan och statliga eller enskilda organ som har resurser lämpliga för räddningstjänst.

Kommittén anser att varje kommun bör ha möjligheter att själv i all väsentlig utsträckning besluta om räddningstjänstens organisation i kommunen. Tyngdpunkten i de statliga tillsynsorganens verksamhet bör i ännu högre grad än hittills ligga på samråd och information. Enligt kommitténs mening är det vidare angeläget att det politiskt valda kommunala organet – räddningsnämnden – får större uppgifter och befogenheter än vad brandstyrelsen för närvarande har. Räddningsnämnden skall enligt kommitténs förslag inte ha några operativa uppgifter men däremot ett ansvar för planering av räddningstjänsten och de förebyggande åtgärderna mot brand.

Länsstyrelsen skall även i fortsättningen vara regionalt statligt organ i räddningstjänsten och den förebyggande verksamheten. Länsstyrelsen skall samordna kommunernas åtgärder, ge råd och lämna information. Rollen förändras till en del genom den samverkan mellan kommuner i räddningsregioner som kommittén föreslår. Även den kommunanknutna civilförsvarsverksamheten leder till förändringar i länsstyrelsens uppgifter inom räddningstjänsten. Länsstyrelsens samordningsansvar på regional nivå avser enligt förslaget både den kommunala och den statliga räddningstjänsten.

Kommittén anser att det även i fortsättningen skall finnas en regional räddningstjänstplanering på länsnivå i länsstyrelsens regi. Länsstyrelsen skall också liksom hittills kunna överta ledningen av räddningsarbetet i situationer när det fordras en samordning av resurser från flera olika samhällsorgan och enskilda. Länsstyrelsen skall i sådana situationer utse räddningsledare. Utan att överta ledningen skall länsstyrelsen vidare kunna utse räddningsledare, om den kommunala räddningstjänsten berör två eller flera räddningsregioner och räddningsorganen inom dessa regioner inte kommer överens om vem som skall leda räddningsarbetet i området.

Kommittén har tidigare föreslagit att det på central nivå skall bildas ett nytt *centralt räddningstjänstverk* av civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd. En sådan central samordning är en viktig förutsättning för genomförandet av de flesta förslagen i detta betänkande. Frågan om det nya verkets uppgifter och organisation utreds närmare av CESAM-kommittén (Kn 1982:03). Räddningstjänstkommittén föreslår att även de uppgifter som sjöfartsverket svarar för när det gäller transport av farligt gods på land och till sjöss skall överföras till räddningstjänstverket.

Kommittén anser att det nya räddningstjänstverkets uppgifter skall omfatta både statlig och kommunal räddningstjänst. Strävandena att utveckla räddningstjänsten fordrar åtgärder på central nivå för

- *Planering av räddningstjänstens organisation och materielanskaffning* så att olika organ kan samarbeta effektivt;

- *Planering och ledning av den utbildning som räddningstjänstens personal behöver;*
- *Tillsyn och samordning genom utbyte av erfarenheter mellan räddningsorgan på olika nivåer och mellan räddningsorganen och de organ som medverkar i räddningstjänsten;*
- *Ekonomisk reglering av vissa frågor om ersättning för medverkan i räddningstjänst.*

Kommittén föreslår att räddningstjänstverket skall ha omfattande befogenheter inom den *statliga räddningstjänsten*. Verket skall disponera egna medel för utbildning, övningar och planering som gäller statliga myndigheters medverkan i räddningstjänsten. Enligt kommitténs förslag skall räddningstjänstverket vidare kunna utfärda föreskrifter för planeringen av de olika formerna av statlig räddningstjänst, om denna planering är nödvändig för samordningen av räddningstjänsten.

Räddningstjänstverkets uppgift inom den *kommunala räddningstjänsten* skall vara att följa utvecklingen av planläggningen och genomförandet av verksamheten på olika håll i landet. Verket skall sammanställa erfarenheter och med ledning av dessa ta initiativ till samordningsåtgärder och ge råd eller information. Räddningstjänstverket skall vidare bli besluta om ekonomisk ersättning till kommuner för vissa räddningstjänstkostnader. I den förebyggande verksamheten är det verkets uppgift att samordna åtgärderna – både skyddet mot bränder och de åtgärder mot olyckor av andra slag som bör vidtas.

Räddningstjänstverkets särskilda uppdrag för utveckling av räddningstjänsten

Kommittén har i sitt arbete i huvudsak övervägt principerna om räddningstjänstens och den förebyggande verksamhetens utveckling. Kommittén föreslår i betänkandet att räddningstjänstverket inom ramen för sitt löpande arbete skall utarbeta mer detaljerade förslag på olika områden och vidta åtgärder som förslagen syftar till.

Kommittén föreslår att räddningstjänstverket – förutom de allmänna uppgifterna att planera, samordna, utbilda och i vissa fall ekonomiskt reglera verksamheten – särskilt skall få i uppdrag att

- Följa arbetet med *regionindelningen och med regional samverkan* mellan kommunerna och ta initiativ till åtgärder;
- Utarbeta en *exempelsamling* som visar hur kommunernas styrkor i *beredskap är dimensionerade* (arbetet bör inledas omgående av statens brandnämnd i samarbete med kommunförbundet och de fackliga organisationerna);
- Följa strävandena att *standardisera räddningstjänstens materiel* och vid behov stimulera till åtgärder;
- Se över *formerna för planering av räddningstjänsten* och redovisningen av resultaten;
- Följa utvecklingen av de återstående *22 kommunernas anslutning till SOS Alarmerings regionala larmcentraler* och vid behov föreslå åtgärder som

- underlättar användningen av de gemensamma resurserna;
- Överväga behovet av *särskilda riktlinjer för lokalradions medverkan* i räddningstjänstens ledningsarbete och lägga fram förslag till åtgärder;
 - Biträda överbefälhavaren i överväganden om hur det *militära försvaret skall kunna utnyttjas bättre* i den civila räddningstjänsten;
 - Kartlägga behovet av att *förbättra SMHIs medverkan* i räddningstjänsten och föreslå eventuella åtgärder;
 - Samordna *frivilligorganisationernas planering för medverkan* i räddningstjänsten;
 - Samordna åtgärderna på central nivå mot olyckor vid *transport av farligt gods*;
 - Samordna centrala, regionala och lokala myndigheters *förebyggande åtgärder mot olyckor*;
 - Bedöma behovet av *forsknings- och utvecklingsverksamhet* inom räddningstjänsten och ta initiativ till de åtgärder som fordras;
 - Samordna länsstyrelsernas handläggning av ärenden om *ersättning för räddningstjänstkostnader*.

Samordning av räddningstjänstens insatser vid olyckor som berör stora geografiska områden

Erfarenheten visar att problem ofta uppstår i räddningstjänsten om en olycka eller annan händelse berör stora geografiska områden, t ex ett eller flera län. I sådana situationer fordras som regel omfattande personella och materiella resurser. Det innebär också att ledningsarbetet blir komplicerat. Flera av förslagen i olika delar av betänkandet – t ex förslagen om en ökad samverkan mellan kommuner i räddningsregioner och om möjligheten för regeringen att förordna om att en länsstyrelse skall svara för ledning av räddningsarbete i flera län – syftar till att underlätta räddningsinsatser i geografiskt stora områden.

Kostnader och finansiering

Kommitténs förslag i betänkandet kommer att leda till en ökad effektivitet i den kommunala och statliga räddningstjänsten. Kommittén bedömer att de olika åtgärderna tillsammans kommer att resultera i att skadorna i samband med olyckor kommer att minska väsentligt. Enligt en beräkning av Svenska brandförsvarsföreningen utgjorde samhällets kostnader för skador enbart till följd av brand, för förebyggande brandskyddsåtgärder och för räddningstjänst i brandbekämpningssyfte under år 1980 i runt tal 6 500 milj kronor. Försäkringsgivarnas andel av beloppet beräknas ha varit 2 100 milj kronor, företagens 1 600 milj kronor, kommunernas och landstingskommunernas tillsammans 2 000 milj kronor och statens 800 milj kronor.

För *kommunerna* kan de utvidgade skyldigheterna i några avseenden komma att innebära ökade kostnader för räddningstjänsten. Dessa kostnader vägs emellertid mer än väl upp av de förbättringar i möjligheterna att utnyttja samhällets resurser som kommittén föreslår. Framför allt kommer

samordningen mellan räddningstjänsten och civilförsvaret att kunna leda till besparingar vid anskaffningen av materiel för den kommunala räddningstjänsten. Enskilda företags utökade skyldigheter att hålla utrustning och beredskap med personal avlastar i viss utsträckning också den kommunala räddningstjänsten.

Ekonomiska fördelar ligger vidare i kommitténs förslag till en väsentligt utbyggd samverkan mellan kommunerna i räddningsregioner och på länsnivå. Som kommittén redan har framhållit är det nödvändigt att regionsamarbetet byggs ut på ett systematiskt och offensivt sätt. Gemensam utrustning och personal leder till besparingar. Samordnad planering och gemensam utbildnings- och övningsverksamhet kommer att kunna ge ett ekonomiskt utbyte. Möjligheterna att använda personal ur civilförsvaret för förstärkning av kommunernas räddningsorganisation innebär också stora fördelar.

För *staten* som har ett övergripande ansvar för människors säkerhet får kommitténs förslag inte några direkt kostnadssänkande effekter i själva räddningstjänstledet. Kommittén har tvärtom på ett fåtal punkter föreslagit åtgärder som leder till något ökade kostnader. Det gäller bl a den förbättrade helikopterberedskapen i Norrland och inrättandet av uppgiftsörrådet. För *staten* med dess övergripande ekonomiska ansvar är det emellertid ett mycket starkt intresse att olyckorna och verkningarna av dem kan reduceras. En effektiv räddningstjänst och brandförebyggande verksamhet utformad enligt de förslag som kommittén redovisar i betänkandet har mycket goda förutsättningar att minska antalet olyckor i samhället och skadorna som de orsakar. För de både humanitära och samhällsekonomiska vinsternas skull anser kommittén att statsmakterna bör besluta om att täcka de begränsade merutgifter för verksamheten vid några statliga organ som kommitténs förslag innebär.

1 Förslag till Lag om samhällets räddningstjänst

Prop. 1985/86: 170

Enligt riksdagens beslut föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om samhällets räddningstjänst och åtgärder till förebyggande av brand.

2 § Med räddningstjänst avses i denna lag åtgärder som vid olyckshändelser eller fara därför vidtas av staten eller kommun för att hindra eller begränsa skador på människor, djur, egendom eller i miljön.

Med räddningstjänst avses också i denna lag åtgärder som vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför vidtas av staten eller kommun för att hindra eller begränsa sådana skador.

Med olyckshändelse avses brand, explosion, skred, ras, översvämning, oväder, trafikolycka, utflöde av skadliga ämnen och annan liknande händelse som har medfört eller kan befaras medföra sådana skador som sägs i första stycket.

3 § Denna lag gäller inte om skadorna är eller kan förväntas bli ringa eller om åtgärderna för att hindra eller begränsa skadorna tillräckligt snabbt kan vidtas av enskild fysisk eller juridisk person.

4 § Lagen gäller inte sjukvård som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). I den mån annat inte sägs gäller lagen inte heller i fråga om sjuktransporter eller efterforskning av försvunna personer.

5 § Varje kommun svarar för räddningstjänsten i kommunen. Staten svarar dock för fjällräddningstjänsten, flygräddningstjänsten, sjöräddningstjänsten och för räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning.

6 § Räddningstjänsten skall planeras och organiseras så att räddningsåtgärderna kan genomföras på ett effektivt sätt.

Räddningsorganen skall hålla sådan beredskap att räddningsåtgärderna kan påbörjas inom godtagbar tid.

7 § De myndigheter och organ som svarar för räddningstjänsten skall samordna sin verksamhet och samarbeta med myndigheter, organ och enskilda, vilkas verksamhet berör räddningstjänsten.

8 § I varje kommun skall finnas en räddningsnämnd. En kommun får tillsätta särskild räddningsnämnd eller uppdra åt annan nämnd att vara räddningsnämnd. Om detta inte har skett är kommunstyrelsen räddningsnämnd.

9 § Räddningsnämnden skall svara för kommunens uppgifter enligt denna lag och för samordningen av räddningstjänsten med annan verksamhet i kommunen, i den mån annat inte följer av sådant beslut som avses i 3 kap 14 § kommunallagen (1977:179).

10 § I fråga om särskild räddningsnämnd gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i 3 kap kommunallagen (1977:179):

2 § om antalet ledamöter m m.

3 § första stycket om valbarhet m m.

4 § om rätt till ledighet från anställning.

5 § första stycket om mandattid.

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång.

6 § om ordförande och vice ordförande.

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde.

8 § om suppleants tjänstgöring m m.

9 § första stycket om beslutförhet.

10 § om beslutsförfarande och protokoll m m.

11 § om delgivning m m.

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap 5 § första stycket eller 3 kap 6 § kommunallagen.

Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap 12 § andra stycket kommunallagen får inte omfatta befogenhet att besluta om föreläggande eller förbud vid vite eller om verkställande av åtgärder på den försumliges bekostnad.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag om jäv i samtliga ärenden hos särskild räddningsnämnd.

11 § I varje kommun skall finnas en räddningskår.

Räddningskåren skall bestå av en räddningschef och en eller flera räddningsstyrkor. I räddningskåren kan också ingå räddningsvårn.

Räddningsstyrka består av anställd personal. Räddningsvårn består av annan personal som har uttagits frivilligt eller på grund av tjänsteplikt.

Räddningschefen, eller den som är i hans ställe, är räddningsledare.

12 § Kommunerna skall samverka med varandra om räddningstjänsten inom lämpliga räddningsregioner. Regeringen får fastställa gränser för räddningsregioner.

13 § En kommun får träffa avtal om att annan kommun eller annat organ skall sköta räddningstjänsten i kommunen eller medverka i räddningstjänsten i kommunen.

Skötseln av kommunens räddningstjänst i dess helhet får dock överlätas endast åt annan kommun.

14 § När annat organ medverkar i räddningstjänsten tillsammans med kommunens räddningskår är räddningschefen, eller den som är i hans ställe, räddningsledare om inte annat har överenskommit.

15 § För varje kommun skall finnas en räddningstjänstordning. I räddningstjänstordningen skall tas in föreskrifter om

1. den kommunala räddningskårens organisation,
2. den beredskap för räddningstjänst som skall finnas i kommunen och som är nödvändig för att första utryckning skall kunna ske inom godtagbar tid,
3. det för beredskapen enligt 2 lägsta antal räddningsbefäl och övrig räddningspersonal som skall finnas i kommunen,
4. kommunens ansvar för räddningstjänst i vattenområde i hamn i kommunen.

Av räddningstjänstordningen skall vidare framgå

5. till vilken räddningsregion kommunen hör,
6. om kommunen har träffat avtal med annan kommun om gemensam räddningschef eller om gemensam befälsberedskap,
7. i vilken utsträckning och inom vilka områden räddningstjänsten i kommunen skall skötas enligt avtal.

16 § Räddningstjänstordning, liksom ändring i räddningstjänstordningen, skall fastställas av kommunfullmäktige.

Avskrift av beslutet skall jämte räddningstjänstordningen sändas till länsstyrelsen och till statens räddningstjänstverk. Detta gäller även i fråga om ändring i eller tillägg till räddningstjänstordningen.

Om särskilda skäl föreligger får regeringen på hemställan av länsstyrelsen besluta om räddningstjänstordning för en kommun.

17 § När ett förslag till räddningstjänstordning upprättas eller räddningstjänstordningen ändras bör kommunen samråda med berörda myndigheter.

Bestämmelser om statlig räddningstjänst

Fjällräddningstjänst

18 § Med fjällräddningstjänst avses i denna lag efterforskning och undsättning av personer som i fjäll eller ödemark har gått vilse, drabbats av olycksfall eller sjukdom eller överraskats av oväder eller snöskred under sådana förhållanden att fara för liv eller hälsa bedöms föreligga.

20 § Polischefen är räddningsledare för fjällräddningsåtgärder i distriktet.

För fjällräddningsåtgärder som berör flera polisdistrikt i ett län är länspolischefen räddningsledare.

Flygräddningstjänst

21 § Med flygräddningstjänst avses i denna lag åtgärder som staten svarar för och som avser efterforskning, undsättning av människor eller djur eller begränsning av skador på egendom då ett luftfartyg saknas eller en olyckshändelse har drabbat eller hotar lufttrafiken.

22 § Luftfartsverket svarar för efterforskning av ett försvunnet luftfartyg. Verket svarar också för undsättning och för begränsning av skador vid ett flyghaveri till havs, i kustvattnen och i Väneren, Vättern och Mälaren.

Kommunen svarar för undsättning och för begränsning av skador vid ett flyghaveri i övriga vatten, i vattenområde i hamn eller på land.

För omedelbar undsättning på eller i närheten av en godkänd flygplats skall finnas en räddningsstyrka av den storlek och räddningsutrustning i den omfattning som fastställs av luftfartsverket med hänsyn till förekommande flygtrafik. För denna styrka och utrustning svarar innehavaren av flygplatsen.

23 § Luftfartsverket utser räddningsledare för räddningsåtgärder som verket svarar för.

24 § Om skyldighet för en befälhavare på ett luftfartyg och för den som tjänstgör på en flygplats eller annan anläggning för luftfarten att medverka i flygräddningstjänsten finns bestämmelser i luftfartslagen (1957:297).

Sjöräddningstjänst

25 § Med sjöräddningstjänst avses i denna lag åtgärder som staten svarar för och som avser efterforskning eller undsättning av människor som är eller kan befaras vara i sjönöd samt sjuktransporter från fartyg.

Med sjöräddningstjänst avses också åtgärder som staten svarar för och som vidtas till sjöss för att hindra eller begränsa skador i miljön eller, så långt möjligt, skador på djur och egendom.

26 § Sjö- och kustbevakningsmyndigheten svarar för ledningen och samordningen av räddningsåtgärder som vidtas till havs, i kustvattnen och i Väneren, Vättern och Mälaren.

Kommunen svarar för räddningsåtgärder i övriga vatten och i vattenområde i hamn.

27 § Sjö- och kustbevakningsmyndigheten utser räddningsledare för räddningsåtgärder som verket svarar för.

28 § Om skyldighet för en befälhavare på ett fartyg att medverka i sjöräddningstjänsten finns bestämmelser i sjölagen (1891:35 s 1).

29 § Om skyldighet att hålla utrustning på fartyg för att hindra eller begränsa skada vid olyckshändelse finns bestämmelser i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg.

Räddningstjänst vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning

30 § Med räddningstjänst vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning avses i denna lag åtgärder som staten svarar för och som vidtas för att hindra eller begränsa skador på människor, djur, egendom eller i miljön vid utspridning eller fara för utspridning av radioaktiva ämnen från kärnkraftsanläggning eller annan kärnteknisk anläggning här i landet.

31 § Länsstyrelsen svarar för räddningsåtgärderna utanför anläggningsområdet och för samordningen av sådana räddningsåtgärder med annan verksamhet. Länsstyrelsen utser räddningsledare för räddningsåtgärder som länsstyrelsen svarar för.

Anläggningsinnehavaren svarar för räddningsåtgärderna inom anläggningsområdet enligt bestämmelserna i atomenergilagen (1956:306) och med stöd av lagen meddelade föreskrifter.

32 § I län som regeringen bestämmer skall länsstyrelsen upprätta en plan för de åtgärder som är nödvändiga för räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning.

33 § Det åligger innehavaren av en kärnkraftsanläggning eller annan kärnteknisk anläggning att vid utspridning av radioaktiva ämnen från anläggningen eller vid fara för sådan utspridning genast underrätta länsstyrelsen, polismyndigheten i orten och den kommunala räddningstjänsten.

34 § Enligt föreskrifter som meddelas av regeringen skall kommunerna och statliga myndigheter biträda vid planering av och medverka vid övning i räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning.

Gemensamma bestämmelser för räddningstjänsten

Alarmering av samhällets räddningsorgan

35 § Den som får kännedom om en brand eller en allvarlig olyckshändelse eller fara därför och inte genast släcker branden eller på annat sätt undanröjer faran eller hindrar skadan skall om möjligt underrätta dem vilkas liv eller egendom är i fara samt vid behov tillkalla hjälp.

36 § Den myndighet som svarar för räddningstjänsten skall se till att det för alarmeringen av samhällets räddningsorgan finns ständigt bemannade alarmeringscentraler och, om det behövs, andra särskilda anordningar för alarmeringen.

Samordning

37 § När den kommunala räddningstjänsten berör två eller flera räddningsregioner får länsstyrelsen i det län där olyckshändelsen eller faran därför har uppstått utse räddningsledare.

Om det är särskilt nödvändigt att samordna olika grenar av räddningstjänsten eller att samordna räddningstjänsten med annan verksamhet får länsstyrelsen överta ledningen av räddningstjänsten. Länsstyrelsen utser därvid räddningsledare för åtgärder som länsstyrelsen svarar för.

Om ledning och samordning av räddningstjänsten och om samordning av räddningstjänsten med annan verksamhet vid mycket omfattande olyckshändelser och allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner som berör flera län förordnar regeringen i varje särskilt fall.

Skyldighet att hålla utrustning och beredskap med personal

38 § En ägare eller innehavare av en

1. industribyggnad eller upplag,
2. flygplats enligt luftfartsverkets bestämmande,
3. hamn,
4. hotell eller pensionat,
5. skola eller elevhem,
6. sjukhus eller annan vårdanläggning,
7. teater, biograf, varuhus eller annan samlingslokal,
8. campingplats, fritidsanläggning utomhus eller annan liknande anläggning som är upplåten för allmänheten eller som utnyttjas av många människor,
9. särskilt brandfarlig byggnad

eller annan liknande byggnad, lokal eller anläggning är skyldig att hålla utrustning för släckning vid brand och för livräddning vid brand och annan olyckshändelse.

39 § En ägare eller innehavare av en anläggning vid vilken särskilt riskfylld verksamhet bedrivs eller där det av annan anledning finns särskild risk för att en brand skall vålla avsevärda skador på människor, djur, egendom eller i miljön är skyldig att hålla den utrustning och beredskap med personal som behövs för att hindra eller begränsa skada som kan uppkomma till följd av olyckshändelse i den riskfyllda verksamheten eller på grund av brand i anläggningen.

40 § I fråga om utrustning och beredskap med personal för räddningstjänst vid anläggningar som försvarsmakten förfogar över meddelar regeringen särskilda föreskrifter.

41 § De statliga och kommunala myndigheter och organ som har resurser användbara för räddningstjänsten är skyldiga att på anmodan av räddningsledare delta i räddningstjänsten med personal och utrustning om inte den egna verksamheten oundgängligen hindrar det.

42 § Om det behövs får räddningsledaren besluta att var och en som har fyllt arton men inte sextiofem år och som vistas i kommunen eller räddningsregionen skall vara skyldig att delta i räddningstjänsten eller att utföra sjuktransporter i anslutning till räddningstjänsten, i den mån vederbörandes kunskaper, kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter det.

Bland dem som är tjänstepliktiga enligt första stycket och som är bosatta i kommunen får räddningsnämnden ta ut lämpliga personer för tjänst i räddningsvärn.

43 § När länsstyrelsen svarar för ledningen av räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning eller har övertagit ledningen av räddningstjänsten får länsstyrelsen meddela beslut som sägs i 42 § första stycket för var och en som vistas i länet.

Kan behovet av personal inte tillgodoses inom länet får även länsstyrelsen i ett län som inte berörs av räddningstjänsten meddela sådant beslut.

44 § Regeringen får, om det är nödvändigt med hänsyn till beredskapen mot omfattande olyckshändelser eller allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner, förordna att civilförsvarsplikt enligt civilförsvarslagen (1960:74) skall fullgöras även under tid då civilförsvarsberedskap inte råder. I sådant fall får dock civilförsvarsplikt tas i anspråk under sammanlagt högst trettio dagar.

Ingrepp i annans rätt

45 § En räddningsledare får i samband med ledning av räddningsåtgärder företa sådana ingrepp i annans rätt som är försvarliga med hänsyn till omständigheterna. Räddningsledaren får

1. bereda sig och medverkande personal tillträde till olycks- eller skadeplats,
 2. avspärra olycks- eller skadeplats,
 3. avspärra eller utrymma områden,
 4. förstöra eller föra bort egendom,
 5. ta i anspråk materiel
- eller företa annan liknande åtgärd.

46 § När länsstyrelsen svarar för räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning eller har övertagit ledningen av räddningstjänsten får länsstyrelsen besluta om åtgärd som sägs i 45 §.

47 § När länsstyrelsen svarar för räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning får länsstyrelsen, såvitt gäller område som kan antas vara eller bli berört av radioaktiva ämnen, besluta om

1. utförande av mätningar eller andra undersökningar.
2. inskränkning i rätten att använda mark, vattenområde eller naturprodukter.
3. behandling av livsmedel eller annat som har blivit förorenat.

Länsstyrelsen skall vidare i samråd med berörda kommuner, i den mån det behövs, vidta åtgärder för bistånd i form av inkvartering och utspisning av dem som berörs av ett av länsstyrelsen med stöd av 46 § fattat beslut om att utrymma eller avspärra område som kan antas vara eller bli berört av radioaktiva ämnen.

48 § När länsstyrelsen har övertagit ledningen av räddningstjänsten får länsstyrelsen besluta om åtgärd som sägs i 47 § första stycket, om det behövs för att skydda människor, djur, egendom eller miljön från giftiga eller andra skadliga ämnen.

Länsstyrelsen skall vidare, om länsstyrelsen med stöd av 46 § har fattat beslut om att utrymma eller avspärra område som kan antas vara eller bli berört av giftiga eller andra skadliga ämnen, i den mån det behövs vidta sådana åtgärder för bistånd som sägs i 47 § andra stycket.

49 § När regeringen förordnar om ledning och samordning av räddningstjänsten får regeringen i stället för länsstyrelsen meddela beslut om åtgärd som sägs i 46, 47 eller 48 §.

50 § Anordning som varaktigt behövs för räddningstjänsten får placeras på annans mark eller byggnad. Beslut om sådan åtgärd meddelas av räddningsnämnden eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av den myndighet som svarar för räddningstjänsten.

Åtgärder efter räddningstjänst

51 § En ägare eller innehavare av en fastighet, byggnad, uppplag eller annan anläggning skall svara för tillsyn av egendomen efter vidtagna räddningåtgärder. Räddningsledaren prövar behovet av sådan tillsyn.

Om nödvändig tillsyn inte kommer till stånd, får räddningsledaren utföra tillsynen på ägarens eller innehavarens bekostnad.

52 § När åtgärder för räddningstjänsten inte längre behövs skall räddningsledaren om möjligt underrätta ägaren eller innehavaren av den egendom som räddningsåtgärderna har avsett om behovet av tillsyn, restvärdeskydd, sanering, återställning och bevakning.

Bestämmelser om förebyggande åtgärder

Brandsyn och sotning

53 § Varje kommun skall svara för förebyggande åtgärder mot brand i kommunen.

54 § I varje kommun skall brandsyn hållas och sotning utföras.

I fråga om sotning finns bestämmelser i lagen (0000:000) om sotningsverksamheten.

55 § Brandsyn skall regelbundet och med de tidsmellanrum som räddningsnämnden bestämmer förrättas i byggnad, lokal eller anläggning som avses i 38 §.

56 § Även i annat fall än som sägs i 55 § skall brandsyn förrättas om räddningschefen, räddningsnämnden eller länsstyrelsen finner det nödvändigt.

57 § Räddningsnämnden förordnar brandsynförrättare.

Andra förebyggande åtgärder

58 § Bestämmelsen i 12 § gäller även i fråga om förebyggande åtgärder mot brand.

59 § Eld, brandfarligt föremål eller maskiner och redskap får inte handhas så att brand lätt kan uppstå.

Den som vill göra upp eld av större omfattning utomhus skall i god tid anmäla det till räddningschefen i kommunen.

En ägare eller innehavare av byggnad, lokal eller anläggning som avses i 38 § är skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att hindra att brand kan uppkomma och spridas.

60 § Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens räddningstjänstverk får meddela föreskrifter beträffande brandtåligheten hos material i lös inredning som används i hotell, skolor, vårdanläggningar, samlingslokaler eller andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som utnyttjas av många människor.

61 § Den som svarar för verksamheten i ett hotell, en skola, en vårdanläggning, en samlingslokal eller en annan liknande anläggning skall kunna visa att inredningen och övriga anordningar i anläggningen eller lokalen uppfyller gällande föreskrifter om brandsäkerhet.

62 § Upptäcks i samband med räddningstjänst eller brandsyn förhållande som kan leda till annan olyckshändelse än brand bör räddningsledaren eller den som förrättar brandsynen påtala förhållandet hos ansvariga myndigheter.

63 § Utöver bestämmelserna i denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter gäller om förebyggande åtgärder mot brand vad som föreskrivs i byggnadslagstiftning, arbetsmiljölagstiftning, transportlagstiftning, sjösäkerhetslagstiftning, luftfartslagstiftning eller i annan lagstiftning.

64 § Räddningsnämnden utövar tillsynen inom kommunen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter meddelade med stöd av lagen, såvitt gäller kommunal räddningstjänst, skyldighet att hålla utrustning och beredskap med personal för räddningsåtgärder och åtgärder till förebyggande av brand.

65 § Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter meddelade med stöd av lagen. Länsstyrelsen skall vidare svara för den särskilda planläggning som behövs för de situationer i vilka länsstyrelsen bör överta ledningen av räddningstjänsten.

66 § Statens räddningstjänstverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter meddelade med stöd av lagen. I fråga om räddningstjänsten på eller i närheten av en godkänd flygplats utövas tillsynen av luftfartsverket efter samråd med statens räddningstjänstverk.

67 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, statens räddningstjänstverk meddelar föreskrifter om den planering som behövs för samordning av den statliga räddningstjänsten.

68 § För tillsyn enligt denna lag har en tillsynsmyndighet rätt till tillträde till byggnader, lokaler och anläggningar. Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och de handlingar som behövs för tillsynen. Det åligger polismyndighet att vid behov lämna det biträde som behövs för tillsynen.

Vad som sägs i första stycket gäller även den som förrättar brandsyn.

Förelägganden och förbud

69 § Räddningsnämnden får i fråga om skyldighet att hålla utrustning och beredskap med personal för räddningsåtgärder och i fråga om åtgärder till förebyggande av brand meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden sätta ut vite. Frågan om utdömmande av vite prövas av länsrätten.

Iakttagande av ett föreläggande, får nämnden låta vidta åtgärden på den försumliges bekostnad.

70 § Innan räddningsnämnden meddelar ett föreläggande eller förbud enligt denna lag bör samråd ske med berörda myndigheter och organ.

71 § Räddningsnämnden kan rikta ett föreläggande eller förbud mot ägaren eller innehavaren av den berörda egendomen eller mot båda.

Vid meddelande av föreläggande eller förbud som avses i första stycket får ägaren eller innehavaren av egendomen åläggas att, om hans ställning

upphör, omedelbart lämna uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress.

Prop. 1985/86: 170

72 § En polismyndighet får vidta de åtgärder som behövs för genomförande av beslut som har meddelats med stöd av 45, 46 eller 49 § eller med stöd av 47 § första stycket eller 48 § första stycket.

Ersättningsbestämmelser

Ersättning för medverkan i räddningstjänst

73 § Den som tillhör räddningsvärn är berättigad till ersättning av kommunen för deltagande i övning och i räddningstjänst.

74 § Den som frivilligt eller på grund av tjänsteplikt har deltagit i räddningstjänst enligt denna lag och som inte tillhör räddningsvärn är berättigad till ersättning av kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av statsmedel för arbete och tidsspilla samt för kostnad för resa och uppehälle.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, statens räddningstjänstverk meddelar föreskrifter om ersättnings storlek.

75 § I fråga om ersättning vid personskada till den som har deltagit i räddningstjänst eller i övning med räddningskår gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

För skada på kläder eller andra personliga tillhörigheter är den som har deltagit i räddningstjänst eller i övning med räddningskår berättigad till ersättning av kommunen, eller i fråga om statlig räddningstjänst, av statsmedel.

76 § När transportmedel, redskap eller annan utrustning för räddningstjänst har tillhandahållits frivilligt eller med stöd av 45, 46 eller 49 § är ägaren eller innehavaren berättigad till ersättning av kommunen, eller i fråga om statlig räddningstjänst, av statsmedel för skada på utrustningen, förlorad avkastning eller nytta och kostnad med anledning av att utrustningen har tillhandahållits.

77 § Ersättning enligt 74 § utgår inte till den som på grund av tjänst eller eljest enligt avtal har rätt till ersättning för deltagande i räddningstjänst.

Ersättning enligt 76 § utgår inte till den som på grund av tjänst eller eljest enligt avtal har rätt till ersättning för tillhandahållande av utrustning för räddningstjänst. Ersättning enligt 76 § utgår inte heller till den som har tillhandahållit utrustning för räddningstjänst om räddningstjänsten har avsett att hindra eller begränsa skada på hans egendom eller har föranletts av olyckshändelse i hans verksamhet.

78 § I fråga om andra ingrepp enligt 45 § än som gäller tillhandahållande av transportmedel, redskap eller annan utrustning för räddningstjänst är den som har lidit skada till följd av ingreppet berättigad till ersättning för skadan av kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av statsmedel.

79 § Kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, staten svarar för ersättning för intrång som har uppkommit genom åtgärd som avses i 50 §.

Skyldighet att ersätta kostnader för räddningstjänst

80 § Länsstyrelsen kan ålägga den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet har föranlett onödig uttryckning av samhällets räddningsorgan att svara för kostnaderna för ingripandet eller del därav.

81 § Länsstyrelsen kan ålägga den som bedriver sådan särskilt riskfylld verksamhet som avses i 39 § att ersätta kommunen eller, i fråga om statlig räddningstjänst, staten dess kostnader för räddningstjänst i anledning av olyckshändelse eller fara därför som har uppstått till följd av verksamheten.

Sådant åläggande får avse även den som svarar för transport till lands av olja eller andra skadliga ämnen.

Ersättning för kostnader för kommuns medverkan i räddningstjänst

82 § En kommun är berättigad till ersättning för kostnad som har åsamkats kommunen för sådan medverkan i räddningstjänsten i en annan kommun som har skett efter framställan om hjälp från den kommunen.

83 § En kommun är berättigad till ersättning av statsmedel för kostnad för

1. räddningstjänst med anledning av utflöde av olja eller andra skadliga ämnen till havs eller i kustvattnen, Väneren, Mälaren, Göta älv, Trollhätte kanal eller Södertälje kanal,
2. sanering av skada som har uppstått till följd av utflöde som avses under 1,
3. räddningstjänst till följd av olyckshändelse av betydande omfattning eller allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför.

Ersättning enligt första stycket utgår endast för den del av kostnaden som överstiger en självrisk. Självriskan beräknas enligt grunder som regeringen fastställer.

Bestämmelser om ansvar och besvär

84 § Till böter döms den som

1. underlåter att lämna underrättelse enligt 33 §.

2. uppsåtligen eller av oaksamhet bryter mot 35 §, 59 § första stycket eller mot förbud mot eldning utomhus som har meddelats med stöd av 59 § första stycket eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av 45, 46, 47, 48 eller 49 §.
3. uppsåtligen hindrar eller försöker hindra åtgärd som avses i 45, 46, 47, 48, 49 eller 50 §.
4. vid räddningstjänst uppsåtligen bryter mot vad räddningsledare har beslutat.
5. har kallats att delta i räddningstjänst eller i övning med räddningskår eller att utföra sjuktransport i anslutning till räddningstjänst och som uteblir utan giltigt skäl.
6. vägrar anställd som har kallats att delta i räddningstjänst eller i övning med räddningskår eller att utföra sjuktransport i anslutning till räddningstjänst ledighet för deltagandet om denna har kunnat beviljas utan olägenhet.

85 § En tillsynsmyndighet får bestämna att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

86 § Räddningsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

87 § Statlig myndighets beslut enligt 50 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Bemyndigande

88 § Regeringen bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter i fråga om räddningstjänst och åtgärder till förebyggande av brand enligt denna lag. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet och åt kommun att meddela sådana föreskrifter.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den då brandlagen (1974:80) och lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m m skall upphöra att gälla.
2. Kommunerna skall ha fastställt räddningstjänstordningar före den Intill dess räddningstjänstordningar har trätt i kraft, skall föreskrifterna i de kommunala brandordningarna, såvitt avser räddningstjänst, gälla.
3. I mål eller ärende som har anhängiggjorts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.
4. Bestämmelsen i 61 § träder i kraft den
5. Förekommer i lag eller annan författning uttrycket brandchef, skall

därmed avses räddningsnämnd.

6. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift, som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till Förordning om samhällets räddningstjänst

Regeringen föreskriver följande.

Inledning

1 § I denna förordning ges föreskrifter om räddningstjänst och åtgärder till förebyggande av brand enligt lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

Föreskrifter om kommunal räddningstjänst

2 § Det ankommer på räddningschefen

1. att under räddningsnämnden utöva ledningen av kommunens räddningsstyrkor och se till att de får nödvändig övning och utbildning.
2. att se till att i räddningstjänstordningen föreskriven beredskap upprätthålls.
3. att biträda myndigheter och enskilda i kommunen med råd och upplysningar om räddningstjänst och åtgärder till förebyggande av brand.
4. att fullgöra de övriga uppgifter, vilka enligt föreskrifter i denna förordning eller andra författningar eller enligt räddningsnämndens beslut skall ankomma på räddningschefen.

Räddningschefen skall på begäran biträda vid polismyndighets utredning eller av annan myndighet inledd utredning efter en olyckshändelse eller tillbud till sådan händelse.

3 § Alarmeringscentralen skall underrätta polismyndigheten om sådana händelser som avses i 2 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

4 § Statens räddningstjänstverk får efter samråd med berörda myndigheter meddela föreskrifter om den behörighet som skall krävas för den som tjänstgör som räddningsledare eller brandsyneför rättare.

5 § Regeringen meddelar särskilda föreskrifter om utbildning i räddningstjänst och åtgärder till förebyggande av brand.

Fjällräddningstjänst

6 § Fjällräddningstjänsten avser fjällräddningsåtgärder i fjäll eller ödemark i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Fjällräddningstjänsten avser också fjällräddningsåtgärder i fjäll eller ödemark inom ett grannlands territorium i enlighet med internationella överenskommelser.

7 § För varje polisdistrikt inom vilket fjällräddningsåtgärd kan bli aktuell skall upprättas en särskild plan för fjällräddningstjänst.

8 § Plan för fjällräddningstjänst skall fastställas av polismyndigheten och hållas tillgänglig hos vakthavande befäl i polisdistriktet. Innan planen fastställs skall polismyndigheten inhämta yttrande från länsstyrelsen, rikspolisstyrelsen och statens räddningstjänstverk. Planen skall för kännedom tillställas statliga och kommunala organ med vilka samverkan i räddningstjänsten kan bli aktuell.

Flygräddningstjänst

9 § Flygräddningstjänsten avser flygräddningsåtgärder inom svenskt territorium. Flygräddningstjänsten avser också flygräddningsåtgärder över internationellt vattenområde i enlighet med internationella överenskommelser.

10 § Vid flygräddningstjänst inom ett sådant område som avses i 2 § andra stycket luftfartskungörelsen (1961:558) får andra luftfartyg än svenska militära luftfartyg medverka bara med överbefälhavarens tillstånd och på dennes villkor.

11 § För flygräddningstjänsten skall finnas en räddningscentral och räddningsundercentraler. Luftfartsverket beslutar om centralernas verksamhetsområden och meddelar föreskrifter om centralernas organisation och utrustning.

12 § Vid varje flygräddningscentral skall finnas en plan för ledningen av flygräddningstjänsten inom centralens verksamhetsområde. Planen skall fastställas av luftfartsverket efter samråd med statens räddningstjänstverk. Den skall för kännedom tillställas statliga och kommunala organ med vilka samverkan i räddningstjänsten kan bli aktuell.

13 § Luftfartsverket meddelar efter samråd med statens räddningstjänstverk och andra berörda myndigheter och organ närmare föreskrifter om organisationen i övrigt och om ledningen av flygräddningstjänsten.

14 § Vid meddelande av föreskrifter om flygräddningstjänsten skall luftfartsverket iakttä normerna i den i Chicago den 7 december 1944 avslutade

konventionen angående internationell och civil luftfart samt beakta däri angivna rekommendationer liksom normer och rekommendationer i andra av Sverige ingångna internationella överenskommelser om flygräddningstjänsten.

Sjöräddningstjänst

15 § Sjöräddningstjänsten avser räddningsåtgärder inom svenskt sjöterritorium. Sådan räddningstjänst avser också räddningsåtgärder inom utländsk stats sjöterritorium och inom internationellt vattenområde i enlighet med internationella överenskommelser.

16 § För sjöräddningstjänsten skall finnas räddningscentraler och räddningsundercentraler. Sjö- och kustbevakningsmyndigheten beslutar om centralernas verksamhetsområden och meddelar föreskrifter om centralernas organisation och utrustning.

17 § Vid varje sjöräddningscentral skall finnas en plan för ledningen av räddningstjänsten inom centralens verksamhetsområde. Planen skall fastställas av sjö- och kustbevakningsmyndigheten efter samråd med statens räddningstjänstverk. Den skall för kännedom tillställas statliga, kommunala och andra organ med vilka samverkan i räddningstjänsten kan bli aktuell.

18 § Sjö- och kustbevakningsmyndigheten meddelar efter samråd med statens räddningstjänstverk och andra berörda myndigheter och organ närmare föreskrifter om organisationen i övrigt och om ledningen av sjöräddningstjänsten.

19 § Vid meddelande av föreskrifter om sjöräddningstjänsten som gäller åtgärder för att efterforska eller rädda människor skall sjö- och kustbevakningsmyndigheten iakttä bestämmelserna i bilagan till 1979 års internationella konvention om eftersökning och räddning till sjöss samt beakta däri angivna rekommendationer liksom bestämmelser och rekommendationer i andra av Sverige ingångna internationella överenskommelser om sjöräddningstjänsten.

Räddningstjänst vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning

20 § Plan enligt 32 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst skall upprättas

av länsstyrelsen i Malmöhus län för kärnkraftverket i Barsebäck,

av länsstyrelsen i Uppsala län för kärnkraftverket i Forsmark,

av länsstyrelsen i Hallands län för kärnkraftverket i Ringhals,

och av länsstyrelsen i Kalmar län för kärnkraftverket i Simpevarp.

Vid upprättande av planerna skall samråd ske med statens strålskyddsinstitut, statens räddningstjänstverk och anläggningsinnehavaren.

21 § Till ledning för planeringen enligt 20 § skall för vardera kärnkraftverket i Barsebäck, Forsmark, Ringhals och Simpevarp gälla en inre beredskapszon och en zon för strålningsmätning. Regeringen fastställer gränser för zonerna.

22 § I planerna skall behandlas frågor om alarmering, information till allmänheten, utdelning av jodtabletter, utrymning, strålningsmätning och andra frågor av betydelse för beredskapen.

23 § Alarmeringen skall förberedas så att larm kan ges dels inom en central alarmeringszon närmast kärnkraftverket, dels inom olika sektorer av den inre beredskapszonen i övrigt. Gränsen för den centrala alarmeringszonen skall förläggas på ett avstånd av mellan fem och tio kilometer från kärnkraftverket.

24 § Inom den inre beredskapszonen skall kommunerna biträda länsstyrelsen vid beredskapsplaneringen och lämna uppgifter om befolkningsförhållandena och andra förhållanden i kommunen av betydelse för planläggning.

25 § Inom indikeringszonen skall kommunerna biträda länsstyrelsen genom att ställa personal och materiel till förfogande för att ingå i organisationen för mätning och inrapportering av mätresultat. Berörda landstingskommuner skall biträda länsstyrelsen vid beredskapsplaneringen i den del den rör sjukvården.

26 § Den personal hos kommuner och statliga myndigheter som skall biträda enligt lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst skall ges tillfälle att genomgå den utbildning och övning som behövs för uppgiften.

27 § För forskningsreaktorn i Studsvik skall en beredskapsplan upprättas av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt föreskrifter som meddelas av statens strålskyddsinstitut efter samråd med statens räddningstjänstverk.

Föreskrifter om försvarsmaktens medverkan m m

28 § Föreskrifter om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänsten finns i förordningen (0000:000) om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänst m m.

29 § För utländskt statsfartygs eller statsluftfartygs tillträde till svensk territorium för medverkan i räddningstjänst gäller 14 § andra och tredje styckena tillträdesförordningen (1982:755).

30 § Vid brandsyn skall undersökas

1. om de föreskrifter som har meddelats i lag eller annan författning och som gäller brandskyddet har iakttagits,
2. om det finns brandfarliga felaktigheter på eller brandfarlig fast eller lös inredning i byggnader, lokaler eller anläggningar som avses i 38 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst,
3. om det finns svårigheter för människor att snabbt utrymma byggnader, lokaler eller anläggningar som avses i 2,
4. om det i övrigt föreligger fara för brand eller svårigheter att vid brand bekämpa denna och rädda liv eller egendom.

Brandteknisk kontroll av eldstäder och andra förbränningsanordningar m m sker enligt bestämmelserna i lagen (0000:000) om sotningsverksamheten.

31 § Vid brandsyn skall föras protokoll. I protokollet skall brister och dessas beskaffenhet antecknas.

Föreskrifter om ersättning

32 § Ersättning enligt 83 § första stycket 1 och 2 lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst utgår endast för den del av kostnaden som överstiger 10 000 kronor.

Ersättning enligt 83 § första stycket 3 samma lag utgår endast för den del av kostnaden som överstiger ett belopp som fastställs för varje särskilt fall.

Om kostnaden i fall som avses i andra stycket har varit särskilt hög utgår dock ersättning även för kostnad som motsvarar det fastställda beloppet eller del därav.

33 § Länsstyrelsen prövar frågor om ersättning av statsmedel enligt 74 §, 75 § andra stycket, 76 § och 78–79 §§ samt 82 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

34 § Statens räddningstjänstverk prövar frågor om ersättning enligt 83 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst. I sådana fall som avses i 32 § tredje stycket denna förordning prövar dock regeringen frågan om ersättning.

Besvär

35 § Länsstyrelsens beslut enligt 33 § överklagas hos statens räddningstjänstverk genom besvär. Statens räddningstjänstverks beslut i sådana ärenden får inte överklagas.

36 § Statens räddningstjänstverks beslut enligt 34 § överklagas till regeringen genom besvär.

37 § Statens räddningstjänstverk meddelar efter samråd med konsumentverket, statens planverk och statens provningsanstalt föreskrifter enligt 60 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

38 § Statens räddningstjänstverk meddelar föreskrifter enligt 67 och 74 §§ lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

39 § Ytterligare föreskrifter för verkställighet av lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst och denna förordning meddelas efter samråd med statens räddningstjänstverk av rikspolisstyrelsen för fjällräddningstjänsten, av luftfartsverket för flygräddningstjänsten och för räddningstjänsten vid godkända flygplatser, av sjö- och kustbevakningsmyndigheten för sjöräddningstjänsten och av statens strålskyddsinstitut för räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning.

Denna förordning träder i kraft den _____, då förordningen (1981:540) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m m upphör att gälla.

3 Förslag till Lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Prop. 1985/86: 170

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 6 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Landstingskommunen svarar för att det inom landstingskommunen finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med fordon som är särskilt inrättade för ändamålet.

Föreslagen lydelse

6 §

Landstingskommunen svarar för att det inom landstingskommunen finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med fordon som är särskilt inrättade för ändamålet *eller med andra lämpliga transportmedel.*

I fråga om sjuktransporter från fartyg finns bestämmelser i lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

Denna lag träder i kraft den
skrivelse den 29 maj 1969 om ambulans- och räddningsflygtjänsten.

. Genom lagen upphävs Kungl Mat:ts

4 Förslag till Förordning om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänst m m

Regeringen föreskriver följande.

Inledning

1 § I denna förordning ges föreskrifter om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänst enligt lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst och i annan liknande verksamhet.

Föreskrifter om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänst

2 § Försvarsmakten är enligt 41 § lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst skyldig att medverka i räddningstjänst om inte den egna verksamheten oundgängligen hindrar det.

3 § Försvarsmaktens medverkan i räddningstjänst sker på begäran av räddningsledare.

4 § Beslut med anledning av begäran enligt 3 § meddelas av militärbefälhavare, garnisonschef, försvarsområdesbefälhavare, förbandschef eller enligt förbandschefens bestämmande av annan befattningshavare inom försvarsmakten.

5 § I fråga om hemvärnets medverkan meddelas beslut enligt 4 § av försvarsområdesbefälhavare eller, om dennes beslut inte hinner inhämtas, av hemvärnsbefäl.

Föreskrifter om försvarsmaktens medverkan i annan liknande verksamhet

6 § Försvarsmakten får ställa fordon, fartyg och luftfartyg med personal till förfogande för sjuktransporter som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) eller för transporter åt polis- och tullmyndigheterna om det föreligger ett oundgängligt behov av transporten.

Försvarsmaktens medverkan enligt första stycket sker på begäran av räddningsledare samt landstingskommun eller kommun som inte tillhör landstingskommun eller polis- och tullmyndighet. Beslut om försvarsmaktens medverkan meddelas av i 4 § angiven befattningshavare.

7 § Försvarsmakten får ställa fordon, fartyg och luftfartyg med personal till förfogande för efterforskningsverksamhet som polisen svarar för.

Försvarsmaktens medverkan enligt första stycket sker på begäran av polischef. Beslut om försvarsmaktens medverkan meddelas av i 4 § angiven befattningshavare. Beslut om hemvärnets medverkan meddelas dock av i 5 § angiven befattningshavare.

Tillämpningsföreskrifter

8 § Överbefälhavaren meddelar efter samråd med berörda myndigheter ytterligare föreskrifter om försvarsmaktens medverkan enligt denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den . Genom förordningen upphävs kungörelsen (1969:85) om militär räddningstjänst m m samt Kungl Maj:ts beslut den 27 maj 1970 om hemvärnsmäns medverkan vid efterspannings- och bevakningstjänst m m.

5 Förslag till Lag om sotningsverksamheten

Prop. 1985/86: 170

Enligt riksdagens beslut föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Samhällets sotningsverksamhet har till uppgift att hindra uppkomst och spridning av brand och att främja en god energihushållning.

2 § Kommunen svarar för att det finns en organisation för sotningsverksamheten i kommunen.

3 § Med sotning avses i denna lag sådan rengöring av

1. eldstad eller annan fast förbränningsanordning, som inte är inrättad för eldning uteslutande med gas,
2. röckanal tillhörande objekt som sägs i 1,
3. imkanal.

som syftar till att förhindra att brand kan uppkomma i och spridas från sådant objekt.

4 § Varje ägare eller innehavare av byggnad eller annan anläggning med objekt som sägs i 3 § är skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att hindra att brand kan uppkomma i och spridas från sådant objekt.

Bestämmelser om kommunens sotningsverksamhet

5 § Kommunens räddningsnämnd svarar för sotningsverksamheten i kommunen enligt denna lag, i den mån annat inte följer av sådant beslut som avses i 3 kap 14 § kommunallagen (1977:179). Om räddningsnämnd finns bestämmelser i lagen (000:000) om samhällets räddningstjänst.

6 § I kommunen skall finnas ett eller flera sotningsdistrikt. I varje sotningsdistrikt skall finnas en skorstensfejarmästare.

7 § I kommunen skall sotning ske regelbundet på det sätt och med de tidsmellanrum som räddningsnämnden bestämmer. Tiden från en sotning till nästa sotning får dock inte vara längre än två år.

8 § I samband med sotning skall brandteknisk kontroll ske av objekt som sägs i 3 § samt av skorsten och tak med därtill hörande byggnadsdelar.

Även i annat fall än som sägs i första stycket skall sådan brandteknisk kontroll verkställas om skorstensfejarmästaren, räddningschefen eller räddningsnämnden finner det nödvändigt.

9 § Sotning och sådan brandteknisk kontroll som sägs i 8 § skall utföras av distriktets skorstensfejarmästare eller på hans ansvar av skorstensfejare som är anställd för att biträda honom.

Sotning får dock utföras av annan än den som sägs i första stycket om räddningsnämnden efter skorstensfejarmästarens hörande beslutar det.

Tillsyn

10 § Räddningsnämnden utövar tillsynen inom kommunen över efterlevnaden av denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter.

Inom länet utövas tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter meddelade med stöd av lagen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av statens räddningstjänstverk efter samråd med statens planverk och statens energiverk.

11 § En tillsynsmyndighet har rätt till tillträde till byggnader, lokaler, anläggningar och områden. Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och de handlingar som behövs för tillsynen. Det åligger polismyndighet att lämna det biträde som behövs för tillsynen.

12 § Den som utför sotning eller verkställer sådan brandteknisk kontroll som sägs i 8 § har samma rätt till tillträde och biträde av polismyndighet som sägs i 11 §.

Förelägganden och förbud

13 § Räddningsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. Nämnden får överlämna till skorstensfejarmästaren att meddela sådant föreläggande eller förbud.

Nämnden kan i ett beslut om föreläggande eller förbud sätta ut vite. Frågan om utdömande av vite prövas av länsrätten.

Iakttas inte ett av nämnden beslutat föreläggande får nämnden vidta åtgärden på den försumliges bekostnad.

14 § Innan ett föreläggande eller förbud enligt denna lag meddelas bör samråd ske med berörda myndigheter och organ.

15 § Ett föreläggande eller förbud kan riktas mot ägare eller innehavare av berörd egendom eller mot båda.

Vid meddelande av föreläggande eller förbud som avses i första stycket får ägaren eller innehavaren av egendomen åläggas att, om hans ställning upphör, omedelbart lämna räddningsnämnden uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress.

16 § Den som har fått medgivande enligt 9 § andra stycket att själv utföra sotning och som underlåter detta döms till böter.

17 § Den som meddelar ett föreläggande eller förbud enligt denna lag får bestämma att beslutet skall gälla även om det överklagas.

18 § Skorstensfejarmästarens och räddningsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

19 § Länsstyrelsens beslut överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Bemyndigande

20 § Regeringen bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter i fråga om sotningsverksamheten och om skorstensfejarmästares åligganden enligt denna lag samt att meddela föreskrifter om avgifter för sotnings-, undersöknings- och besiktningensarbete som utförs av skorstensfejare.

Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet och åt kommun att besluta om föreskrifter enligt första stycket.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den
2. Sotningsfrister enligt 7 § skall ha fastställts före den . Intill dess skall bestämmelserna om sotningsfrister i de kommunala brandordningarna gälla.
3. I mål eller ärende som har anhängiggjorts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.
4. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift, som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

6 Förslag till Förordning om sotningsverksamheten

Prop. 1985/86: 170

Regeringen föreskriver följande.

1 § I denna förordning ges föreskrifter om sotningsverksamheten enligt lagen (0000:000) om sotningsverksamheten.

2 § Statens räddningstjänstverk får efter samråd med berörda myndigheter meddela föreskrifter om den behörighet som skall krävas av den som är skorstensfejarmästare i ett sotningsdistrikt.

3 § Regeringen meddelar särskilda föreskrifter om utbildning av sotningspersonal.

4 § I samband med sotning enligt 7 § lagen (0000:000) om sotningsverksamheten bör skorstensfejaren

1. justera för värmeproduktion avsedda fasta förbränningsanordningar med tillhörande eldningsapparater till bästa möjliga förbränningsvärden,
2. verkställa energisparteknisk kontroll,
3. informera fastighetsägare om brandskydds- och energisparåtgärder m m.

Skorstensfejare bör vid sotning eller vid annat tillfälle också vidta de ytterligare rengöringsinsatser i eldstäder och andra kanalanslutna förbränningsanordningar som bedöms nödvändiga från energisparsynpunkt.

5 § Skorstensfejarmästaren skall föra förteckning över de byggnader och andra anläggningar i sotningsdistriktet inom vilka sotning skall ske och i förteckningen anteckna verkställda förrättningar.

6 § Vid sotning skall föras protokoll. Protokollet skall omfatta redovisning av sotningsåtgärder och av resultatet av brandteknisk kontroll enligt lagen (0000:000) om sotningsverksamheten. Protokollet bör omfatta även redovisning av uppmätta förbränningsvärden och resultatet av energisparteknisk kontroll samt innehålla förslag till eventuella energisparåtgärder.

Protokollet skall tillställas fastighetsägaren eller innehavaren av byggnaden eller anläggningen samt räddningsnämnden.

7 § Skorstensfejarmästaren skall på anmodan av räddningschefen, räddningsnämnden eller länsstyrelsen göra de undersökningar och besiktningar av eldstäder, förbränningsanordningar, rök- och imkanaler som behövs för att utröna brandfara.

8 § Upptäcker skorstensfejarmästaren vid sotning eller vid brandteknisk kontroll enligt lagen (0000:000) om sotningsverksamheten felaktighet eller annat missförhållande som kan utgöra fara för brand eller annan olyckshändelse och som skorstensfejarmästaren inte får meddela föreläggande eller förbud om, skall denne omedelbart underrätta räddningschefen eller räddningsnämnden i kommunen.

9 § Kommunen får meddela närmare föreskrifter om sotningsverksamheten samt om skorstensfejarmästares åligganden.

10 § Kommunen beslutar om avgifter för sotnings-, undersöknings- och besiktningsarbete som utförs av skorstensfejare.

Denna förordning träder i kraft den

7 Förslag till Förordning om ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603)

Prop. 1985/86: 170

Regeringen föreskriver i fråga om vägtrafikkungörelsen (1972:603)¹ att 148 och 169 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Lokala trafikföreskrifter meddelas av länsstyrelsen i de fall som avses i 147 § andra stycket 4, 5, 6 eller 10–12 eller tredje stycket. Länsstyrelsen meddelar också lokala trafikföreskrifter som avser transport av farligt gods eller för sådana tävlingar som länsstyrelsen har lämnat tillstånd till enligt 105 §.

Om en lokal trafikföreskrift enligt 147 § andra stycket 6 avser reglering i samband med väghållningsarbete eller liknande arbete får den myndighet som har hand om väg- eller gatuhållningen närmare ange tid och plats för inskränkningen i enlighet med föreskrifter som trafiksäkerhetsverket meddelar.

Andra lokala trafikföreskrifter än som avses i första stycket meddelas av kommunen. Kan ett beslut av kommunen inte avvaktas utan olägenhet ankommer det på polismyndigheten att meddela föreskriften.

Föreslagen lydelse

148 §

Lokala trafikföreskrifter meddelas av länsstyrelsen i de fall som avses i 147 § andra stycket 4, 5, 6 eller 10–12 eller tredje stycket. Länsstyrelsen meddelar också lokala trafikföreskrifter som avser transport av farligt gods eller för sådana tävlingar som länsstyrelsen har lämnat tillstånd till enligt 105 §.

Det åligger länsstyrelsen att upprätta en plan över de begränsningar i möjligheterna att transportera farligt gods som bör förekomma i länet i dess helhet. Samråd bör därvid ske med berörda kommuner.

Om en lokal trafikföreskrift enligt 147 § andra stycket 6 avser reglering i samband med väghållningsarbete eller liknande arbete får den myndighet som har hand om väg- eller gatuhållningen närmare ange tid och plats för inskränkningen i enlighet med föreskrifter som trafiksäkerhetsverket meddelar.

Andra lokala trafikföreskrifter än som avses i första stycket meddelas av kommunen. Kan ett beslut av kommunen inte avvaktas utan olägenhet ankommer det på polismyndigheten att meddela föreskriften.

¹ Kungörelsen omtryckt 1978:1000.

169 §

Talan mot beslut av polismyndighet enligt denna kungörelse föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Talan mot beslut av rikspolisstyrelsen, trafiksäkerhetsverket, statens vägverk, socialstyrelsen eller länsstyrelse enligt denna kungörelse föres hos regeringen genom besvär.

Trafiksäkerhetsverket och statens vägverk får föra talan mot polismyndighets eller länsstyrelses beslut i fråga om lokal trafikföreskrift och undantag från sådan föreskrift.

Talan mot beslut av polismyndighet enligt denna kungörelse föres hos länsstyrelsen genom besvär

Talan mot beslut av rikspolisstyrelsen, trafiksäkerhetsverket, statens vägverk, socialstyrelsen eller länsstyrelse enligt denna kungörelse föres hos regeringen genom besvär.

Trafiksäkerhetsverket och statens vägverk får föra talan mot polismyndighets eller länsstyrelses beslut i fråga om lokal trafikföreskrift och undantag från sådan föreskrift.

Kommun får föra talan mot länsstyrelses beslut i fråga om lokal trafikföreskrift som avser transport av farligt gods och undantag från sådan föreskrift.

Denna förordning träder i kraft den

8 Förslag till Förordning om upphävande av brandstadgan (1962:91)

Regeringen föreskriver efter riksdagens hörande att brandstadgan (1962:91)¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år

¹ Stadgan omtryckt 1974:81.

9 Förslag till Lag om ändring i luftfartslagen (1957:297)

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 11 kap 1 § luftfartslagen (1957:297)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap

Om flygräddningstjänst och bärgning samt om undersökning av luftfartsolyckor

Flygräddningstjänst

1 §

Föreskrifter angående åtgärder, då luftfartyg är saknat, förolyckat eller nödställt eller fara hotar lufttrafiken (flygräddningstjänst), meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av luftfartsverket.

Regeringen må ålägga ägare eller innehavare av luftfartyg samt dem som göra tjänst å sådant fartyg eller vid flygplats eller annan anläggning för luftfarten skyldighet att medverka i flygräddningstjänsten, så ock meddela bestämmelser om ersättning av allmänna medel för sådan medverkan. I fråga om ersättning vid personskada gäller lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada.

Bestämmelser om flygräddningstjänst finns i lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

Regeringen kan ålägga ett luftfartygs ägare eller innehavare och dem som tjänstgör på luftfartyg eller andra anläggningar för luftfarten att delta i flygräddningstjänst. I fråga om ersättning av allmänna medel för deltagandet finns bestämmelser i lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst.

Denna lag träder i kraft den

¹ Lagen omtryckt 1979:643.

10 Förslag till Förordning om ändring i luftfartskungörelsen (1961:558)

Regeringen föreskriver i fråga om luftfartskungörelsen (1961:558)
dels att 78 och 114 §§ skall ha nedan angivna lydelse;
dels att 115, 120 och 121 §§ skall upphöra att gälla.

Nuvarande lydelse

Flygsäkerhetstjänst

Luftfartsverket bestämmer i vilken omfattning och på vad sätt informationstjänst för luftfarten, teletjänst, trafikledning för luftfarten, väderlekstjänst eller annan flygsäkerhetstjänst skall vara anordnad. Beslut härom skall meddelas i samråd såvitt angår teletjänst med televerket, i fråga om väderlekstjänst med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt i förekommande fall med chefen för flygvapnet.

Då skäl äro därtill, må luftfartsverket uppdraga åt innehavare av allmän flygplats eller annan att ombesörja den flygsäkerhetstjänst, som med hänsyn till trafiken på flygplatsen och andra sådana förhållanden skäligen må anses kunna åläggas honom.

Särskilda trafikledningsbestämmelser för civil luftfart inom militärt kontrollerat lufterum och på militära flygplatser meddelas av chefen för flygvapnet i samråd med luftfartsverket.

Tjänstgörande trafikledare skall när han får vetskap om inträffad olyckshändelse eller annan omständighet, varom förmäles i 11 kap 7 §

Föreslagen lydelse

78 §

Flygtrafiktjänst

Luftfartsverket bestämmer hur informationstjänsten och teletjänsten för luftfarten, flygtrafikledningstjänsten och vädertjänsten skall vara ordnad. Verkets beslut skall meddelas efter samråd med televerket i fråga om teletjänsten för luftfarten och med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut i fråga om vädertjänsten. Om det behövs skall verket samråda även med chefen för flygvapnet.

Luftfartsverket får uppdra åt innehavaren eller någon annan att svara för flygtrafiktjänsten i den omfattning som är skäligen med hänsyn till trafiken på flygplatsen och liknande omständigheter.

Om flygräddningstjänst finns bestämmelser i lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst och med stöd av lagen meddelade föreskrifter.

luftfartslagen, ofördröjligen under-
rätta luftfartsinspektionen.

Flygräddningstjänst

114 §

Svensk flygräddningstjänst skall utföras icke blott inom svenskt område utan även över de delar av omgivande hav, där flygräddningstjänsten jämlikt överenskommelse med främmande stat eller eljest lämpligen bör ankomma å svensk myndighet.

Om ledningen och organisationen av flygräddningstjänsten finns bestämmelser i lagen (0000:000) om samhällets räddningstjänst och med stöd av lagen meddelade föreskrifter.

Flygräddningstjänsten skall äga rum utan hänseende till nationaliteten hos det luftfartyg, som är föremål för verksamheten, eller hos de därå ombordvarande.

Denna förordning träder i kraft den

11 Förslag till Förordning om upphävande av vissa författningar om ersättning för deltagande i räddningstjänst m m

Regeringen föreskriver att följande författningar skall upphöra att gälla vid utgången av år _____, nämligen

1. kungörelsen (1961:457) om ersättning på grund av medverkan i skyddsarbete vid olyckor i atomanläggningar m m,
2. kungörelsen (1961:564) om ersättning av statsmedel för medverkan i flyrräddningstjänst m m,
3. förordningen (1974:411) om ersättning för deltagande i räddningstjänst m m.

12 Förslag till Lag om ändring i lagen (1977:268) om statligt personskadeskydd

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att i 1 § lagen (1977:268) om statligt personskadeskydd skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag gäller ersättning av staten vid personskada och tillämpas på

1. den som fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning eller inskrivningsprövning enligt värnpliktlagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civill försvarslagen (1960:74) eller 9 a § krigssjukvårdslagen (1953:668).

2. den som deltagar i räddningstjänst eller övning med *brandstyrka enligt brandlagen (1974:80), skyddsarbete enligt lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m m eller flygräddningstjänst enligt luftfartslagen (1957:297).*

2. den som deltagar i räddningstjänst eller övning med *räddningskår enligt lagen (000:000) om samhällets räddningstjänst eller utför sjuktransporter i anslutning till räddningstjänsten.*

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, ungdomsvårdsskola, allmän eller statsunderstödd enskild vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller arbetsanstalt samt den som häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest.

Regeringen får föreskriva att lagen skall tillämpas även på den som frivilligt deltagar i verksamhet inom totalförsvaret eller i annat fall som avses i första stycket deltagar i verksamhet för att avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön.

Denna lag träder i kraft den

13 Förslag till Förordning om ändring i förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

Prop. 1985/86: 170

Regeringen föreskriver att 16 § förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

Underrättelse om skada som omfattas av statligt personskadeskydd och som visar sig under skyddstiden skall lämnas

1. beträffande värnpliktstjänstgöring:

till kompanichefen eller motsvarande befäl eller, i fråga om inskrivningsprövning, till inskrivningschefen,

2. beträffande vapenfri tjänstgöring:

till den hos vilken tjänstgöringen fullgöres eller arbetsföreståndare eller, i fråga om prövning, till chefen för vapenfrinämndens kansli,

3. beträffande civilförvarstjänstgöring:

till civilförvarsstyrelsen eller myndighet som styrelsen bestämmer,

4. beträffande löstårs- och katastrofutbildning:

till chefen för biståndsutbildningsnämndens kansli,

5. beträffande räddningstjänst eller övning med *brandstyrka: till brandchefen eller särskild befälhavare vid tillfället,*

5. beträffande räddningstjänst eller övning med *räddningskår: till räddningschefen, räddningsledaren eller länsstyrelsen,*

6. *beträffande skyddsarbete vid olycka i kärnkraftsanläggning: till länsstyrelsen,*

7. *beträffande flygräddningstjänst:*

till ledaren av flygräddningsföretaget,

8. beträffande hemvärnstjänstgöring: till hemvärnschefen eller driftvärnschefen,

9. beträffande verksamhet som någon som avses i 6 § 2–5 deltagar i:

till kompanichefen eller motsvarande befäl eller, i fråga om verksamhet som ej lyder under försvarsmakten, till länsstyrelsen,

10. beträffande intagning i anstalt, ungdomsvårdsskola, häkte eller polisarest:

till föreståndaren.

Kompanichef eller motsvarande befäl inom försvarsmakten skall omedelbart underrätta regementschefen eller motsvarande chef om skada som han har blivit underrättad om eller på annat sätt har fått kännedom om.

Denna förordning träder i kraft den

14 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen
(1983:479) om militär medverkan i
civil verksamhet

Enligt regeringens beslut föreskrivs i fråga om förordningen (1983:479) om
militär medverkan i civil verksamhet

dels att rubriken närmast före 1 § skall utgå;

dels att 1–6 §§ skall upphöra att gälla.

Denna förordning träder i kraft den

Sammanställning av remissyttranden över räddningstjänstkommitténs slutbetänkande (SOU 1983:77) Effektiv räddningstjänst

Remissinstanser och inkomna yttranden

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Göta hovrätt, kammarrätten i Sundsvall, justitiekanslern, rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, socialstyrelsen, televerket, statens järnvägar, trafiksäkerhetsverket, sjöfartsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, luftfartsverket, statens haverikommission, generaltullstyrelsen, konsumentverket, statens naturvårdsverk, statens strålskyddsinstitut, arbetarskyddsstyrelsen, statens planverk, sprängämnesinspektionen, statens energiverk, statens kärnkraftinspektion, styrelsen för teknisk utveckling, statskontoret, riksrevisionsverket, länsstyrelserna i Stockholms län, Jönköpings län, Malmöhus län, Västmanlands län, Norrbottens län och Kalmar län, landstingen i Östergötlands län, Blekinge län, Göteborgs och Bohus län, Gävleborgs län och Jämtlands län, Stockholms, Älvkarleby, Flens, Linköpings, Gnosjö, Växjö, Gotlands, Karlskrona, Tomelilla, Malmö, Göteborgs, Kungälv, Falköpings, Kumla, Västerås, Gävle, Kramfors, Härjedalens och Umeå kommuner, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges Industriförbund och Svenska arbetsgivareföreningen (gemensamt yttrande), Sveriges redareförening, Svenska Brandförsvarsföreningen, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Folksam, Sveriges Radio AB, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige, Styrelsen för svensk brandforskning, SOS Alarmering AB, Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund, Brandmännens Riksförbund, Svenska brandbefälens riksförbund, Svenska röda korset, Svenska Sällskapet för Räddning af Skeppsbrutne (Sjöräddningssällskapet), Sveriges Verkskyddsförbund och Svenska handelskammarförbundet.

Socialstyrelsen har bifogat yttranden från statens miljömedicinska laboratorium och giftinformationscentralen. Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat ett yttrande från Haninge kommun. Länsstyrelsen i Malmöhus län har överlämnat yttranden från Svenska kommunförbundets avdelning i länet och från Skånes handelskammare. Länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttranden från Kalmar, Oskarshamns och Vimmerby kommuner. Svenska kommunförbundet har bifogat yttranden från förbundets länsavdelningar i Östergötlands län och Malmöhus län. Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund har bifogat ett yttrande från Sveriges Kemiska Industrikontor (Kemikontoret). Landsorganisationen i Sverige har överlämnat ett yttrande från Svenska Transportarbetareförbundet.

Yttranden har även inkommit från sjölagsutredningen (Ju 1977: 16), näringsfrihetsombudsmannen, försvarets forskningsanstalt, statens råd för byggnadsforskning, Norrköpings, Åstorps, Borås, Falkenbergs och Ar-

vika kommuner, Svenska kommunförbundets länsavdelning i Älvsborgs län, Lantbrukarnas Riksförbund, Sveriges Hotell- och Restaurangförbund, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Samlingslokalernas Samarbetsskommitté, Standardiseringskommissionen i Sverige, Svenska Gasföreningen, Scandinavian Tugowners Association, Sjöassuradörernas Förening, Parca Norrahammar AB, Henrikssons Brandredskap AB, Riksförbundet Vi i småhus, Rörfirmornas Riksförbund samt enskilda fastighetsägare i Falkenberg och Vällingby.

I det följande lämnas en redovisning av remissinstansernas yttranden över förslagen i betänkandet.

Siffrorna i vissa rubriktexter hänför sig till betänkandets kapitelindelning.

Allmänt

Många remissinstanser förklarar att de delar den grundsyn som kommer till uttryck i betänkandet. Bland de som uttalar sig positivt om huvuddragen i kommitténs förslag kan nämnas *rikspolisstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, statens brandnämnd, televerket, luftfartsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, planverket, sprängämnesinspektionen, länsstyrelserna i Malmöhus län, Kalmar län och Jönköpings län, Stockholm, Karlskrona, Gotlands, Linköpings, Flens, Gnosjö, Växjö, Umeå, Västerås, Kramfors, och Kungälv's kommuner, Svenska kommunförbundet, Östergötlands läns landsting, Gävleborgs läns landsting, Jämtlands läns landsting, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Sveriges Industrieförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Folksam, Sveriges Radio AB, Brandmännens Riksförbund och Svenska handelskammarförbundet.*

Av dessa instanser finns det emellertid åtskilliga som har invändningar mot detaljer i kommitténs förslag. Kritiska synpunkter – särskilt i fråga om förslagets ekonomiska konsekvenser – framförs också av många av de övriga remissinstanserna. Här om hänvisas till det följande.

Invändningar av mera principiell natur framförs av *försvarets forskningsanstalt, statens haverikommission* och *Svenska Brandförsvarsföreningen*.

Försvarets forskningsanstalt konstaterar att utredningen har kartlagt räddningstjänstens läge genom enkäter, intervjuer, diskussioner och vissa försök inom några utvalda regioner. Resultatet av kartläggningen har utredningen sammanfattat så att räddningstjänsten i allmänhet väl klarar av mindre och relativt vanliga olyckor, men att det kan vara betydligt svårare att klara av händelser med mycket stora verkningar. Forskningsanstalten menar att denna slutsats i viss mån kan bero på utredningsmetoden. Det kan nämligen vara så att den som ombeds att ge ett omdöme om sin egen verksamhet i allmänhet svarar att vardagsproblemen klaras av medan mera udda problem kan ge bekymmer. Forskningsanstalten anför vidare att den för kommitténs räkning gjorde en studie av olyckor med många döda som visade att antalet sådana olyckor låg på en relativt konstant nivå under en

längre tid. En ökande tendens för mindre och mer vardagliga olyckor framkom emellertid. Enligt forskningsanstaltens mening har kommittén genom valet av utredningsmetod och genom tolkningen av forskningsanstaltens studieunderlag i alltför hög grad betonat de stora olyckornas problem. Värdet av de organisatoriska förändringar som kommittén föreslår kan därför enligt forskningsanstalten vara mindre än det synes vara i kommitténs betänkanden. Även Svenska Brandförsvärsföreningen anser att kommittén lagt alltför stor tonvikt på de stora och ovanliga olyckorna trots att det är den stora mängden "normala" olyckor – särskilt bränder med personskador som följd - som dominerar. Föreningen anser att kommittén i alltför liten omfattning har beaktat att det krävs åtgärder med inriktning på dessa bränder för att brandskadorna skall minska.

Statens haverikommission pekar på att den nuvarande organisationen bygger på att ansvaret åvilar lokala myndigheter och att det är möjligt att förslaget får till följd att de lokala organens ambitioner kommer att sänkas till men för verksamheten. Den föreslagna reformen skulle då resultera i en sämre effektivitet. Kommissionen anser dock att förslaget till lag om samhällets räddningstjänst innebär en förbättring i jämförelse med nuvarande bestämmelser och föreslår därför att förslaget antas med uteslutande av de fåtal punkter som berör statens räddningstjänstverk. Erfarenhet skulle då vinnas om det föreligger ett hehov av ett centralt verk eller om samordningsuppgifterna skulle kunna lösas inom den decentraliserade organisationens ram.

Statskontoret anser att kommittén inte tillräckligt har belyst sambanden mellan räddningstjänsten och ansvaret för löpande drift m. m. av olika verksamheter. På central nivå ser statskontoret risker för olyckliga överlappningar i ansvar mellan det föreslagna räddningstjänstverket och t. ex. arbetarskyddsstyrelsen, statens strålskyddsinsitut och naturvårdsverket.

Den kommunala räddningstjänstens uppgifter (6)

Förslaget om utökade skyldigheter för den kommunala räddningstjänsten att ingripa tas emot positivt av *statens brandnämnd, arbetarskyddsstyrelsen, länsstyrelserna i Västmanlands län och Norrbottens län, Stockholms, Västerås, Karlskrona, Kalmar, Gotlands, Oskarshamns, Gnosjö, Falköpings och Kumla kommuner, Svenska kommunförbundets länsavdelning i Östergötlands län, Svenska Brandförsvärsföreningen och Svenska Försäkringsbolags Riksförbund*. Från bl. a kommunalt håll saknar man emellertid en bedömning och belysning av de ekonomiska konsekvenser som det utvidgade ansvaret för med sig. *Svenska kommunförbundet och Göteborgs kommun* uttalar att ett eventuellt beslut om ökat kommunalt ansvar måste föregås av en bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna. *Kommunförbundets länsavdelning i Malmöhus län, Gnosjö och Falköpings kommuner* förutsätter att kommunerna får full ekonomisk ersättning för de nya uppgifterna.

När det gäller själva utformningen av förslaget finner *Stockholms kommun* och *Tjänstemännens centralorganisation* att begreppet "fara för olyckshändelse" är för vagt. Kommunen menar att det måste förtydligas i

förhållande till bestämmelsen om att räddningstjänsten inte omfattar sådana tillfällen då den enskilde själv kan ingripa tillräckligt snabbt för att hindra eller begränsa skada. *Svenska Försäkringsholags Riksförbund* känner stor tveksamhet inför kommitténs förslag att kommunen inte skall vara skyldig att ingripa i den mån enskilda har skyldighet att hålla egen beredskap för räddningsåtgärder. Enligt förbundet framgår det inte klart vilken begränsning i kommunens skyldighet att ingripa som kommittén åsyftar. Förbundet anser att det vore bättre att betrakta de enskildas egen beredskap som en specialistkompetens som utgör en del av den totala resurs som den kommunala räddningstjänsten har att tillgå. Den omständigheten att t. ex. ett företag ålagts skyldighet att hålla viss egen beredskap skulle enligt förbundet då inte utgöra någon begränsning i den kommunala räddningstjänstens skyldighet att ingripa vid en olyckshändelse. Stockholms kommun anför vidare att en avgränsning måste göras mot polisens ansvarsområde vid t. ex. trafiksvårigheter och allmänfarlig vårdslöshet och liknande situationer. *Folksam* pekar på att förslaget innebär bl. a. att ett bombhot är en sådan händelse som motiverar ingripande av räddningstjänsten medan det för närvarande är så att det är polisens sak att söka efter bomber och brandkårens uppgift att ingripa först när en eventuell bomb har exploderat. Tjänstemännens centralorganisation saknar en tillräcklig markering av polisens särskilda ansvar för räddningstjänst i samband med brott. Det bör enligt organisationen klart framgå av lagen att samhällets totala räddningsresurser kan tas i anspråk även när behovet av räddningstjänst är orsakat av rent polisiära ingripanden. *Kumla kommun* anser att skyldigheten att rädda djur i likhet med vad som för närvarande är fallet endast bör komma ifråga när de är någons egendom. Vilda djur bör enligt kommunen lämnas utanför regleringen.

Göteborgs kommun anser att det bör framgå av lagtexten att räddningstjänsten inte skall ingripa om viktiga samhällsfunktioner anses hotade av fackliga stridsåtgärder.

Statskontoret är negativt till kommitténs förslag om den kommunala räddningstjänstens uppgifter. Statskontoret menar att det är oklart när räddningstjänsten är skyldig att ingripa. Såvitt statskontoret kan bedöma föreslås en allmän insatsskyldighet vid alla typer av olyckor eller fara för olyckor. Även om bagatellartade händelser undantas och t. ex. anläggningsinnehavares skyldigheter i vissa avseenden utökas anser statskontoret att alltför stora arbetsområden öppnas för den kommunala räddningstjänsten. Regeln om att ansvara för "planering, ledning och samordning av skadebegränsande ingripanden vid allvarliga störningar i viktiga samhällsfunktioner" är enligt statskontoret svårt att tillämpa i praktiskt arbete och ovanliga situationer. Statskontoret anser att det på grundval av det underlag som kommittén har redovisat inte är möjligt att ta ställning till förslagets effekter. Om förslaget läggs till grund för beslut bör enligt statskontoret skyldigheten för den kommunala räddningstjänsten att ingripa med förebyggande eller skadebegränsande insatser endast gälla händelser och områden som inte omfattas av någon annans skyldighet.

Svenska brandbefälets riksförbund anser också att de föreslagna föreskrifterna om kommunens uppgifter är oklart utformade och att de kan

medföra kollisioner mellan olika kommunala förvaltningars intressen och ansvarsområden. Förbundet vill dock inte motsätta sig ett utvidgat ansvarsområde för den kommunala räddningstjänsten.

Sveriges Industriförbund och *Svenska arbetsgivareföreningen* anför att kommittén inte har anfört något sakskaäl till varför kommunerna inte skall kunna få överlåta skötseln av den kommunala räddningstjänsten i dess helhet på enskilda företag. Mot bakgrund av utredningens strävan att reformen skall kunna genomföras med begränsade merutgifter finner organisationerna att det är uppseendeväckande att utredningen inte har diskuterat möjligheterna för kommunerna att låta enskilda företag utföra räddningstjänst i entreprenadform. Det förefaller organisationerna som om utredningen med enskilda resurser främst avser företagens verkskydd eller s. k. industribrandkårer. Organisationerna menar att inte minst erfarenheter från Danmark visar att räddningstjänst i enskild regi kan bidra till att spara på de offentliga utgifterna. *Svenska handelskammarförbundet* anför liknande synpunkter och hänvisar bl. a. till ett uttalande av tjänsteexportutredningen i betänkandet (SOU 1984: 33) Handla med tjänster. I uttalandet sägs bl. a. att det för att stimulera den privata sektorns tjänsteexport kan vara intressant att i tillämpliga delar föra över avsnitt av den offentliga förvaltningens serviceuppgifter till entreprenadverksamhet i regi av privata eller offentligt ägda bolag.

Svenska Kommunalarbetareförbundet har en annan uppfattning. Förbundet menar att räddningstjänstens effektivitet i alla avseenden förutsätter att såväl planering som handhavande av räddningstjänsten är en kommunal angelägenhet. Även om kommittén slår fast detta menar förbundet att vissa formuleringar i betänkandet kan leda till slutsatsen att andra möjligheter står öppna genom ett entreprenadförfarande. Förbundet varnar för en sådan utveckling och menar att det av lagstiftningen måste framgå att sådana möjligheter inte står till buds.

Samordning och ledning av den kommunala räddningstjänsten (7)

Regionindelningen

De flesta remissinstanser, som har yttrat sig om kommitténs förslag om räddningsregioner, stöder förslaget och delar kommitténs bedömning att regionsamverkan kommer att medföra effektivitets- och resursvinster. Några instanser varnar emellertid för överdrivna förväntningar. *Statskontoret* pekar på att erfarenheter från räddningstjänsten och andra områden visar att det finns åtskilliga problem som måste lösas innan den nya organisationen har nått avsedd effektivitet. *Stockholms kommun* anför att kommitténs tankar om räddningsregioner har aktualiserats tidigare i olika sammanhang. I Storstockholmsområdet har många försök gjorts att få till stånd en större samverkan mellan brandförsvaren. Bakgrunden härtill är den sammanhängande bostadsbebyggelsen och att vissa objekt är gemensamma, t. ex. tunnelbanan. Tillsammans skulle kommunerna kunna bilda en mycket resursstark och slagkraftig organisation. Trots detta har enligt kommunen något utvecklat samarbete av större omfattning inte kommit till

stånd och möjligheterna att göra större rationaliseringsvinster är sämre nu än för 10–15 år sedan eftersom brandförsvaren redan "byggt fast sig" i nya brandstationer med egna heltidsstyrkor efter den stora bostadsproduktionen på 60- och 70-talen. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* pekar på att små och stora kommuner i vissa fall inte har kunnat komma överens vid bildandet av regioner i länet. Detta har enligt länsstyrelsen lett till ett för stort antal regioner inom länet vilket har haft till följd att tillgängliga resurser inte kommer att utnyttjas på bästa möjliga sätt. *Härjedalens kommun* menar att vinsterna av regionbildning blir mindre i glesbygd än i tätbebyggda områden.

Landstingsförbundet och *Jämtlands läns landsting* är kritiska till regionbildningen. De finner visserligen att ett utbyggt samarbete mellan såväl kommuner och landsting som andra organ är önskvärt och behövt för att uppnå en effektiv räddningstjänst. De menar emellertid att organisationsformer mellan primärkommunala och landstingskommunala verksamheter ofta har varit svåra att administrera och styra och att införandet av särskilda samverkansregioner i detta sammanhang inte skulle medföra några påtagliga fördelar.

Statens brandnämnd, *länsstyrelsen i Stockholms län*, *Stockholms* och *Göteborgs kommuner* och *Svenska kommunförbundet* förespråkar principen om att regionbildningen skall bygga på frivilliga överenskommelser. Kommunerna och förbundet hävdar att regeringens möjlighet att mot en kommuns vilja förordna om viss indelning måste användas restriktivt. Länsstyrelsen är helt negativ till tanken på tvångsvisa regionbildningar.

Regionernas geografiska utseende berörs av några instanser. *Statens brandnämnd* och *Svenska Försäkringsholags Riksförbund* menar att det är nödvändigt att regionerna för freds- och krigsräddningstjänsten sammanfaller. *Länsstyrelsen i Kalmar län* uttalar samma uppfattning. *Svenska kommunförbundet* pekar på att det inom flera regioner är naturligt med ett samarbete mellan kommuner i olika län och att det medför problem eftersom räddningstjänsten i fred och civilförsvaret bör ha samma regionindelning. Förbundet understryker med skärpa vikten av att samarbetet mellan kommuner och olika län inte bryts. När det uppstår en konflikt mellan verkligheten, dvs. befolkningens behov och en befintlig organisation är det enligt förbundets mening alltid organisationen som måste ändras. *Göteborgs kommun* anser också att kommuner i olika län skall kunna ingå i en räddningsregion. *Tjänstemännens centralorganisation* anför att vid en regionbildning bör en samordning med berörda statliga myndigheters – främst polisens – distriktsavdelningar eftersträvas.

Statskontoret föreslår att begreppet räddningsregion ersätts med uttrycket "räddningsområde" för att uppnå överensstämmelse med civilförsvarets begrepp och för att i enlighet med övrig nomenklatur i den offentliga förvaltningen reservera begreppet "region" för geografiska områden som omfattar minst ett län.

Svenska brandbefälets riksförbund avvisar tanken på att länsstyrelsen skall kunna ingripa när räddningstjänsten vid en olyckshändelse kräver samordning mellan räddningsregioner. Vid behov bör enligt förbundet räddningsverket i stället få ansvaret för att samordna räddningsinsatserna och utse räddningsledare.

Bland remissinstanserna understryker man allmänt behovet av riktlinjer för dimensioneringen av den kommunala räddningstjänstens styrkor. *Brandmännens Riksförbund* anser att det förhållande som nu råder är mycket otillfredsställande. *Svenska Kommunalarbetsareförbundet* anser att utredningen borde ha diskuterat förutsättningar för normerade insatsstyrkor. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* beklagar att utredningen inte har fört frågan om dimensioneringen närmare en lösning.

Samordningen av den kommunala räddningstjänsten på central nivå

Statskontoret ser en fara i att förlita sig på en stor sektormyndighets möjligheter till goda insatser inom hela sitt ansvarsområde. Enligt statskontoret gäller detta särskilt det föreslagna räddningstjänstverket som kommer att sakna såväl ekonomiska resurser för operativt arbete som operativt ansvar för räddningstjänsten. En sådan lösning fordrar enligt statskontoret att verket får andra maktmedel i sitt arbete i form av rätt att utfärda föreskrifter och råd. Statskontoret konstaterar att kommittén vill ge verket sådana maktmedel huvudsakligen i fråga om förebyggande åtgärder men att verket i övrigt får förlita sig på informations- och samverkansmedel av olika slag. Statskontoret menar att sådana uppgifter i betydande utsträckning kan fullgöras av frivillig- och intresseorganisationer, t. ex. Svenska Brandförsvärsföreningen och Svenska kommunförbundet.

Folksam pekar på att arbetarskyddsstyrelsen inom sitt verksamhetsområde kan ge ut föreskrifter som berör räddningstjänst och dess motsvarighet inom företag m. fl. Även om styrelsen därvid endast kan reglera sådant som berör arbetstagarnas förhållanden kan enligt *Folksam* sådana frågor många gånger beröra även andra personer än arbetstagare. *Folksam* menar att det inte kan vara ändamålsenligt att två myndigheter var för sig ger ut föreskrifter inom samma område. Arbetarskyddsstyrelsens verksamhet i detta avseende bör därför enligt *Folksam* samordnas med eller inordnas i den verksamhet som det nya räddningsverket skall svara för.

Statlig tillsyn över den kommunala räddningstjänsten

Förslaget om att slopa skyldigheten att underställa räddningstjänstordning tillstyrks av länsstyrelserna i *Jönköpings län*, *Västmanlands län* och *Norrbottens län*, *Göteborgs kommun*, *Svenska kommunförbundet* och dess länsavdelning i *Malmöhus län*.

Statens brandnämnd anför att det behövs en övergripande samordning och att det därför bör utarbetas en normalräddningstjänstordning. *Centralorganisationen SACO/SR* uttalar samma uppfattning.

Några remissinstanser är kritiska mot förslaget. *Brandmännens Riksförbund* anser att det inte kan accepteras. Enligt förbundet finns det kommuner som enbart ser till ekonomin och som inte tar hänsyn till de faktiska behoven av räddningstjänst. *Svenska Kommunalarbetsareförbundet* anser att underställningsskyldigheten måste finnas kvar intill dess acceptabla

dimensioneringsregler fastställs. *Svenska Försäkringsbolags Riksförbund* erinrar om att ett förslag med liknande innebörd tidigare har avslagits av riksdagen med hänvisning till bl. a. behovet att garantera en viss minimistandard inom räddningstjänsten och katastrofberedskapen. Förbundet anser att kommittén inte har anfört några skäl som i sakligt hänseende leder till någon annan slutsats. *Oskarshammns kommun* anser att den garanti för en viss minimistandard som en utomstående myndighets prövning utgör väger tyngre än det avkall på den kommunala självstyrelsen som underställningsskyldigheten innebär.

Den statliga räddningstjänstens arbetsuppgifter och resurser (8)

Allmänt

Riksrevisionsverket anser att det är tveksamt om det behövs ett centralt räddningsverk för att följa utvecklingen inom den statliga räddningstjänsten. Verket menar att det bör ankomma på varje ansvarig myndighet att självständigt utforma de planer som verkligheten kräver och att ta erforderliga samråd.

Svenska kommunförbundet anser det självklart att olika statliga och kommunala räddningstjänstorgan samverkar och vid behov hjälper varandra. Under förutsättning att staten ekonomiskt kompenserar kommunerna för merkostnaderna tillstyrker förbundet kommitténs förslag i fråga om ansvarsavgränsningen mellan statlig och kommunal räddningstjänst och beträffande samverkan mellan olika räddningstjänstorgan.

Fjällräddningstjänst

Förslaget att polisen bör ha kvar ansvaret för fjällräddningstjänsten ifrågasätts inte av någon remissinstans.

Naturvårdsverket anför att oklarheten är stor i vissa fall om det är statliga eller kommunala räddningsorgan som skall omhänderta skadade personer i fjällområdet t. ex. intill skidbackar. Verket anser att gränsdragningen mellan statliga och kommunala räddningsinsatser bör göras klarare.

Generaltullstyrelsen och *Tjänstemännens centralorganisation* pekar på att kommittén har förbisett tullverkets personella och materiella resurser för fjällräddningstjänst. Generaltullstyrelsen anför att bevakningsverksamheten vid gränsbevakningen enligt tjänstgöringsreglementet för tullstaten även omfattar deltagande i fjällräddning. Från fjälltrakterna i norra Dalarna och längs gränsen mot Norge och Finland förfogar tullverket över 125 man för gränsbevakningstjänst, varav 60 man helt eller delvis är avdelade för rörlig bevakning.

Flygräddningstjänst

Luftfartsverket biträder förslaget att verket skall ha ansvaret för undsättning vid flyghaveri till havs, i kustvattnen och i Väneren, Vättern och

Mälaren. Även *Svenska Försäkringsbolags Riksförbund* och *länsstyrelsen i Norrbottens län* biträder också uttryckligen förslaget.

Generaltullstyrelsen anser att de speciella problem som uppstår vid haverier till havs inte har belysts tillräckligt i utredningen. Enligt styrelsen bör man skapa en fastare organisation av flygräddningen till havs. Särskilt bör sjöräddningstjänstens medverkan i flygräddningen preciseras varvid det enligt styrelsen klart bör framgå att sjöoperativ ledning av räddningsinsatserna skall utövas från sjöräddningscentral. En annan lösning som styrelsen finner intressant är det alternativ om samgruppering av flygräddningscentralen med en av sjöräddningscentralerna som kommittén övervägt.

Kommitténs tanke om samordning av det kommunala brandförsvaret med luftfartsverkets brand- och räddningstjänst biträds av *luftfartsverket*, *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Gotlands och Umeå kommuner*, *Svenska Kommunalarbetsareförbundet* och *Svenska Försäkringsbolags Riksförbund*. Umeå kommun anser dock att flygplatsbrandkåren inte kan användas i någon högre grad inom övriga delar av samhället på grund av dess bundenhet till flygplatsen. *Statens brandnämnd* anför samma uppfattning och menar att förslaget visserligen ligger i linje med strävandena till ökad samverkan men att det inte får överskattas. Även *Tjänstemännens centralorganisation* pekar på svårigheterna att vid vissa flygplatser integrera flygplatsens räddningstjänst med den kommunala räddningstjänsten. *Stockholms kommun* ser inga samordningsvinster och avvisar därför tanken. Samma ståndpunkt intar *Brandmännens Riksförbund*.

Några remissinstanser understryker att det är angeläget att Norrland får tillgång till en tung räddningshelikopter dygnet runt. *Överbefälhavaren* förklarar att han är beredd att mot kostnadstäckning tillgodose kommitténs förslag under förutsättning att verksamheten begränsas till att omfatta fem dygn per vecka (måndag – fredag) på alternativt F 21 eller F 15.

Riksstyrelsen avstyrker förslaget att försvarsmakten skall ställa bandvagnar till förfogande vid vissa flygplatser. Försvarets bandvagnar är organisationsbestämmande materiel för kvalificerade förband och mobiliseringsssäkerheten för dem bör enligt verket inte minskas genom utlåning av materiel utanför försvarsmakten. Verket anser att behovet av bandvagnar i stället bör tillgodose genom att den myndighet som är ansvarig för räddningstjänsten svarar för anskaffningen.

Sjöräddningstjänst

Sjölagsutredningen, *Sjöfartsverket*, *Scandinavian Tugowners Association (STA)*, *Sjöassuradörernas Förening* och *Sjöräddningssällskapet*, vänder sig mot förslaget att staten skulle svara för bärgning av egendom till sjöss (25 § förslaget till lag om samhällets räddningstjänst).

STA och *Sjöassuradörernas Förening* anför bl. a. Bärgning är en internationell verksamhet som fordrar kapitalkrävande utrustning och särskild personal. Vid större och komplicerade bärgningsföretag samverkar yrkesmässiga bärgare, ofta från olika länder. Yrkesmässig internationell bärgning utförs i de flesta fall på grundval av kontraktformuläret *Lloyds' Open*

Form, senast reviderat 1980. En av huvudprinciperna inom bärgningsverksamheten är principen "no cure – no pay", dvs. bärgarlön kan krävas endast då bärgningen lyckats. Bärgarlönen blir härigenom ett incitament till en lyckad bärgning. – Den svenska staten har ingen organisation, utrustning eller personal för att utföra kvalificerade bärgningsuppdrag. När så behövs, brukar staten anlita bärgningsföretag. Detta samarbete fungerar bra utan lagreglering. Det är inte ekonomiskt eller praktiskt genomförbart för staten att bygga upp en bärgningsorganisation, vilket skulle medföra nedläggning av motsvarande privata verksamhet. Kommittén antyder att staten skulle lämna över till en kommersiell bärgare och fullfölja ett bärgningsföretag när partsituationen upphört, dvs. i det ögonblick när det inte längre finns några förutsättningar för att erhålla bärgarlön. Denna tanke är helt orimlig. – Kommittén påstår att det inte föreligger någon obetingad rätt för enskilda att bärga. Påståendet är ofullständigt och missvisande. Den som har kontrakt på bärgningsarbetet eller som först har ingripit och som har erforderliga resurser för att utföra arbetet har rätt att fullfölja bärgningsföretaget. Den svenska staten har rätt att ingripa enligt speciallagstiftning, t. ex. lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg. Sådana ingripanden görs emellertid i samråd och samverkan med bärgaren och några konflikter har därför hittills inte uppstått. Det är av fundamental betydelse att bärgningsinstitutet inte utsätts för sådana ingrepp att bärgarna mister intresset av att bärga.

Sjöfartsverket har i allt väsentligt samma synpunkter.

Sjölagsutredningen, sjöfartsverket, STA och Sjöassuradörernas Förening anför vidare bl. a. Bestämmelser om bärgning finns i 9 kap. sjölagen. De har tillkommit i samverkan med Danmark, Finland och Norge och motsvarande lagregler finns i dessa länder. Lagstiftningen bygger på 1910 års konvention om bärgning. Sverige har, liksom de övriga nordiska länderna, tillträtt konventionen och är således folkrättsligt förpliktad att tillämpa de materiella reglerna i denna. Förslaget att staten skulle svara för räddning av egendom till sjöss, dvs. att staten skulle ha ansvaret för bärgning strider mot sjölagens regler om bärgning och de principer dessa bygger på. Denna konflikt gäller även i förhållande till övriga nordiska länder och Sveriges folkrättsliga förpliktelser.

Sjölagsutredningen, sjöfartsverket, STA och Sjöassuradörernas Förening anför vidare bl. a. Inom International Maritime Organization är 1910 års bärgningskonvention föremål för en revision. I arbetet deltar Sverige och övriga nordiska länder. Det är givetvis olämpligt att någon stat som deltar i arbetet inför en särslagstiftning på området.

Sjöräddningssällskapet anser att begreppet sjöräddning skall begränsas till verksamhet att rädda liv till sjöss. Att staten skulle åta sig att även rädda egendom till sjöss förefaller vanskligt och kan enligt sällskapet bli en dyr erfarenhet. Sällskapet menar att det dessutom kan leda till en ej önskvärd konkurrens med bärgnings- och bogserbolagen.

Sjöräddningssällskapet delar kommitténs uppfattning att den kommunala räddningstjänsten skall svara för sjöräddningstjänsten i vattenområden i hamnar, i andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren samt i andra vattendrag.

Televerket, sjöfartsverket och generaltullstyrelsen delar kommitténs bedömning i fråga om det organ som skall svara för den statliga sjöräddningstjänsten. Om det inte blir någon sammanslagning av sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning bör, enligt generaltullstyrelsen, tullverket bli huvudansvarigt för sjöräddningstjänsten. Styrelsen anmärker att utredningsarbetet rörande sammanslagningen inte fortskrider i den takt som kommittén förutsatt och att en eventuell sammanslagning därför kan dröja. Under tiden bör enligt styrelsens uppfattning tullverket ges ansvaret för ledning och samordning av räddningstjänsten, varvid vissa resurser som sjöfartsverket förfogar över – rapportcentral och sjöräddningsskola – bör överflyttas till tullverket.

När det gäller räddningstjänsten vid olje- och kemikaliebehandling vidhåller *naturvårdsverket* sin uppfattning att den föreslagna sjö- och kustbevakningsmyndigheten bör ha ledningsansvaret för att bekämpa olje- och kemikalieutsläpp såväl till sjöss som i strandzonen. *Stockholms kommun* är av samma uppfattning. Naturvårdsverket anför vidare att verket inte finner några skäl att frångå sin tidigare framförda mening att de kommunala räddningsorganen bör åläggas ett ansvar för sanering efter olje- och kemikalieutsläpp på land.

Räddningstjänst vid olyckor i kärnkraftsanläggningar

Statens kärnkraftinspektion konstaterar att förslaget i denna del innebär att det inte behövs några förändringar i inspektionens beredskapsorganisation och att det stämmer väl med de erfarenheter som gjorts vid genomförda övningar.

Statens strålskyddsinspektion är kritisk mot förslaget att den kommunala räddningstjänsten i första hand skall ha ansvaret för räddningsinsatser efter olyckor med utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnkraftsanläggningar i utlandet. Inspektionen anför att uttrycket "inom riket" i 1 § lagen (1960: 331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. från början inte syftade till att begränsa ansvaret till att gälla olyckor vid anläggningar i Sverige utan tvärtom avsåg att innefatta även eventuella olyckor vid atomdrivna fartyg som besökte landet. Då lagen tillkom var det nämligen enligt inspektionen inte aktuellt att föreställa sig att kärnkraftsolyckor i utlandet skulle kunna medföra konsekvenser här i landet. Även om det i och för sig torde vara riktigt att, som kommittén konstaterar, kommunerna har detta ansvar enligt den nuvarande lagstiftningen så menar inspektionen att den i så fall bör ändras och bringas i överensstämmelse med det ursprungliga syftet. Enligt inspektionen är det nämligen inte logiskt att en olycka i utlandet, som skulle kunna beröra omfattande delar av Sverige, i första hand skulle vara en uppgift för den kommunala räddningstjänsten. – Inspektionen anser vidare att kommitténs definition av begreppet "annan kärnteknisk anläggning" är alltför snäv. I begreppet bör enligt inspektionen även innefattas ex. vis satelliter och kärndrivna fartyg.

När det gäller vem som skall ha ansvaret för räddningsinsatser i det första skedet vid en kärnkraftsolycka anför *statskontoret* och *statens strålskyddsinspektion* att de delar kommitténs uppfattning att brandingen-

jörsutbildad personal bör knytas till länsstyrelsernas organisation så snart som möjligt. De avstyrker emellertid bindande föreskrifter med denna innebörd. *Statens brandnämnd* uttalar att brandingenjörspersonal som är utbildad för ledning är av största betydelse för beredskapen för insatser vid kärnkraftsolyckor. *Länsstyrelsen i Kalmar län* förklarar att den anser att psykologiska skäl starkt talar för att nuvarande ordning kvarstår. Länsstyrelsen anför vidare att det inte behöver utses någon särskild räddningsledare eftersom vederbörande länsstyrelse skall utöva ledningen enligt länsstyrelseinstruktion, arbetsordning och centrala myndighetens riktlinjer för räddningsledningens organisation och verksamhet. Enligt länsstyrelsen förefaller det oklart om kommittén avser att förändra beredskapsorganisationen för kärnkraftsolyckor. – *Oskarshamns kommun* anför att den kommunala räddningstjänstpersonalen och polisen i ett inledande skede kan fungera som ledningsorgan för räddningstjänsten intill dess länsstyrelsens ledningsgrupp har samlats eller olycksläget har klarlagts.

Såväl *statskontoret* som *statens strålskyddsinspektion* avstyrker förslaget att den kommunala räddningstjänsten engageras eftersom det skulle komplicera ansvars- och organisationsförhållanden. Statskontoret och inspektionen menar att det i stället är en bättre lösning att lägga ansvaret på den lokala polisen; här finns personal i tjänst, tillgång till sambandsutrustning och annan utrustning för alarmering av allmänheten, och polisen har också i en olyckas senare skede viktiga uppgifter, t. ex. utrymning, avspärrning och trafikdirigering.

Sjuktransportverksamheten (9)

Förslaget att sjukvårdshuvudmännen skall ha planerings- och samordningsansvaret för alla sjuktransporter tillstyrks av *socialstyrelsen*, *statens brandnämnd*, *överbefälhavaren*, *statskontoret*, *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *landstingen i Göteborgs och Bohus län* och *Östergötlands län*, *Gotlands kommun*, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska Kommunalarbetarförbundet*. Från några håll kritiserar dock förslaget för att vara oklart till sin innebörd. Sådana åsikter framförs från *Östergötlands läns landsting*, *Jämtlands läns landsting* och *Centralorganisationen SACO/SR*.

Förslaget att landstingskommunerna skall vara skyldiga att betala ersättning till de kommuner som utför sjuktransporter i terrängen möts av delade meningar. *Landstingsförbundet* motsätter sig förslaget medan *Svenska kommunförbundet* tillstyrker det.

Förslaget att statliga organ med sjuktransportresurser skall vara skyldiga att utan ersättning utföra akuta sjuktransporter mottas negativt av *överbefälhavaren*, *riksrevisionsverket* och *Tjänstemännens centralorganisation*. Förslaget tillstyrks av *Landstingsförbundet* och *Göteborgs och Bohus läns landsting*.

Alarmerings- och räddningscentraler (10)

Kommittén framhåller att det är viktigt att samtliga kommuner medverkar i SOS Alarmering AB (SOSAB). *Televerket* och *SOSAB* delar denna upp-

fattning. *Göteborgs kommun* anser att länsalarmeringscentralerna inte har fungerat tillfredsställande och motsätter sig därför en obligatorisk anslutning. Kommunen menar också att larmcentralerna är alltför sårbara under beredskap och krig. *Gotlands kommun*, som valt att inte gå med i SOSAB, anför att kommunen ansluter sig först då en larmcentral förläggs till Gotland.

Riksrevisionsverket finner det beklagligt att SOSAB inte har lyckats skapa ett sådant förtroende för sin verksamhet att alla kommuner anslutit sig. Likväl vill verket inte förorda tvångsvis anslutning bl. a. mot bakgrund av att frågan om SOSAB:s ledningscentralers ställning i samband med beredskapshöjningar inte är tillfredsställande löst. Verket anser att en samgruppering med försvarets anläggningar eller civilförsvarets ledningscentraler bör prövas.

Förslaget att statens ägarinflytande i SOSAB förs över från televerket till räddningstjänstverket biträds av *länsstyrelsen i Norrbottens län, Stockholms och Umeå kommuner och Svenska Kommunalarbetsförbundet*. SOSAB motsätter sig förslaget och anför bl. a. följande. Statens brandnämnd har haft och har inflytande över företaget. Regelbundna kontakter och överläggningar har hela tiden förekommit med företrädare för räddningstjänstens företrädare. – Det kan knappast vara meningsfullt att tillhandahålla alarmeringscentraler utan att dessa när det gäller teknik och utrustning anpassats till förhållandena hos de kunder centralerna skall betjäna. Att en överflyttning av ägaransvaret, som kommittén förordar, skulle leda till en ökad konkurrens mellan olika tillverkare när det gäller leverans av den del av larmcentralutrustningen som hör ihop med telenätet, är enligt SOSAB:s mening ett ogrundat påstående. Till att börja med kan konstateras att SOSAB är ett fristående företag som redan idag kan beställa utrustning från vilken leverantör som helst. Genom att alarmeringscentralernas teknik är integrerad med telenätets uppbyggnad har det emellertid ur såväl teknisk som ekonomisk synpunkt varit och är fördelaktigt att televerket svarar för merparten av teletekniken. I sammanhanget kan nämnas, att i de fall där utrustningen ej haft direkt samband med telenätet, anbud begärts och beställning gjorts hos andra företag. Detta gäller exempelvis i fråga om radiokommunikations- och datorutrustning. Enligt SOSAB:s mening hade den utbyggnad av larmcentraler som skett varit helt omöjlig utan den satsning som televerket i egenskap av delägare gjort. Förhållandet torde ej ändras under den närmaste 10-årsperioden, eftersom den tekniska utrustningen skall bytas på samtliga larmcentraler. Den nya utrustningen har utvecklats i nära samarbete mellan televerket och SOSAB och efter en noggrann kartläggning av önskemålen från räddningstjänstföreträdare på olika nivåer. Nettodriftkostnaderna för våra larmcentraler bestrids av kommunerna med 30 procent, landstingen 30 procent och televerket 40 procent. Kopplingen mellan ägaransvar och det ekonomiska ansvaret är enligt SOSAB:s uppfattning till fördel ur såväl abonnenternas som företagets synpunkt. Om det statliga aktieinnehavet skulle överföras till ett räddningstjänstverk förefaller det naturligt att verket också svarar för den statliga alarmeringskostnaden. Denna beräknas i år uppgå till ca 36 miljoner kronor.

Televerket anser att dagens situation med ägarinflytande och övriga relationer mellan televerket och SOSAB är bra och bör bibehållas. Televerket anför vidare att det sedan början av 50-talet har haft ansvaret för 90000-trafiken och därmed även statens ekonomiska åtagande och att detta åtagande bortfaller om aktierna överförs till räddningstjänstverket. Den subventionering av SOSAB:s verksamhet med omkring 40 miljoner kronor per år som televerket står för kan enligt televerket då inte fortsätta utan får formaliseras på annat sätt.

Landstingsförbundet anser att det är betänkligt att det statliga ägarinflytandet i SOSAB överförs till ett tillsynsorgan som räddningstjänstverket. Förbundet konstaterar att televerket som delägare har kunnat bidra till att förebygga och åtgärda tekniska fel i larmcentralerna och befrämja teknikutvecklingen. Även mot den bakgrunden finner förbundet ett överförande omotiverat. Sistnämnda synpunkt framförs även av *riksrevisionsverket* och *länsstyrelsen i Västmanland län*.

Förslaget om ett centralt uppgiftsförråd tillstyrks av *länsstyrelsen i Västmanlands län, Stockholms, Karlskrona och Umeå kommuner*.

Statskontoret, som i betänkandet föreslås få i uppdrag att närmare utreda frågorna om ett centralt uppgiftsförråd, är tveksamt till behovet av ett sådant förråd. Statskontoret menar vidare att förslaget är oklart i de tekniska delarna. ADB-lösningar med tillämpningar av det slag kommittén angivit är enligt statskontoret mycket dyrbara och tekniskt komplicerade. Statskontoret menar att resurs- och uppgiftsförteckningar har en avgjord viktig roll på de lokala och regionala nivåerna. Såvitt statskontoret kan bedöma fungerar de som finns bra och i den mån ytterligare information och råd behövs bör experter såsom kemister, apotekare och strålskyddare kunna konsulteras per telefon.

Samverkande organs deltagande i räddningstjänsten (11)

Allmänt

Statens brandnämnd ser det som en fördel att samhällets samtliga resurser kan ställas till räddningstjänstens förfogande. Eftersom räddningstjänsten ofta kräver snabba insatser måste enligt brandnämnden byråkrati och ekonomiska frågor ges en mindre betydelse när det gäller samrådet myndigheter emellan.

Svenska kommunförbundet tillstyrker förslaget att statliga organ får en lagstadgad skyldighet att medverka i räddningstjänsten.

Tjänstemännens centralorganisation säger sig vara tveksam till möjligheterna för vissa myndigheter att inom ramen för sina ordinarie resurser och utan att eftersätta sina vanliga arbetsuppgifter effektivt medverka i räddningstjänsten i den omfattning kommittén föreslår. Detta gäller enligt organisationen inte minst den för en väl fungerande räddningstjänst grundläggande förutsättningen att berörda myndigheter finns tillgängliga även utanför kontorstid.

Svenska kommunförbundet anför att civilförsvarets materiel vid behov bör kunna användas utan begränsningar inom freds räddningstjänsten och utan de krav på ekonomisk ersättning som för närvarande gäller. Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Karlskrona kommun*. *Kommunförbundet* tillstyrker vidare förslaget att vapenfria tjänstepliktiga efter utbildning placeras på orter där det säsongvis fordras en förstärkning av den kommunala beredskapen. En rakt motsatt ståndpunkt intar *Brandmännens Riksförbund*.

Försvaret forskningsanstalt anser att integreringen mellan civilförsvär och freds räddningstjänst är övervägande positiv. Men det finns enligt forskningsanstalten begränsningar för hur långt integreringen bör drivas. Miljöskillnaderna mellan freds- och krigsräddningstjänsten är avsevärda och forskningsanstalten vill varna för inställningen: klarar man freds räddningstjänsten så klarar man räddningstjänsten i krig.

Försvarsmakten

Överbefälhavaren anför att kommitténs förslag innebär en utökning och en mer systematisk användning av försvarsmaktens resurser än vad som för närvarande är fallet. Samtidigt har kraven på en hög militär beredskap inom försvarsmakten ökat och det kan enligt överbefälhavaren medföra konflikter mellan å ena sidan räddningstjänstens intressen och å andra sidan beredskapsintressena. Frågan om på vilka villkor försvarsmakten skall vara skyldig att medverka i räddningstjänst eller under vilka omständigheter försvarsmakten får vägra eller avbryta sådan medverkan har därför stor betydelse. Kommittén föreslår mot denna bakgrund att överbefälhavaren utarbetar en exempelsamling med olika situationer som kan förhindra försvarsmaktens medverkan i civil räddningstjänst. Överbefälhavaren finner inte detta ändamålsenligt. De chefer inom försvarsmakten som får besluta om insats måste enligt överbefälhavaren själva få svara för erforderliga avvägningar. Överbefälhavaren förklarar sig vara beredd att utreda frågan om möjligheten att utnyttja militär materiel i räddningstjänsten. När det gäller önskemålen om att särskilda räddningsdetachement skall organiseras vid vissa förband anser överbefälhavaren att en generell utökning inom detta område är oacceptabel med hänsyn till beredskapskraven. Liknande synpunkter anför *riksrevisionsverket* som i konsekvens därmed menar att utredningens förslag förutsätter att försvarsmakten tillförs ökade resurser. *Svenska kommunförbundet* anser att militära resurser i ökad utsträckning bör användas för att förstärka den civila räddningstjänsten och att beslut om militär medverkan måste kunna fattas på en sådan nivå att insatserna inte fördröjs.

Statens järnvägar (SJ)

SJ vänder sig mot förslaget att SJ skall bekosta räddningstjänstens utrustning för jordning av SJ:s högspänningsledningar i samband med ingripande vid tågolyckor, brand vid SJ och elolycksfall. Som skäl för sin ståndpunkt

anför SJ att ifrågavarande utrustning till följd av utbyggnaden av den dubbla skyddssektioneringen inte längre är ett villkor för räddningsingripande vid SJ:s anläggningar, att SJ inte har möjlighet att påverka inköpen av utrustningen, att SJ inte själv har någon möjlighet eller orsak att använda utrustningen och att SJ inte har några driftstekniska fördelar av den. *Falköpings kommun* tillstyrker förslaget. *Arbetarskyddsstyrelsen* uttalar att det är nödvändigt att SJ och berörda kommuner tillsammans löser frågan om skyddsjordning.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)

SMHI delar kommitténs bedömning att institutet inte bara bör anlitas i akuta nödsituationer och att institutet bör kunna spela en större roll än idag i räddningstjänsten. En förutsättning är att institutet får de ekonomiska resurserna. Institutet har i detta sammanhang inget att invända mot att det centrala räddningstjänstverket får i uppgift att "kartlägga behovet av att förbättra *SMHI*:s medverkan i räddningstjänsten och föreslå eventuella åtgärder". *Svenska Brandförsvarsföreningen* anser att *SMHI*:s medverkan normalt fungerar tillfredsställande i de fall där räddningstjänsten har behövt den, varför en särskild undersökning torde vara överflödig. *Svenska kommunförbundet* anser att *SMHI* borde vara skyldigt att utan särskild kostnad biträda räddningstjänstorganen.

Industrier och övriga företag

Statens brandnämnd anför att kommitténs förslag beträffande industrier och riskfylld verksamhet innebär en ökad beredskap för räddningstjänst som är positiv. Enligt brandnämnden är det viktigt att resurserna för verkskydd utnyttjas i dessa sammanhang, vilket ger effektivitetsökningar åt företaget i såväl freds- som krigsräddningstjänst. Förslaget tillstyrks av *Svenska kommunförbundet*, *Svenska Kommunalarbetsareförbundet* och *Borås kommun*.

Statskontoret är inte övertygat om att företag som hanterar farliga ämnen i alla fall ska åläggas att svara för egen räddningsstyrka. Statskontoret anser att det borde vara möjligt att företaget – i likhet med några av de svenska kärnkraftverken – betalar kommunen för den ytterligare beredskap som verksamheten föranleder.

Svenska Brandförsvarsföreningen delar kommitténs principiella bedömning av behovet i många fall av förstärkt brandskydd inom industri och andra närliggande områden. Föreningen anser att de ökade kraven på företagen liksom hittills även i fortsättningen i allt väsentligt bör kunna tillgodoses genom frivilliga åtaganden från företagets sida. Föreningen förklarar att den är villig att aktivt medverka för att ta fram en exempel-samling med bedömning av hur olika företag med särskilt riskfylld verksamhet kan organisera skyddsåtgärderna.

Svenska Brandförsvarsföreningen och *Svenska Försäkringsbolags Riks-förbund* uttalar sig allmänt positivt om förslaget om riskanalyser.

Arbetarskyddsstyrelsen framhåller att analys av risker alltid ingår som

ett naturligt led i arbetsmiljöarbetet eftersom en sådan analys – som kommittén bl. a. framhåller – är viktig för de anställdas skydd mot olyckor och ohälsa. Underlag för utformning av de räddningsresurser som företaget bör ha för att komplettera samhällets räddningstjänst är därför enligt styrelsen bara en del av motiven för en riskanalys. Styrelsen anser därför inte att åläggande att utföra riskanalys skall ske genom beslut av den kommunala räddningsnämnden utan föreslår i stället att räddningsnämnden, om den anser att riskerna behöver analyseras närmare, samråder med yrkesinspektionen.

Svenska handelskammarförbundet har observerat utredningens bedömning att skyldigheten för ägare eller innehavare av vissa slag av anläggningar att hålla beredskap i form av utrustning och personal kan komma att avlasta kommunerna kostnader. Förbundet förklarar att det i och för sig inte har något att erinra mot detta men förutsätter att ålägganden för företag att hålla beredskap endast skall få göras i den omfattning som krävs av förhållandena på respektive anläggning och alltså inte med sikte på att även tillgodose vissa av kommunens behov. Samma synpunkter framförs av *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges Industriförbund* och *Sveriges Verkskyddsförbund*.

Sveriges Verkskyddsförbund anför att den förändring av verkskyddsorganisationen som nu avses bli genomförd innebär att en integrering med företagens fredstida skyddsorganisation underlättas. För att nå en ökad effektivitet i de föreslagna formerna krävs enligt förbundet en ökad samverkan bl. a. mellan kommuner och företag. Denna samverkan bör enligt förbundet så långt som möjligt grundas på frivilliga överenskommelser.

Förebyggande åtgärder mot olyckor (12)

Samhällsplaneringen

Riksrevisionsverket anför att olycksförebyggande åtgärder i form av planeringsanvisningar för byggnads- och anläggningsverksamheten, brandsynförrättningar m. m. kan vara verksamma medel att skydda samhället. Verket framhåller dock att sådana åtgärder indirekt medför högre produktkostnader och att det därför är nödvändigt att noggrant avväga de ekonomiska konsekvenserna mot de förväntade positiva effekterna av åtgärderna. Enligt verkets mening bör åtgärder i form av typgodkännanden och föreskrifter om produktutformning användas mycket restriktivt eftersom de allvarligt kan påverka marknaden t. ex. genom att importvaror inte längre står till konsumenternas förfogande och fåtalsmarknader etableras.

Planverket delar kommitténs uppfattning att föreskrifter som gäller skyddet mot brand och olyckshändelser så långt möjligt bör inordnas i plan- och bygglagstiftningen och att det är angeläget med en ökad samordning av utgivningen av bestämmelserna på byggområdet. Planverket anför att det enligt lagrådsremissen av förslaget till plan- och bygglag emellertid inte kommer att bli någon samordning av skyddsrumsbestämmelserna i den nya lagen. Som ett led i strävandena till samordning bör enligt planverkets mening räddningstjänstverkets byggnadstekniska skyddsrumsbestäm-

meler ges ut i planverkets författningssamling i stället för i räddningstjänstverkets kommande författningssamling. Detsamma gäller bestämmelser för åtgärder i byggnader vid förvaring av brandfarliga varor. Planverket tillstyrker vidare förslaget att regler för larmanordningar för vårdanläggningar, skolor, olika slag av samlingslokaler förs in i byggbestämmelserna. — *Stockholms kommun* anför med anledning av förslaget om utökning av det förebyggande brandförsvaret genom nya regler om brandsäkerhetshöjande åtgärder, att det naturligtvis är viktigt att värna om brandsäkerheten i olika sammanhang. Kommunen menar att det också är väsentligt att inte skapa ytterligare byråkrati och regleringar inom ett område som, i likhet med byggsektorn, redan är så hårt reglerat. Det kan enligt kommunen leda till dålig efterlevnad av de regler som redan finns och hämma företagsamhet och annan verksamhet. Byggnadsstadgan innehåller redan idag bestämmelser angående brandsäkerheten vid ny- och ombyggnad. I den mån dessa behöver kompletteras bör det enligt kommunen ske med försiktighet och med hänsyn vad kommunen anför. Kommunen anser vidare att möjligheten att sätta ut vite bör ligga kvar hos länsstyrelsen.

Brandsyneverksamheten

Kommitténs förslag ifråga om brandsyneverksamheten tillstyrks av *statens brandnämnd, planverket, länsstyrelserna i Stockholms län, Västmanlands län och Jönköpings län, Karlskrona, Borås och Falköpings kommuner, Svenska kommunförbundet, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenska Brandförsvärsföreningen, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och Sveriges Hotell- och Restaurangförbund*. Planverket framhåller dock att det är viktigt att räddningsnämnden alltid samråder med byggnadsnämnden innan räddningsnämnden meddelar någon ett föreläggande att vidta en byggnadsteknisk åtgärd.

Svenska brandbefälens riksförbund riktar emellertid kritik mot förslaget. Enligt vad förbundet kan förstå skall med brandsyn förstås någon form av registrering av de eventuella brister som finns; därefter skall räddningsnämnden, som är ett politiskt organ, överväga om anmärkningarna skall resultera i förelägganden med eller utan vite. Förbundet delar kommitténs uppfattning att en omfattande delegering är nödvändig för att undvika onödig byråkrati men hävdar likväl att brandsyneförfarandet inte är en politisk fråga och att den följaktligen inte bör handläggas i en politisk församling. Förbundet anför vidare att räddningsnämnden är ansvarig för egen operativ verksamhet, tillsynsmyndighet för samma verksamhet och ansvarig för kommunens brandförebyggande åtgärder. I de fall då kommunstyrelsen, som har ansvar för kommunens ekonomi, är räddningsnämnd, kan det enligt förbundet uppstå svårlösta jävsfrågor. Liknande synpunkter framför *Tjänstemännens centralorganisation* och *Svenska kommunförbundets länsavdelning i Östergötlands län*. Avdelningen tillägger bl. a. att det inte finns några praktiska krav eller erfarenheter som talar för att förbudsinstrumentet bör förstärkas såsom kommittén föreslår. Enligt Svenska brandbefälens riksförbund bör brandsyneförfarandet utredas när-

marc och i avvaktan på utredningsresultatet bör det inte göras några ändringar i gällande bestämmelser om förebyggande arbete.

Haninge kommun finner att den nuvarande lagstiftningen är fullt tillfredsställande när det gäller att åstadkomma förebyggande åtgärder beträffande brandsäkerhet hos industrier och andra företag.

Kommitténs förslag om räddningsverkets rätt att utfärda föreskrifter om förebyggande åtgärder mot brand tillstyrks av *statens brandnämnd, arbetarskyddsstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län, Linköpings kommun och Sveriges Hotell-och Restaurangförbund*.

Lös inredning

Kommitténs förslag beträffande lös inredning i vissa lokaler får ett blandat mottagande.

När det gäller föreskrifter om brandsäkerhet tillstyrks förslaget av *planverket, konsumentverket, Svenska brandbefälets riksförbund och Svenska Kommunalarbetareförbundet. Riksrevisionsverket* anför att de ekonomiska konsekvenserna måste belysas innan sådana föreskrifter meddelas. Verket menar också att föreskrifterna bör tillämpas restriktivt. *Sveriges Industriförbund* och *Svenska arbetsgivareföreningen* anför att antalet omkomna vid brandolyckor i offentlig miljö utgör en liten del av det totala antalet omkomna vid brandolyckor och att orsaken härtill bl. a. torde vara berörda branschorganisationers egna insatser när det gäller att få fram brandsäkrare materiel i lös inredning. Organisationerna hävdar att det inte projekteras några nybyggen utan att brandsäkerheten ingående diskuteras mellan beställare, arkitekter, inredare och lokala brandmyndigheter. Mot den bakgrunden ifrågasätter organisationerna om det är nödvändigt att införa ytterligare föreskrifter vars tillämpning sannolikt kommer att medföra mycket stora kostnader. Organisationerna förklarar emellertid att de inte vill kategoriskt avvisa förslaget i den del det avser föreskrifter om brandtåligheten i nyanskaffad lös inredning; begreppet lös inredning måste dock preciseras - avses därmed även t. ex. teatrarnas dekor och rekvisita? Organisationerna ställer sig däremot helt avvisande till förslaget att låta föreskrifterna tillämpas på befintlig lös egendom. Förutom att förslaget i den delen skulle medföra oerhörda kostnader finns det enligt organisationerna i praktiken ingen möjlighet att i efterhand tygodkänna all den lösa inredning som idag finns i offentliga miljöer.

Förslaget om omvänd bevisbörda får bland dem som närmare berör förslaget i sina yttranden oreserverat stöd endast av *konsumentverket* och *Borås kommun*. Kommunen delar emellertid inte kommitténs uppfattning att brandfarligt material i inredningen kan tillåtas i lokaler som uppfyller höga krav på brandsäkerheten i övrigt. Detta kan enligt kommunen leda till godtyckliga bedömningar. I övrigt framförs olika erinringar mot förslaget. *Planverket* ifrågasätter starkt om omvänd bevisbörda skall tillämpas och menar att detta ur rättssäkerhetssynpunkt bara bör komma ifråga i undantagsfall där ingripande är nödvändigt och inga andra verksamma medel i praktiken finns att tillgå. Verket konstaterar emellertid att så tyvärr är fallet beträffande lös inredning i de lokaler som det här är fråga om. För att

bevisbörderregeln skall kunna accepteras fordas enligt *Svenska handelskammarförbundet* och *Skånes handelskammare* att övergångstiderna för införandet av bestämmelserna om brandsäkerhet görs betydligt längre än som antyds i betänkandet och att bestämmelserna kombineras med ett system för typgodkännande i anslutning till Svensk Byggnorm. Förbundet anför vidare att ett nära samråd med berörda branschorganisationer bör föregå utfärdandet av tillämpningsföreskrifter till bestämmelserna i syfte att finna en lämplig avvägning mellan brandskydd och ekonomi. *Sveriges Industriförbund* och *Svenska arbetsgivareföreningen* anför liknande synpunkter och menar vidare bl. a. att övergångstiden bör motsvara den ekonomiska livslängden på den befintliga inredningen. Även *Svenska Brandförsvarsföreningen* förespråkar en lång övergångstid och ett system för typgodkännande.

Blekinge läns landsting pekar på att man strävar efter "normalisering av boendet" inom flera vårdformer där kommuner eller landsting "svarar för verksamheten". Landstinget nämner som exempel serviceboende för äldre och handikappade, vårdhem och inackorderingshem för utvecklingsstörda m. fl. vårdgrupper. Flertalet av dessa vårdtagare äger själva sina möbler och landstinget förutsätter att lagen utformas så att den enskildes integritet kan bibehållas och att ansvaret för huvudmannen inskränks till att i huvudsak gälla egna inköp av utrustning. — *Samlingslokalernas Samarbetskommitté*, som är en intresseorganisation för över 2 000 föreningar som driver allmänna samlingslokaler eller andra föreningslokaler, däribland omkring 500 biograflokaler, anför att förslaget hårt skulle drabba föreningarnas ekonomi. Samarbetskommittén anför vidare att brandhärdig inredning hittills har funnits på marknaden i begränsad utsträckning varför nytillkomna och upprustade lokaler endast undantagsvis och endast till viss del har kunnat utrustas med sådan inredning; i äldre lokaler är förhållandet likartat. Samarbetskommittén menar att det är fullkomligt verklighetsfrämmande att man i alla dessa lokaler skulle kunna byta ut den lösa inredningen inom en treårsperiod. Förslaget skulle enligt samarbetskommittén få till följd att den övervägande delen av samlingslokalerna, biograferna och teatersalongerna fick stängas och att således stora delar av landets lokalbestånd för förenings- och kulturliv skulle slås ut.

Länsstyrelsen i Kalmar län ifrågasätter om det är motiverat att lägga om bevisbördan på det sätt som förslaget innebär. Länsstyrelsen anser att utredningen inte ger några övertygande belägg för det. Förslaget förutsätter även ett system med typgodkännanden som enligt länsstyrelsen går rakt emot de förenklingar och den minskade byråkrati som eftersträfvats i övrigt inom lagstiftningen under de senaste åren. — Även *Sveriges Hotell- och Restaurangförbund* avvisar förslaget om omvänd bevisbörda. Förbundet anför till en början att man bör avvakta effekten av effektivare brandsyn och räddningsverkets föreskrifter. Enligt förbundet har den metoden tillämpats i andra sammanhang med goda resultat, t. ex. i livsmedels- och hälsovårdslagstiftningen. Förbundet anför vidare att den föreslagna regeln kommer att tillämpas då man skall avgöra ansvaret för inträffade bränder. Vid brandutredningen hittar man kanske material som inte är typprovat men enligt förbundet är därmed inte sagt att just detta har orsakat eller

påverkat branden. Men den ansvariges möjligheter att frigöra sig från sitt ansvar blir enligt förbundet mycket ringa. Förbundet menar att förslaget ger uttryck för en formell syn på ansvarsfrågan. Förbundet anser att uttrycket "den som svarar för verksamheten" är alltför oprecist och anför härtill följande. En utåt sett sammanhållen verksamhet kan ha flera ansvariga. Så kan t. ex. den fastighet där rörelsen bedrivs ägas av en privat person, ett bolag, en stiftelse, stat, kommun m. fl. Byggnaden kan förvaltas av en annan än ägaren. Företagaren kan vara andrahandshyresgäst. Inventarierna kan ägas av fastighetsägaren, förstahandshyresgästen, ett leasingbolag, leverantören av utrustningen m. fl. För att undvika osäkerhet beträffande vem som är ansvarig måste därför avsevärd möda läggas ned på preciseringen: särskilt som kommittén i specialmotiveringen påpekar att bestämmelsen skall gälla alla föreskrifter om brandsäkerhet, dvs. sådana som rör byggnadsdelar och fast inredning. Ytterligare oklarhet uppstår genom att kommittén anser att ett föreläggande kan riktas mot ägaren eller innehavaren av den berörda egendomen eller mot båda. — Förbundet pekar också på ett annat problem, nämligen vad den föreslagna regeln skulle innebära för de gällande hyreskontrakten. Enligt de flesta kontrakt svarar hyresgästen för åtgärder som kan komma att krävas av myndighet för lokalens utnyttjande och om hyresgästen åläggs ett utökat ansvar förändras de ekonomiska förutsättningar som förelåg då hyresavtalet träffades. Särskilt kan svårigheter uppstå i de lokaler som har kulturella värden eftersom ingrepp i sådana lokaler — om de alls är möjliga — ofta medför stora kostnader. I den mån nya regler om brandtålighet införs skall de enligt förbundet tillämpas först vid nyanskaffning.

Sotningsverksamheten

De flesta instanser tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget att sotningsväsendet skall regleras i särskild lag och förordning.

Ett av kommitténs huvudskäl för en särreglering är att det i den föreslagna lagen och förordningen tas in bestämmelser om energisparåtgärder. *Lantbrukarnas Riksförbund* — som inte har något att erinra mot en särreglering — vänder sig mot att sådana bestämmelser tas in i sotningslagstiftningen. Förbundet anför därvid följande. Förutom att en sådan lagstiftning skapar förvirring och osäkerhet för inblandade parter kan följande invändningar anföras. För det första får det bedömas som orealistiskt att ha tätare tidsintervall för energibesparande rengöringsinsatser än för den ordinarie sotningsverksamheten, varför effekten torde bli mycket begränsad. För det andra kommer kostnadsökningen av sådana åtgärder att medföra att det ej blir någon vinst för fastighetsägaren. Många fastighetsägare utför för övrigt själva erforderliga energibesparande åtgärder och tillsyn. För det tredje kan det ifrågasättas om skorstensfejaren enligt § 4 i förordning om sotningsverksamheten skall åläggas att hålla en kompetens som kanske endast sporadiskt kommer att efterfrågas. Det torde också uppstå problem med arbetsplaneringen av verksamheten. *Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund* är kritiskt mot förslaget att de obligatoriska arbetsuppgifterna för sotningsväsendet inte skall omfatta anläggningar som eldas

uteslutande med gas. Förbundet hänvisar till statens brandnämnds skrivelse till regeringen den 27 januari 1984 vari nämnden föreslår att de obligatoriska arbetsuppgifterna skall omfatta sådana anläggningar. *Statens planverk* biträder föreningens uppfattning och förklarar att verket har tillstyrkt nämndens förslag. *Svenska Gasföreningen* har en motsatt uppfattning och menar att kommitténs förslag i denna del står i samklang med föreningens uppfattning att rensning av gaseldningsanläggningar inte erfordras eftersom avgaserna genom sin renhet inte ger beläggningar som motiverar rensning.

Svenska Skorstensfejaremästares Riksförbund delar kommitténs uppfattning att de driftsformer som nu förekommer för sotningsväsendet bör behållas och understryker vikten av att sotningsmonopolet bibehålls i sin nuvarande form. *Svenska kommunförbundet* anser att det vore mera konsekvent om kommunerna själva och inte skorstensfejaremästarna fick sotningsmonopolet.

Kommittén föreslår att sotningsfristerna skall bestämmas av räddningsnämnderna. Fristerna skall dock inte bli längre än två år. För närvarande anges fristerna i den av länsstyrelsen fastställda brandordningen. *Svenska Skorstensfejaremästares Riksförbund* tar avstånd från förslaget och föreslår att fristerna tas in i den föreslagna förordningen eller anges i en annan särskild författning. Till stöd för sin uppfattning anför förbundet följande. Sotningsfristerna är en svår och omstridd fråga. Detta framhölls av brandlagsrevisionen i förarbetena till förut gällande brandlag och till brandstadgan (prop. 1962: 12 s 89–90, bilaga 4). Trots centralt utfärdade anvisningar med minimikrav om fristernas längd vållade frågorna många motsättningar och en lång rad besvärssärenden hos regeringen vid bestämmelsernas ibruktagande och även senare. Så sent som 1982 har regeringen måst besluta i ett besvärssärende och det förekommer ofta förslag i kommunerna om ändring av fristerna med väsentliga avvikelser från vad som kan godtas av säkerhetsskäl. — Sotningsfristerna var även föremål för behandling i samband med förslaget om slopande av underställningsskyldigheten för brandordningarna för endast några år sedan. I prop. 1978/79: 53 refereras förbundets yttrande i frågan (s 171, bilaga 5) och med hänvisning till att flera remissinstanser anfört samma mening föreslog departementschefen (s 34, bilaga 6) att sotningsfristerna skulle intas i brandstadgan. — Det tekniskt-vetenskapliga underlaget för bedömningar i frågan är i dag i stort sett det samma som tidigare. Endast beträffande anläggningar som eldas uteslutande med tunnolja har man fått kunskaper, som pekar på att fristerna kan förlängas om brandskyddsinsatsen från sotningsväsendet kombineras med en eldningskontroll och en inreglering till bästa förbränningsvärden bl. a. med avseende på sotbildningen i anläggningen. Detta och övrigt understryker starkt svårigheterna i fristfrågan och pekar på att denna måste lösas genom centralt utfärdade bestämmelser. Det saknas varje som helst förutsättning för att man i räddningsnämnderna skall kunna avgöra vilka sotningsfrister som från tekniskt-vetenskapliga synpunkter är de riktiga. Genom opinionsbildningar kan nämnderna förledas att besluta om längre frister än vad som anvisas i de allmänna råden från räddningsverket och detta kommer i sin tur att leda till besvärssärenden av sannolikt stor

omfattning. Om det får förutsättas att de anvisade fristerna är minimifrister och att kommun inte frivilligt antar kortare frister, framstår också ett beslut i räddningsnämnden om fristerna som en chimär av kommunal självbestämmanderätt. — Kommitténs förslag kommer, om det skulle genomföras, otvivelaktigt att leda till olikheter mellan kommunerna i fristhänseende. Fristerna skulle komma att bestämmas utan saklig grund och avvikelserna kan förväntas få en snöbollseffekt. Det föreligger betydande risker för godtycke och för eftergifter till opinionsbildningar grundade på ovidkommande skäl. Resultatet härav torde också få allvarliga konsekvenser för sysselsättningen inom facket och därmed för arbetstryggheten.

Stockholms kommun anför att tidsfristbegreppet bör förtydligas och skrivas in i den föreslagna förordningen så att den längsta möjliga fristen inte blir en allmän regel.

När det gäller rätten att meddela förelägganden och förbud anser *länsstyrelsen i Malmöhus län* att det ej skall vara möjligt för räddningsnämnden att till skorstensfejarmästaren delegera frågor om förelägganden och förbud vid vite. Länsstyrelsen anser vidare att frågan om utdömmande av vite bör handläggas av allmän domstol och ej av länsstyrelse. I sistnämnda åsikt instämmer *länsstyrelsen i Kalmar län*.

Förebyggande åtgärder mot andra olyckor än bränder

Förslaget att räddningsorganen skall påtala förhållanden, som kan leda till andra olyckshändelser än brand finner *Borås kommun* utmärkt. Enligt kommunen ställer det emellertid stora krav på vidsynhet och kunnande som måste beaktas i utbildningsammanhang. Även *arbetarskyddstyrelsen* och *Svenska Kommunalarbetareförbundet* tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Jönköpings län finner att det är angeläget med en central samordning och samverkan av det förebyggande skyddsarbetet och biträder kommitténs förslag i denna del. *Naturvårdsverket* pekar på att verket fr. o. m. den 1 juli 1984 har huvudmannaskapet för fjällsäkerheten. Verket anser att fjällsäkerhet, som till skillnad från räddningstjänst syftar till att förebygga olyckor, bör särskiljas från fjällräddning och avstyrker därför att räddningsverket ges uppgifter på fjällsäkerhetens område. Verket har samma uppfattning ifråga om sjösäkerheten.

När det gäller information och utbildning pekar *konsumentverket* på att de kommunala konsumentvägledarna är en värdefull resurs i det förebyggande arbetet för ökad säkerhet och att det inom många kommuner förekommer ett väl etablerat samarbete t. ex. med brandförsvaret i samband med informations- och utställningskampanjer. Konsumentverket anser att verket bör vara det naturliga centrala kontaktorganet för den kommunala konsumentverksamheten även när det gäller det förebyggande säkerhetsarbetet på konsumentensida. — *Statens brandnämnd* framhåller att information och utbildning är av avgörande betydelse för den förebyggande verksamheten och att det därför är viktigt att denna verksamhet samordnas av räddningsverket och ges ökad uppmärksamhet. Nämnden delar uppfattningen att verksamheten så långt som möjligt decentraliseras och att verket utnyttjar frivilliga organisationer. *Svenska Försäkringsbolags*

Riksförbund och Svenska Brandförsvarsförbundet uttalar sig positivt om kommitténs förslag i denna del. Prop. 1985/86: 170

Svenska kommunförbundet förklarar att det inte har något att erinra mot förslaget att Svenska brandförsvarsförbundet skall få ställning som samhälleligt informations- och utbildningsorgan inom räddningstjänsten.

Svenska Brandförsvarsförbundet tar upp kommitténs förslag om föreningens informationsansvar. Förslaget innebär att ansvaret begränsas till brandskyddsåtgärder. Föreningen anser att den bör få ansvaret för informationen om det förebyggande skyddet över hela räddningstjänstområdet och att samordningen får lösas i samråd med räddningstjänstverket. Som förebild hänvisar föreningen till informationen i trafiksäkerhetsfrågor där NTF svarar för pläderande information och trafiksäkerhetsverket för information kring lagar och bestämmelser. Till den del brandförsvarsförbundets verksamhet finansieras med statliga medel accepterar föreningen ett bestämmande inflytande från vederbörande myndighet beträffande medlens användning. Föreningen anser emellertid att det inte får råda någon tvekan om att föreningen har beslutanderätten då den svarar för finansieringen av brandskyddsinformationen med egna medel eller med medel från föreningens intressenter.

Brandförsvarsförbundet berör också något brandsäkerhetsinformation om förebyggande åtgärder mot brand. Föreningen konstaterar att förslaget härom i 2 § tredje stycket förordningen om samhällets räddningstjänst i stort är likalydande med motsvarande föreskrift i nuvarande lagstiftning och att denna har tolkats så att brandsäkerhetsverket har haft skyldighet att ge råd och besvara frågor vid förfrågan. Några krav på mer aktiv information finns inte vilket enligt föreningen kan komma att åberopas som skäl för att i ett trångt läge lägga informationsaktiviteterna åt sidan till förmån för lagbundna åtgärder. Med tanke på andan i kommitténs förslag anser föreningen att det i paragrafen bör anges att informationen skall bedrivas aktivt.

Åtgärder mot olyckor vid landtransport av farligt gods (13)

Kemikontoret anser att vad kommittén anför om omfattningen och utvecklingen av transporter av farligt gods på väg och järnväg speglar både motsägelser och felaktigheter. Som exempel nämner Kemikontoret att kommittén framhåller att det är angeläget att samla mycket detaljinformation och att kommittén å andra sidan framhåller att sådan information inte har någon avgörande betydelse för övervägandena om beredskapen mot olyckor med kemikalier. Vidare pekar Kemikontoret på påståendet att användningen av kemiska produkter nu är mellan tre och fyra gånger större än för omkring tio år sedan. Detta är enligt Kemikontoret en grov överskattning; snarare ligger sanningen vid en volymmässig ökning om knappt 50 procent. Kemikontoret menar också att det är en grov överdrift att påstå att redan den nuvarande transportvolymen och de brister i säkerheten som föreligger inger oro. Kommitténs uttalande härom grundar sig enligt Kemikontoret på bristfälliga kunskaper. Även antalet och arten av olyckor visar att situationen inte rimligen kan inge någon oro menar

Kemikontoret som dock anser att en effektiv räddningstjänst måste finnas till hands vid det fåtal tillfällen kemiska produkter är inblandade i transportolyckor eller tillbud.

Kemikontoret vänder sig också mot de uppgifter som kommittén lämnar om antalet olyckor med farligt gods. Uppgifterna ger enligt Kemikontoret sannolikt en helt felaktig bild av verkligheten. Det sägs i betänkandet att 46 transportolyckor inträffat under en 12-månadersperiod med "andra kemikalier". I en fotnot anges att därmed avses främst ammoniak, svavelsyra och klor. Som ett exempel på graden av den ovederhäftighet som Kemikontoret anser föreligga, nämner Kemikontoret att det under den aktuella perioden inte inträffade någon transportolycka med klor. Enligt Kemikontoret har det sedan 1957 inte inträffat en enda transportolycka med klor där personskada uppstått och överhuvudtaget ingen transportolycka under de senaste tio åren trots att det årligen transporteras flera hundra tusen ton. Verkligheten rimmar således enligt Kemikontoret illa med utredningens påstående om "stor oro och brister i säkerheten". Kemikontoret är positivt inställt till en utförlig och nyanserad statistik rörande olyckor vid transport av farligt gods och anser att det föreslagna räddningstjänstverket skulle kunna få till uppgift att sammanställa och redovisa sådan statistik.

Kemikontoret vänder sig vidare mot påståendet att transporter av farligt gods som regel innebär stora risker. Enligt Kemikontoret syftar hela regelsystemet till att neutralisera de inneboende egenskaper som de olika ämnen har och reglerna är så avpassade att en rätt utförd transport av farligt gods inte är farligare än andra transporter. Kemikontoret anför vidare att kommitténs förslag om myndigheternas handläggning av vägvalsfrågor helt präglas av vad som skall göras efter en olyckshändelse. Kemikontoret anser att man rimligen måste lägga tyngdpunkten på åtgärder som syftar till att förebygga olyckor. Räddningstjänstaspekterna skall givetvis beaktas men de bör enligt Kemikontoret ges rimliga proportioner.

Rikspolisstyrelsen och *länsstyrelsen i Västmanlands län* ser positivt på förslaget om vägvalsstyrning.

Förslaget om länsstyrelsernas planläggning för vägvalsstyrningen i länen finner *Svenska kommunförbundet* omständligt, inte minst för kommunernas del. Förbundet anser att man bör åstadkomma förbättringar inom det nuvarande systemet istället för ytterligare byråkratisering.

Trafiksäkerhetsverket understryker vikten av att länsstyrelserna samråder med berörda kommuner då planerna upprättas. En skyldighet att samråda bör enligt verket framgå av författningen. Erfarenheterna av den försöksverksamhet som verket har bedrivit beträffande vägvisning för fordon med last av farligt gods är sådana att verket är berett att föreslå att regeringen fastställer det vägmärke som används vid försöken.

Kommitténs förslag att handläggningen av ärenden om landtransporter av farligt gods hos LFG-enheten vid sjöfartsverket och sjöfartsinspektionens behandling av ärenden som gäller sjötransporter av farligt gods skall flyttas över till räddningstjänstverket kritiserar av *sjöfartsverket*, *rikspolisstyrelsen*, *riksrevisionsverket*, *Kemikontoret* och *Sveriges redareförening*.

Vad först beträffar landtransporter av farligt gods hänvisar sjöfartsverket till förarbetena till lagen (1982:821) om transport av farligt gods. Av

dessa kan man enligt verket utläsa att skälen för LFG-enhetens placering hos sjöfartsverket är att den offentliga regleringen av transporter av farligt gods skall ge rimlig säkerhet åt människor, miljö och egendom samtidigt som regleringen skall göra det möjligt att bedriva ett internationellt anpassat transportorienterat arbete. Verket anför vidare att säkerhetsarbete brukar vara verksamhetsorienterat och att det därför fördras kunskaper om de tekniskt-konstruktiva och tekniskt-operativa elementen i verksamheten samt kännedom om kunskapsnivån hos de personer som sysslar med verksamheten och de administrativa krav som gäller för dem. Med hänsyn till Sveriges geografiska läge fördras enligt verket också kunskaper om internationellt samarbete. Verket anser att förslaget skulle medföra en förändring av perspektivet i arbetet; det skulle orienteras mot skador och skadetyper och inriktas för mycket på de direkta och indirekta skador som kan uppstå. Säkerhetsarbetet förutsätter kunskaper om hela transportverksamheten och det har verket sedan länge i fråga om sjötransporter och genom LFG-enheten också när det gäller transporter.

Kemikontoret förmodar att förslaget bottnar i att kommittén ej riktigt har förstått LFG-enhetens arbetsuppgifter.

När det sedan gäller sjötransporter av farligt gods finner sjöfartsverket att det är häpnadsväckande att kommittén anser att sambandet mellan frågorna om transporter av farligt gods på land och till sjöss samt räddningstjänstens beredskap kommer att bli starkare än sambandet mellan frågorna om farligt gods vid sjötransporter och sjösäkerhetsfrågorna i övrigt. De två sistnämnda frågorna är enligt verkets mening sedan länge oupplösligt förenade och det går inte att bryta ut dessa frågor ur verkets verksamhet. Det skulle enligt verket leda till dubbelarbete och förvirring vid utarbetandet av säkerhetsföreskrifter och tillsynsarbetet, en förvirring som med all säkerhet skulle leda till en lägre säkerhetsnivå. Sjöfartsverket framhåller vidare bl. a. att ett genomförande av förslaget skulle medföra andra konsekvenser beträffande personal än de som redovisats i Cesamkommitténs betänkande Räddningsverket och att ändringar skulle behöva göras i lagen (1965: 719) om säkerheten på fartyg, lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg och lagen (1982: 821) om transport av farligt gods. Verket noterar emellertid att det inte redovisats några sådana ändringsförslag.

Sveriges redareförening uttalar att det i begreppet säkerhet vid landtransport och sjötransport av farligt gods ligger mer än vad som berörts i kommitténs förslag som enligt föreningen endast går ut på att vidta åtgärder vid eller efter en olyckshändelse med farligt gods. I begreppet säker transport av farligt gods ligger enligt föreningens mening främst de preventiva åtgärder som måste till för att förhindra att olyckor med farligt gods överhuvudtaget kan inträffa. Föreningen anför vidare att transporter av farligt gods till sjöss vanligtvis börjar och avslutas med landtransporter som sker antingen på landsväg eller järnväg varför det är viktigt att en avsändare och transportör av farligt gods känner till de bestämmelser som gäller för de olika transportsätten. Enligt föreningen visar detta betydelsen av att land- och sjötransportmyndigheterna för farligt gods är nära sammanknutna. Föreningen har tidigare förordat att frågorna om land- och

sjötransporter av farligt gods handläggs på samma enhet. Även om så inte blev fallet när LFG inrättades hos sjöfartsverket menar föreningen att en sammanslagning kommer att ske när LFG-enheten har funnit sin roll. Föreningen anser därför att organisationsformen är tillfredsställande.

Sjöfartsverket anför även personalpolitiska skäl mot förslaget: LFG-enheten har funnits vid sjöfartsverket i något mindre än två år. Delar av personalen på sektionen för farligt gods och marin miljö förflyttades 1975 från Stockholm. Det är från personalsynpunkt inte rimligt att flytta enheterna från Norrköping. Ett beslut om flyttning skulle sannolikt leda till att större delen av personalen på grund av andra bindningar tvingades stanna i Norrköping. Med hänsyn till den korta tid LFG-enheten funnits till och med hänsyn till att den andra enheten flyttats en gång är det av personalpolitiska skäl klart olämpligt att flytta enheterna. Liknande synpunkter framförs av riksrevisionsverket och Sveriges redareförening. Föreningen befärrar att denna myndighetsorganisation allvarligt störs och handlingsförlamas om förslaget antas.

Statens järnvägar anser att förslaget om vägvalsplanering för transporter av farligt gods på järnväg inte är meningsfullt och anför bl. a. följande.

Om alternativa linjer skulle finnas eller begränsningar av godsmängder och tåghastigheter skulle påtvingas järnvägarna skulle det innebära omvägar för godset, kräva stora kostnadskrävande insatser i form av uppbyggnad för att linjerna skulle kunna användas. Framförande av tåg på mindre trafikerade linjer, där graden av automatisering är lägre eller obefintlig ökar riskerna genom att högre anspråk då kommer att ställas på den mänskliga faktorn. Hastighetsbegränsningar på starkt trafikerade linjer skulle innebära minskad kapacitet på dessa. På många linjeavsnitt förekommer i dag kapacitetssvårigheter som skulle förvärras om tåg med lägre hastighet måste läggas in. En vägvalsstyrning för järnvägstransporter med det syfte som kommittén avsett skulle ofelbart leda till att järnvägen inte skulle kunna användas med hänsyn till kundernas krav. Järnvägens konkurrensförmåga skulle bli starkt nedsatt och medföra en övergång till transport av farligt gods på landsväg, där tillgången på alternativa vägar är viktig. Val av sådana vägar skulle inte nämnvärt försämra transporttjänstens kvalitet. Men en sådan ändrad fördelning av transporter av farligt gods mellan järnväg och landsväg står i bjärt kontrast till de tankegångar som eljest kommer fram i diskussioner om farliga godstransporter, nämligen att befria landsvägarna från dessa transporter så mycket som möjligt. Landsvägar och gator är upplåtna för alla. Kontroll av fordonens gång förekommer i regel endast i tätorter. Järnvägarna däremot har ett långt utvecklat heltäckande kontrollsystem som på alla starkt trafikerade linjer verkar automatiskt så att tåg kan stoppas oberoende av den mänskliga faktorn.

Kommitténs skiss till indelning av farligt gods i riskgrupper är enligt *Kemikontoret* amatörmässig. Kemikontoret undrar varför man inte i stället håller sig till de klassificeringar som under årtionden har arbetats fram inom såväl nationella som internationella organ.

Förslaget om uppbyggnaden av ett informationssystem med bl. a. upp-

gifter om trafikströmmarna och de kemiska produkternas egenskaper tillstyrks av rikspolisstyrelsen.

Naturvårdsverket noterar att kommittén hoppas att det även i akuta situationer skulle vara möjligt att hämta information angående farligt gods från produktkontrollnämndens produktregister. Verket framhåller att produktkontrollnämnden med tanke på typen och mängden av uppgifter i registret samt sekretessfrågor i sammanhanget inte direkt kan tillhandahålla uppgifter av den precisa och omedelbara karaktär som räddningstjänsten kräver. Verket pekar vidare på att kemikommisionen i sitt delbetänkande (SOU 1984: 24) En bättre information om kemiska produkter föreslår att – förutom den myndighet som i framtiden skall ansvara för produktregistret – endast naturvårdsverket, arbetarskyddsstyrelsen och giftinformationscentralen skall ha tillgång till uppgifter i registret.

Kemikontoret anför att man vid tidigare försök att åstadkomma ett sådant informationssystem som kommittén föreslår stött på i det närmaste oöverstigliga problem av såväl praktisk natur som vad gäller sekretessfrågor. Enligt kemikontoret drar register av detta slag mycket stora resurser hos myndigheter och företag. En särskild svårighet med det av kommittén föreslagna systemet är enligt Kemikontoret att det rör sig om utomordentligt många uppgiftslämnare, att uppgifterna ofta är av mycket känslig natur ur kommersiell synpunkt och att transportmönstret är så föränderligt. När Kemikontoret ställer detta mot det fåtal olyckshändelser som inträffar och den eventuella nyttan av ett sådant register så finner Kemikontoret att kostnaderna inte på långa vägar står i rimlig proportion till nyttan.

Forsknings- och utvecklingsarbete inom räddningstjänsten (14)

Kommitténs förslag att *Styrelsen för svensk brandforskning (Brandforsk)* även i fortsättningen skall svara för den forskning och utveckling inom främst brandområdet som syftar till att tillgodose freds räddningstjänstens behov och att räddningstjänstverket skall svara för forsknings- och utvecklingsarbetet inom civilförsvaret tillstyrks av *statskontoret*, *Svenska kommunförbundet*, *Svenska Brandförsvarsförbundet*, *Brandmännens Riksförbund*, *Svenska Försäkringsbolags Riksförbund* och *statens råd för byggnadsforskning*.

Några remissinstanser konstaterar att räddningstjänstverket kommer att få en viktig roll som samordnare av forsknings- och utvecklingsarbete inom freds räddningstjänsten och civilförsvaret. *Statskontoret* menar att detta måste komma till uttryck i verkets organisation.

Förslaget att räddningstjänstverket i stället för styrelsen för teknisk utveckling och statens råd för byggforskning skall svara för finansieringen av statens bidrag till *Brandforsk* får inte något uttryckligt stöd hos någon remissinstans. *Statens brandnämnd* och *Svenska kommunalarbetsförbundet* uttalar sig dock allmänt för att verket skall få en stark ställning när det gäller samordning och inriktning av verksamheten. Förslaget får kritik av *Brandforsk*, *statens råd för byggnadsforskning*, *styrelsen för teknisk*

utveckling, riksrevisionsverket, Svenska kommunförbundet, Svenska Brandförsvarsföreningen och Brandmännens Riksförbund.

Statens råd för byggnadsforskning hänvisar till att rådet har det övergripande ansvaret för byggnadsforskningen och att det därför måste kunna påverka forsknings- och utvecklingsinsatserna när det gäller byggnadstekniskt brandförsvär. Rådet tror inte att det blir möjligt om beslutanderätten över den statliga finansieringen förs över till räddningstjänstverket. – Styrelsen för teknisk utveckling hävdar att förslaget skulle innebära att styrelsens stöd till den tekniska forskningen inom Brandforsk skulle bortfalla. – Svenska Brandförsvarsföreningen och Brandforsk anser att man borde överväga att ge räddningstjänstverket ställning som finansär vid sidan av statens råd för byggnadsforskning och styrelsen för teknisk utveckling. – *Statskontoret* anför att om räddningstjänstverket tar över statens ekonomiska ansvar i Brandforsk så får det inte innebära att andra statliga organs synpunkter och behov tillgodoses i mindre utsträckning än vad som för närvarande är fallet.

Kostnader och finansiering (15)

Kommitténs bedömningar av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen får kritik av många remissinstanser – särskilt från kommunalt håll. Sammanfattningsvis går kritiken ut på att kommittén inte har presenterat något underlag som kan leda till de slutsatser som kommittén har dragit.

Riksrevisionsverket anför att de av kommittén antydda vinsterna inte kan beläggas. Verket anför vidare bl. a. Kommittén föreslår vissa åtgärder som kan komma att förorsaka ökade kostnader för kommunerna. I vilken mån de kan kompenseras är inte närmare utrett. Utfallet kan dock förväntas bli olika för kommunerna. Förslaget förefaller leda till ökade kostnader för staten. Varken den föreslagna integrationen av sjöbevakningen eller det föreslagna räddningsverket är så utredda att det går att bedöma deras ekonomiska konsekvenser på statsbudgeten. Däremot är det uppenbart att de övriga föreslagna åtgärderna leder till ökade medelsbehov. Att undvika olyckor och att begränsa deras verkningar är i och för sig angeläget, men resursinsatserna bör i varje fall vägas mot alternativa användningar. Kommitténs samlade bedömning ger härvidlag ingen ledning.

Stockholms kommun konstaterar att förslaget innebär nya arbetsuppgifter för kommunerna i form av planering, organisation och information. Även om man bortser från kostnader i början kan dessa nya uppgifter enligt kommunen troligen inte klaras utan personaltillskott: kommitténs tidigare kartläggning av brandförsvarens sätt att lösa sina arbetsuppgifter visade att många kommuner hade svårt att hinna med räddningstjänstplaneringen och kommunerna har även svårigheter att hinna med brandsynverksamheten. Kommunen anför vidare att statliga myndigheters personal och utrustning kan användas som en förstärkningsresurs vid långvariga och svåra insatser. En sådan överberedskap är enligt kommunen nödvändig men ger inte några besparingar i den löpande verksamheten. Samma resonemang kan enligt kommunen föras när det gäller samutnyttjandet av

civilförsvarmaterielen. Kommunen är skeptisk till möjligheterna att göra rationaliseringsvinster i räddningsregionerna. Anledningarna till kommunens tveksamhet är att förhandlingarna mellan kommunerna i regionen ännu inte har kommit igång, att de ansträngningar som hittills har gjorts har givit så dåligt resultat och att de styrmedel som kommittén föreslår är så svaga. Kommunen framhåller att om uppgifter förs över från staten till kommunerna så måste kommunerna få full ersättning härför medan motsvarande nedskärning bör göras på den statliga sidan. En liknande uppfattning framför *Göteborgs kommun*.

Åsikten att förslaget innebär större utgifter för kommunerna än vad kommittén räknar med framförs också av *Malmö, Haninge, Flens, Växjö* och *Oskarshamns kommuner*. Några av dem menar att staten bör ta på sig utgiftsökningarna. Särskilt kritisk är Malmö kommun. Kommunen finner till en början anledning att uppmärksamma den under senare år alltmer framträdande tendensen att undandra samhällsuppgifter från staten och placera dessa på kommunerna utan att dessa får ekonomisk kompensation från staten. I en del fall har enligt kommunen införts statliga bidrag som har haft en tendens att efter hand reduceras och helt falla bort. Den redan svårt ansträngda kommunala ekonomin kan enligt kommunen rimligtvis inte bära denna ökande belastning. Kommunen finner att förslaget – oavsett om vissa rationaliseringsvinster kan uppnås – kommer att medföra en besvärande ökning av de kommunala uppgifterna och anser att förslagets genomförande måste förutsätta att garantier lämnas för full statlig kompensation för de ökade kommunala kostnaderna.

Även *Svenska kommunförbundet* anser att kommittén inte visat kostnadskonsekvenserna för kommunerna. Vid en helhetsbedömning finner förbundet att de föreslagna åtgärderna är rimliga och önskvärda ur allmän samhällssynpunkt men förutsätter att de endast genomförs så långt som är möjligt med nuvarande ekonomiska resurser och de eventuella tillskott som staten är beredd att ge.

Liksom Stockholms kommun konstaterar *Svenska kommunförbundets länsavdelning i Malmöhus län* att kommunerna – pressade av det ekonomiska läge som rått under senare år – redan har gjort de flesta av de inskränkningar och besparingar som kommittén förutsätter att kommunerna kan göra. Avdelningen ser två återstående möjligheter till besparingar, nämligen gemensam räddningschefsorganisation och ytterligare inskränkningar i räddningsstyrkorna. Varje kommun är enligt avdelningen angelägen att slå vakt om den kommunala självbestämmanderätten varför det torde vara svårt för en enskild kommun att avstå från egen räddningschef. Därtill kommer enligt avdelningen att all erfarenhet visar att det är svårt att genomföra personalinskränkningar med hänvisning till "storskalighet och centralisering" och att de små kommunerna kommer att ha svårt att acceptera ett sådant synsätt. Inskränkningar i vaktstyrkorna medför i och för sig besparingar men avdelningen menar att det inte går att genomföra dem så länge det saknas normer för räddningsstyrkornas storlek, effektivitet, insatstider för räddningsingripanden etc. Om det inte går att genomföra besparingar enligt dessa alternativ blir slutsatsen enligt avdelningen att de

utvidgade skyldigheterna kommer att innebära klart ökade kostnader för räddningstjänsten, vilket kommer att speciellt drabba kommunerna.

Mot bakgrund av den enligt *Landstingsförbundet* bristande ekonomiska analys som redovisas i betänkandet förklarar förbundet att det är tveksamt till om de föreslagna åtgärderna kommer att öka effektiviteten i verksamheten så att det inte behövs något ekonomiskt tillskott.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges Industriförbund* finner att utredningens uppfattning om begränsade merutgifter för stat och kommun grundar sig mer på antaganden och i viss mån förhoppningar än en konsekvent genomförd beräkning. Organisationerna håller med kommittén om att de ekonomiska besparingarna är svåra att uppskatta men anser att det ändå är möjligt och i högsta grad motiverat att göra en bättre uppskattning av förslagets direkta kostnadskonsekvenser. Organisationerna är vidare starkt kritiska mot att kommittén inte har beräknat kostnaderna för de delar av förslaget som direkt berör enskilda företag. Organisationerna menar att det på detta stadium endast är möjligt att göra mycket grova uppskattningar av de ekonomiska konsekvenser som förslaget för med sig för näringslivet. Organisationerna föreslår därför att utredningen kompletteras med en noggrann prövning av förslagets ekonomiska konsekvenser särskilt i fråga om de enskilda företagen.

Folksam tror inte – trots de rationaliserings- och samordningsvinster som kommittén bedömer som möjliga – att intentionerna i betänkandet kan genomföras utan att stat och kommuner och inte minst enskilda (företag m. fl.) kan drabbas av påtagliga – i vissa fall kanske avsevärda – kostnader.

Några remissinstanser är mindre kritiska mot kommitténs ekonomiska bedömningar. *Svenska Kommunalarbetsförbundet* menar att förslaget kommer att medföra kostnadsökningar till en början men att ökningarna bör accepteras och att kommunerna bör få compensation. *Brandmännens Riksförbund* anser att kostnadsökningarna bör ställas i relation till den totala samhällsinsatsen som förslaget innebär och att ökningarna därför mycket väl kan bäras av kommunerna.

Synpunkter på författningsförslagen

Förslaget till lag om samhällets räddningstjänst

2 §

Statens brandnämnd finner att det är positivt att ansvaret att ingripa inte bara skall gälla vid omedelbar fara för olyckshändelse utan att det även skall gälla då det föreligger fara för olyckshändelse. Brandnämnden efterlyser dock en fylligare kommentar till begreppet fara för olyckshändelse än den som förekommer i kommitténs specialmotivering. Brandnämnden anser vidare att begreppet "allvarligare störningar i viktiga samhällsfunktioner eller fara därför" bör förtydligas ytterligare. Brandnämnden pekar därvid på att brandförsvarets uppgifter inte omfattar ingripanden i samband med vissa polisiära aktioner. *Göteborgs kommun* vill också ha ett förtydligande av lagtexten i denna del så att det klart framgår att bestämmelsen inte är tillämplig vid fackliga stridsaktioner.

Svenska kommunförbundet pekar på att det i 1 § brandlagen finns stadgat fyra förutsättningar som samtidigt skall vara uppfyllda för att det skall vara fråga om räddningstjänst. Förbundet anser att man bör bibehålla denna avgränsning mellan samhällets och de enskildas ansvar.

4 §

Statens brandnämnd anför att en av de viktigaste resurserna för ingripande i räddningstjänst är möjligheterna att omhänderta skadade direkt på olycksplatsen. Enligt brandnämndens mening når man inte bästa möjliga insatseffektivitet genom att skilja ambulanstjänst och räddningstjänst åt operativt. Brandnämnden anser därför att sjukvårdens ambulanser i första hand bör baseras på brandstationerna.

5 §

Statens brandnämnd pekar på att det av den föreslagna lagtexten inte framgår att kommuner även svarar för förebyggande åtgärder mot brand och att räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftsanläggning bör preciseras till att avse räddningstjänst vid sådan olyckshändelse i kärnkraftsanläggning som avses i 30 §.

6 §

Statens brandnämnd menar att formuleringarna "på ett effektivt sätt" och "inom godtagbar tid" kräver att den centrala tillsynsmyndigheten får till uppgift att ange effektivitetskrav och målsättning.

10 §

Göta hovrätt anser att det knappast tjänar något syfte att kortfattat ange innehållet i de paragrafer i kommunallagen vartill hänvisas i denna paragraf. Det räcker enligt hovrätten att endast hänvisa till angivna paragrafer.

11 §

Svenska brandbefälets riksförbund anser att kommittén utan motiv har kastat om begreppen i jämförelse med nuvarande lagstiftning. Förbundet anför att kårbegreppet är inarbetat inom brandväsendet och att det utgör en administrativt och organisatoriskt sammanhållen enhet medan uttrycket styrka i vanligt språkbruk betyder en mer tillfälligt sammansatt enhet avsedd för en viss bestämd insats.

Sveriges Industriförbund, *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges Verkskyddsförbund* och *Skånes handelskammare* anser att det är nödvändigt att kommunerna åläggs en skyldighet att samråda med beröda företag då personal tas ut till räddningsvärnen så att riskerna för produktionsstörningar blir så små som möjligt.

13 §

Svenska brandbefälets riksförbund anser att kommunen inte bör kunna överlåta räddningschefsskapet på något annat organ. Förbundet ställer vidare frågan om paragrafen innebär att en gränskommun kan teckna avtal med en kommun i ett annat land.

14 §

Svenska brandbefälets riksförbund utgår från att paragrafen avser räddningsverksamhet i den egna kommunen. Förbundet pekar på att också statlig räddningstjänst kan förekomma, t. ex. fjällräddning eller sjöräddning med polischef respektive av sjö- och kustbevakningsmyndigheten utsedd person som räddningsledare. Förbundet ställer vidare frågan om det är kommunens räddningschef eller en av sjö- och kustbevakningsmyndigheten utsedd person som är räddningsledare vid fartygsbränder utanför hamnområde i kommunen.

15 §

Statens brandnämnd saknar en förklaring till det i tredje punkten i paragrafen använda uttrycket "räddningsbefäl" och menar att det av räddningstjänstordningen klart bör framgå vilka kompetenskrav som ställs på personalen.

Svenska brandbefälets riksförbund anser att räddningstjänstordningarna bör innehålla klara och precisa uppgifter om styrkornas storlek, anställningsform och anspänningstid. Förbundet konstaterar att det i förslaget endast anges att "första utryckningen" skall ske inom godtagbar tid. Förbundet frågar sig vad som menas med första utryckningen; är det två man av åtta? Förbundet anser vidare att räddningstjänstordningarna bör innehålla en räddningstjänsttopografi så att dimensionering och insatstider kan bli föremål för diskussion.

Länsstyrelsen i Kalmar län menar att det i räddningstjänstordningen bör tas in bestämmelser om det lägsta antal övningar som skall hållas med räddningskåren för att garantera en viss nivå på räddningskårens kvalitet.

18 §

Svenska brandbefälets riksförbund anser att uttrycket "ödemark" bör preciseras.

25 och 27 §§

Statens brandnämnd ställer sig frågande till betydelseskilnaden i begreppen "till sjöss" (25 §) och "till havs" (27 §). Brandnämnden anser vidare att formuleringen i sista stycket i specialmotiveringen till 27 § kan medföra tolkningsvårigheter. Brandnämnden anför att sjöräddningsledarens operativa ledningsansvar intill dess att sjöräddningstjänsten är avslutad måste omfatta även egendom och miljö.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att det inte behöver utses särskild räddningsledare varför bestämmelsen härom i paragrafens första stycke sista meningen bör utgå.

34 §

I anslutning till denna bestämmelse om kommunernas medverkan vid planering och övning i räddningstjänsten vid olyckshändelse i kärnkraftanläggning pekar *Svenska kommunförbundet* på att det finns ett avtal mellan förbundet och statens brandnämnd enligt vilket kommunerna skall ha full kostnadstäckning för sin medverkan. Förbundet anser att denna princip bör tas in i lagen eller i den till lagen knutna förordningen.

35 §

Folksam finner att paragrafen, utökad till att omfatta även allvarlig olyckshändelse, synes ha samma innebörd som 18 § brandlagen. I den föreslagna paragrafen har emellertid tillkommit orden "vid behov". *Folksam* delar uppfattningen att man endast skall kalla på hjälp när det verkligen behövs men framhåller att det kan bli fråga om svåra avgöranden. *Folksam* ställer följande frågor. Skall den som inte vet mycket om brand och brandsläckning först misslyckas i sina försök att släcka branden, dvs. ha facit i handen, innan räddningskåren larmas? Skall ett företag som har ålagts att ha egen räddningsberedskap och som alltså förväntas kunna göra en egen insats vänta och se om man klarar händelsen med de egna resurserna innan man kallar på räddningskåren? Kommittén övervägde att införa bestämmelser om skyldighet för allmänheten att ingripa vid vissa situationer men frångick denna tanke med motiveringen att föreslagen tjänsteplikt och viss redan befintlig lagstiftning skulle göra en sådan komplettering onödig. Detta resonemang innebär att man t. ex. är skyldig att försöka släcka en brand. *Folksam* är emellertid inte övertygad om att kommitténs bedömning härvidlag är riktig. *Folksam* anser att det bör klargöras vad den enskilda människan är skyldig att göra – som privatperson och anställd.

Göta hovrätt pekar på de till paragrafen knutna bestämmelserna om straff och om skadeståndsskyldighet för kostnader vid onödiga utryckningar och menar att det i vissa fall kan uppstå svårigheter för den enskilde hur han skall handla. Underlåtenhet att agera enligt förevarande paragraf kan tänkas medföra straffansvar samtidigt som det inte kan uteslutas att vidtagande av åtgärden kan leda till ersättningsskyldighet enligt 80 §. Hovrätten ifrågasätter därför om inte straffansvaret borde begränsas till fall av uppsåt eller grov oaktsamhet.

Såväl *statens brandnämnd* som *svenska brandbefälets riksförbund* anser att paragrafens inledning bör ges formuleringen "Den som får kännedom om en brand eller annan allvarlig olyckshändelse . . ."

För det fall länsstyrelsen övertar ledningen och därvid utser särskild befälhavare för räddningstjänsten på olycksplatsen får länsstyrelsen enligt brandlagen föreskriva att ingrepp av visst slag ej får företas utan länsstyrelsens medgivande och att länsstyrelsen får upphäva eller ändra befälhavarens beslut i fråga om visst ingrepp. *Göta hovrätt* anser att praktiska skäl talar för att man behåller en uttrycklig lagbestämmelse i denna del.

För att missförstånd ej skall uppstå föreslår *statens brandnämnd* att orden "för åtgärder som länsstyrelsen svarar för" bör utgå i andra stycket sista meningen.

38 §

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att paragrafen inte klart avgränsar vilka byggnader, lokaler eller anläggningar som den ifrågavarande skyldigheten gäller. Länsstyrelsen menar att det vore bättre att – i likhet med brandlagen – föreskriva en generell skyldighet och begränsa skyldigheten till nödvändig utrustning eller den utrustning som behövs med hänsyn till byggnadens, lokalens eller anläggningens karaktär.

Statens brandnämnd saknar större kontor i uppräknningen i paragrafen.

Svenska Brandförsvarsförbundet anser att lantbruk bör nämnas direkt i paragrafen.

40 §

Svenska brandbefällets riksförbund tolkar bestämmelsen så att den innebär att försvarsmaktens anläggningar är undantagna från den kommunalt anordnade brandsynen. Om så inte skall vara fallet bör paragrafen enligt förbundet formuleras om.

41 §

Svenska Brandförsvarsförbundet, *Sveriges Verkskyddsförbund*, *Sveriges Industriförbund* och *Svenska arbetsgivareförbundet* anser att begreppet organ har en oklar innebörd. För det fall organ även avser enskilda företag ställer sig de tre sistnämnda organisationerna helt avvisande till en så omfattande rätt att utan ersättning kunna utnyttja enskilda företags räddningsresurser.

42 §

Sveriges Industriförbund och *Sveriges arbetsgivareförbundet* anser att den föreslagna lydelsen är alltför vag och att det i andra stycket åtminstone bör anges i vilka fall räddningsledaren kan ta ut personer till tjänstgöring i räddningsvärn.

Skyldigheten att delta i räddningstjänst han enligt *kammarrätten i Sundsvall* för den enskilde medföra betydande olägenheter. Kammarrätten

ifrågasätter därför om det inte borde tas in en mer omfattande begränsning av lagtexten.

Svenska brandbefälets riksförbund anför att det är meningslöst att behålla tjänsteplikten. Förbundet menar att ytterst få har i sin praktiska yrkesutövning träffat någon som nekat hjälp till livräddning eller brandsläckning.

44 §

Länsstyrelsen i Västmanlands län ifrågasätter om inte skyldigheten att delta i freds räddningstjänst med civilförsvarsplikt bör föranleda en ändring i 12 § civilförsvarslagen där kriterierna för civilförsvarspliktens fullgörande anges exklusivt.

45 §

Göta hovrätt anför: I 45 § finns bestämmelser om ingrepp i annans rätt. Denna möjlighet är förbehållen "räddningsledare i samband med ledning av räddningsåtgärder". Enligt 14 § gäller att när annat organ, t. ex. industribrandkår, medverkar i räddningstjänsten tillsammans med kommunens räddningskår, är räddningschefen – eller den som är i hans ställe - räddningsledare "om inte annat har överenskommit". Enligt förarbetena till 1974 års brandlag (prop. 1973: 185 s. 163–169), till vilka kommittén i detta sammanhang hänvisar, innebär nämnda regel att befälet kan utövas av t. ex. chef för industribrandkår eller annat enskilt räddningsorgan, oavsett om detta räddningsorgan på grund av avtal enligt 13 § räddningstjänstlagen ingår i den kommunala räddningstjänstorganisationen eller ej. Det framgår emellertid att endast om sådant avtal föreligger eller fråga är om något samhällsorgan som är särskilt organiserat för vissa uppgifter inom räddningstjänsten, kan den som för befälet över räddningsorganet åberopa 45 § för ingrepp i enskilds rätt. Annars är det inte fråga om "räddningstjänst" enligt 1974 års brandlag eller som det heter i den av kommittén föreslagna paragrafen "ledning av räddningsåtgärder". Ingrepp i annans rätt kan då inte ske annat än med stöd av brottsbalkens nödrättsbestämmelse. Detta synes ägnat att skapa en viss oklarhet ifråga om behörigheten att göra ingrepp i olika räddningssituationer och kan eventuellt leda till missuppfattningar hos den som anförtrotts befälet vid ett räddningsarbete. Det är enligt hovrättens mening angeläget att denna oklarhet undanröjs.

50 §

Kammarrätten i Sundsvall anser att frågorna om rätt till ianspråktagande som avses i denna paragraf och om ersättning härför måste bli föremål för ytterligare överväganden. Kammarrätten anför därvid: I paragrafen ges räddningsnämnden och, i fråga om statlig räddningstjänst, den för räddningstjänsten ansvariga myndigheten rätt att besluta angående placering av anordning på annans mark eller byggnader. Mot det föreslagna förfarandet finns ingen invändning så länge det är fråga om mer bagatellartade anord-

ningar som inte kan tänkas medföra olägenhet av någon betydelse för ägaren av fastigheten eller marken. Vad som anges i motiven ger emellertid vid handen att det kan bli fråga om mera ingripande åtgärder, möjligen t. o. m. ianspråktagande av mark. Vilka anordningar som i framtiden till följd av den tekniska utvecklingen kan bli aktuella är också svårt att nu förutse. När det gäller att ta i anspråk mark eller att utplacera anordning som medför intrång av någon betydelse blir det fråga om ett närmast expropriationsliknande förfarande, som rimligen inte bör äga rum i föreslagna ordning. Ersättningsfrågorna är så förknippade med ianspråktagandet att vad kammarrätten anfört angående rätten att besluta om anordningar som avses med paragrafen också gäller bestämmande av ersättningar för det intrång anordningarna medför.

59 §

Sveriges Industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska Brandförsvarsföreningen och Skånes handelskammare anser att ett skälighetsrekvisit bör införas i tredje stycket: skyldigheten skall alltså endast avse de skäliga åtgärder som behövs för att hindra att brand kan uppkomma och spridas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att tredje stycket bör gälla varje ägare eller innehavare av byggnad, lokal eller anläggning.

61 §

Folksam pekar på att det i byggnader alltid finns starkströmsanläggningar och ibland automatiska brandlarmanläggningar eller vattensprinkleranläggningar. Enligt *Folksam* framgår det inte klart av lagtexten eller specialmotiveringen huruvida dessa installationer omfattas av paragrafen. Hänvisningen i specialmotiveringen till 60 § innebär enligt *Folksam* att förevarande paragraf inte omfattar "anläggning vid vilken särskilt riskfylld verksamhet bedrivs".

Kammarrätten i Sundsvall ställer sig frågande inför bestämmelsen i 61 §. Enligt 59 § tredje stycket jämfört med 69 § kan en ägare eller innehavare av en byggnad vid vite tvingas att vidta brandförebyggande åtgärder. Enligt 60 § kan föreskrifter meddelas beträffande visst material. Vidare anges i 63 § omfattande lagstiftning som innehåller regler med anknytning till förebyggande åtgärder mot brand. Med hänsyn till angivna bestämmelser kan det enligt kammarrätten ifrågasättas vilken funktion bestämmelsen i 61 § avses fylla och i vilken situation "den omvända bevisbördan" skall tillämpas.

62 §

Svenska Brandförsvarsföreningen anser att det i lagtexten bör anges att brandsyneförättarens primära uppgift är att påtala förhållandet för ägaren eller innehavaren.

Med hänvisning till innehållet i 38 och 39 §§ förslår *statens brandnämnd* att paragrafen får följande lydelse in fine: ``och åtgärder till förebyggande av brand och i vissa fall annan olyckshändelse``.

69 §

Svenska Brandförsvärsföreningen ifrågasätter om det är nödvändigt att nämnden får befogenheterna i tredje stycket att låta vidta åtgärder på den försumligen bekostnad. Föreningen menar att möjligheterna att meddela utnyttjandeförbud, att förelägga nytt vite och att förordna om omedelbar verkställighet (85 §) ger tillräcklig tyngd åt brandsyneroförfarandet.

Svenska brandbefälets riksförbund ifrågasätter om inte rättssäkerheten är i fara vid en tillämpning av det föreslagna tredje stycket.

Kammarrätten i Sundsvall anser att de skäl som kommittén anför inte är tillräckliga för att frångå huvudregeln om att utdömande av vite av nu ifrågavarande slag prövas av allmän domstol. *Göta hovrätt* är av samma mening. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser också att frågan om utdömande av vite bör prövas av allmän domstol och anför att de föreslagna besvärsreglerna är så utformade att såväl mål om föreläggande av vite som utdömande av vite kan komma under kammarrättens prövning. *Länsstyrelsen* anser att detta inte är lämpligt från rättssäkerhetssynpunkt.

73 och 74 §§

Sveriges Industriförbund, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges Verkskyddsförbund* efterlyser bestämmelser om ersättning till företagen för kostnader för produktionsbortfall i de fall personal från enskilda företag tas i anspråk.

78 §

Göteborgs kommun anser att storleken av den ersättning som en kommun kan bli skyldig att utge enligt denna paragraf måste kunna bli föremål för en skälighetsprövning.

Göta hovrätt anser att ordet ``statsmedel`` bör bytas ut mot ordet ``staten``.

80 och 81 §§

Kammarrätten i Sundsvall finner det tveksamt om det finns behov av bestämmelsen i 80 § och anför: Om den införs måste det förutsättas att den tillämpas ytterst restriktivt och med största försiktighet. Det vore olyckligt om den skulle tillämpas i ett sådant fall som anges som exempel i motiven, nämligen om en onödig uttryckning av fjällräddningen sker på grund av att besked inte lämnas till t. ex. anhöriga eller andra förhållanden. *Kammarrätten* vill här peka på svårigheterna att bedöma vad som kan fordras i förm

av besked till anhöriga angående färdväg o. d. Det torde vidare uppstå svårigheter att utreda vilka besked som verkligen lämnats. Det är också tänkbart att en anhörig till följd av en obefogad med djupt upplevd oro initierar en räddningsaktion som visar sig onödig. Om bestämmelsen skall införas bör av motiven framgå att med grov vårdslöshet avses mer än en viss slapphet i kommunikationerna med närstående. Frågan om ersättningskyldighetens omfattning synes också oklar. Av motiven framgår inte om den skall bestämmas med hänsyn till vårdslöshetens svårighetsgrad eller till den ersättningskyldiges ekonomiska förhållanden. – Som kammarrätten påpekat kan svårigheter uppstå vid tillämpning av den föreslagna bestämmelsen. Det kan också komma att röra sig om avsevärda ersättningsbelopp. Med hänsyn till dessa omständigheter framstår det som nödvändigt att finna en annan form för åläggande av ersättningskyldighet än den föreslagna.

I anslutning till 80 § pekar *Folksam* på problemet med "onödiga larm". *Folksam* utgår från att vad som sägs i paragrafen och dess motivering inte utgör hinder för en kommun att i ett avtal om anslutning av ett automatiskt brandlarm eller av larmet från en automatisk vattensprinkleranläggning till kommunens räddningskår ge kommunen rätt att ta betalt för vissa åtgärder med anledning av onödiga larm.

Kammarrätten i Sundsvall, *Sveriges Industriförbund* och *Svenska arbetsgivareföreningen* anser att de av kommittén i specialmotiveringen till 81 § angivna begränsningarna för ersättningskyldighet – att verksamheten bedrivits på ett vårdslöst sätt eller att föreläggande inte iakttagits – bör arbetas in i lagtexten. *SJ* anför liknande synpunkter.

Justitiekanslern vänder sig mot förslaget att det är länsstyrelsen som i vissa fall skall kunna ålägga enskilda ersättningskyldighet för kostnader för räddningstjänst som de kan ha orsakat. Länsstyrelsen skulle ges behörighet att såväl fatta beslut om ersättningskyldighet som att bestämma ersättningens storlek. *Justitiekanslern* anser att prövningen av ersättningsfrågor av detta slag rymmer så många skadeståndsrättsliga inslag att prövningen istället bör anförtros allmän domstol. Enligt *justitiekanslern* kan det vara en lämplig ordning att låta länsstyrelsen få behörighet att framställa krav om sådan ersättning och därefter betalning ej sker frivilligt låta frågan genom ansökan om stämning vid tingsrätt bli föremål för prövning vid allmän domstol. Det allmännas talan kunde därvid föras av länsstyrelsen. Liknande synpunkter framför *SJ*.

83 §

Statens brandnämnd anser att det i första punkten även bör göras undantag för sådant hamnområde som avses i 26 §.

Göteborgs kommun anför att det nuvarande sättet att beräkna självrisken är felaktigt på så sätt att de stora kommunerna i praktiken utesluts från ersättning. Kommunen anser vidare att orden "Göta älv" bör bytas ut mot orden "Göta- och Nordre älvar".

Statens brandnämnd anser att det av bestämmelsen klart bör framgå i vilka fall som myndigheten får förordna om omedelbar verkställighet.

88 §

Svenska kommunförbundet anför att enligt de intentioner som ligger bakom regeringsformen bör bemyndiganden av detta slag vara preciserade till art och innehåll. De får enligt förbundet inte vara så vida att riksdagen frånhänder sig lagstiftningsmakten. Förbundet pekar på den nya hälso-skyddslagen som exempel på hur ett sådant mera preciserat bemyndigande kan utformas.

Förslaget till förordning om samhällets räddningstjänst

2 §

Svenska brandbefälets riksförbund anser att räddningschefen fortfarande skall ges möjligheter att besluta om omedelbara åtgärder.

3 §

Statens brandnämnd anför att ansvaret att underrätta polismyndigheten bör åvila räddningschefen eftersom det inte finns något tvång att utnyttja alarmeringscentralen för att larma samhällets räddningstjänst.

4 §

Länsstyrelsen i Kalmar län anför att det har visat sig att de små kommunerna inte alltid har lyckats att få befattningshavare som helt uppfyller kompetenskraven. Föreskrifterna bör därför enligt länsstyrelsen inte göras helt bindande och möjligheter till dispens bör finnas.

32 §

Statens brandnämnd anser att principen om att ersättning skall lämnas när kommunens kostnad överstiger 2 öre per skattekrona bör tas in i paragrafen.

Förslaget till förordning om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänst m. m.

Göta hovrätt anför: I 5 § upptas bestämmelser om vem som i fråga om hemvärdet meddelar beslut i anledning av räddningsledares begäran om medverkan i räddningstjänst. Sådant beslut skall enligt förslaget meddelas av försvarsområdesbefälhavare eller, om dennes beslut inte hinner inhämtas, av "hemvärnsbefäl". Att i angivet fall anförtro beslutanderätten åt "hemvärnsbefäl" förefaller mindre välbetänkt. Enligt Kungl. Maj:ts beslut

den 27 maj 1970 om hemvärnsmäns medverkan vid efterspanings- och bevakningstjänst m. m. gäller för närvarande att beslut fattas av "vederbörande hemvärnsbefäl, i första hand hemvärnschefen", varmed torde förstås "hemvärnsområdeschef". Hovrätten förordar att detta uttryckssätt får stå kvar eller att beslutsbefogenheten får tillkomma "försvarsområdesbefälhavaren eller enligt dennes bestämmande annan befattningshavare inom hemvärdet".

Förslaget till lag om sotningsverksamheten

1 §

Sveriges Skorstensfejarmästares Riksförbund (i det följande benämnt SSR) anför att paragrafen bör kompletteras med en bestämmelse om att sotningsverksamheten också har till uppgift att främja ett gott miljöskydd.

8.9 och 12 §§

SSR anför: 8 §. I denna paragraf anges omfattningen av skorstensfejarmästarens eldstadsbrandsyn. Behörighetsområdet har behandlats av Utredningen för översyn av skorstensfejarmästarens ställning (Ds Kn 1976 s 58 och bilaga 6) såsom tilläggsuppdrag. Utredningen föreslog att behörighetsområdet för eldstadsbrandsyn skulle närmare beskrivas genom tillägg av "pannrums omslutande byggnadsdelar". SSR föreslår att denna komplettering nu införs. 8, 9 och 12 §§. "Brandteknisk kontroll" ändras till "eldstadsbrandsyn".

Förslaget till förordning om sotningsverksamheten

2 §

SSR anför: Kompetenskravet för att utses till skorstensfejarmästare för sotningsdistrikt kan liksom för närvarande endast vara den utbildning till skorstensfejarmästare som krävs enligt de föreskrifter regeringen meddelar enligt 3 § i förslaget. Detta bör därför inskrivas direkt i förordningen. I förordningen bör också liksom för närvarande föreskrivas att kungörelse om ledig befattning som skorstensfejarmästare skall införas i Post och Inrikes Tidningar. Det är inte tillfyllest med rekommendationer om handläggningsordningen, eftersom kompetenta sökande oftast är att finna utom kommunen och inte nås utan ett föreskrivet förfaringssätt. Det är viktigt såväl för kommunen som söker befattningshavare som för dem som har förvärvat utbildningen för befattningen att kungörandet sker i fastställd ordning. Beträffande kompetenskravet erfordras också övergångsbestämmelser motsvarande 34 § 3 mom. gällande brandstadga.

4 §

Statens brandnämnd anför: Sprängämnesinspektionen har nyligen auktoriserat vissa gasleverantörer som besiktigare av vissa förbränningsanord-

ningar för gas. I besiktningen ingår bl a att justera sådana apparater till bästa förbränningsläge.

Det torde medföra att icke auktoriserad personal, t ex skorstensfejare, ej kan vidta åtgärder med apparaterna ifråga, vilket bör framgå av paragrafen.

Svenska kommunförbundet anser att det av paragrafen klart bör framgå att de icke obligatoriska arbetsuppgifterna endast skall utföras om kommunen har beslutat att erbjuda sådan service och fastighetsägaren så önskar.

6 §

SSR anför: Här föreslås att vid sotning skall föras protokoll med visst innehåll. Förslaget är en nyhet och *SSR* tillstyrker i princip förslaget. Hanteringen av protokollet bör emellertid göras till föremål för ytterligare överväganden, innan en detaljerad rutin fastställs.

Ett protokoll med uppgift om att sotning av visst objekt har förevarit innehåller inte särskilt mycket värde. Anmärkning om brandfarlig felaktighet bör tillställas fastighetsägaren i samband med besöket eller snarast därefter, men sådan anmärkning förekommer vid en relativt ringa del av det totala antalet besök. Uppgifter rörande energihushållningen är av största värde för fastighetsägaren, men kommitténs förslag innebär inget obligatorium för dylika arbetsuppgifter.

I likhet med vad som för närvarande gäller för brandsyneverksamheten är det därför rimligt och naturligt att protokoll tillställs fastighetsägaren, därest detsamma innehåller anmärkning om brandfarlig felaktighet eller uppgifter om energihushållningen. Eljest saknas skäl att tillställa fastighetsägaren protokoll. *SSR* föreslår att bestämmelsen ändras i enlighet härmed.

Kommittén föreslår vidare att protokollet skall tillställas räddningsnämnden. Enligt *SSR*:s mening är detta en klar överlappsgärning. Vid tillkomsten av nu gällande brandstadga med införandet av eldstadsbrandsyn genom skorstensfejarmästaren över hela landet rekommenderades att kopior av brandsynesprotokoll skulle tillställas brandchefen för kännedom. I de fall detta tillämpades har det senare avböjts som en onyttighet. Om protokollet skulle innehålla uppgifter rörande energihushållningen, kan detta möjligen vara av intresse för den instans inom kommunen som handlägger dylika frågor. En kommunikation i detta hänseende bör kunna arrangeras genom ett kommunalt beslut eventuellt med stöd av 9 § i förslaget till förordning.

En föreskrift om att räddningsnämnden skall tillställas exemplar av protokollet har enligt vår mening inte sin plats i förordningen och bör därför utgå. Det må ankomma på kommunen själv att bestämma härom, i synnerhet som förfaringssättet är förenat med icke obetydliga kostnader. Om det från allmän synpunkt skulle anses behövt, bör i författningen kunna intas en regel om att sotningsväsendet under viss tid skall förvara exemplar av protokollen.

I konsekvens med vad som anförts ovan angående lagförslaget föreslås

att begreppet "brandteknisk kontroll" här och i § 8 ändras till "eldstadsbrandsyn".

7 §

SSR anför: I förslaget har kommittén uteslutit den i 19 § 1 mom. 2 brandstadgan för närvarande gällande regeln om skyldighet för skorstensfejarmästaren att verkställa brandteknisk undersökning på anmodan av ägare eller innehavare av byggnad och annan anläggning. Motiveringen är att denna skyldighet för skorstensfejarmästaren bör regleras i plan- och byggnadslagstiftningen.

Vid införandet av bestämmelsen i brandstadgan motiverades detta med att det i brandstadgan var erforderligt med en föreskrift om skyldighet för skorstensfejarmästaren att verkställa undersökningen i korrespondens med att det enligt byggnadslagstiftningen åligger ägaren eller innehavaren av byggnad och anläggning att uppvisa bevis över sådan undersökning (SOU 1960: 34 s 191–192, bilaga 7). I princip gäller att skyldigheter för skorstensfejarmästaren har sin plats i den för hans åligganden avsedda författningen. De motstående uppfattningarna bör klarläggas.

10 §

SSR anför: Av förslaget till författningstext framgår inte att varje kommun är skyldig att anta sotningstaxa, vilket för närvarande gäller (s 219). Någon ändring härav föreslår inte kommittén. Till undvikande av missförstånd bör texten justeras.

Slopandet av underställningsskyldigheten för sotningstaxa 1972 medförde att besvär över beslut angående sotningstaxa skall anföras som kommunalbesvär. Såväl fastighetsägarnas organisation som SSR erinrade mot förslaget att slopa underställningsskyldigheten och SSR begärde att taxebeslut alternativt skulle bli föremål för förvaltningsbesvär. Denna begäran avvisades bl. a. med hänvisning till att centrala förhandlingar om sotningstaxor förs mellan kommunförbundet och SSR. Incitament under nu rådande ordning visar att det är nödvändigt att eventuella besvär över beslut om sotningstaxa blir föremål för den allsidiga prövning som är möjlig endast genom förvaltningsbesvär. En allsidig prövning korresponderar med de krav som ställs genom statliga författningar på den operativa sotningsverksamheten. SSR föreslår därför att en regel om förvaltningsbesvär över beslut om sotningstaxa införs, exempelvis genom komplettering av 18 § lagförslaget.

LAGRÅDET

Utdrag
 PROTOKOLL
 vid sammanträde
 1986-04-28

Närvarande: f. d. justitierådet Hult, regeringsrådet Dahlman, justitierådet Gad.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 3 april 1986 har regeringen på hemställan av statsrådet Roine Carlsson beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. räddningstjänstlag,
2. lag om ändring i lagen (1966: 413) om vapenfri tjänst,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i luftfartslagen (1957: 297),
5. lag om ändring i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ingvar Åkesson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till räddningstjänstlag

45 §

Denna paragraf i förslaget har i gällande lagstiftning motsvarighet i bl. a. 11 § brandlagen (1974: 80). Den senare paragrafen innehåller i tredje stycket föreskrift om att förbud eller föreläggande, som avses i 7 kap. 5 § lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, ej får meddelas med stöd av 11 §. Någon liknande begränsande föreskrift har inte upptagits i den nu föreslagna lagen. Det torde få anses ligga utanför lagrådets uppgift att bedöma, huruvida så bör ske.

60 §

I de i remissen föreslagna föreskrifterna om överklagande ingår inga bestämmelser om överklagande av räddningsledares beslut.

Enligt förslaget till räddningstjänstlag har räddningsledaren vittgående befogenheter i samband med en räddningsinsats. Befogenheterna avser bl. a. enskildas personer och egendom. Enligt 44 § andra stycket är det sålunda räddningsledaren som bestämmer om fullgörande av tjänsteplikt. Vidare får räddningsledaren enligt 45 § företa omfattande ingrepp i annans rätt. Räddningsledarens utnyttjande av de honom anförtrodda befogenheterna i samband med en räddningsinsats får sannolikt som regel karaktären av faktiskt handlande. Sådant handlande kan enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer inte angripas besvärsvägen. I vissa fall – t. ex. i samband med en större olyckshändelse med långvariga skadeverkningar – kan

räddningsledaren emellertid finna behov av att vidta åtgärder, som måste karaktäriseras som beslut med självständiga och direkta rättsverkningar. Det kan t. ex. vara fråga om sådana åtgärder, som nu regleras i 5 § första och andra styckena lagen (1960:331) om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar m. m. och varom enligt nuvarande ordning länsstyrelsen beslutar. Sådana åtgärder kan få giltighet under en längre tidsrymd. I den mån åtgärderna är skriftligt dokumenterade föreligger enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer förutsättningar för överklagande. Motsvarande situation kan undantagsvis föreligga även i fråga om ett åläggande att fullgöra tjänsteplikt. Med hänsyn till den enskildes berättigade intresse av rättsskydd är det enligt lagrådets mening inte möjligt att generellt föreskriva att räddningsledarens beslut inte får överklagas; jfr Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna artikel 6: 1. För att inte äventyra effektiviteten i räddningsinsatserna måste emellertid den allmänna regeln vara att ett beslut av räddningsledaren skall gälla även om det överklagas.

Med hänsyn till det anförda bör enligt lagrådets mening i räddningstjänstlagen intas bestämmelser om överklagande av ett beslut av en räddningsledare. I ordet "beslut" ligger att det skall vara fråga om ett avgörande, som uppfyller de förutsättningar för överklagande som - enligt vad som angetts i det föregående - gäller enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer. Något uttryckligt stadgande härom torde inte vara erforderligt. Den enskildes intresse av rättsskydd synes inte motivera besvärsmätt såvitt gäller andra beslut än sådana som avser fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller ingrepp i annans rätt enligt 45 §. Lagrådet föreslår att en enhetlig besvärssystem införs för prövning av sådana beslut med länsstyrelsen som första besvärinstans. Länsstyrelsens beslut bör - i likhet med vad som föreslås i remissen såvitt gäller andra beslut av länsstyrelsen enligt lagen - få överklagas till kammarrätten. Lagrådet föreslår därför att 60 § utökas med ett nytt första stycke med följande lydelse: "Ett beslut av en räddningsledare om fullgörande av tjänsteplikt enligt 44 § eller om ingrepp i annans rätt enligt 45 § får överklagas hos länsstyrelsen. Beslutet gäller även om det överklagas. I övrigt får räddningsledarens beslut med stöd av denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte överklagas." I övrigt bör 60 § få den lydelse som föreslås i remissen.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

	Sid.
Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 maj 1986	15
1 Inledning	15
1.1 Räddningstjänstkommittén	15
2 Allmän motivering	17
2.1 Allmänna utgångspunkter	17
2.1.1 Räddningstjänsten i det moderna samhället	17
2.1.2 En samlad räddningstjänstlagstiftning	18
2.1.3 Tillämpningsområdet för den nya lagen	19
2.1.4 Begränsningar i ansvaret för räddningstjänsten	21
2.2 Kommunal räddningstjänst m. m.	22
2.2.1 Kommunens ansvar för räddningstjänsten	22
2.2.2 Förebyggande åtgärder	24
2.2.3 Brandsyneverksamheten	25
2.2.4 Sotningsverksamheten	26
2.2.5 Räddningsnämnd	28
2.2.6 Räddningskår	29
2.2.7 Överlåtelse av räddningskårens uppgifter	29
2.2.8 Kommunal samverkan	31
2.2.9 Plan för räddningstjänsten	32
2.2.10 Ersättning till kommun för medverkan i räddningstjänst	34
2.3 Statlig räddningstjänst	36
2.3.1 Fjällräddningstjänst	36
2.3.2 Flygräddningstjänst	37
2.3.3 Sjöräddningstjänst	38
2.3.4 Räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen	40
2.4 Gemensamma bestämmelser för kommunal och statlig räddningstjänst	42
2.4.1 Alarmering	42
2.4.2 Ledningen i normala fall	43
2.4.3 Ledningen vid omfattande räddningsinsatser	43
2.4.4 Skyldighet för andra myndigheter att delta i räddningstjänsten m. m.	44
2.5 Skyldigheter och rättigheter för enskilda m. fl.	46
2.5.1 Larm vid utsläpp av farliga ämnen	46
2.5.2 Larm vid andra olyckshändelser och skadeståndsskyldighet vid onödiga larm	46
2.5.3 Utrustning för brandsläckning m. m.	48
2.5.4 Anläggningar där verksamheten innebär särskild fara ..	49
2.5.5 Typgodkännande av lös inredning	51
2.5.6 Tjänsteplikt	53
2.5.7 Ingrepp i annans rätt	54
2.5.8 Åtgärder efter räddningstjänst	56
2.6 Tillsyn	57
2.7 Verksamheten i krig m. m.	59
2.8 Ikraftträdande m. m.	60
3 Upprättade lagförslag	60
4 Specialmotivering	61
4.1 Förslaget till räddningstjänstlag	61

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst	97
4.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	98
4.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:166) om ändring i luftfartslagen (1957:297)	98
4.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd	98
5 Hemställan	99
6 Beslut	99
Bilaga 1 Sammanfattning av räddningstjänstkommitténs slutbetän- kande med författningsförslag	100
Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden över räddningstjänst- kommitténs slutbetänkande	153
Bilaga 3 Lagrådets yttrande	196

